

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน

The Development of Communities' Potentiality
and Sangha in Order to Resolve Poverty Problems

โดย

ผศ.อภิรมย์ สีดาคำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

พ.ศ.๒๕๕๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610656024

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน

The Development of Communities' Potentiality
and Sangha in Order to Resolve Poverty Problems

โดย

ผศ.อภิรมย์ สีดาคำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

พ.ศ.๒๕๕๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610656024

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Development of Communities' Potentiality and Sangha in Order to Resolve Poverty Problems

By

Assist. Prof. Aphirom Sridakam

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiangmai Campus

B.E. 2556

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610656024

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน
ผู้วิจัย:	ผศ.อภิรมย์ สีดาคำ
หน่วยงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
ปีงบประมาณ:	๒๕๕๖
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ในการแก้ไขความยากจนของชุมชน (๒) เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนและพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน และ (๓) เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ประกอบด้วยพื้นที่เป้าหมาย จำนวน ๕ แห่ง และกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๕ รูป และกลุ่มตัวแทนพระสังฆาธิการในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๒๑ รูป โดยใช้เทคนิควิธี AIC (Appreciation Influence Control) หลังจากนั้น จึงทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการเขียนพรรณนาบรรยายความ พบข้อสรุป ดังนี้

จากผลการศึกษาหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ในการแก้ไขความยากจนของชุมชน พบว่า หลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ มีลักษณะเป็นทางสายกลาง เรียกว่า เศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิปทา โดยใช้วิธีการที่เรียกว่า มรรค เน้นความดำรงชีวิตที่สุจริต และรู้จักประมาณในการบริโภคปัจจัย ๔ ตามหลักความพอเพียง

จากผลการศึกษาศักยภาพของชุมชนและพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน พบว่า มีลักษณะ ๘ ประการ คือ (๑) กิจกรรมการปลูกจิตสำนึกของประชาชน (๒) กิจกรรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (๓) กิจกรรมการสนับสนุนให้เกิดกลุ่มที่ช่วยเหลือกันเอง (๔) กิจกรรมการประยุกต์ความเชื่อและค่านิยมทางศาสนา (๕) กิจกรรมการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักประหยัดและเก็บออม (๖) กิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ (๗) กิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ และ (๘) กิจกรรมสร้างเครือข่ายพระสงฆ์

จากผลการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน พบว่า มีแนวทาง ๒ ประการ คือ (๑) การแก้ไขปัญหาความยากจนตามหลักแห่งประโยชน์สุขในปัจจุบัน (ทิฐฐัมมิภักฐฐุประโยชน์) (๒) การคบหาคนดี (กัลยาณมิตร) และ (๓) การหาเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ (สัมมาอาชีวะ) ส่วนหลักและกระบวนการทำงานแก้ไขปัญหาความยากจนของพระสงฆ์ มีแนวทางสำคัญ ๒ ประการ

คือ (๑) หลักความบริสุทธิ์ใจ (บริสุทธิ์) ในการทำงาน และ (๒) กระบวนการทำงานแก้ไขปัญหาความยากจนในรูปแบบของเครือข่ายการทำงานร่วมกันทั้งคณะสงฆ์ พระสงฆ์ในพื้นที่ และชาวบ้านในชุมชน รวมทั้งหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

Research Title: The Development of Communities' Potentiality and Sangha in Order to Resolve Poverty Problems

Researcher: Assist. Prof. Aphirom Sridakam

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Chiangmai Campus

Fiscal Year: 2556 B.C./2013 A.D.

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

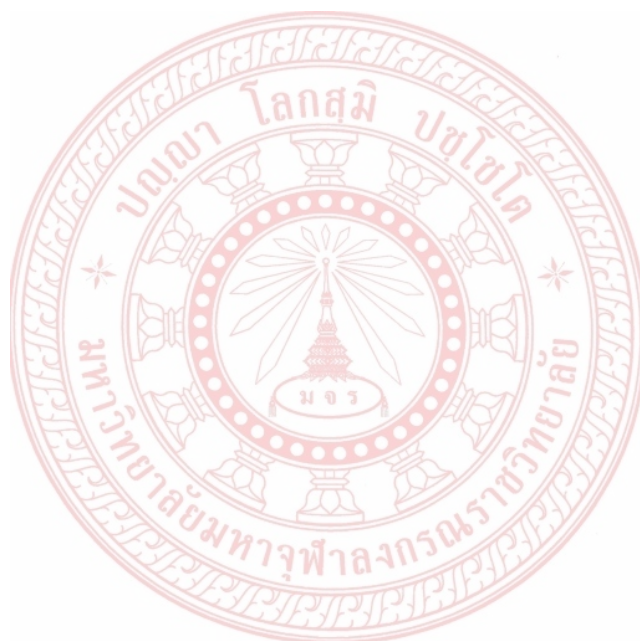
The research entitled 'The Development of Communities' Potentiality and Sangha in Order to Resolve Poverty Problems' involved with three objectives as 1) to study the Buddhist economist in the poverty of the community, 2) to study the potential of community and clergy in poverty and 3) study the poverty of the community. The methodology of qualitative research. The method a participatory action research. The area consists of five targets. The target group of 5 people and representatives of 21 Buddhist Monks in Chiang Mai. The results were as followed.

The study Buddhist economics of poverty of the community of Buddhist economics. There is a middle way that economics Middle Way. By means of a so-called 'Nobel Eightfold Path' emphasized the existence of faith. And knew about the consumption by four main factors sufficiency.

The study the potential of community and clergy in poverty that are eight reasons are: (1) activities to raise awareness of the public, (2) promoting the participation of citizens, (3) support activities. a group of peer support (4) application activity beliefs and religious values (5) events encouraging people to make savings and savings (6) activities nature (7) activities to address social issues, and (8) networking activities clergy.

The results correspond to the poverty of the community found that two factors are: (1) the poverty of the benefits enjoyed by today. (2) good fellowship (goodwill) and (3) to earn a living in a way like that. (Right Livelihood) of core work

processes and poverty of the clergy. There are two main approaches, namely (1) the pure (holy) to work, and (2) the process of working poverty in the form of network interoperability and clergy. Local clergy and people in the community including both public and private entities.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นทุนสนับสนุนการวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๖ ภายใต้แผนงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ผู้วิจัยขอณ้สการขอบคุณ พระมหาสุทิตย์ อากาศโร,ดร. ผู้อำนวยการและคณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ได้พิจารณาให้ทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณคณะที่ปรึกษาโครงการวิจัย และคณะผู้เชี่ยวชาญของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการแนะนำการดำเนินงานวิจัยเป็นอย่างดี

ขอกราบณ้สการขอบคุณ พระใบฎีกายอดชาย สิริธโร วัดแม่ฮ้อยเงิน พระครูสังวรสิทธิโชติ วัดบ้านขุน พระครูสมุห์วิเชียร คุณธมโม วัดเจดีย์แม่ครัว พระอธิการอเนก จันทรปญโญ วัดคลองศิลา พระอธิการทองใบ โชติปญโญ วัดพรหมวนาราม และกลุ่มตัวแทนพระสังฆาธิการในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง ๒๑ รูป และคณะผู้ติดตาม รวมทั้งชาวบ้านในชุมชนที่ให้ความร่วมมือในการทำวิจัยครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบคุณ นิสิตสาขาวิชารัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ ๓ ในการเข้าร่วมการเก็บข้อมูลและจัดทำรายงานการศึกษาส่งในรายวิชา ที่ให้ความช่วยเหลือในการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี รวมทั้งคณะผู้ร่วมงานเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และจัดเวทีกิจกรรมระดมความคิดเห็นในพื้นที่

ทั้งนี้ ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับข้อเสนอแนะอันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา งานวิจัยสืบต่อไป

ผศ.อภิรมย์ สีตาคำ

๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ

บทที่ ๑ บทนำ

๑

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๘
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย.....	๙
๑.๔ วิธีการดำเนินการวิจัย.....	๙
๑.๕ คำนียามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	๑๑
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๑๒

บทที่ ๒ หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ในการแก้ไขความยากจนของชุมชน.....

๑๓

๒.๑ แนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์ (Buddhist Economics).....	๑๓
๒.๒ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy).....	๒๕
๒.๓ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๓๒

บทที่ ๓ ศักยภาพของชุมชนและพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน.....

๔๕

๓.๑ วัดแม่ฮ้อยเงิน ตำบลแม่ฮ้อยเงิน อำเภอต๋อยสะแกต จังหวัดเชียงใหม่	๔๕
๓.๒ วัดบ้านขุน ตำบลบ่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่.....	๖๒
๓.๓ วัดเจดีย์แม่ครัว อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่.....	๗๐
๓.๔ วัดคลองศิลา บ้านสันทรายคองน้อย ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่....	๗๘

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
๓.๕ วัดพรหมวนาราม บ้านปิงน้อย ตำบลสันทราย อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่.....	๘๕
บทที่ ๔ แนวทางการแก้ไขปัญหาและประเมินผลการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน..	๙๗
๔.๑ รูปแบบ วิธีการและกิจกรรมในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจน.....	๙๗
๔.๒ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจน.....	๑๑๒
๔.๓ แนวทางในการแก้ไขปัญหาอุปสรรค.....	๑๑๓
๔.๔ การส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน.....	๑๑๔
บทที่ ๕ สรุปผล และข้อเสนอแนะ	๑๒๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๒๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๓๒
บรรณานุกรม.....	๑๔๒
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๔๗

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเข้มแข็งของภาคเกษตรไทยมีแนวโน้มลดลงในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยจะเห็นได้จากประสิทธิภาพการผลิตโดยเฉลี่ยในบางสินค้าที่ยังคงต่ำหากเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากภาคเกษตรไม่สามารถเร่งพัฒนาผลิตภาพการผลิตได้ทันต่อสภาพการแข่งขันในตลาดโลกที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การส่งออกหลักของภาคเกษตรยังคงอยู่ในรูปของสินค้าขั้นปฐม และเกษตรกรส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาหนี้สินและความยากจน โดยในปี ๒๕๕๐ ประเทศไทยมีคนยากจนทั้งสิ้น ๕.๔๒ ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นเกษตรกร ร้อยละ ๕๖.๘๗ อันมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ เช่น พื้นที่ขาดความอุดมสมบูรณ์โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ในบางพื้นที่ไม่สูงเท่าที่ควร และมีคุณภาพผลผลิตไม่สม่ำเสมอ เกษตรกรส่วนใหญ่พึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกโดยเฉพาะปุ๋ยเคมีและสารกำจัดศัตรูพืช ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง และผลิตพืชเชิงเดี่ยวเป็นหลัก ในขณะที่การพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนยังไม่สามารถขยายตัวได้เท่าที่ควร ทำให้มีความเสี่ยงจากเปลี่ยนแปลงของราคามากขึ้น ในขณะที่ราคาผลผลิตเกษตรผันผวนและขึ้นกับราคาในตลาดโลก การเกิดภัยพิบัติจากธรรมชาติบ่อยครั้ง เป็นต้น นอกจากนี้ปัจจุบันเกษตรกรมีแนวโน้มสูญเสียการเป็นเจ้าของที่ดินและกลายเป็นผู้เช่ามากขึ้น ทำให้ขาดความมั่นคงในอาชีพเกษตร ในขณะที่เดียวกันพบว่า รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยเพิ่มจาก ๕๒,๙๓๓ บาทต่อครัวเรือน ในปีการผลิต ๒๕๔๘/๔๙ เป็น ๕๘,๖๓๒ บาทต่อครัวเรือน ในปีการผลิต ๒๕๕๒/๕๓ ซึ่งรายได้ที่เพิ่มขึ้นส่วนหนึ่งเนื่องจากราคาผลิตผลการเกษตรที่ปรับตัวสูงขึ้นในสินค้าเกษตรที่สำคัญ เช่น ยางพารา มันสำปะหลัง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เกษตรกรก็มีขนาดหนี้สินต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้นเช่นกัน จาก ๕๒,๘๙๗ บาท ในปี ๒๕๔๘/๔๙ เป็น ๕๔,๔๐๙ บาท ในปี ๒๕๕๒/๕๓

สังคมไทยที่ผ่านมา เล็งเห็นการพัฒนาเศรษฐกิจมากกว่าการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ภาวะการฉีกตัวของเศรษฐกิจในหลายปีที่ผ่านมา หลังประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจในปี ๒๕๔๐ ยังโอนเอนอยู่บนฐานความไม่สมดุลของการพัฒนา ทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และผลประโยชน์จากการพัฒนาระหว่างภาคชนบทกับเมือง และ

ระหว่างกลุ่มคนมีโอกาสและด้อยโอกาสในสังคม เป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ทั้งก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมอื่น ๆ ตามมามากมาย ซึ่งในที่สุดก็นำไปสู่ความยากจนที่ไม่สามารถแก้ไขได้

เศรษฐกิจไทยมีจุดอ่อนในเชิงโครงสร้างที่ต้องพึ่งพิงการนำเข้าวัตถุดิบ ชิ้นส่วน พลังงาน เงินทุน และเทคโนโลยี ในสัดส่วนที่สูง โดยที่ผลิตภาพการผลิตยังต่ำ การผลิตอาศัยฐานทรัพยากรมากกว่าองค์ความรู้ มีการใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตและบริโภคอย่างสิ้นเปลือง ทำให้เกิดปัญหาสภาพแวดล้อมและผลกระทบในด้านสังคมตามมา โดยไม่ได้มีการสร้างภูมิคุ้มกันอย่างเหมาะสม ส่วนโครงสร้างพื้นฐานด้านขนส่งและโลจิสติกส์ยังขาดประสิทธิภาพและการเชื่อมโยงที่เป็นระบบ ทำให้มีต้นทุนสูงถึงร้อยละ ๑๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ อีกทั้งภาคขนส่งยังมีสัดส่วนการใช้พลังงานเชิงพาณิชย์สูงถึงร้อยละ ๓๘ นอกจากนี้ โครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร และน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค ยังไม่กระจายไปสู่พื้นที่ชนบทอย่างเพียงพอและทั่วถึง ส่วนโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมของไทยต่างอยู่ในระดับต่ำและตกเป็นรองประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นคู่แข่งทางการค้า

เนื่องจาก ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อน ทั้งนี้สาเหตุของความยากจนมีทั้งปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยเชิงโครงสร้าง จากบทเรียนการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ผ่านมาได้ประสบกับปัญหาต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหาความยากจนมากมาย ประกอบกับสภาพแวดล้อมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมได้เปลี่ยนแปลงและมีผลกระทบต่อแก้ไขปัญหาความยากจน ด้วยเหตุนี้การแก้ไขปัญหาความยากจนจึงต้องมีการปรับกระบวนการทัศน์และการบริหารจัดการรูปแบบใหม่

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ.๒๕๔๐-๒๕๔๔) เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการวางแผนพัฒนาประเทศและเป็นแผนปฏิรูปความคิดและคุณค่าใหม่ของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และมุ่งให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นบูรณาการแบบองค์รวม เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามในปีแรกของแผนฯ ประเทศไทยต้องประสบวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรงและส่งผลกระทบต่อคนและสังคมเป็นอย่างมาก จึงต้องเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพมั่นคง และลดผลกระทบจากวิกฤตที่ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานและความยากจนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๙) ได้ัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ โดยให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาจากวิกฤตเศรษฐกิจให้ลุล่วง และสร้างฐานเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ขณะเดียวกันมุ่งการพัฒนาที่สมดุล

ทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ผลการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ สรุปได้ว่า ประสบความสำเร็จที่น่าพอใจ เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวได้อย่างต่อเนื่องในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๕.๗ ต่อปี เสถียรภาพทางเศรษฐกิจปรับตัวสู่ความมั่นคง ความยากจนลดลง ขณะเดียวกันระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นมาก อันเนื่องมาจากการดำเนินการเสริมสร้างสุขภาพอนามัย การมีหลักประกันสุขภาพที่มีการปรับปรุงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยครอบคลุมคนส่วนใหญ่ของประเทศ และการลดลงของปัญหายาเสพติด แต่เศรษฐกิจไทยยังไม่เข้มแข็งและอ่อนไหวต่อความผันผวนของปัจจัยภายนอก ขณะที่ยังมีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา ความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความโปร่งใสในการบริหารจัดการของภาครัฐ ที่ยังต้องให้ความสำคัญในการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔) และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์ และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนการแก้ปัญหาความยากจนนั้น ได้กำหนดแนวทางในพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง เพื่อสร้างศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถให้คนยากจนสามารถก่อสร้างตัวและพึ่งตนเองได้มากขึ้น โดยส่งเสริมการรวมกลุ่มของคนยากจนเป็นองค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้เกิดการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาของตน ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาชีพและเพิ่มรายได้ ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างครบวงจร ทั้งในด้านการผลิต การแปรรูป การตลาด และแหล่งเงินทุนหมุนเวียน สนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่เหมาะสม สร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพการเชื่อมโยงไปสู่ตลาดภายในและต่างประเทศได้

พระพุทธศาสนาเห็นว่า “ความยากจน” เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาคู่กับมนุษย์ เพราะความแตกต่างกันของมนุษย์แต่ละคนภายใต้การกระทำ (กรรม) ที่ผ่านมาในอดีตชาติ และการกระทำ (กรรม) ในปัจจุบันชาตินั้น ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะคนจำนวนไม่น้อยที่เกิดมาในตระกูลที่ยากจน แต่กลับแสวงหาเพื่อตนเองและครอบครัวจนมีฐานะเป็นหลักฐานที่มั่นคงได้ ในขณะที่คนอีกจำนวนไม่น้อยที่เกิดมาในตระกูลที่ร่ำรวยด้วยทรัพย์สมบัติ แต่กลับต้องสูญเสียทรัพย์เหล่านั้นไป กลายเป็นคนสิ้นเนื้อประดาตัวไปเลยก็มี ทั้งนี้ก็เพราะกรรมในปัจจุบันนั่นเอง ในทางพระพุทธศาสนา หากบุคคลใดประกอบกรรมที่จะนำไปสู่ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบัน หรือประโยชน์สุขขั้นต้น

บุคคลนั้นก็จะได้รับผลแห่งกรรมของตนอย่างแน่นอน กรรมที่ว่านั้นก็คือการปฏิบัติตามหลักแห่งประโยชน์สุขในปัจจุบัน (ทิฏฐธัมมิกัตถะ)

“...ธรรม ๔ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขในปัจจุบันแก่กุลบุตร ๔ ประการ เป็นไฉนคือ อุกุณฐานสัมปทา ๑ อารักขสัมปทา ๑ กัลยาณมิตตตา ๑ สมชีวิตา ๑

...กุลบุตรในโลกนี้ เลี้ยงชีพด้วยการหมั่นประกอบภาระงาน คือ กสิกรรม พาณิชยกรรม โครักขกรรม รับราชการฝ่ายทหาร รับราชการฝ่ายพลเรือน หรือศิลปอย่างใดอย่าง เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการทำงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่องอันเป็นอุปายในการทำงานนั้น สามารถจัดทำได้ ...นี้เรียกว่าอุกุณฐานสัมปทา

...กุลบุตรในโลกนี้ มีโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร สั่งสมด้วยกำลังแขน มีเหงื่อโทรมตัวชอบธรรม ได้มาโดยธรรมเขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูลด้วยทำไว้ในใจว่าไฉนหนอ พระราชาไม่พึงบริโภคทรัพย์เหล่านี้ของเรา โจรไม่พึงลัก ไฟไม่พึงไหม้ น้ำไม่พึงพัดไป ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักจะไม่พึงลักไป ...นี้เรียกว่าอารักขสัมปทา

...กุลบุตรในโลกนี้ อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใด ย่อมดำรงตน เจริญ สันสนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นคฤหบดี หรือบุตรคฤหบดี เป็นคนหนุ่มหรือคนแก่ ผู้มีสมาจารบริสุทธิ์ ผู้ถือพร้อมด้วยศรัทธา ศิล จาคะ ปัญญา ศึกษาศรัทธาสัมปทาตามผู้ถือพร้อมด้วยศรัทธา ศึกษาศิลปสัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยศิลป ศึกษาจากสัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ ศึกษาปัญญาสัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญานี้เรียกว่ากัลยาณมิตตตา

...กุลบุตรในโลกนี้ รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะไม่ให้พุ่มพายนักไม่ให้ผิดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ ...เปรียบเหมือนคนซึ่งตราซึ่งหรือลูกมือคนซึ่งตราซึ่ง ยกตราซึ่งขึ้นแล้ว ย่อมลดออกเท่านั้นหรือต้องเพิ่มเข้าเท่านั้น ฉนั้นใด กุลบุตรก็ฉนั้นเหมือนกัน รู้ทางเจริญและทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้พุ่มพายนัก ไม่ให้ผิดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ ...กุลบุตรผู้นี้มีรายได้น้อย แต่เลี้ยงชีพตัวอย่างโอโง่งจะมีผู้ว่าเขาว่า กุลบุตรผู้นี้ใช้โภคทรัพย์เหมือนคนเคี้ยวกินผลมะเดื่อฉนั้น ก็ถ้ากุลบุตรผู้มีรายได้มาก แต่เลี้ยงชีพอย่างผิดเคืองจะมีผู้ว่าเขาว่า กุลบุตรผู้นี้จักตายอย่างอนาถา แต่เพราะกุลบุตรผู้นี้รู้ทางเจริญและทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะไม่ให้พุ่มพายนัก ไม่ให้ผิดเคืองนัก ด้วยคิดว่ารายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่ายและรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ ...นี้เรียกว่าสมชีวิตา ”

นอกจากนี้ ยังมีหลักการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องเพื่อไม่ให้เกิดการถดถอยลงไปของความสุขที่ได้มา โดยการเว้นทางเสื่อม ๔ ประการ คือ การเป็นนักเลงหญิง เป็นนักเลงสุรา เป็นนักเลงการพนัน และมีมิตรชั่ว สหายชั่ว เพื่อนชั่ว ที่ทรงเปรียบเหมือนการปิดทางไหลออกของน้ำในสระใหญ่

และปฏิบัติในแนวทางแห่งความเจริญ ๔ ประการ คือ ไม่เป็นนักเลงหญิง ไม่เป็นนักเลงสุรา ไม่เป็นนักเลงการพนัน และมีมิตรดี สหายดี เป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขในปัจจุบัน

ประการสำคัญก็คือ เป้าหมายแห่งชีวิตที่เรียกว่าความสุขนั้นจะต้องมีความชัดเจน ในฐานะแห่งคฤหัสถ์ผู้ที่จะต้องสร้างฐานะให้ครอบครัว และดำรงฐานะนั้นให้ยาวนานต่อไปได้จะต้องชัดเจนในความสุขที่จะพึงมีอันเป้าหมายแห่งชีวิต ซึ่งแบ่งแยกได้ตามกาลสมัย คือ สุขเกิดแต่ความมีทรัพย์ (ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรสั่งสมขึ้นด้วยความพยายามของตนโดยชอบธรรม) สุขเกิดแต่การจ่ายทรัพย์บริโภค (ใช้สอยโภคทรัพย์ และกระทำบุญด้วยโภคทรัพย์ที่ตนหามาได้โดยชอบธรรม) สุขเกิดแต่ความไม่เป็นหนี้ และสุขเกิดแต่ประกอบกิจการงานที่ปราศจากโทษ

“ความยากจน” นั้นจัดเป็นทุกข์ประเภทหนึ่ง ซึ่งก็มีอาจข้ามพ้นกฎธรรมชาติแห่งความเป็นเหตุเป็นปัจจัย เหตุแห่งความยากจนมีหลายประการด้วยกัน หากจะกล่าวถึงเหตุชั้นปรมัตถ์ก็คงหนีไม่พ้นความทะเยอทะยานอยากนั่นเอง แต่จากความทะเยอทะยานอยากดังกล่าว ได้นำมาซึ่งสิ่งที่เป็นปัจจัยให้ความอยากจนเกิดขึ้น ความไม่รู้ว่ากำลังตกอยู่ในภาวะความอยากจน การถูกมอมเมาให้อยากเสพอยากบริโภคตามกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยม การถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุนหลายระดับตามกระแสแห่งทุนนิยมที่ท่วมทับโลกอยู่ในปัจจุบัน การไม่ดำเนินตามแนวทางแห่งคำสอนในทางศาสนา ที่ในแง่ที่จะต้องงดเว้นพฤติกรรมที่เป็นเหตุให้เกิดความอยากจน เช่นการหลงใหลในอบายมุข และในแง่ที่จะต้องพัฒนาให้เจริญยิ่งขึ้น เช่นการปฏิบัติตามหลักแห่งประโยชน์สุขในปัจจุบัน การขาดการรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือกันในชุมชน แต่กลับมีลักษณะตัวใครตัวมัน การขาดการเรียนรู้สภาพความอยากจนและหาทางแก้ไขร่วมกัน การขาดผู้นำในการแก้ปัญหา สภาพโครงสร้างทางสังคมและชุมชนที่เอื้อให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบมากกว่าการช่วยเหลือเกื้อกูล มีวัฒนธรรมแบบอำนาจและผลประโยชน์ เป็นต้น

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาคความอยากจนตามหลักพระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องเริ่มต้นตั้งแต่การทำความเข้าใจสภาพปัญหาความอยากจนว่ามีสภาพเป็นเช่นไร รวมทั้งประเมินได้ว่ามีความหนักเบาแค่ไหน การวิเคราะห์หาสาเหตุที่แท้จริงว่าความอยากจนดังกล่าวเป็นเพราะเหตุปัจจัยอะไรบ้าง การกำหนดเป้าหมายที่มีความเป็นไปได้ที่จะทำให้สำเร็จ และค้นหาแนวทางหรือวิธีการที่จะไปสู่เป้าหมายนั้นให้ได้ พร้อมลงมือปฏิบัติตามแนวทางหรือวิธีการนี้อย่างมุ่งมั่นตั้งใจไม่ย่อท้อแม้จะต้องพบปัญหาอุปสรรค จนกว่าจะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

สังคมไทยมีวิถีปฏิบัติบนพื้นฐานความเชื่อทางพระพุทธศาสนาายาวนาน กระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ที่ประเทศไทยจำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กับต่างประเทศ และรับเอาแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมาจากต่างประเทศ กระทั่งผู้บริหารบ้านเมืองสมัยหนึ่งได้ขอร้องไม่ให้พระสงฆ์ไทยสอนในเรื่อง “สันตฺถุฐิธรรม” (ความสันโดษ) เพราะเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ขัดขวางการพัฒนาประเทศ ทำให้ชาวพุทธละเลยธรรมสำคัญข้อนี้ไปจนแทบจะหายไปจากสังคมไทย ถึงขั้น

มองความสันโดษเป็นเรื่องของคนไม่เกียจคร้าน ไม่สนใจการพัฒนาไปเลยก็มี จวบจนเมื่อประเทศชาติเข้าสู่วิกฤติทางเศรษฐกิจ จึงเริ่มมีคนถามถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนาที่เคยมีต่อสังคมไทยในอดีต ว่าท่ามกลางวิกฤติดังกล่าวพระพุทธศาสนาจะช่วยเยียวยาได้อย่างไร

ประสบการณ์ของการประยุกต์พุทธธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ของชุมชนโดยพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ และเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือโดยการสนับสนุนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ทำให้หลายฝ่ายเชื่อว่าหากนำแนวคิดและวิธีการจากประสบการณ์ที่ผ่านมา นำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาคความยากจนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ภายใต้ “โครงการคาราวานพุทธธรรมแก้จน” จึงน่าจะเป็นทางเลือกที่สำคัญ และจะเป็นทางรอดจากวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ นำพาสังคมไทยเข้าสู่การแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างยั่งยืน

ในการดำเนินงานโครงการคาราวานพุทธธรรมแก้จน ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ มีพระสงฆ์ที่สนใจเข้าร่วมโครงการและดำเนินงานภายใต้เป้าหมายเดียวกันจำนวนหนึ่ง ซึ่งบังเกิดผลเป็นบทเรียนสำหรับการปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจน ตามนโยบายของรัฐ ที่จำเป็นต้องนำหลักพระพุทธศาสนามาประยุกต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมองปัญหาคความยากจนในเชิงบูรณาการเป็นองค์รวม และการมองปัญหาคความยากจนด้วยความเป็นเหตุเป็นปัจจัย รวมทั้งเป็นบทเรียนสำหรับคณะสงฆ์ในการปรับปรุงวิธีการสื่อสารหรือนำธรรมะให้เข้าสู่จิตใจพุทธศาสนิกชน ที่สามารถจะนำไปประยุกต์ในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นปกติสุขได้ต่อไป ผลการดำเนินโครงการน่าจะมีบทเรียนอย่างน้อย ๒ ประการ คือ

การแก้ไขปัญหาคความยากจนตามหลักพระพุทธศาสนา ชาวบ้านซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนที่ผ่านการปฏิบัติโครงการโดยมีพระสงฆ์หรือพระธรรมวิทยากรดำเนินงานแก้ไขปัญหาคความยากจน บทเรียนสำคัญสำหรับเรื่องนี้ก็คือ การดำเนินชีวิตตามหลักแห่งประโยชน์สุขในปัจจุบัน ได้แก่ การประกอบพร้อมด้วยความเพียรหมั่นแสวงหาทรัพย์ (อุฏฐานสัมปทา) การประกอบพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์ที่หามาได้โดยชอบ (อารักขสัมปทา) การคบหาคนดี (กัลยาณมิตรตทา) และการหาเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ (สมชีวิตา)

การประกอบพร้อมด้วยความเพียรหมั่นแสวงหาทรัพย์ ไม่เป็นคนเกียจคร้าน ไม่เลือกงาน ประการสำคัญต้องไม่ตั้งอยู่บนฐานของความโลภ หากแต่อยู่บนฐานของความพอเพียง ซึ่งสังเกตจากการส่งการส่งเสริมอาชีพของพระสงฆ์ในหลายชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการทอผ้า การทำเกษตรผสมผสาน การเลี้ยงหมูหลุม จิ้งหรีด เพาะเห็ด การเลี้ยงไก่ เป็นต้น

การประกอบพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์ที่หามาได้โดยชอบ มีการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ส่งเสริมการออมทรัพย์เพื่อเป็นทุนช่วยเหลือกันในชุมชน ซึ่งก่อเกิดกิจกรรมต่อเนื่องในชุมชนอีกมากมาย เช่นการสำรวจบัญชีครัวเรือน การทำปุ๋ยชีวภาพ ธนาคารอาหารชุมชน สหกรณ์ร้านค้าใน

ชุมชนร้านอาหารชุมชน การรื้อฟื้นวัฒนธรรมต่อการลงแขก (เอามื้อ) การรวมกลุ่มทำวิสาหกิจชุมชน ครัวบวร (ผลิต แปรรูป จำหน่าย แลกเปลี่ยน และบริโภคในครัวเรือน และชุมชน) เป็นต้น

การคบหาคนดี เริ่มจากการเข้าวัดฟังธรรม มีพระสงฆ์เป็นที่ปรึกษา การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง การทำโครงการสายใยครอบครัว พ่อแม่ ชุมชน ตั้งกลุ่มองค์กรการเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชน เช่น ผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน เด็ก/เยาวชน เป็นต้น อันจะเป็นเหตุให้ห่างไกลจากอบายมุข

การหาเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีกิจกรรมสำคัญที่ทำในชุมชน เช่น ธนาкарโค กระบือ การผลิตปุ๋ยชีวภาพ การเพาะปลูกพืชผักปลอดสารพิษ การจัดตั้งกลุ่มกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ หรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในชุมชน เป็นต้น

นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและไม่เดินไม่สู่ความยากจนอีก เช่น เภยจศีล อุโบสถศีล สังคหวัตถุธรรม ตลอดถึงหลักการสร้างปัญญาตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน คือ การคบสัตบุรุษ การฟังธรรม การคิดโดยแยบคาย และการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เป็นต้น

หลักและกระบวนการทำงานแก้ไขปัญหาคความยากจน พระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ที่ร่วมโครงการคาราวานพุทธธรรมแก่นัน มีบทเรียนสำคัญ ๒ ประการคือ

หลักการงานเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนสำหรับพระสงฆ์ คือ หลักความบริสุทธิ์ใจ (สุทธิ) ตลอดถึงการทำงานด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ไม่เป็นที่น่าสงสัยกลางแกลงใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง หลักความรู้ความเข้าใจ (ปัญญา) ทั้งในงานที่ทำ และในวิธีการทำงานให้ประสบความสำเร็จ หลักความปรารถนาดีต่อกัน (เมตตา) กล่าวคือการมีเมตตาจิตปรารถนาที่จะทำประโยชน์แก่สังคมและชุมชน และหลักความอดทน (ขันติ) ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีในหมู่คนทำงานเพื่อสังคม อย่างเช่นพระสงฆ์ที่ทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจน

กระบวนการงานเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจน คือ พระสงฆ์ในโครงการได้ดำเนินการ ทบทวนความรู้ความเข้าใจร่วมกันในหลักการของพระพุทธศาสนาในเรื่องชีวิต ทั้งในแง่ที่มา ที่เป็น และที่ควรจะเป็น ทำให้เข้าใจมากขึ้นที่จะแก้ไขปัญหาคความยากจนตามหลักพระพุทธศาสนา จากนั้นจึงการพยายามใช้กระบวนการเดียวกันในการทำงานแก้ไขปัญหาคความยากจน โดยเริ่มจากการปลูกจิตสำนึกของประชาชนให้เจ้าใจสภาพปัญหา ค้นหาสาเหตุ วางเป้าหมายของชีวิตและสังคม และค้นหาแนวทางดำเนินการร่วมกัน โดยใช้วิธีการเทศนาสั่งสอนอบรมศีลธรรมในโอกาสต่างๆ ซึ่งยึดเป็นกิจกรรมหลักด้วยเชื่อว่าเป็นกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติโดยง่ายสอดคล้องกับวิถีปฏิบัติในการสื่อสารกับประชาชน รวมทั้งยังได้มีการรวมกลุ่มพระสงฆ์เพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน การพยายามสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาค โดยการชักจูงให้

มีการประชุมปรึกษาหารือ และหาทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะปัญหาความยากจน ด้วยเชื่อว่าการพบปะพูดคุยกันอยู่เสมอของประชาชนจะนำไปสู่สำนึกในการหน้าที่การมีส่วนร่วมในปัญหาต่างๆของตน การพยายามประยุกต์ความเชื่อและค่านิยมทางศาสนาของประชาชนเพื่อนำสู่การปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างเป็นรูปธรรม การนำพุทธเศรษฐศาสตร์ในการดำเนินกิจกรรม โดยการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักประหยัดและเก็บออม การรวมกลุ่มเพื่อฝึกฝนงานอาชีพ การดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมให้มีการใช้ปุ๋ยชีวภาพเพื่อลดต้นทุนด้านสารเคมี เป็นต้น

นอกจากนี้ การดำเนินงานยังมีความจำเป็นต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย การดำเนินโครงการ แผนงานและกิจกรรมการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน การแสดงพระธรรมเทศนาสั่งสอนให้สติ การจัดเวทีชุมชนเพื่อระดมปัญหา สาเหตุ และทางแก้ การฝึกอบรมความรู้ การฝึกอบรมทักษะ การรวมกลุ่มชุมชนเพื่อดำเนินงานในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาความยากจน การสนับสนุนส่งเสริม และการใช้สื่อสมัยใหม่ในการเผยแพร่ความรู้ทั้งความรู้สมัยใหม่ และความรู้พุทธธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาคความยากจนได้

การวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นการต่อยอดในการขับเคลื่อนแผนงานโครงการคาราวานพุทธธรรม แก่จนของกลุ่มพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ ให้สามารถดำเนินกิจกรรมและโครงการได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งกุญแจสำคัญที่จะทำให้แผนโครงการดำเนินไปได้อยู่ที่การรวมกลุ่ม องค์กรของชุมชนและสร้างเครือข่ายพระสงฆ์ในชุมชน ประกอบกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้มียุทธศาสตร์ที่จะพัฒนาศักยภาพของกลุ่มและองค์กรต่างๆ ของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ดังนั้น กระบวนการวิจัยจึงมีจุดเน้นในการพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรในชุมชนและสร้างเครือข่ายให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้แผนชีวิตชุมชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และกระบวนการชุมชนในการทำกิจกรรมโครงการพัฒนาร่วมกัน เป็นการพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการพัฒนาและแก้ไขปัญหาท้องถิ่นของตนเอง โดยใช้กระบวนการแผนแม่บทชุมชนเป็นเครื่องมือ ซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดพลังชุมชนอันเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชน

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ในการแก้ไขความยากจนของชุมชน
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนและพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาคความยากจน
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจนของชุมชน

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษา ๕ แห่ง ดังนี้

- ๑) วัดแม่ฮ้อยเงิน ตำบลแม่ฮ้อยเงิน อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
- ๒) วัดบ้านขุน ตำบลบ่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
- ๓) วัดเจดีย์แม่ครัว อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
- ๔) วัดคลองศิลา บ้านสันทรายคองน้อย ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
- ๕) วัดพรหมวาราม บ้านปิงน้อย ตำบลสันทราย อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

- ๑) พระใบฎีกายอดชาย สิริธโร วัดแม่ฮ้อยเงิน ตำบลแม่ฮ้อยเงิน อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
- ๒) พระครูสังวรสิทธิโชติ วัดบ้านขุน ตำบลบ่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
- ๓) พระครูสมุห์วิเชียร คุณธมโม วัดเจดีย์แม่ครัว อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
- ๔) พระอธิการอนก จนทรปญโญ วัดคลองศิลา บ้านสันทรายคองน้อย ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
- ๕) พระอธิการทองใบ โชติปญโญ วัดพรหมวาราม บ้านปิงน้อย ตำบลสันทราย อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
- ๖) กลุ่มตัวแทนพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๒๑ รูป

๑.๔ วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งเป็นการวิจัยที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง (People centered) ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานวิจัยดังนี้

๑.๔.๑ การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในครั้งนี้นุ่งศึกษาถึง การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและเครือข่ายพระสงฆ์ ซึ่งมีมุมมองในหลายมิติ ต้องอาศัยแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สำหรับเป็นแนวทางในการรวบรวมความคิด ประกอบด้วย แนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์ (Buddhist Economics) และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)

๑.๔.๒ แหล่งข้อมูล

- ๑) การเลือกชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่กรณีศึกษา มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

- เป็นชุมชนที่มีประวัติการก่อตั้งมานานกว่า ๕๐ ปี

- เป็นชุมชนที่อยู่ใกล้เมืองและไกลเมือง

๒) การหาผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาชุมชนและกลุ่มเครือข่ายพระสงฆ์ในพื้นที่ เป็นแกนนำและเป็นบุคคลสำคัญในการพัฒนาชุมชน

๓) การกำหนดขอบเขตการศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนและเครือข่ายการทำงานของพระสงฆ์ในพื้นที่

๑.๔.๓ การสร้างและเลือกใช้เครื่องมือในการวิจัย

๑) การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการสร้างประโยชน์แก่ชุมชนที่ศึกษา โดยการให้ชุมชนได้มีโอกาสร่วมเรียนรู้การวิจัยร่วมกับคณะนักวิจัย ดังนั้น นอกจากการเก็บข้อมูลโดยมีคณะผู้วิจัยเป็นหลักแล้ว ยังมุ่งเน้นให้เกิดเวทีในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคณะนักวิจัย พระสงฆ์และชาวบ้านในชุมชน โดยผ่านเทคนิควิธี AIC ซึ่งในแต่ละ Process ของ AIC คือ

A- Appreciation หมายถึง การทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทิศทางของการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน เน้นการเปิดใจ ความคิดสร้างสรรค์ เป็นช่วงของการแบ่งความเห็น (Share Vision)

I - Influence หมายถึง ขั้นตอนการสร้างพันธกิจร่วมกัน โดยเน้นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันระหว่างหน่วยต่างๆ ภายในชุมชนและพระสงฆ์

C - Control หมายถึง กำหนดวิธีปฏิบัติที่แต่ละคนต้องมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องทำให้พันธกิจนั้นสำเร็จ

ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นบทบาทให้ผู้ถูกศึกษามีส่วนร่วมสูงสุด (Maximum Group Performance) และการบรรลุงานสูงสุด (Maximum Task Performance) ในลักษณะเช่นนี้ จึงได้ปรับประยุกต์ผสมผสานเทคนิควิธีวิจัยแบบ PRA (Participatory Rural Appraisal)

๒) เทคนิควิธีการในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยจะใช้เทคนิควิธีการต่อไปนี้ในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการบูรณาการร่วมกับรายวิชา “พระพุทธศาสนากับความมั่นคงของมนุษย์” ซึ่งเป็นนิสิตสาขาวิชารัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ ๓ ในการเข้าร่วมการเก็บข้อมูลและจัดทำรายงานการศึกษาส่งในรายวิชา มีขั้นตอนในการศึกษาดังนี้

- การศึกษาเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง สื่อสิ่งพิมพ์ วารสาร และสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

- การศึกษาภาคสนาม โดยวิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การศึกษาสำรวจชุมชน

- การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

- การสนทนากลุ่ม (Focus Groups) เป็นการสนทนาเพื่อกระตุ้นให้คนในชุมชนของกลุ่มต่างๆ ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ทักษะและวิเคราะห์ในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องร่วมกัน

- การเข้าปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ด้วยกระบวนการ AIC (Appreciation Influence Control) เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันกับกลุ่มในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีต และสภาพปัจจุบัน ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนร่วมกัน

ทั้งนี้เทคนิควิธีการวิจัยต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นนั้น ผู้วิจัยจะใช้สำหรับการศึกษาวิจัยไปพร้อมๆกัน โดยพิจารณาตามลักษณะของประเด็นเนื้อหาที่ต้องการศึกษาวิเคราะห์และสภาพการณ์ของชุมชนเป็นสำคัญ สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย การจัดทำบันทึกภาคสนาม อุปกรณ์บันทึกเสียง และอุปกรณ์บันทึกภาพ

๑.๔.๓ การรวบรวม วิเคราะห์ และตรวจสอบข้อมูล

๑) การรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกับผู้ช่วยนักวิจัย ซึ่งเข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชน เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และศึกษาข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่ตามที่ตามที่เป็นจริง เพื่อให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัย

๒) การตรวจสอบแหล่งข้อมูล โดยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า คือตรวจแหล่งข้อมูล อันได้แก่ แหล่งเวลา สถานที่ บุคคล เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความน่าเชื่อถือ

๓) การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ และตรวจวิเคราะห์กับกรอบความคิดที่กำหนดไว้ทีละระยะ ซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นนอกจากจะวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดแล้ว ผู้วิจัยจะรับเอาคำแนะนำจากที่ปรึกษาโครงการมาเป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย

๑.๕ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ศักยภาพของชุมชน หมายถึง ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งแสดงถึงความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย โอกาสหรือปัจจัยที่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน ข้อจำกัดของชุมชน ปัญหาอุปสรรค และผลกระทบที่มีต่อชุมชน

ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง การมีกลุ่มชาวบ้านและพระสงฆ์รวมตัวกันด้วยจิตสำนึกร่วมกัน มีบทบาทและขีดความสามารถในการจัดการเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของตน บนพื้นฐานของสิทธิร่วมกันอย่างเท่าเทียมและพึ่งพาตนเองได้ โดยอาศัยองค์กร/กลไก/กระบวนการ และกิจกรรมหลากหลายที่กลุ่มจัดขึ้นในลักษณะหุ้นส่วนที่เกิดจากความรัก ความสมานฉันท์ และเอื้ออาทรต่อกัน เครือข่ายในแนวราบและเป็นองค์กรรวม

ปัญหาความยากจน หมายถึง สิ่งที่เป็นภาวะบีบคั้นคนในชุมชนทั้งในด้านกาย คือ การที่คนในชุมชนมีรายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย ภาวะการณ์มีหนี้สินมากกว่าทรัพย์สินในครอบครอง การขาดสิ่งสาธารณูปโภคสาธารณูปการและหลักประกันทางสังคมอื่นๆ การขาดโอกาสทางสังคม การศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ ในด้านปัญญาและจิตใจ คือ การขาดปัญญาในการแก้ไขปัญหา ความรู้สึกด้อยทางด้านอารมณ์และจิตใจ และด้านสังคม คือ ความอ่อนแอของชุมชนทั้งด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและศักยภาพชุมชนในการแก้ไขปัญหา

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์

- ๑) รู้และเข้าใจหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ในการแก้ไขความยากจนของชุมชน
- ๒) รู้และเข้าใจศักยภาพของชุมชนและพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน
- ๓) สามารถนำผลการวิจัยไปนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชนได้

๑.๖.๒ ประโยชน์ในการนำผลการวิจัยไปใช้

- ๑) การพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยแก่ชุมชน คณะสงฆ์ องค์กรท้องถิ่น องค์กรพัฒนาทั้งภาครัฐและเอกชน สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ๒) การนำเสนอผลงานวิจัยในสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อสารมวลชนทั้งวิทยุและโทรทัศน์
- ๓) การนำเสนอในการประชุม/สัมมนาของคณะสงฆ์ เครือข่ายพระสงฆ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและการพัฒนาชุมชน

บทที่ ๒

หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ในการแก้ไขความยากจนของชุมชน

จากผลการศึกษาหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ในการแก้ไขความยากจนของชุมชน มีแนวคิดหลักในการนำเสนอ ดังนี้

๒.๑ แนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์ (Buddhist Economics)

๒.๒ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)

๒.๓ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

๒.๑ แนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์ (Buddhist Economics)

ในรายงาน "การพัฒนามนุษย์ ๑๙๙๔" ของแผนงานพัฒนาองค์การสหประชาชาติ (United Nations Development Program-UNDP) รายงานนี้ได้เสนอแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาที่ถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People Centered) ซึ่งส่งอิทธิพลในระดับหนึ่ง เช่น ในประเทศไทยก็ได้มีแผนพัฒนาที่ถือ "ประชาชนเป็นศูนย์กลาง" นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงความมั่นคงมนุษย์ในแง่ของเสรีภาพจากความหวาดกลัว (Freedom from Fear) และเสรีภาพจากความต้องการ (Freedom from Want) ซึ่งก็ยังใช้กันมากเมื่อพูดถึงความมั่นคงของมนุษย์ รายงานนี้จึงเป็นความพยายามครั้งใหญ่ที่จะให้คำจำกัดความของความมั่นคงเดิม ที่มีหมายถึงความมั่นคงของชาติ อันประกอบด้วยรัฐและดินแดนมาเป็นความมั่นคงของประชาชน ซึ่งเป็นพื้นฐานของชาติ และจากความมั่นคงทางแสนยานุภาพสู่ความมั่นคงทางการพัฒนา ในปี ๑๙๙๙ หลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจเอเชียที่ส่งผลกระทบไปทั่วโลก

รายงาน "การพัฒนามนุษย์ ๑๙๙๙" ของยูเอ็นดีพี ได้กล่าวถึงความมั่นคงของมนุษย์อีกครั้ง และรายงานชิ้นนี้ได้กล่าวถึงความมั่นคงของมนุษย์ในเชิงลบไว้ด้วย โดยชี้ว่า มนุษย์ทั้งในประเทศพัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา ได้เผชิญกับความไม่มั่นคงอะไรบางอย่างในกระบวนโลกาภิวัตน์ ซึ่งได้จำแนกออกเป็น ๗ ประการได้แก่

๑) ความผันผวนทางการเงินและความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ

๒) ความไม่มั่นคงทางอาชีพและรายได้

- ๓) ความไม่มั่นคงทางสุขภาพ
- ๔) ความไม่มั่นคงทางวัฒนธรรม
- ๕) ความไม่มั่นคงส่วนบุคคล เช่น การเผชิญกับอาชญากรรม การค้ายาเสพติดและการค้ามนุษย์
- ๖) ความไม่มั่นคงทางสิ่งแวดล้อม
- ๗) ความไม่มั่นคงทางการเมืองและชุมชน ได้แก่ การเกิดความตึงเครียดทางสังคม เช่น ในรูปของสงครามทั้งระหว่างประเทศและสงครามกลางเมือง อันก่อผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมือง และความเป็นปึกแผ่นของชุมชน^๑

จากผลการประชุมว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์ในประเทศไทย ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๖ โดยมูลนิธิชัยพัฒนา กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ (สศช.) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (สังกัดกระทรวงพัฒนาฯ) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สังกัดกระทรวงสาธารณสุข) และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์องค์การสหประชาชาติ การประชุมแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่มย่อย ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ ผลกระทบต่อความมั่นคงของคนไทยจากสภาพแวดล้อมภายนอกประเทศ มีเรื่องอาชญากรรมข้ามชาติ การค้าสตรีและเด็ก การก่อการร้ายสากลและแรงงานต่างชาติดังต้น

กลุ่มที่ ๒ สภาพแวดล้อมทางสังคมกับความมั่นคงของมนุษย์ มีเรื่อง การเมืองเลือกตั้งกับความมั่นคงมนุษย์ การศึกษากับความมั่นคงมนุษย์ คริวเรือนและชุมชนกับความมั่นคงมนุษย์ วัฒนธรรมสิทธิมนุษยชน และทุนทางสังคมกับความมั่นคงมนุษย์

กลุ่มที่ ๓ การเพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีเรื่องเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจกับความมั่นคงมนุษย์ เศรษฐกิจใต้ดิน เศรษฐกิจรากหญ้า การขจัดความยากจน การสร้างระบบคุ้มครองทางสังคม ช่วยความมั่นคงทางสังคม และบทบาทของธุรกิจ และรัฐวิสาหกิจกับการสร้างความมั่นคงให้แก่ชุมชน

กลุ่มที่ ๔ ว่าด้วยความมั่นคงทางด้านสุขภาพอนามัย มีเรื่องอุบัติเหตุ โครงการประกันสุขภาพ และกรณีศึกษาแร่ตะกั่วที่ห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี^๒

^๑โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย (TTMP), “สถานการณ์ความมั่นคงมนุษย์ในประเทศไทย (๑)”, บทความพิเศษ โดยการสนับสนุนของ สกว. มติชนรายสัปดาห์ วันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๘ ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑๓๑๖, ข้อมูลออนไลน์ : [แหล่งข้อมูล]

<http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2๐๐5q4/article2๐๐5nov๐4p14.htm>, [๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๖].

ในขณะที่ปัจจุบัน เศรษฐกิจของประเทศไทยยังมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) เป็นหลักสำคัญ จึงทุ่มเทขยายการผลิตไปในด้านอุตสาหกรรมมากกว่าด้านเกษตรกรรมที่มีมาตั้งแต่ครั้งอดีต สังคมไทยตกอยู่ภายใต้กระแสของโลกาภิวัตน์ (Globalization) ทำให้คนไทยหลงกระแส จนหลงลืมพื้นฐานทุนสังคม สภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตของตนเอง มุ่งเข้าเปลี่ยนแปลงระบบต่าง ๆ ตลอดจนเปิดเสรีตามแฟชั่น โดยเฉพาะด้านการเงินการคลัง โดยปราศจากความพร้อมใดๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านบริหาร ด้านกฎหมาย ฯลฯ และปราศจากความเข้าใจในสาระที่เป็นหลักสำคัญของเรื่องต่างๆ ในสังคม เช่น ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดสภาวะ “หลง-โลก-โง่-โง้ง-กั๊ด” เกิดขึ้นในสังคม และครอบงำชีวิตประจำวันของคนไทย ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นครั้งนี้ รุนแรงและรวดเร็วเกินกว่าที่ภาครัฐบาลและภาคเอกชนจะตั้งรับได้ทัน และมีได้มีแผนรองรับการล้มระเนระนาดทางเศรษฐกิจในลักษณะเช่นนี้มาก่อน ทิศทางของการดำรงชีพอยู่อย่างประคองตัว เพื่อลุกขึ้นยืนหยัดด้วยลำแข้งของตนเอง ด้วยวิธีการแบบที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเรียกว่า “เศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง” (Relative Self-Sufficient Economy) จึงเป็นรูปแบบหนึ่งที่ประชาชนคนไทยทั้งมวลควรน้อมเกล้าฯ ใ้ปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อให้รอดพ้นจากภัยหายนะทางเศรษฐกิจครั้งนี้ได้อย่างปลอดภัย เมื่อค้นพบการดำรงชีพ “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” แล้วควรมุ่งสู่มาตรฐาน “พออยู่ พอกิน” ตามพระราชดำริด้วยจึงจะพัฒนาและพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต

๒.๑.๒ นิยามความหมายของพุทธเศรษฐศาสตร์

ลักษณะสำคัญของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ มีลักษณะเป็นสายกลาง เรียกว่าเศรษฐศาสตร์สายกลาง หรือ เศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิปทา มีวิธีการเรียกว่ามรรค องค์ของมรรคนั้นแต่ละข้อเป็นสัมมา คือ โดยถูกต้อง เช่น สัมมาอาชีวะ โดยถูกต้องก็คือทำให้เกิดความพอดี ความเป็นมัชฌิมาหรือสายกลางนั้น ก็คือความพอดีนั่นเอง ความพอดี คือ จุดที่คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกัน หมายความว่า เป็นการได้รับความพึงพอใจด้วยการตอบสนองความต้องการคุณภาพชีวิต เมื่อถึงจุดนี้ ก็จึงโยกกลับไปหาการบริโภค ที่พูดว่า การบริโภคเป็นจุดสุดยอดของเศรษฐกิจ

จุดสุดยอดของเศรษฐกิจในทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง การใช้สินค้าและบริการบำบัดความต้องการ ซึ่งทำให้ได้รับความพึงพอใจสูงสุด ซึ่งในเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่พัฒนามาจากอารยธรรมตะวันตก ถือว่าความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งตรงกับที่พระพุทธศาสนาสอนว่า นตฺถิ

^๒โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย (TTMP) โดยการสนับสนุนของ สกว., บทความพิเศษ “สถานการณ์ความมั่นคงมนุษย์ ในประเทศไทย”, มติชนรายสัปดาห์, ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑๓๑๖, (๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๘): ๒๕.

ตณฺหา สมานที หรือแม่น้ำเสมอด้วยต้นหาไม่มี^๓ แต่ในแบบพุทธ การบริโภคคือการใช้สินค้าและบริการบำบัดความต้องการ ซึ่งทำให้ได้รับความพึงพอใจโดยมีคุณภาพชีวิตเกิดขึ้น พอบริโภคก็เกิดมีคุณภาพชีวิต นั่นคือการบริโภคที่สำเร็จผล ถ้าบริโภคแล้วได้รับความพึงพอใจ เช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นเศรษฐกิจศาสตร์แนวพุทธ เพราะเป็นการบริโภคแบบอวิชชา คือ บริโภคด้วยความไม่รู้ ไม่เข้าใจและไม่คำนึงถึงเหตุผลของการบริโภค ไม่รู้ความมุ่งหมายที่แท้จริงของการบริโภคนั้น เมื่อบริโภคไปได้รับความพึงพอใจ ก็หลงมัวเมาหลงเพลิน เกิดตัณหาอุปทานกรรมวิปาก เป็นโทษเพราะความหลงในอวิชชา เรียกว่าทำให้เสียคุณภาพชีวิต

อี.เอฟ.ชูมาเกอร์ ได้กล่าวถึง พุทธเศรษฐกิจศาสตร์ (Buddhist Economics) ในหนังสือชื่อ Small is beautiful^๔ ว่าการวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ ใช้ตัวอย่างวิธีการจากประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นแม่แบบในการพัฒนาประเทศสู่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ โดยมิได้พิจารณาการดำรงอยู่ตามวิถีพุทธ ซึ่งชูมาเกอร์ได้พูดถึง สัมมาอาชีวะหรือการเลี้ยงชีพชอบที่ประกอบอยู่ในมรรคที่มีองค์แปดหรือมีขมิมาปฏิบัติว่าเป็นรากฐานที่สามารถใช้วางแผนการพัฒนาประเทศสู่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่แนวพุทธได้

ชูมาเกอร์ ยังได้ชี้ให้เห็นถึงจุดเน้นที่แตกต่างกันระหว่างเศรษฐกิจศาสตร์สมัยใหม่กับพุทธเศรษฐกิจศาสตร์ในเรื่องบรรทัดฐานของการดำเนินชีวิต โดยที่นักเศรษฐกิจศาสตร์กระแสหลักเน้นตัวเลขปริมาณการบริโภคว่าเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญของความกินดีอยู่ดีของคนในสังคม ยิ่งบริโภคมากก็ยิ่งแสดงถึงความกินอยู่ที่บริบูรณ์มาก ในขณะที่พุทธเศรษฐกิจศาสตร์นั้น เน้นการได้มาซึ่งการมีชีวิตที่บริบูรณ์จากการใช้ปัจจัยเพื่อการบริโภคในการดำรงชีวิตให้น้อยที่สุด

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้แสดงปาฐกถาธรรมไว้เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๓๑ ในหัวข้อ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ^๕ โดยมีใจความว่า เศรษฐศาสตร์แนวพุทธมีลักษณะเป็นสายกลาง อาจจะเรียกว่า เศรษฐศาสตร์สายกลาง หรือ เศรษฐศาสตร์มีขมิมาปฏิบัติ ที่คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกัน หมายความว่า เป็นการได้รับความพึงพอใจด้วยการตอบสนองความต้องการโดยมีคุณภาพชีวิตเกิดขึ้น พระพุทธศาสนาถือว่า ความต้องการมีสองประเภท คือ ความต้องการสิ่งเสพรปรนเปรอตนที่ไม่มีมีความจำกัด กับความต้องการมีชีวิตที่ดี (Well-being) ที่มีขอบเขตจำกัด และมนุษย์มักตระหนักรู้ตัวแต่ความต้องการประเภทที่หนึ่ง เพื่อสนองความอยาก ซึ่งอาจจะขัดแย้งกับความต้องการประเภทที่สอง และย้อนกลับมาทำลายชีวิตที่ดีเช่น มนุษย์ต้องการเสพรสอาหาร ทำให้มี

^๓ ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๕๑/๑๑๐.

^๔ E.F.Schumacher, **Small is beautiful**, (London: Vintage, 1993), p. 38.

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๕), หน้า ๓๕.

การปรุงแต่งรสชาติให้เอร็ดอร่อย โดยใช้สิ่งที่ปรุงแต่งกลิ่นและสีซึ่งอาจจะเป็นโทษต่อร่างกาย เป็นอันตรายต่อสุขภาพ หรือการบริโภคที่ต้องการความเอร็ดอร่อยโดยไม่มีปริมาณหรือมากเกินไป ทำให้เป็นโรคอ้วน และเสี่ยงต่อการเป็นโรคอื่นๆ เพิ่มตามมา จนเสียคุณภาพชีวิตในที่สุด

ส่วนการได้คุณภาพชีวิตที่ดี ย่อมเป็นฐานสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ต่อไป ทำให้ชีวิตมีความดีงามยิ่งขึ้น ฉะนั้น เศรษฐศาสตร์จึงไปสัมพันธ์กับการมีชีวิตของมนุษย์ทั้งหมดที่จะเป็นอยู่อย่างดี มีชีวิตที่ดีงาม ทำสังคมให้มีสันติสุข โดยนัยนี้ ถ้าเศรษฐศาสตร์จะมีความหมายอย่างแท้จริง เศรษฐศาสตร์จะต้องมีส่วนในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ในการทำให้มนุษย์มีความสามารถที่จะดำรงชีวิตที่ดีงาม มีความสุขร่วมกันได้ดียิ่งขึ้นด้วย

จุดสุดยอดของพุทธเศรษฐศาสตร์อยู่ที่การบริโภคที่เป็นสัมมา เรียกว่า โภชนะ มตตถนุตา หลักนี้ปรากฏอยู่ในโอวาทปาติโมกข์ เรียกว่าหัวใจพุทธศาสนากว่าไว้ว่า มตตถนุตา จ ภตตสมิ แปลว่า ความรู้จักประมาณในการบริโภค รู้จักประมาณคือรู้จักพอดี ความพอประมาณ คือความพอดี คำว่า มัตตถนุตา คือความรู้จักพอดี

ตัวชี้วัดพุทธเศรษฐศาสตร์ ก็คือ มัตตถนุตา ความรู้จักประมาณ รู้จักพอดีในการบริโภค หมายถึง ความพอดีที่ให้คุณภาพของชีวิตมาบรรจบกับความต้องการที่มาจากความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ตามหลักปัจจัย ๔ ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไปจนขาดแคลน แต่ถึงแม้ขาดแคลนก็สามารถอดทนได้เข้าใจด้วยว่า ทุกอย่างเป็นไปตามเหตุปัจจัยพอมีพอได้ ไม่คิดริษยาอยากได้ของคนอื่นที่มีมากเกินไป ไม่เดือดร้อนวุ่นวายใจเมื่อตนมีน้อยจนขาดแคลน

ในคำสอนแสดงข้อปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะพระสงฆ์ เมื่อจะบริโภคปัจจัย ๔ ก็ต้องพิจารณาเหตุผลหรือความมุ่งหมายของการบริโภค ตามสูตรที่ว่า ปฏิสังขาโยนิโส ปินทปาตัง ปฏิเสวามิ แปลว่า เราจะพิจารณาโดยแยบคายในการบริโภคอาหารบิณฑบาตร และพิจารณาทุกอย่างไม่ว่าจะบริโภคอะไร บทสวดนี้ไม่ใช่มนต์คาถาที่สวดแล้วจะทำให้อาหารนั้นกลายเป็นของวิเศษแต่ประการใด ที่จริงนั่นท่านสอนว่า เวลาจะบริโภคอะไรก็ให้พิจารณา คือพิจารณาว่า เราพิจารณาโดยแยบคายแล้วจึงบริโภคอาหาร คือ บทสวดว่า เนว ทวาย นมทาย นมณฺฑนาย มิใช่เพื่อสนุกสนาน มิใช่เพื่อลุ่มหลงมัวเมา มิใช่เพื่อโก้ หลูหรา ฟุ่มเฟือย ยาวเทว อิมสส กายสส แต่บริโภคเพื่อให้ร่างกายมั่นคงดำรงอยู่ได้ เพื่อให้ชีวิตดำเนินไป เพื่อกำจัดทุกข์เวทนาเก่า เพื่อป้องกันมิให้มีทุกข์เวทนาใหม่ เพื่อเกื้อหนุนชีวิตอันประเสริฐ เพื่อเกื้อกูลต่อชีวิตที่ดีงาม

เวลาบริโภคจะต้องเข้าใจความหมายอย่างนี้ และบริโภคให้ได้ผลตามความมุ่งหมาย ฉะนั้น จึงบอกว่า ความพอดีหรือสายกลาง อยู่ที่คุณภาพชีวิตมาบรรจบกับความพึงพอใจ เพราะว่าผู้ที่เป็นชาวพุทธพิจารณาเข้าใจความหมายของการบริโภคเพื่อความมีสุขภาพดี เพื่อเกื้อกูลต่อการมีชีวิตที่ดีเพื่ออยู่เป็นสุข

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้แยกแยะความหมายของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก กับพุทธเศรษฐศาสตร์ มีความแตกต่างกันอย่างสำคัญ ๒ ประการ คือ

๑) เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก พิจารณาความต้องการที่ไม่รู้จักเต็มนั้น คงอยู่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทุกคนเป็นเหมือนกัน และดูเหมือนจะเป็นเช่นนั้นตลอดไป ไม่มีทางแก้ไขได้ ขณะที่พุทธเศรษฐศาสตร์ถือว่าขอบเขตของความต้องการเป็นสัมพัทธ์ภาพ ต่างออกไปตามอัตราความก้าวหน้าของการพัฒนาจิตของแต่ละบุคคล ซึ่งต่างคนก็ไม่เหมือนกัน และในขณะเดียวกันบุคคลก็สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้ตามอัตราการพัฒนานั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เศรษฐศาสตร์กระแสหลักถือว่าต้นเหตุเป็นสัญชาตญาณตามปกติของมนุษย์ แต่พุทธเศรษฐศาสตร์ถือว่าต้นเหตุเป็นต้นเหตุแห่งปัญหาของมนุษย์ คือ ความทุกข์ ดังนั้น หากจะแก้ปัญหาความทุกข์ จะต้องแก้ไขในทิศทางที่ลดต้นเหตุลงจนกระทั่งไม่มีเหลือเลย พระพุทธศาสนาเชื่อว่ามนุษย์สามารถพัฒนาจากการดำรงชีวิตอยู่ด้วยต้นเหตุไปสู่การดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา

๒) เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก อธิบายความต้องการมีแบบเดียว แม้จะมีการพูดถึงความแตกต่างระหว่างความต้องการ (Want) และอุปสงค์ (Demand) ที่มีความหมายว่าเป็น ความต้องการที่มีอำนาจซื้อหนุนหลัง รวมถึงการแสดงถึงความแตกต่างระหว่างความจำเป็น (Need) ไปสู่ความต้องการ (Want) ตามลำดับ ก็ยังเป็นเพียงความแตกต่างโดยเงื่อนไขหรือโดยขีดระดับ แต่ทั้งหมดจะต้องมีอำนาจซื้อหนุนหลังเหมือนกัน อำนาจซื้อจึงกลายเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ที่มีอิทธิพลทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นได้จริงในวิชาเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ขณะที่พุทธเศรษฐศาสตร์แยกอย่างชัดเจนว่าความต้องการมี ๒ ประเภท ประเภทหนึ่งเรียกว่า ต้นเหตุ อีกประเภทหนึ่งเรียกว่า ฉันทะ โดยให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาของมนุษย์ด้วยการปรับเปลี่ยนลดละความต้องการแบบต้นเหตุ และส่งเสริมความต้องการแบบฉันทะ โดยไม่เอาอำนาจซื้อมาพิจารณาเป็นปัจจัยสำคัญ เพราะความหมายของการมียิ่งมากยิ่งขึ้นดี ไม่มีความหมายในพุทธเศรษฐศาสตร์

ความต้องการเหล่านี้ จะเชื่อมโยงไปยังแนวคิดการให้คุณค่าของสิ่งต่างๆ โดยมีหลักว่าสิ่งใดสามารถสนองความต้องการได้ สิ่งนั้นมีคุณค่าหรือมีประโยชน์ โดยที่คุณค่าสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ชนิด ตามประเภทของความต้องการ คือ

๑) คุณค่าแท้ หมายถึง คุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายที่สนองความต้องการสุขภาวะโดยตรง เพื่อให้เกิดความดีงามแก่ชีวิตของตนเองหรือผู้อื่น คุณค่าชนิดนี้อาศัยปัญญาเป็นเครื่องวัด เรียกว่าเป็นคุณค่าที่สนองปัญญา หรือโดยสรุปก็คือลักษณะที่เด่นของคุณค่าของสิ่งต่างๆ ก็คือ คุณค่าในการใช้สอย หรือประโยชน์ที่แท้จริงของสิ่งนั้นๆ เช่น อาหารมีคุณค่าอยู่ที่ประโยชน์สำหรับหล่อเลี้ยงร่างกายให้มีชีวิตอยู่ได้ มีสุขภาพดี มีกำลังเหมาะที่จะปฏิบัติหน้าที่การงาน หรือรถยนต์มีคุณค่าอยู่ที่ช่วยในการเดินทางได้สะดวกรวดเร็ว เกือบทุกต่อการปฏิบัติหน้าที่การงาน กรอบแนวคิดเรื่องคุณค่าใน

พุทธเศรษฐศาสตร์ได้ให้ความสำคัญกับคุณค่าแท้หรือประโยชน์ในการใช้สอยของสิ่งนั้นๆ ที่เกิดจากความต้องการแบบฉันทะ

๒) คุณค่าเทียม หรือคุณค่าพอกเสริม หมายถึง คุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายที่มนุษย์พอกพูนให้แก่สิ่งนั้น เพื่อขยายเสริมความมั่นคงยิ่งใหญ่ของอัตตาที่ยึดถือไว้ คุณค่าชนิดนี้อาศัยค้นหาเป็นเครื่องวัดคุณค่า เรียกว่าเป็นคุณค่าที่สนองค้นหาและมานะ เช่น อาหารที่มีคุณค่าอยู่ที่ความเอร็ดอร่อย เสริมความสนุกสนาน เป็นเครื่องแสดงฐานะความโก้หรูหรา หรือรถยนต์ที่มีคุณค่าเป็นเครื่องแสดงฐานะ แสดงความโก้มี มุ่งอวดความเด่นความสวยงามตามค่านิยม กรอบแนวคิดเรื่องคุณค่าในเศรษฐศาสตร์กระแสหลักได้กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณค่าเทียมที่เกิดจากความต้องการในลักษณะของค้นหาที่มนุษย์เสริมแต่งให้พอกพูนมากยิ่งขึ้น^๖

เพราะแท้ที่จริง กิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็น means คือ มรรคา ไม่ใช่เป็น end หรือจุดหมายในตัวเอง ผลที่ต้องการในทางเศรษฐศาสตร์ไม่ใช่เป็นจุดหมายในตัวของตัวเอง แต่เป็นมรรคา คือ เป็นฐานสนับสนุนกระบวนการพัฒนาดนของมนุษย์ เพื่อชีวิตที่ดียิ่งขึ้น เพื่อให้เขาบริโภคอาหารแล้วไม่ใช่อึดอโรยก็จบ แต่ให้เกิดความอึดเพื่อให้มีกำลังกาย มีกำลังความคิดจะได้ทำสิ่งที่ดีงามเป็นประโยชน์ จะได้ฟังได้พิจารณาในเรื่องที่เจริญปัญญาต่อไป ดังตัวอย่างที่พระพุทธเจ้าให้คนจัดหาอาหารให้คนเขี้ยวใจรับประทาน เมื่อเขาได้รับประทานเสร็จแล้ว ให้เขาได้ฟังธรรมต่อไปจนบรรลุธรรม และมรรคาที่ถูกต้องในพุทธเศรษฐศาสตร์ คือ การดำเนินชีวิตตามอย่างมรรค ๘

การบริโภคจึงเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นไปได้ทั้งการบริโภค การไม่บริโภคก็เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจในทางที่จะเพิ่มคุณภาพชีวิตได้เหมือนกัน แล้วก็ยังสามารถสร้างความพึงพอใจจากการบริโภคได้ด้วย คือ สามารถได้รับความพึงพอใจจากการไม่บริโภค แต่ได้รับคุณภาพชีวิต

ตามปกติ เราต้องมีความพึงพอใจจากการบริโภค แต่ในหลายกรณี เรามีความพึงพอใจจากการไม่บริโภคหรือไม่ได้บริโภค อย่างไรก็ตาม การได้รับความพึงพอใจจากการงดการบริโภค อาจเกิดจากกิเลส เช่น ความอยากบริโภคในสิ่งที่ไม่จำเป็นหรือฟุ่มเฟือย เป็นการฝึกหัดขัดเกลาดนเอง หรือเป็นส่วนที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต การที่เรงดการบริโภค ช่วยให้คุณภาพชีวิตของเราดีขึ้น ก็เป็นความพึงพอใจที่ถูกต้อง ในแง่พุทธเศรษฐศาสตร์นี้ สินค้าและบริการมีอรรถประโยชน์โดยสามารถทำให้เกิดความพอใจ ในการที่ได้เสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ผู้บริโภค ฉะนั้น คำจำกัดความของสินค้า การบริการ การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภค ต้องปรับเปลี่ยนและสร้างความหมายใหม่ให้ถูกต้อง

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๕๖), หน้า ๑๗๕.

๒.๑.๒ หลักธรรมในพุทธเศรษฐศาสตร์

พฤติกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์จะต้องเป็นไปในทางที่ไม่เบียดเบียนตน คือ ไม่ทำให้เสียคุณภาพชีวิตของตนเอง และเป็นไปในทางที่ไม่เบียดเบียนตน และไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วย คือ ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคม และไม่ทำให้เสียคุณภาพของระบบธรรมชาติแวดล้อม (ecosystems) ฉะนั้นเมื่อสัมพันธ์กับเทคโนโลยี มนุษย์จะต้องแก้ปัญหาที่พัฒนาเทคโนโลยีในลักษณะที่จะทำให้เกิดการประสานและเกื้อกูลกัน ภายในระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบสามอย่างแห่งการดำรงอยู่ของมนุษย์นั้น และใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์เกื้อกูลเรียกว่า วัตถุประสงค์ ๓ คือประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง ผู้อื่นและประโยชน์สูงสุด เป็นจุดหมายสูงสุด ได้แก่ ความเป็นอิสระหลุดพ้นจากความทุกข์หรือปัญหาอย่างเด็ดขาดสิ้นเชิง

หลักประโยชน์ ๓ ประการ

หลักพุทธธรรมนี้เป็นหลักแห่งการประพฤติปฏิบัติของชาวพุทธ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า หากบุคคลที่ต้องการจะสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจให้กับตนเองและชุมชนแล้ว จะต้องยึดถือปฏิบัติตามหลักธรรม ดังต่อไปนี้

๑. ประโยชน์ในชาตินี้ (ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์)

หลักธรรมที่จะนำความสุขความเจริญมาสู่ผู้ปฏิบัติในชาตินี้ได้ (มนุษย์สมบัติ) เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หลักหัวใจเศรษฐกิจ หลักธรรมนี้มุ่งให้ผู้ปฏิบัติตาม รู้จักการแสวงหาทรัพย์ การเก็บรักษาทรัพย์อย่างถูกวิธี การคบมิตรที่ดี และการใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมแก่ฐานะ และสถานะภาพ ความเป็นอยู่ของตน ทั้งโดยตำแหน่งหน้าที่การงาน ความรู้ความสามารถ เพื่อให้ดำรงตนอยู่ได้อย่างไม่ต้องกังวลใจ และเกิดความสุขแก่ตนในปัจจุบัน^๗ ผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ได้ย่อมสร้างฐานะให้ร่ำรวยได้ในชาติปัจจุบันนี้เลย ได้แก่

(๑) อุฏฐานสัมปทา คือ ถึงพร้อมด้วยความขยันทำงานหาทรัพย์ หลักธรรมข้อนี้สอนให้ผู้ปฏิบัติมีความเชื่อในเรื่องกรรมว่า การจะมีทรัพย์เงินทองได้นั้น จะต้องลงมือกระทำด้วยตนเองด้วยความขยันหมั่นเพียร ไม่ใช่อ่อนวอนรอคอยโชควาสนาหรือตั้งความหวังไว้กับผู้มีอำนาจกลับหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจะดลบันดาลให้ตนร่ำรวย แต่เราจะต้องทำงานหาทรัพย์อย่างตั้งใจด้วยตนเองจึงจะมีทรัพย์ได้

(๒) อารักขสัมปทา คือ ถึงพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์ที่หามาได้ ข้อนี้เป็นการสอนให้ผู้ปฏิบัติรู้จักวิธีรักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้นั้นให้คงอยู่อย่างปลอดภัย และสามารถนำไปใช้จ่ายให้เกิด

^๗อง. อฎฐ. (บาลี) ๒๓/๑๔๔/๒๘๙.

ประโยชน์สูงสุด แต่ไม่ถึงกับเก็บไว้โดยไม่นำมาใช้จ่ายอะไรเลย เช่น เมื่อถึงคราวเจ็บป่วยไม่สบายก็ต้องนำทรัพย์สินมารักษาอาการป่วยให้หายเป็นปกติ หรือไม่นำทรัพย์สินไปใช้จ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น การนำทรัพย์สินไปใช้จ่ายเล่นการพนันห่วย เป็นต้น

(๓) กัลยาณมิตรตदा คือ ความมีเพื่อนเป็นคนดีมีศีลธรรม หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่ามีกัลยาณมิตรหรือมิตรแท้ ๔ จำพวก มีลักษณะพอสังเกตได้ คือ มิตรมีอุปการะ มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มิตรแนะนำประโยชน์ มิตรมีความรักใคร่ การคบเพื่อนมีความสำคัญมากเพราะถ้าคบเพื่อนไม่ดีก็จะนำไปสู่ความเสื่อมเสียได้ ในเรื่องอบายมุขยังระบุไว้ดีกว่า การคบคนชั่วเป็นมิตรนั้นเป็นหนทางแห่งความเสื่อมจากโภคทรัพย์ ถ้าคบเพื่อนดีจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าได้ เมื่อเราต้องการความสุข ความเจริญด้วยทรัพย์สินเงินทองหรือหน้าที่การงานก็ต้องคบเพื่อนที่ดี เพราะเพื่อนที่ดีนั้นจะแนะนำในสิ่งที่ดีมีประโยชน์

(๔) สมชีวิตา คือ การเลี้ยงชีวิตที่สมควรตามกำลังทรัพย์ที่ทำได้ การเลี้ยงชีวิตที่เหมาะสมกับฐานะการเงินของตนโดยไม่ให้ประหยัดหรือฝืดเคืองมากจนเกินไป เช่น เมื่อยามเจ็บไข้ไม่สบายก็ไม่นิยมเสียเงินรักษาตนเอง และไม่ให้ใช้จ่ายเงินอย่างฟุ่มเฟือยมากจนเกินไป จนทำให้การเงินต้องหยุดชะงักชักหน้าไม่ถึงหลัง เช่น การนำเงินไปใช้จ่ายเล่นการพนันห่วยหรือแม้แต่การพนันทุกชนิดก็ตาม

การปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมทั้งสี่ข้อนี้ พอสรุปได้ตามลำดับ คือ ขยันหา รักษาไว้ อาศัยมิตรดี เลี้ยงชีวิตตามฐานะ ก็จะสามารถสร้างฐานะทางด้านเศรษฐกิจให้มั่นคงได้

๒. ประโยชน์ในชาติหน้า (สัมปรายิกัตถประโยชน์)

หลักธรรมนี้เป็นหลักธรรมสำหรับผู้มีสติปัญญามองเห็นประโยชน์ที่พึงในโลกหน้า (สวรรค์สมบัติ) กล่าวคือ หลังจากที่ตนตายไปแล้วจะได้มีทรัพย์สมบัติเป็นที่พึ่งที่อุ้มสมบุญไม่ขัดสนในชีวิต หรือมีฐานะที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ในชาติปัจจุบัน จึงแสวงหาทรัพย์ภายในไว้เป็นที่พึ่งในชาติหน้าต่อไป หลักธรรมดังกล่าวนี้มี ๔ ประการ ได้แก่

(๑) สัทธาสัมปทา คือ เชื่อกฎแห่งการทำดีทำชั่วว่ามีผล เช่น มีความเชื่อว่า ผลแห่งการทำ ความดีความชั่วในชาตินี้จะส่งผลไปถึงชาติหน้าหรือชาติต่อไป จึงตั้งใจทำแต่คุณความดี เมื่อทำดีในวันนี้ก็จะส่งผลดีในวันหน้า เป็นต้น

(๒) สีสสัมปทา คือ ตั้งใจรักษาศีล เป็นผู้มีศีลสมบูรณ์ เมื่อมีศรัทธาความเชื่อในเรื่องบุญ และบาปแล้วว่า ทำบุญให้ผลเป็นความสุขและทำบาปให้ผลเป็นความทุกข์ เช่น ตีมน้ำเมาทำให้สติปัญญาลดลงจึงเลิกดื่มเหล้าและตั้งใจรักษาศีล ๕ ของตนให้บริสุทธิ์ตลอดในชาตินี้

(๓) จาคสัมปทา คือ มีความเสียสละบริจาคแบ่งปันความสุขให้ผู้อื่น การทำความดีด้วยการบริจาคตานเป็นการสร้างความสุขให้กับตน เพราะจาคะมีความหมายว่า ให้สละความโลภ ความโกรธ ความหลง ที่มีอยู่ในใจตนนั้นออกไปจากจิตใจ จะได้มีความสุข เพราะการมีความทุกข์ความ

โศกมาจากจิตที่มีกิเลสฝังอยู่ในจิตใจนั่นเอง ดังนั้น ผู้ต้องการความสงบสุขในอนาคตจึงยินดีในการ
 บริจาคทาน โดยไม่นึกเสียดายทรัพย์ที่บริจาคหรือไม่ยึดมั่นถือมั่นในอารมณ์ที่ไม่ดี เพราะเมื่อจาคะ
 สละแล้วเป็นความสุข

(๔) ปัญญาสัมปทา คือ การแสวงหาความรู้ มีปัญญาแยกแยะบุญและบาปได้ ผู้หวัง
 ความสุขความเจริญในชาติหน้าหรือชาติต่อไป จึงพยายามแสวงหาปัญญา อันเป็นตัวตัดสินว่าอะไร
 ถูกอะไรผิด อะไรควรอะไรไม่ควร เหตุที่เรามีปัญหาทำให้เป็นทุกข์เพราะขาดสติปัญญามาแก้ไข เมื่อใด
 เกิดสติปัญญาขึ้นมาเมื่อนั้นจะรู้สึกว่าเป็นสุข ดังนั้นผู้ต้องการความสุข จึงต้องแสวงหาปัญญา ด้วย
 การศึกษาธรรม ฟังเทศน์ ฟังธรรม ฟีกเจริญวิปัสสนาภาวนาให้มากจนเป็นนิสัย จิตใจจะได้เป็นสุข
 ดังกล่าวแล้ว

๓. ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน คำว่า นิพพาน แปลว่า ดับ คือ ดับจากความทุกข์
 ดับจากกิเลส(ความโลภ ความโกรธ ความหลง) ซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมที่ใช้ในพระพุทธศาสนา มี ๒
 อย่าง คือ สอุปาทิเสสนิพพาน แปลว่า ดับกิเลสแต่ยังมีเบญจขันธ์เหลือ(ยังมีชีวิตร่างกายอยู่) และอนุ
 ปาทิเสสนิพพาน แปลว่า ดับกิเลสไม่มีเบญจขันธ์เหลือ(ไม่มีชีวิตร่างกายอยู่) ประโยชน์ในข้อนี้เป็น
 ประโยชน์อย่างสูงสุดในพระพุทธศาสนาที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีความประสงค์จะให้สาวก
 ทั้งหมดได้บรรลุตาม

หลักมัชฌิมาปฏิปทา

มัชฌิมาปฏิปทา หรืออริยสัจข้อสุดท้าย คือ มรรค เป็นการประมวลหลักความประพฤติ
 ปฏิบัติ หรือระบบจริยธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนภาคปฏิบัติ ที่จะช่วยให้การดำเนิน
 สู่จุดหมายตามแนวทางของกระบวนการธรรมที่รู้เข้าใจแล้วนั้นเป็นผลสำเร็จขึ้นมาในชีวิตจริง หรือเป็น
 วิธีการใช้กฎเกณฑ์แห่งกระบวนการของธรรมชาติให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตจนถึงที่สุด ประกอบด้วย
 องค์ประกอบ ๘ อย่าง ได้แก่ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ วาจาชอบ การกระทำชอบ เลี้ยงชีพชอบ
 พยายามชอบ ระลึกชอบ และจิตมั่นชอบ เป็นส่วนประกอบของทางสายเดียว ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน
 ทั้งระดับศีล สมาธิ และปัญญา มิใช่ทาง ๘ ทาง หรือหลักการที่นำมาปฏิบัติให้เสร็จสิ้นไปที่ละข้อ
 ต่างหากจากกัน

การที่เศรษฐศาสตร์กระแสหลักพิจารณาว่า ผลลัพธ์จากกระบวนการทางเศรษฐกิจ ซึ่งมัก
 เน้นกิจกรรมที่แสดงออกด้วยการพูด (วาจา) การกระทำ(กัมมันตะ) และการประกอบอาชีพ (อาชีวะ)
 เพื่อให้ได้มาซึ่งโภคทรัพย์ โดยมีทุนทำหน้าที่เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการผลิตและยังเป็นเครื่องแสดง
 ฐานะ ถือว่าเป็นเป้าหมายที่มนุษย์ต้องการ ความเข้าใจดังกล่าวจึงเป็นการหยุดอยู่ที่องค์ธรรมในระดับ
 ศีล ในทางพุทธเศรษฐศาสตร์

ความพยายามที่จะหันเหทิศทางของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักมาสู่กระแสของพุทธเศรษฐศาสตร์ ด้วยการเสนองค์ธรรมในระดับสมาธิ และองค์ธรรมในระดับปัญญา เป็นองค์ธรรมนำ ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่เกิดความสามารถในการรับรู้และการยอมรับของนักเศรษฐศาสตร์ในยุคสมัยปัจจุบัน ที่ยังอยู่ท่ามกลางอิทธิพลของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักการอธิบายพุทธเศรษฐศาสตร์เพื่อให้เกิดความเข้าใจแก่คนส่วนใหญ่ในสังคมและทำให้เป็นเรื่องร่วมสมัย จึงน่าจะใช้องค์ธรรมในระดับศีล เป็นเป็นองค์ธรรมนำเรื่อง หรือเป็นองค์ธรรมประธาน และใช้วิธีการหันเหหรือแปรเปลี่ยน (Transition) ทิศทางไปสู่พุทธเศรษฐศาสตร์ที่เหมาะสม โดยการเปลี่ยนจาก “มิจฉา” เป็น “สัมมา” ด้วยองค์ธรรมในระดับศีล เป็นเบื้องต้นหรือเรียกว่าเป็นพุทธเศรษฐศาสตร์ที่มีองค์ธรรมในระดับศีล เป็นประธาน^๔

ในส่วนที่เป็นวาทะขบถนั้น ประกอบด้วย การงดเว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดหยาบคาย และพูดเพื่อเจ้อ ในส่วนที่เป็นกรกระทำขบถนั้น ประกอบด้วย การงดเว้นจากการดัดรอนชีวิตจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ และจากการประทุพติผิดในกามทั้งหลาย สำหรับชาวพุทธแล้ว ข้อพึงปฏิบัติเหล่านี้ก็คือส่วนประกอบและส่วนขยายของศีล ๕ เป็นข้อปฏิบัติที่จะไม่ให้มีการเบียดเบียนกัน ซึ่งถือว่าเป็นวินัยขั้นต้นสุดของสังคมนมนุษย์ ที่รักษาสังคมให้มั่นคงปลอดภัยและเพียงพอที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข ซึ่งปฐมเหตุของศีลขั้นต้นนี้ คือ การอาศัยความจริงของสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นอยู่ (ธรรม) มาจัดสรร วางระบบระเบียบต่างๆ ขึ้น เพื่อให้มนุษย์ได้ประโยชน์สูงสุดจากธรรมนั้น เป็นเรื่องของเศรษฐศาสตร์ที่คำนึงถึงประโยชน์ของมนุษย์ในสังคมที่พึงจะได้ร่วมกัน

หลักการแสวงหาทรัพย์

หลักพุทธธรรมนี้ มุ่งให้ผู้ปฏิบัติตามรู้จักการแสวงหาทรัพย์ การเก็บรักษาอย่างถูกวิธี การคบมิตรที่ดี และการใช้ชีวิตอย่างพอเหมาะพอควรแก่ฐานะ สถานะภาพ ความเป็นอยู่ของตน ทั้งโดยตำแหน่ง หน้าที่การงาน ความรู้ ความสามารถ เพื่อให้ดำรงตนอยู่ได้อย่างไม่ต้องกังวลใจ และเกิดความสุขแก่ตนในปัจจุบัน^๕ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “หลักแห่งประโยชน์ในปัจจุบัน” ไม่ต้องไปรอรับผลในชาติหน้า ถ้าปฏิบัติได้ ย่อมได้รับผลทันทีในชาติปัจจุบันนี้เลย หลักพุทธธรรมนี้มีอยู่ ๔ ประการ ได้แก่

^๔ พิชฌมน์ ยอดพฤติกการ, “การใช้การสร้างตัวชีวิตเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงโดยเปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์”, *ดุสิตนิพนธ์ปริญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๖ – ๒๗.

^๕ อ.อภฺฐ. (บาลี) ๒๓/๑๔๔/๒๘๙.

๑) อนุฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความขยันในการหาทรัพย์ หลักพุทธธรรมข้อนี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้บุคคลแสวงหาทรัพย์ก่อน ด้วยความขยันหมั่นเพียรและโดยทางสุจริต เมื่อได้ทรัพย์มาแล้วยังไม่พอแค่นี้จะต้องรู้จักวิธีการป้องกันรักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้ไม่ให้ถูกทำลายหรือสูญเสียไปด้วยการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมข้อที่ ๒ ต่อไป แต่ชุมชนชานเมืองส่วนหนึ่งนั้นจะมีความเกียจคร้าน ไม่ชอบแสวงหาความรู้ จึงทำให้การปฏิบัติธรรมในข้อที่หนึ่งนั้นบกพร่องไป

๒) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์ที่หามาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรง เมื่อแสวงหาทรัพย์โดยทางสุจริตได้มาแล้ว จะต้องหาวิธีการรักษาทรัพย์นั้นไม่ให้สูญเสียไปโดยเปล่าประโยชน์ เช่น นำทรัพย์มาจัดสรรให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองต่อส่วนรวม และเก็บไว้ใช้จ่ายในยามจำเป็น โดยการออมทรัพย์ ฝากธนาคารเพื่อความปลอดภัย เป็นต้น ถึงแม้ว่าชุมชนชานเมืองส่วนหนึ่งจะทำงานหาทรัพย์อยู่ก็ตาม แต่ยังไม่รู้จักวิธีการรักษาทรัพย์ไม่ให้สูญเสียและการบริหารจัดการทรัพย์ยังไม่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรม เพราะชาวชุมชนยังนำทรัพย์ไปเล่นการพนันห่วยอยู่ จึงทำให้การปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมข้อนี้บกพร่องไป

๓) กัลยาณมิตรตตา การรู้จักคบเพื่อนที่เป็นคนดีมีศีลธรรม นอกจากการขยันหาทรัพย์และรักษาทรัพย์เท่านั้นยังไม่พอ จะต้องรู้จักคบหาเพื่อนที่เป็นคนดี การคบเพื่อนนี้สำคัญมาก เพราะคนเราจะต้องอาศัยปรึกษาหารือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หากมีเพื่อนเป็นคนดีก็จะแนะนำแต่สิ่งที่ดี สิ่งที่ดีเพื่อนทำดีอยู่แล้วก็จะส่งเสริม เมื่อเห็นเพื่อนทำไม่ดีจะคอยตักเตือน แต่เมื่อคบเพื่อนที่ไม่ดี คือ ชอบเล่นการพนันห่วยก็ส่งเสริมหรือชักชวนให้เพื่อนเล่น เพราะผู้มีนิสัยชอบเล่นการพนันห่วยนั้น เมื่อตนเองเห็นว่าดีคิดว่าห่วยจะทำให้ตนเองร่ำรวยได้จึงชักชวนเพื่อนให้เล่นการพนันห่วยด้วยกัน ดังนั้นการคบเพื่อนจึงมีความสำคัญเพราะมีผลต่อการดำเนินชีวิต

๔) สมานัตตตา การเลี้ยงชีวิตให้พอเหมาะพอดีกับฐานะของตน คือรู้จักแบ่งทรัพย์ในการเลี้ยงชีวิตตนไม่ให้ฟุ่มเฟือยเกินไป และไม่ให้เกิดเดือดร้อนมากเกินไป รู้จักใช้สอยทรัพย์ให้เกิดประโยชน์แก่ตน ช่วยเหลือสาธารณประโยชน์บ้างและเก็บหอมรอมริบไว้ในยามจำเป็น แต่ชาวชุมชนชานเมืองมักจะใช้จ่ายทรัพย์ในการเลี้ยงชีพอย่างฟุ่มเฟือย มีรายได้น้อยแต่ใช้จ่ายมาก ทำงานได้รับค่าตอบแทนก็นำมาใช้จ่ายในทางที่ผิดเลี้ยงชีวิตด้วยการหมกมุ่นกับอบายมุขเล่นการพนันห่วย จึงไม่สามารถทำให้ชาวชุมชนชานเมืองสร้างฐานะตนเองได้ เพราะการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมนั้นจะต้องเกี่ยวเนื่องถึงกันทั้ง ๔ ข้อ หลักพุทธธรรมทั้ง ๔ ประการตั้งได้กล่าวมา ผู้ที่หวังจะยกฐานะทางด้านเศรษฐกิจของตนให้ดีขึ้น จะต้องน้อมนำหลักพุทธธรรมนี้ไปปฏิบัติด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและจริงจังทั้ง ๔ ข้อ จึงจะประสบผลสำเร็จตามความปรารถนาได้

หลักการนี้ มุ่งให้ผู้ปฏิบัติตามรู้จักบริหารจัดการทรัพย์ เป็นสัดส่วน กล่าวคือ ทรัพย์ที่ตนหามาได้นั้น พึงแบ่งออกเป็นส่วนๆ ดังนี้ ๑ ส่วนสำหรับใช้จ่ายเลี้ยงตน และผู้ที่ควรบำรุงดูแล พร้อม

กับนำไปทำประโยชน์ส่วนตน ๒ ส่วนสำหรับใช้ลงทุนประกอบอาชีพการงาน และอีก ๑ ส่วนสำหรับเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น^{๑๐}

๒.๒ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)

๒.๒.๑ ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ^{๑๑} เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๓๐ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ คุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ ๕ ส่วน ดังนี้

๑) กรอบลักษณะ เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและการมองโลกเชิงระบบการที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

๒) คุณลักษณะ ของเศรษฐกิจพอเพียงที่เราสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนให้ได้อยู่ได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติตนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

๓) คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะพร้อมๆ กัน ดังนี้

๓.๑) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๓.๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความเพียงพอนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

^{๑๐}ที.ป.า. (บาลี) ๑๑/๑๙๗/๒๐๒

^{๑๑}สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, เศรษฐกิจพอเพียง คืออะไร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๐), หน้า ๓๓.

๓.๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

๔) เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ดังนี้

๔.๑) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

๔.๒) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตไม่โลภ และไม่ตระหนี่

๕) แนวทางการปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

๒.๒.๒ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ได้สรุปความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง หรือระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ว่า หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง ทั่วประเทศหรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ และเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้โดยไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด^{๑๒}

คำว่า เศรษฐกิจ (Economy) ตามความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไปนั้น หมายถึง การจัดการครอบครัว คือ มีความชำนาญในการจัดการเรื่องครอบครัว โดยที่เศรษฐกิจนั้นเป็นส่วนหนึ่งของวิชาเศรษฐศาสตร์ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจไว้ว่า งานอันเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภคใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ของชุมชน ด้านพระพุทธศาสนา เศรษฐกิจตามความหมาย แห่งศัพท์เดิมแล้วหมายถึงกิจกรรมที่ทำให้เกิดความประเสริฐ เพราะคำว่า เศรษฐ ในภาษาสันสกฤต และ เสฏฐ ในภาษาบาลีหมายถึง ประเสริฐ เลิศ ดี

^{๑๒}สุเมธ ตันติเวชกุล, การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ,

ส่วนคำว่า กิจ หมายถึงกิจกรรมหรืออาชีพ การงาน ดังที่ พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ว่า “เศรษฐกิจ ก็คือ กิจที่ประเสริฐที่สุด ในฐานะที่จะทำให้มนุษย์เป็นอยู่กันอย่างผาสุก นี้เรียกว่าโดยตัวหนังสือ”

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวปฏิบัติ โดยยึดหลักความพอดีกับศักยภาพของตนเอง บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง รวมทั้งมีความเอื้ออาทรต่อคนอื่นๆ ในสังคมเป็นประการสำคัญ ถึงแม้ว่าแนวคิดนี้จะมุ่งเน้นไปสู่กลุ่มเกษตรกร หรือผู้มีที่ดินทั้งหลายแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะต้องกลับไปสู่ภาคเกษตรทั้งหมด ซึ่งเป็นไปไม่ได้ ในสภาพความเป็นจริง สำหรับคนอยู่นอกภาคเกษตรนั้น เศรษฐกิจพอเพียงก็ต้องถูกนำมา ใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตเพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา เป็นแนวปฏิบัติตน ไม่ว่าจะอยู่ในกิจกรรมใด อาชีพใดก็ต้องยึดวิถีชีวิตไทย อยู่แต่พอดี อย่าย่ำเพ็ญอย่างไร้ประโยชน์ อย่ายึดวัตถุเป็นที่ตั้ง ให้ยึดเส้นทางสายกลาง อยู่กินตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต จำเริญเติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไปอย่าใช้หลักการลงทุนเชิงการพนัน ซึ่งตั้งอยู่บนความเสี่ยง ต้องตั้งอยู่บนหลักของ “รู้ รัก สามัคคี” ใช้สติปัญญาปกป้องตนเองไม่ให้หลง กระแสโลกาภิวัตน์ โดยให้รู้ถึงเหตุและผลตามสภาพแวดล้อมหรือบริบทของสังคมไทย ให้รู้จักแยกแยะสิ่งดี หรือสิ่งเลว สิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์ ตามสภาพความเป็นจริงของบ้านเมืองของเราเป็นที่ตั้ง ให้มีความรัก ความเมตตาที่จะช่วยเหลือสังคมให้รอดพ้นจากภัยพิบัติและรวมพลังกันด้วยความสามัคคีเป็นหมู่เหล่าจัดข้อขัดแย้งไปสู่ความประนีประนอม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

เศรษฐกิจพอเพียงคือการดำรงชีวิตในความพอดี มีชีวิตใหม่ คือ หวนกลับมาสู่วิถีชีวิตไทยที่จะทำให้ชาติบ้านเมือง และตัวเราหลุดพ้นจากความทุกข์ ด้านเศรษฐกิจและมีความสุขในที่สุด เศรษฐกิจพอเพียง คือ เป้าหมายหนึ่งของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม และจัดเป็นเป้าหมายหลักที่สามารถคงอยู่ตลอดไปได้เคียงคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ด้านอื่น ๆ ดังเช่นที่กระทรวงศึกษาธิการของประเทศไทยได้กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานหมวดสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ ๓ ว่าด้วยเรื่องเศรษฐศาสตร์ มาตรฐาน ส.๓.๑ ว่า “เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค้ำรวมทั้งเศรษฐกิจอย่างพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ”^{๑๓}

๒.๒.๓ แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน

^{๑๓}กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๕๔), หน้า ๔๑.

นอกจากแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตามที่กล่าวมาแล้วจะขอกล่าวถึงแนวพระราชดำริของพระองค์ท่านโดยละเอียดเพิ่มเติมอีกดังต่อไปนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๓ ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรดา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๓ ความตอนหนึ่งว่า “เศรษฐกิจพอเพียงนี้ขออย่าว่าเป็นทั้งเศรษฐกิจ หรือความประพฤดิที่อะไรเพื่อให้เกิดผล โดยมีเหตุผล คือเกิดผลนั้นมาจากเหตุ ถ้าทำเหตุที่ดี ถ้าคิดให้ดีได้ผลที่ออกมาคือสิ่งที่ติดตามเหตุ การกระทำก็จะเป็นกระทำที่ดีและผลของการกระทำนั้นจะเป็นการกระทำที่ดีแปลว่ามีประสิทธิภาพที่ดี แปลว่า มีประโยชน์ ดีแปลว่าทำให้มีความสุข”^{๑๔}

กรมส่งเสริมการเกษตร ได้ขยายความเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เป็นการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทยให้อยู่อย่างพอประมาณตน เดินทางสายกลาง มีความพอดีและพอเพียงกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของสิ่งสำคัญ ต้องรู้จักการพึ่งพาตนเอง โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และรู้จักการนำทรัพยากรที่เรามีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น รู้จักการนำปัจจัยพื้นฐานมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขความสบาย และพอเพียงกับตนเอง^{๑๕}

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ให้คำจำกัดความ “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิคณะหนึ่งที่ติดตามพระราชดำรัสและพระราชกระแสอย่างใกล้ชิด และนำมาเรียบเรียงก่อนนำขึ้นกราบบังคมทูลเกล้าฯ ถวายขอพระราชทานพระบรมราชนุญาตนำออกเผยแพร่มิไ้ใจความว่า ปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการบริหารและพัฒนาประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้อง เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกใน

^{๑๔}สุนทร กุลวัฒน์วรพงศ์, ตามรอยพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จักรวรรค, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖.

^{๑๕}กรมส่งเสริมการเกษตร, เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๔.

คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๑๖}

ประเวศ วะสี ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียง คือ เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายอย่างเดียวกัน หรือเหมือนกันกับเศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจบูรณาการ เศรษฐกิจศีลธรรม เศรษฐกิจพื้นฐาน และ เศรษฐกิจชุมชน โดยในส่วนของเศรษฐกิจพื้นฐานนั้น หมายถึง เศรษฐกิจที่คำนึงถึงการทะนุบำรุงพื้นฐานของตัวให้เข้มแข็งทั้งทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจพื้นฐานของสังคมก็คือเศรษฐกิจชุมชน เพราะฉะนั้นเศรษฐกิจพื้นฐาน กับเศรษฐกิจชุมชนคืออย่างเดียวกัน หัวใจของเศรษฐกิจพื้นฐาน หรือ เศรษฐกิจชุมชนอยู่ที่ การรวมตัวของชาวบ้านในการทำอาชีพต่างๆ เช่น เกษตรกรรม การแปรรูปอาหาร งานหัตถกรรม ธุรกิจชุมชน ศูนย์การแพทย์ แผนไทย กองทุนชุมชน เพื่อเป็นการเพิ่มทุนทุกๆ ทางพร้อมกัน คือ ทุนทางสังคมทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสิ่งแวดล้อม ทุนทางเศรษฐกิจ^{๑๗}

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงสำหรับทุกคน มีธรรมชาติพอเพียง มีความรักพอเพียง มีปัญหาพอเพียง เกิดความสมดุล เรียกกอีกอย่างหนึ่งว่า เศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจสมดุล หรือเศรษฐกิจพื้นฐานไม่มองเรื่องเศรษฐกิจแบบแยกส่วนแต่เป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นบูรณาการ เศรษฐกิจพอเพียง อันจัดเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานนั้น มีลักษณะสำคัญ ๕ ประการ คือ

๑) เป็นเศรษฐกิจสำหรับคนทั้งมวล ไม่ใช่เศรษฐกิจที่สร้างความร่ำรวยให้คนส่วนน้อย แต่ทิ้งคนส่วนใหญ่ให้ยากจน ซึ่งก่อให้เกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจ นำไปสู่ปัญหาทางสังคมการเมือง และสิ่งแวดล้อมอันนำไปสู่ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจสำหรับคนทั้งมวล เป็นการสร้างทุนทางสังคม และเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทุกชนิด

๒) มีพื้นฐานอยู่ที่ความเข้มแข็งของชุมชนเพราะชุมชนเป็นพื้นฐานของสังคม

๓) มีความเป็นบูรณาการ คือไม่ใช่เป็นเรื่องเศรษฐกิจโดดๆ แต่ให้มีการเชื่อมโยงกับสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม พร้อมกันไป

^{๑๖}สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔๖-๑๔๗.

^{๑๗}ประเวศ วะสี, ปาฐกถาป่วย อังภากรณ์ ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๕๑), หน้า ๔๓.

๔) อยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของตนเอง เช่น การเกษตร หัตถกรรมไทย การเกษตรอุตสาหกรรม สมุนไพร อาหารไทย การท่องเที่ยว ซึ่งล้วนอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมไทยเป็นจุดแข็งของคนไทยที่คนชาติอื่นไม่มี

๕) มีการจัดการและนวัตกรรมต่างๆ เพื่อเติมความก้าวหน้าให้แก่เรื่องพื้นฐานทำให้มีพลวัตอย่างไม่หยุดนิ่ง^{๑๘}

๒.๒.๔ การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ

ปริญานุษ พิบูลسرائูธ การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยพื้นฐานก็คือในการที่พึ่งตนเองเป็นหลัก หมายถึง การทำอะไรอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รอบคอบ ระมัดระวัง พิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร ความสมเหตุสมผล และการพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงการสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสมดุลในแต่ละส่วนแต่ละระดับ ครอบคลุมทั้งทางด้านจิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงเศรษฐกิจ เราสามารถประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑) ในด้านเศรษฐกิจ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ใช้ชีวิตอย่างพอควร คิดและวางแผนอย่างรอบคอบ มีภูมิคุ้มกันไม่เสี่ยงเกินไป การเฝ้าทางเลือกสำรอง

๒) ในด้านจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็ง เป็นที่พึ่งตนเองได้มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทรและประนีประนอม นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

๓) ในด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูล รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน

๔) ในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดรอบคอบ เลือกลงใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ฟื้นฟูทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด

๕) ในด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยี ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการในสังคมและสภาพแวดล้อม (ภูมิสังคม) พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านเองก่อน ก่อให้เกิดประโยชน์กับคนหมู่มาก^{๑๙}

๒.๒.๕ เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน

^{๑๘}สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๐), หน้า ๒.

^{๑๙} ปริญานุษ พิบูลسرائูธ, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการศึกษา, (โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, ๒๕๔๙, หน้า ๔๑).

การพัฒนาคนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาให้แต่ละคนมีหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง โดยใช้คุณธรรมนำความรู้ เพื่อพัฒนาตนเอง/ครอบครัว/ชุมชน/ชาติ ให้สามารถพึ่งตนเองได้และก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุล ตลอดจนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ

แนวทางการพัฒนาคนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการฝึกให้คิด พูด-ทำ อย่างพอดี พอเหมาะ พอควร บนหลักเหตุผล ไม่ประมาท โดยใช้สติและปัญญาในทางที่ถูกต้อง เพื่อเพิ่มทางเลือก และพัฒนาศักยภาพของแต่ละคน ให้สามารถอุ้มชูตัวเองและครอบครัวได้โดยไม่เบียดเบียนตัวเองและผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข-รู้จักสามัคคีอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุลและยั่งยืน และมีค่านิยมที่ดีงาม ร่วมรักษาคูณค่าของความเป็นไทยสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการการขับเคลื่อนหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นวัฒนธรรมหลักในการใช้ชีวิตของคนในสังคม ต้องมีกระบวนการหล่อหลอมให้ทุกคนมีความเชื่อมั่นและสามารถนำหลักการนี้ไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้เกิดกระบวนการดังกล่าว^{๒๐}

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ประจำประเทศไทย ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน ว่า เป็นพันธมิตรตามธรรมชาติกับการพัฒนาคน เพราะเศรษฐกิจพอเพียงกำหนดให้คนเป็นศูนย์กลาง โดยมีจุดเน้นอยู่ที่การมีชีวิตที่ดี มิใช่ความมั่งคั่ง มีเรื่องของความยั่งยืนเป็นความคิดแกนกลาง เข้าใจถึงความจำเป็นในความมั่นคงของคนและการเพิ่มขีดความสามารถให้คนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นเพียงพันธมิตรมิใช่คู่แข่งของการพัฒนาคน ทั้งนี้เพราะเศรษฐกิจพอเพียงยังมีประเด็นเพิ่มเติมอีกสองเรื่อง ประการแรก เศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นฐานจิตใจและจิตวิญญาณมากกว่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งเศรษฐกิจพอเพียงถือว่าการพัฒนาพื้นฐานจิตใจนั้นต้องเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทุกชนิดโดยไม่อายแยกออกจากกันได้ ประการที่สอง เศรษฐกิจพอเพียงได้เสนอแนวทางในการตัดสินใจเกี่ยวข้องกับ การใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนา ที่สามารถนำมาใช้ได้ทั้งในระดับองค์กรหรือหน่วยงานหรือรัฐบาลตลอดไปจนถึงปัจเจกบุคคล โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงได้เสนอว่า จะตัดสินใจอย่างไรเศรษฐกิจพอเพียงของบุคคลหลาย ๆ ท่านที่กล่าวแล้วข้างต้นนั้น อาจสรุปแนวคิด เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงได้ ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียง คือ เศรษฐกิจที่ตั้งบนพื้นฐานของความพอดี พออยู่พอกิน พอใช้ยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ มัชฌิมาปฏิปทาในการดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจ มีดุลยภาพระหว่างชีวิตกับสิ่งต่างๆ ที่ชีวิตเข้าไปสัมพันธ์มีการจัดการหรือการดำเนินด้านต่างๆ ในสังคม ที่ตั้งอยู่บนความ

^{๒๐} โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ประจำประเทศไทย, รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ปี ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร : โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ประจำประเทศไทย, ๒๕๕๐), หน้า ๓๘.

มีเหตุมีผล ยึดหลักพุทธธรรมเป็นแนวดำเนินชีวิต มีความเข้าใจสิ่งต่างๆ อย่างเป็นบูรณาการ หรือเป็นองค์รวม ไม่มองสิ่งต่างๆ อย่างแยกส่วนดำเนินชีวิตแบบพอมีพอกินพอใช้ และสุจริตเป็นสัมมาอาชีวะ ก่อนเป็นเบื้องต้นแล้วค่อยพัฒนาไปสู่การกินดี อยู่ดี เป็นลำดับต่อไป

สรุปว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาหรือแนวคิด โดยมีหลักการและอุดมการณ์ที่จะช่วยพัฒนาชีวิตมนุษย์ และสังคมโลกให้มุ่งไปสู่ความยั่งยืนด้วยการรู้ตนเองพึ่งตนเอง พอเพียง ไม่โลภมาก มีเหตุผลและพอประมาณ คุณภาพที่เกิดจากเศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้สังคมประสบกับสันติสุขอย่างแท้จริงได้ในที่สุด

๒.๓ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปรีชา พงศ์ทองคำ ศึกษาสมาคมเอเชียใต้เพื่อความร่วมมือระดับภูมิภาค : ความร่วมมือและความขัดแย้ง การศึกษาพบว่า แนวความคิดในการจัดตั้งองค์การแห่งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากข้อพิจารณาดังต่อไปนี้

๑. ภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลกต่างก็มีการสถาปนาองค์การความร่วมมือระดับภูมิภาคขึ้นเพื่อการปรึกษาหารือในระดับภูมิภาค แต่ภูมิภาคเอเชียใต้การดำเนินการดังกล่าวนี้ยังไม่ได้รับการสถาปนาขึ้นเลย

๒. เอเชียใต้เป็นภูมิภาคหนึ่ง ที่มีความยากจนมากที่สุดในโลก ดังนั้นหากสามารถสถาปนาความร่วมมือในระดับภูมิภาคขึ้นย่อมสามารถช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาความยากจนภายในภูมิภาค

๓. ความร่วมมือในกรอบของ SAARC จะช่วยเสริมฐานะและอำนาจการต่อรองของประเทศฝ่ายใต้ในการเจรจาเหนือ-ใต้ รวมทั้งความร่วมมือระหว่างประเทศใต้-ใต้ในระดับโลก

๔. ความร่วมมือระดับภูมิภาคในเอเชียใต้จะทำให้กลุ่มนี้มีพลังอำนาจ และเป็นที่น่าสนใจมากขึ้นในระดับโลก

๕. ความร่วมมือระดับภูมิภาคในเอเชียใต้อาจเป็นกลไกที่นำไปสู่การลดปัญหาความขัดแย้งภายในภูมิภาคได้

๖. การพัฒนาโครงการลงทุนร่วมกันของ SAARC จะช่วยกำจัดอิทธิพลและบทบาทของบริษัทข้ามชาติที่ครอบงำอยู่ในภูมิภาค เป็นต้น

สมาคมเอเชียใต้เพื่อความร่วมมือระดับภูมิภาคจึงได้รับการก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๘ โดยความคิดริเริ่มของอดีตประธานาธิบดีเซียฮูร์ ราชห์มานแห่งบังกลาเทศ และได้มีการพัฒนาไปพอสมควรทั้งในด้านโครงสร้างและความร่วมมือระหว่างกัน โดยเฉพาะทางด้านความร่วมมือนั้นได้มีการร่วมมือ

ในด้านต่างๆ เช่น ๑. การเกษตร ๒. การสาธารณสุขและประชากร ๓. การอุดมศึกษา ๔. การไปรษณีย์ ๕. การป้องกันการลักลอบค้ายาเสพติด ๖. การพัฒนาชนบท ๗. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ๘. การกีฬาศิลปะและวัฒนธรรม ๙. การโทรคมนาคม ๑๐. การขนส่ง ๑๑. สตรีกับการพัฒนา ๑๒. การแลกเปลี่ยนทางด้านสตรีทฤษฎี ๑๓. การท่องเที่ยว ๑๔. การจำแนกระบบเอกสาร ๑๕. การจัดสรรทุนและตำแหน่งอาจารย์มหาวิทยาลัยของ SAARC ๑๖. การแลกเปลี่ยนเยาวชนอาสาสมัคร ๑๗. การป้องกันการก่อการร้าย เป็นต้น แต่ปัญหาความขัดแย้งภายในองค์กรมีมาก โดยเฉพาะอินเดียนั้นเป็นปัจจัยสำคัญมีปัญหาคือความขัดแย้งทั้งหมด อันเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศในลักษณะของจักรวรรดินิยมอินเดีย ปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวนี้ที่สำคัญได้แก่ ๑. ความขัดแย้งระหว่างอินเดียและปากีสถาน ๒. ความขัดแย้งระหว่างอินเดียบังคลาเทศ ๓. ความขัดแย้งระหว่างอินเดียบังกลาเทศ ๔. ความขัดแย้งระหว่างอินเดียและประเทศเพื่อนบ้านที่มีขนาดเล็ก ได้แก่ มัลดีส์ ไซปรัส และภูฏาน ผลของการศึกษาพอสรุปได้ว่า ความร่วมมือของ SAARC ในระยะของความพยายามในการก่อตั้งและการดำเนินการในระยะต้นมีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากสภาพความเป็นจริงภายในภูมิภาคที่เต็มไปด้วยปัญหาความขัดแย้งซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ว่า SAARC ยังไม่สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นสมาคมความร่วมมือระดับภูมิภาคที่มีลักษณะเหนือชาติ ดังนั้นจึงไม่นำเอาประเด็นความร่วมมือทางด้านการเมืองมาพิจารณา^{๒๑}

อุดม ทุมโฆสิต ศึกษาลักษณะและสาเหตุของปัญหาความยากจนของครอบครัวชนบท : กรณีจังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า

๑. ลักษณะความยากจนในปัจจุบันของครอบครัวชนบท จังหวัดสงขลา มารอดได้โดยดัชนีความขาดแคลนในปัจจุบัน (ณ วันที่สัมภาษณ์) จำนวน ๖๗ ดัชนี ซึ่งรวมกันขึ้นเป็นตัวแปร ๙ ตัวแปร คือ ภาวะความขาดแคลนอาหารและน้ำดื่ม ภาวะความขาดแคลนเครื่องนุ่งห่ม น้ำใช้ พลังงาน และของใช้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพประจำวัน ภาวะความขาดแคลนที่อยู่อาศัย และองค์ประกอบที่จำเป็น ภาวะความขาดแคลนความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ ภาวะความขาดแคลนบริการด้านสุขภาพอนามัย ภาวะความขาดแคลนความมั่นคงในอาชีพ และความปลอดภัยในการทำงาน มีลักษณะด้อยทางสังคมวัฒนธรรม ภาวะความขาดแคลนปัจจัยจำเป็นในการผลิตในปีปัจจุบัน และมีภาวะหนี้สินที่ก่อขึ้นจากการประกอบอาชีพในปีปัจจุบัน

ตัวแปรทั้ง ๙ ตัว สามารถรวมกันได้เป็นปัจจัย ๒ ปัจจัย คือ ปัจจัยความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีพ ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรที่หนึ่งถึงตัวแปรที่เจ็ด (มีน้ำหนักการอธิบายความยากจนร้อยละ ๓๙.๗) และความจำเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรที่เจ็ดถึงตัวแปรที่เก้า (มี

^{๒๑} ปรีชา พงศ์ทองคำ, “สมาคมเอเชียใต้เพื่อความร่วมมือระดับภูมิภาค : ความร่วมมือและความขัดแย้ง”, *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า บทคัดย่อ.

น้ำหนักรออธิบายความยากจนร้อยละ ๑๔.๔) ทั้งสองปัจจัยมีน้ำหนักรออธิบายกันร้อยละ ๕๔.๒ ค่าการอธิบายร้อยละ ๕๔.๒ นี้ถือเป็นลักษณะร่วมกันของครอบครัวยากจนชนบท จังหวัดสงขลา ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ ๔๕.๘ คาดว่า ส่วนใหญ่เป็นปัจจัยเฉพาะของแต่ละครอบครัวหรือแค่ละพื้นที่ ซึ่งการวิจัยนี้ยังไม่สามารถเจาะเข้าถึงได้ทั้งหมด พบว่า สาเหตุของความยากจน ขึ้นกับตัวแปรหลายตัว เฉพาะตัวที่พบว่าสำคัญมาก ๑๐ ลำดับแรก มีดังนี้ พื้นฐานการศึกษาของผู้มีรายได้ในครอบครัว รายได้สุทธิจากการประกอบอาชีพในปีที่ผ่านมา ความมั่นคงดั้งเดิมของครอบครัว อายุเฉลี่ยของผู้มีรายได้ในครอบครัว ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต่อการดำรงชีพในรอบปีที่ผ่านมา หนี้ตกทอดมาจากปีก่อน จำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว จำนวนพื้นที่ที่ทำกินของตนเองใน ๕ ปีที่ผ่านมา จำนวนสมาชิกในครอบครัวในปีที่ผ่านมา ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในปีที่ผ่านมา โดยตัวแปรทั้ง ๑๐ ตัวดังกล่าว ร่วมกันอธิบายความยากจนได้ร้อยละ ๓๓.๙ ส่วนที่เหลือร้อยละ ๖๖.๑ นั้นยังไม่ปรากฏแน่ชัดว่าเกิดจากสาเหตุใดแน่ ซึ่งน่าจะได้มีการศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้กันต่อไปอีก ข้อเสนอแนะลักษณะทางองค์ประกอบ (Ingredient) ของความยากจนที่ค้นพบนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้โดยตรงต่อการวินิจฉัยปัญหา ตลอดจนการระบุจำนวนครอบครัวยากจนในชนบท นอกจากนั้น การค้นพบปัจจัยสาเหตุของความยากจนจะเกิดประโยชน์ต่อการจัดลำดับความสำคัญของโครงการแก้ปัญหาความยากจนของประเทศอีกด้วย^{๒๒}

พจนีย์ บุญหวาน ศึกษาผลการประกอบอาชีพเลี้ยงโค-กระบือที่มีต่อเศรษฐกิจและสังคมของชาวบ้านท่านางแนว ตำบลท่านางแนว อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า

๑. การเลี้ยงโค-กระบือของชาวบ้านท่านางแนว เป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนที่เกิดจากการทำนาและทำไร่ไม่ได้ผลตอบแทนอย่างคุ้มค่ากับการลงทุน ชาวบ้านท่านางแนวเลี้ยงโค-กระบือในลักษณะเป็นการประกอบอาชีพเสริม ที่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนในด้านสินเชื่อเพื่อการลงทุน การปรับปรุงสายพันธุ์ การดูแลรักษา การป้องกัน และการจำกัดโรคจากสหกรณ์การเกษตรท่านางแนว จำกัด กลุ่มสตรีอาสาท่านางแนว และกลุ่มเยาวชนพัฒนาท่านางแนว กลุ่มชาวบ้านทั้งสามนี้เป็นองค์กรที่ชาวบ้านจัดตั้งและดำเนินงานเอง โดยมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน

๒. การประกอบอาชีพเลี้ยงโค-กระบือของชาวบ้านท่านางแนว แม้เป็นเพียงการประกอบอาชีพเสริม แต่ก็สามารถให้รายได้เป็นตัวเงินที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ช่วยให้สามารถลงทุนใช้วิธีการผลิตแผนใหม่ในการประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนา นอกจากนี้ยังช่วยลดภาระหนี้สินและทำให้มีการเก็บออมมากขึ้นด้วย ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพมีการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์มากขึ้น ใช้

^{๒๒} อุดม ทุมโฆสิต, “ลักษณะและสาเหตุของปัญหาความยากจนของครอบครัวชนบท : กรณีจังหวัดสงขลา”, วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๖), หน้า บทคัดย่อ.

แรงงานในครอบครัวมากขึ้น โดยที่มีการใช้แรงงานหนักน้อยลง แต่การเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงานนอกหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่กรุงเทพมหานครก็ยังคงมีอยู่และมีแนวโน้มในทางที่มากขึ้นกว่าเดิมอีกด้วย

๓. การประกอบอาชีพเลี้ยงโค-กระบือ มีผลทำให้บ้านทำนางแนวมีค่าครองชีพสูงขึ้น มีการบริโภคมากขึ้น ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ชาวบ้านมีความสัมพันธ์ทางครอบครัว และเครือญาติกันมากขึ้น บุตร-ธิดาได้รับการศึกษาในระดับสูงขึ้น ชาวบ้านมีจิตใจสำนึกในการรวมกลุ่มและการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากขึ้น ปัญหาสังคมที่เคยเกิดในหมู่บ้านได้ลดลงจากเดิม เด็กและคนชราได้รับการดูแลเอาใจใส่มากขึ้น และชาวบ้านได้รับผลสมถกมกลืนด้วยวัฒนธรรมแบบสังคมเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการแต่งกายและการใช้ถ้อยคำวาจา^{๒๓}

ศยามล ลัคนาสถิตย์ ศึกษาการศึกษาคุณลักษณะของการประกอบอาชีพของครัวเรือนยากจนตามโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเลือกนำเงินไปลงทุนในการประกอบอาชีพหลัก (เดิม) โดยเลือกประกอบอาชีพทางการเกษตรประเภทเลี้ยงสัตว์เป็นส่วนใหญ่ ผู้ที่ยืมเงินจากโครงการฯ เป็นผู้ที่ตัดสินใจเลือกอาชีพด้วยตนเอง และมีเหตุผลในการตัดสินใจเลือกอาชีพเพราะเป็นอาชีพเดิมที่มีความรู้ความชำนาญอยู่แล้ว

สำหรับผลการประกอบอาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่มีผลการประกอบอาชีพอยู่ในระดับ ๓ คือมีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า ๑๒,๐๐๐ บาท/คน/ปี ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่โครงการฯ กำหนดไว้เป็นครัวเรือนที่มีหนี้สิน แต่สามารถชำระคืนเงินที่ยืมจากโครงการฯ ได้ภายในระยะเวลาที่หมู่บ้านของตนกำหนดไม่มีการออกเงิน แต่เป็นครัวเรือนที่ใช้กำไรจากการประกอบอาชีพของตนเป็นเงินทุนขยายการประกอบอาชีพของตน ในการศึกษาคุณลักษณะของการประกอบอาชีพของครัวเรือนยากจน แบ่งคุณลักษณะที่ศึกษาออกเป็น ๒ ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในของครัวเรือนยากจน ประกอบด้วยความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่มีอยู่เดิม จำนวนแรงงาน การเป็นเจ้าของเทคโนโลยีการผลิต การเป็นเจ้าของที่ดิน และภาวะหนี้สินก่อนเข้าร่วมโครงการฯ ปัจจัยภายนอกครัวเรือนยากจน ประกอบด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนในการประกอบอาชีพ ความเหมาะสมของเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตโอกาสทางการตลาด การได้รับการสนับสนุนจากรัฐผลการศึกษาคุณลักษณะของการประกอบอาชีพของครัวเรือนยากจนในส่วนของปัจจัยภายในพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพอยู่เดิม ซึ่งความรู้ที่มีอยู่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ/พ่อแม่ของตน มีสมาชิกในครัวเรือนช่วยเหลือในการประกอบอาชีพครัวเรือนละ ๑-๒ คน รวมทั้งเป็นเจ้าของเทคโนโลยีการผลิต

^{๒๓} พจนีย์ บุญหวาน, “ผลการประกอบอาชีพเลี้ยงโค-กระบือที่มีต่อเศรษฐกิจและสังคมของชาวบ้านทำนางแนว ตำบลทำนางแนว อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๓๗), หน้า บทคัดย่อ.

ส่วนการเป็นเจ้าของที่ดิน พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เลือกประกอบอาชีพประเภทเพาะปลูก ส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ไม่ได้นำที่ดินมาใช้ในการประกอบอาชีพ เพราะส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาชีพเสริม ทำการเลี้ยงในบริเวณบ้านที่อยู่อาศัยของตน และการเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาชีพเสริม ทำการเลี้ยงในบริเวณบ้านที่อาศัยอยู่ของตน และการเลี้ยงวัวแบบปล่อยให้เดินกินหญ้าตามทุ่งหญ้าสาธารณะ ในเรื่องทำเลที่ตั้งของที่ดิน พบว่าส่วนใหญ่เห็นว่าที่ดินของตนตั้งอยู่ในทำเลที่ไม่เหมาะสม แต่เห็นว่าที่ดินของตนมีความอุดมสมบูรณ์กับพืชที่ปลูก ด้านภาวะหนี้สินก่อนเข้าร่วมโครงการฯ พบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นครัวเรือนที่มีหนี้สิน

ผลการศึกษาในส่วนของปัจจัยภายนอก พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนที่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนในการประกอบอาชีพ แต่นำเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมมาใช้ในการผลิตและเป็นครัวเรือนที่มีโอกาสทางการตลาดน้อย ส่วนการได้รับความสนับสนุนจากรัฐ พบว่าส่วนใหญ่ไม่ได้รับเงินทุนสนับสนุนในการประกอบอาชีพอย่างเพียงพอ แต่ได้รับความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อทำการศึกษถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับผลการประกอบอาชีพกับคุณลักษณะของการประกอบอาชีพของครัวเรือนยากจน พบว่า คุณลักษณะที่ทำการศึกษามากที่สุดไม่มีความสัมพันธ์ระดับผลการประกอบอาชีพของครัวเรือนยากจน มีเพียง ๓ คุณลักษณะเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับระดับผลการประกอบอาชีพของครัวเรือนยากจน คือ ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่ครัวเรือนยากจนมีอยู่เดิม การเป็นเจ้าของเทคโนโลยีการผลิต และการได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ทางด้านความเพียงพอของเงินทุนที่ใช้ในการประกอบอาชีพทั้งนี้ มีแนวโน้มว่าคุณลักษณะด้านความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่กลุ่มตัวอย่างมีอยู่เดิมจะเป็นไปในเชิงลบ กับผลการประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง แต่การเป็นเจ้าของเทคโนโลยีการผลิต และได้รับการสนับสนุนจากรัฐทางด้านเพียงพอของเงินทุนที่ใช้ประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนคุณลักษณะนอกเหนือจากนี้ที่ไม่มีความสัมพันธ์กับผลการประกอบอาชีพ สาเหตุใหญ่อาจเป็นเพราะปัจจัยทางด้านกลไกทางการตลาด และปัจจัยทางด้านการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาแทรกซ้อน

เมื่อผู้ศึกษาทำการศึกษถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับผลการประกอบอาชีพกับลักษณะของการประกอบอาชีพและประเภทของการประกอบอาชีพพบว่า ทั้งลักษณะและประเภทของการประกอบอาชีพมีความสัมพันธ์กับระดับผลการประกอบอาชีพ ผลการศึกษาในส่วนนี้สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างที่ทำการประกอบอาชีพเสริม (ใหม่) ประเภทการเลี้ยงสัตว์จะมีผลการประกอบอาชีพอยู่ในระดับที่ดีกว่า กลุ่มตัวอย่างที่ทำการประกอบอาชีพในลักษณะและประเภทอื่น เมื่อพิจารณาจากผลการศึกษาแล้ว ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา ๒ ส่วน คือ ข้อเสนอต่อโครงการฯ เกี่ยวกับระเบียบการชำระคืนเงินยืมของโครงการฯ ควรมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ หรือกำหนดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้าน และครัวเรือนยากจน และมีระบบการตรวจสอบโดยคณะกรรมการพัฒนาอำเภอ สำหรับพัฒนากรควรปรับปรุงตนเองให้เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล โดย

การแสวงหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ อยู่เสมอ รวมทั้งสร้างความเข้าใจให้คณะกรรมการหมู่บ้านและประชาชนได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของโครงการฯ เพื่อให้การดำเนินงานตามโครงการฯ ได้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ครัวเรือนยากจนและควรปรึกษาหารือร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านและครัวเรือนยากจน เพื่อพิจารณาเลือกอาชีพที่เหมาะสมที่สุดกับสภาพท้องถิ่นให้กับครัวเรือนยากจนเลือกนำไปประกอบอาชีพ นอกจากนี้ควรสร้างโอกาสทางการตลาด อำนาจการต่อรองในการขายผลผลิตให้กับครัวเรือนยากจน ควรลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพของครัวเรือนยากจน ด้วยการสนับสนุนให้เกิดความหลากหลายของกิจกรรมด้านอาชีพให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านควรพัฒนาความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพของครัวเรือนยากจนให้มากขึ้นทั้งด้านการผลิต และการจัดการ ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ครัวเรือนยากจน มีการระดมทุนให้เกิดขึ้นในชุมชนของตน และข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายรัฐควรมีนโยบายอื่นที่จะนำมาช่วยส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการดำเนินงานตามโครงการฯ นี้ เช่น นโยบายที่จะส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงทางการตลาด นโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพของประชาชน เป็นต้น^{๒๔}

อัจฉราวรรณ มณีขัติย์ ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดลำพูน พบว่า ความสำเร็จของโครงการนั้นวัดจากการที่ครัวเรือนยากจนกู้ยืมเงินจากโครงการไปประกอบอาชีพ แล้วทำให้เกิดรายได้เพิ่มจาก ๕,๐๐๐ บาท ในปีที่ ๑ เป็น ๙,๐๐๐ บาท ในปีที่ ๒ เป็น ๑๒,๐๐๐ บาท ในปีที่ ๓ และ ๑๕,๐๐๐ บาท ในปีที่ ๔ ส่วนปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการนั้นวัดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม รวมไปถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนที่มีจำนวนแรงงานมากมีระดับรายได้สูงก่อนเข้าร่วมโครงการได้รับเงินกู้ยืมจากโครงการมาก ได้รับรายได้จากการใช้เงินจากโครงการไปลงทุนได้มาก และได้รับการติดตามและความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมีโอกาสที่จะประสบผลสำเร็จ จากการใช้เงินลงทุนจากโครงการในทางตรงกันข้ามครัวเรือนยากจนที่ประกอบอาชีพที่ใช้ระยะเวลานานกว่าจะขายผลผลิตจากเงินลงทุนที่กู้จากโครงการมีโอกาสน้อยลงที่จะประสบผลสำเร็จ ผลการศึกษาทางด้านความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง คือ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน กรรมการหมู่บ้าน และกรรมการสภาตำบล พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการมากที่สุด

^{๒๔} ศยามล ลัคนาสถิตย์, “การศึกษาคุณลักษณะของการประกอบอาชีพของครัวเรือนยากจนตามโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน”, *วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า บทคัดย่อ.

คือ จำนวนเงินกู้ยืมจากโครงการ รองลงมาคือ การเตรียมชุมชนกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ทักษะการผลิตและการได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้นำชุมชนตามลำดับ^{๒๕}

ชลิตา บัณฑุงศ์ ศึกษาการพูดถึง “ความยากจน” ในรายการโทรทัศน์ : ศึกษากรุปมรายการโทรทัศน์ที่ว่าด้วยเรื่องราวชีวิตคนจน จากการศึกษาพบว่า “ความยากจน” และการเข้ามามีบทบาทต่อปัญหาความยากจน/คนจนของรายการโทรทัศน์ฯ กลุ่มนี้เกิดขึ้นท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอำนาจในสังคมที่สื่อมวลชนได้กลายมาเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญ และมีบทบาทต่อการแก้ไขปัญหาสังคมในด้านต่างๆ มากขึ้น การพูดถึง “ความยากจน” ของรายการโทรทัศน์ฯ กลุ่มนี้มีลักษณะสำคัญอยู่ตรงที่เป็นการพูดผ่านทางกรรณำเสนอให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของคนจน โดยมีการยืนยันถึงความน่าเชื่อถือ และความเป็นจริงต่อสิ่งที่นำเสนอด้วยอำนาจของสถานการณ์เป็นสื่อมวลชนที่ต้องทำหน้าที่เป็น “สื่อกลาง” ในการ “ถ่ายทอดและสะท้อนภาพ” เรื่องราว, เหตุการณ์, หรือปัญหาสังคมต่างๆ อย่างตรงไปตรงมา โดยกลุ่มคนที่ทางรายการเลือกนำเสนอ นั้นมักจะเป็นคนที่ยากจนมาก และมีความทุกข์ยากลำบากในชีวิตเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ในการนำเสนอเรื่องราวชีวิตคนจนนั้น ทางรายการก็ได้มีกระบวนการในการ “เล่าเรื่อง” ด้วยวิธีการต่างๆ จนไม่อาจจะกล่าวได้ว่าเรื่องราวชีวิตคนจนในรายการเป็นการ “ถ่ายทอด/สะท้อนภาพ” ที่ตรงไปตรงมาอย่างที่ทางรายการกล่าวอ้าง ทั้งนี้วิธีการพูดถึง “ความยากจน” ดังกล่าว ตลอดจนคล้อยและช่วยสร้างความชอบธรรมให้กับวิธีการแก้ไขปัญหาความยากจน ตามแนวทางของรายการฯ ที่ส่วนใหญ่เน้นการช่วยเหลือบริจาคจากคนที่มีฐานะดีกว่าไปสู่คนจน นอกจากนี้การพูดถึงนี้ก็ยังมีความสัมพันธ์กับเหตุผลทางเศรษฐกิจ-การเมืองของผู้ผลิตรายการ ทั้งนี้ การพูดถึงความยากจนส่วนหนึ่งได้เป็นไปเพื่อการเปิดโอกาสให้ผู้อุปถัมภ์รายการ สามารถสร้างภาพพจน์ของตนผ่านการแสดงบทบาทในการเป็นผู้ช่วยเหลือคนจน และยังช่วยสร้างความชอบธรรมให้ผู้ผลิตรายการที่จะดำรงตนอยู่ในโครงสร้างทางอำนาจของสังคมได้ต่อไป^{๒๖}

อาทร พิมชะนก ศึกษาความคิดเห็นของข้าราชการกรมการพัฒนาชุมชนที่มีต่อโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน : ศึกษาเฉพาะเขตความรับผิดชอบของศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ ๑ ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ข้าราชการกรมการพัฒนาชุมชนมีความคิดเห็นต่อโครงการ

^{๒๕} อัจฉรวรรณ มณีขัติย์, “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดลำพูน”, *วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙), หน้า ง - จ.

^{๒๖} ชลิตา บัณฑุงศ์, “การพูดถึง “ความยากจน” ในรายการโทรทัศน์ : ศึกษากรุปมรายการโทรทัศน์ที่ว่าด้วยเรื่องราวชีวิตคนจน”, *วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า บทคัดย่อ.

แก้ไขปัญหาคือความยากจนในระดับสูง ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความเห็นของข้าราชการกรมการพัฒนาชุมชน ได้แก่ อายุ รายได้ต่อเดือน อายุราชการ ตำแหน่งในหน่วยงาน สถานภาพสมรส ส่วนปัจจัยด้านระดับการศึกษา ระยะเวลาเข้าร่วมโครงการไม่มีผลต่อความเห็นของข้าราชการที่มีต่อโครงการแก้ไขปัญหาคือความยากจน^{๒๗}

สุบิน ปาเวียง ศึกษาการดำเนินงานตามโครงการแก้ไขปัญหาคือความยากจน (ระยะที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๖-๒๕๔๐) บ้านโสกก้านเหลือง ตำบลบ้านถิ่น อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ผลการศึกษาพบว่า

๑. การดำเนินงาน หัวหน้าครัวเรือนเป้าหมายรับทราบรายละเอียดการดำเนินงานจากพัฒนาการมากที่สุด แล้วตัดสินใจเลือกอาชีพและขอยืมเงินเพื่อนำมาลงทุนด้วยตนเองเป็นสำคัญ โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้กำหนดระยะเวลาการส่งใช้เงินยืม และได้รับคำแนะนำ สนับสนุนช่วยเหลือด้านการประกอบอาชีพจากพัฒนากร แต่ไม่ได้มีการรวมกลุ่มในการประกอบอาชีพของครัวเรือนยากจน

๒. ผลการดำเนินงาน ครัวเรือนเป้าหมายมีงานทำและต้องทำงานเพิ่มมากกว่าก่อนการยืมเงิน สามารถชำระคืนตามสัญญาทุกครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือนเห็นว่าโครงการแก้ไขปัญหาคือความยากจนเป็นโครงการที่มีประโยชน์ต่อการมีเงินลงทุนหมุนเวียน มีรายได้เพิ่มขึ้น มีเงินเก็บออม และทำให้ครัวเรือนมีสภาพความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม

๓. ความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ เนื่องจากการประกอบอาชีพเดิมต้องใช้เงินลงทุน ครัวเรือนเป้าหมายจึงพยายามศึกษาและพัฒนาตนเอง แล้วเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นที่ลงทุนน้อยกว่า แต่ครัวเรือนส่วนใหญ่ก็ยังคงมีความต้องการเงินลงทุนประกอบอาชีพเพิ่มเติมจากเดิม เพื่อนำไปขยายกิจการในการประกอบอาชีพต่อไป

๔. ปัญหาในการดำเนินงาน คณะทำงานตามโครงการแก้ไขปัญหาคือความยากจนประสบปัญหาด้านข้อมูลไม่เป็นปัจจุบัน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องขาดความเอาใจใส่ เพราะไม่มีแรงจูงใจและค่าตอบแทนในการดำเนินงาน ขาดระเบียบปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกันมีการรายงานผลล่าช้า และ

^{๒๗} อาทรร พิมชนะนุก, “ความคิดเห็นของข้าราชการกรมการพัฒนาชุมชนที่มีต่อโครงการแก้ไขปัญหาคือความยากจน : ศึกษาเฉพาะเขตความรับผิดชอบของศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ ๑”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า บทคัดย่อ.

ผู้กู้ยืมอพยพย้ายถิ่นจนไม่สามารถติดตามได้เป็นบางคน ส่วนครัวเรือนเป้าหมายไม่มีปัญหาในการดำเนินงาน^{๒๘}

บุญธรรม คำแพทย์ ศึกษาผลกระทบของโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข. คจ.) : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว ผลการศึกษา พบว่า (๑) ครัวเรือนตัวอย่างที่ศึกษามีคุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน(กข.คจ.) สูงขึ้นไม่ทุกตัวชี้วัด โดยสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จำนวน ๒๐ ตัวชี้วัด จากที่ศึกษาทั้งหมด ๔๐ ตัวชี้วัด คุณภาพชีวิตที่สูงขึ้นดังกล่าวคือ คุณภาพชีวิตในด้านอาหาร สุขภาพอนามัย และการมีส่วนร่วม (๒) หลังจากเข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน ครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตในภาพรวมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ (๓) โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของครัวเรือน แต่บริการของรัฐที่ดำเนินการอยู่ก่อนโครงการนี้ ซึ่งเป็นตัวแปรปรวนร่วม มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของครัวเรือนหลังการเข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ทั้ง ๓ สมมติฐาน อย่างไรก็ตาม ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มจากการเข้าร่วมโครงการนี้^{๒๙}

พระมหาศิริวัฒน์ อริยมณี (จันตะ) (๒๕๔๗) ได้ศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของพระพุทธศาสนานี้ มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ๒ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธธรรม ๒) เพื่อศึกษาพุทธธรรมที่สนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นหลักของเศรษฐกิจแนวพุทธ โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารคือคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับแปล ตลอดจนถึงเอกสาร ตำราวิชาการ ผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากนั้น นำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในเอกสารข้างต้นมาศึกษาวิเคราะห์วิจารณ์และเสนอแนะ ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่าเศรษฐกิจพอเพียงได้แก่เศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่ พอกิน พอใช้ ยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทาในการดำเนินชีวิต มีดุลยภาพระหว่างชีวิตกับสิ่งต่าง ๆ ที่ชีวิตเข้าไปเกี่ยวข้อง ดำเนินชีวิตแบบพอมีพอกินเป็นสัมมาอาชีวะก่อนเป็นเบื้องต้นจากนั้นจึงพัฒนาไปสู่การกินดีอยู่ดี เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่มีหลักการช่วยพัฒนาชีวิตมนุษย์และสังคมให้มุ่งไปสู่ความ

^{๒๘} สุบิน ปาเวียง, “การดำเนินงานตามโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (ระยะที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๖-๒๕๔๐) บ้านโสกกันเหลือง ตำบลบ้านถิ่น อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑), หน้า บทคัดย่อ.

^{๒๙} บุญธรรม คำแพทย์, “ผลกระทบของโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข. คจ.) : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า บทคัดย่อ.

ยั่งยืนด้วยการรู้จักตนเอง ฟังตนเอง พอเพียง พอประมาณ ไม่โลภมาก ไม่ประมาท มีเหตุผลในการ
 ดำเนินชีวิต จุดเน้นของเศรษฐกิจพอเพียง คือต้องการยับยั้งความโลภของมนุษย์ซึ่งแสดงออกมาในรูป
 ของการแข่งขัน ซึ่งเป็นเหตุแห่งการเอารอดเอาเปรียบ การกดขี่ข่มเหง การหลงใหลวัตถุ เป็นบริโภค
 นิยม นำมูลค่ามานำคุณค่าของชีวิต ในส่วนของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธธรรม
 ผลการวิจัยพบว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธธรรมมีความสัมพันธ์กันในด้านต่าง ๆ คือ
 ด้านปรัชญา ด้านโครงสร้าง และด้านกระบวนการ กล่าวคือ พระพุทธศาสนาในส่วนที่มีเนื้อหา
 เกี่ยวกับเศรษฐกิจที่เรียกว่าเศรษฐกิจแนวพุทธและเศรษฐกิจพอเพียงต่างมีปรัชญาอันประกอบด้วย
 หลักการและอุดมการณ์ด้านเศรษฐกิจที่เป็นไปด้วยกันได้อย่างกลมกลืนประสานเชื่อมโยงกัน คือ เป็น
 ระบบเศรษฐกิจที่มีความเป็นธรรมสูง คำนึงถึงประโยชน์ตนและประโยชน์ของส่วนรวมอย่างเป็นธรรม
 เป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นองค์รวม ไม่มองเรื่องของเศรษฐกิจแบบแยกเป็นส่วน ๆ ดำเนินกิจกรรม
 ทางเศรษฐกิจตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาโดยเริ่มจากสัมมาทิฐิ มีความเห็นถูกต้อง สัมมาวาจา วิสสุจริต
 สัมมากรรม มั่นคง ภายสุจริต สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ไม่ประมาท ยึดหลักความสมดุล ๓ ประการ
 คือ ความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ และวัตถุกับจิตใจ ด้านโครงสร้าง
 เศรษฐกิจแนวพุทธและเศรษฐกิจพอเพียง ต่างมีโครงสร้างที่ประสานสัมพันธ์กันกล่าวคือกรอบแนวคิด
 ของเศรษฐกิจทั้ง ๒ ข้างต้น อยู่ที่ความพอดี พอประมาณ ไม่สุดโต่งไม่โลภมาก และไม่เบียดเบียน
 คนอื่น เป็นวิถีคิดและวิถีชีวิตที่มีสันโดษธรรมเป็นตัวกำหนดควบคุมให้ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ให้
 ความสำคัญแก่ชีวิตทั้ง ๒ ด้าน คือ ทั้งด้านจิตวิสัยและด้านวัตถุวิสัย บนความพอเพียง ด้าน
 กระบวนการ เศรษฐกิจแนวพุทธและเศรษฐกิจพอเพียง มีกระบวนการที่สัมพันธ์สอดคล้องกัน โดย
 ต่างมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจคือ การผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยนซื้อขาย และการจัดสรรผลผลิต
 ที่พยายามปรับทัศนคติของคนให้เห็นความสำคัญของความสงบสุขด้านจิตใจมากกว่าความสุขที่เกิดมา
 จากวัตถุเงินตรา มุ่งให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเองให้ได้ก่อนเป็นเบื้องต้น จากนั้นจึงพัฒนา
 ชีวิตความเป็นอยู่ไปสู่ความสุขสมบูรณ์ตามอัตภาพของตนและใช้ชีวิตบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมต่อไป
 ด้านพุทธธรรมที่สนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นหลักของเศรษฐกิจแนวพุทธ ผลการวิจัย
 พบว่า พุทธธรรมและเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์กันอย่างสำคัญ โดยแนวคิดทางเศรษฐกิจที่
 ปรากฏในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีความสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยหลักพุทธ
 ธรรมที่สนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแยกกล่าวได้ ๔ ประเด็น คือ ๑) หลักพุทธธรรมที่สนับสนุน
 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิต ๗ ประการ คือ เรื่องสุขของคฤหัสถ์, ความไพบุลย์, ขุมทรัพย์
 สี่อย่าง, ประโยชน์ของมนุษย์, ปรีเยสนา หรือการแสวงหา, แนวทางแห่งความสำเร็จมั่งคั่งด้วยโภค
 ทรัพย์โดยชอบธรรมของคฤหัสถ์ และเรื่องเบญจศีลเบญจธรรม ๒) หลักพุทธธรรมที่สนับสนุน
 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้านการบริโภค ๖ ประการ คือ ปัจจยัสสี, เป้าหมายของการบริโภค, สันโดษ,
 การจัดสรรทรัพย์ใช้, หลักว่าด้วยความตั้งมั่นแห่งตระกูลและอบายมุขคือทางแห่งความเสื่อมทรัพย์

๓) หลักพุทธธรรมที่สนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้านการแลกเปลี่ยนซื้อขาย ๔ ประการ คือ หลักอาชีวะภูมิคุ้มกัน, คุณสมบัติของนักการค้าที่ดี, เหตุที่ทำให้การค้าขายขาดทุนและได้กำไร และหลักอุปมาพหุธรรม ๔) หลักพุทธธรรมที่สนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้านการจัดสรร จัดการ ผลผลิต ๒ ประการ คือ หลักสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และหลักอคติสี่อย่าง^{๓๐}

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ การใช้ในการสร้างตัวชีวิตเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงโดยเปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์ พบว่า หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในพุทธเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ มัชฌิมาปฏิปทา โยนิโสมนสิการ และอุปมาพหุธรรม มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีมัชฌิมาปฏิปทากับความพอประมาณ เป็นวิธีการหรือหนทางในการพัฒนาตน โยนิโสมนสิการกับความมีเหตุผล เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการพัฒนาตน และอุปมาพหุธรรมกับการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เป็นเครื่องกำกับการพัฒนาตน

เนื้อหาของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักมีขอบเขตจำกัดอยู่เพียงพุทธเศรษฐศาสตร์ที่มีองค์ธรรมในระดับศีลเป็นประธาน การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างพุทธเศรษฐศาสตร์กับเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก จึงสามารถใช้เฉพาะองค์ธรรมในระดับศีลเป็นเครื่องมือในการศึกษาเปรียบเทียบ โดยองค์ธรรมในระดับศีลที่เกี่ยวข้องกับ ๔ ทฤษฎีหลักทางเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ ปาฏิหาริย์ศีล ๔ ที่ประกอบด้วย อาชีวะปาฏิหาริย์ศีล ในกิจกรรมการผลิตปัจจัยสันนิสิตศีล ในกิจกรรมการบริโภค อินทริยสังวรศีล ในเรื่องอรรถประโยชน์ และปาฏิโมกขสังวรศีล ในการกระจายผลผลิต^{๓๑}

พระครูสิริปริยัติธำรง (พิสิฐ ชุตินธโร) ศึกษาเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบโภควิภาค ๔ กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า หลักโภควิภาค ๔ เป็นหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนการปฏิบัติให้ถูกต้องเกี่ยวกับทรัพย์ โดยมีหลักการคือแบ่งทรัพย์เป็น ๔ ส่วน ได้แก่ ๑ ส่วนสำหรับใช้สอย ๒ ส่วนสำหรับใช้ประกอบภาระงาน และอีก ๑ ส่วนเก็บไว้สำหรับใช้ในยามมีอันตราย สำหรับวิธีการของโภควิภาคมีส่วนสัมพันธ์กับหลักธรรมอื่นๆ ได้แก่ ทิฏฐธรรมมิกัตถะ ๔ อิทธิบาท ๔ จักร ๔ กามโภค ๑๐ โภคอาทิยะ ๕ กุลจักริฐฐิติธรรม ๔ ตังขณิกปัจจเวกณ์ ๔ ปาปณิกธรรม ๓ วณิชา ๕ และอบายมุข ๖

^{๓๐} พระมหาศิริวัฒน์ อริยมณี (จันต๊ะ), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของพระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ก - ข.

^{๓๑} พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์, “การใช้การสร้างตัวชีวิตเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงโดยเปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑ - ๒.

และเป้าหมายของหลักโภควิภาคมี ๒ ระดับ คือ ๑) ระดับปัจเจกบุคคล คือ การดำรงชีวิตที่มั่นคงและเป็นอยู่อย่างอิสระหลุดพ้น ๒) ระดับสังคม คือ เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

เปรียบเทียบหลักโภควิภาค ๔ กับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๓ ด้าน คือ ด้านหลักการพบว่าทั้งหลักโภควิภาคและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีส่วนที่คล้ายคลึงกันคือเป็นการจำแนกทรัพย์เป็นส่วนๆ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐาน ด้านวิธีการมีส่วนที่แตกต่างกันคือวิธีโภควิภาคต้องนำหลักธรรมหลายประการมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องเหมาะสม ส่วนวิธีการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกำหนดพื้นที่ใช้สอยอย่างชัดเจนแล้วดำเนินการตามนั้นและ ด้านเป้าหมายมีส่วนที่คล้ายคลึงกันคือมุ่งให้เกิดคุณค่าต่อการดำรงชีวิตที่มั่นคง ให้รู้เท่าทันและเป็นอิสระ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า โภควิภาค ๔ กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีวิธีการค่อนข้างต่างกัน แต่หลักการและเป้าหมายมีส่วนที่คล้ายคลึงกัน^{๓๒}

พระขวัญเมือง สุหะ ศึกษาเรื่อง พุทธศาสนากับลัทธิบริโภคนิยม ศึกษาเปรียบเทียบ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธกับเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก พบว่า กระทบวนทัศน์ของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักและเศรษฐศาสตร์แนวพุทธมีฐานคิดที่แตกต่างกันทั้งมิติที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ มนุษย์ต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม โลกธรรมชาติมีความแตกต่างกัน อันนำไปสู่การแก้ จัดการ ปัญหาที่ต่างกัน เป็นเหตุสำคัญที่จะนำไปสู่การละทิ้งปัจจัยด้านคุณค่าทางจิตใจ มนุษย์และธรรมชาติ จึงเหลือเพียงด้านที่เป็นปริมาณล้วนๆ ที่สามารถชั่ง ตวง วัด ได้ ความสุข ความสำเร็จ เป็นสิ่งที่สามารถวัดได้ในรูปของความมั่งคั่ง จึงเป็นอิทธิพลที่ส่งผลผลักดัน กัดดันต่อสังคมให้ก้าวไปสู่ลัทธิบริโภคนิยม^{๓๓}

โดยสรุปในการศึกษาพุทธเศรษฐศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนนี้ จะเน้นองค์ธรรมในระดับศีลที่เรียกว่า ปาฏิสาธิต ๔ ซึ่งเกี่ยวข้องกับทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ใน ๔ ทฤษฎี ได้แก่ การผลิต การบริโภค อรรถประโยชน์ และการกระจายผลผลิต แต่ทั้งนี้ ขอให้ระลึกว่าองค์ธรรมในระดับศีลที่ปรากฏในพระไตรปิฎก นอกเหนือจากข้อห้ามที่เป็นส่วนหลักแล้ว ยังหมายรวมถึงข้อพึงปฏิบัติที่เป็นส่วนหลักอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งสามารถขยายไปสู่องค์ธรรมอีกมากมายหลายหมวด

^{๓๒} พระครูสิริปริยัติธำรง (พิสิฐ ชุตินธโร), “ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบโภควิภาค ๔ กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก - ข.

^{๓๓} พระขวัญเมือง สุหะ, “ศาสนากับลัทธิบริโภคนิยม ศึกษาเปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์แนวพุทธกับเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖), หน้า ง.

และแต่ละหมวดก็แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างกัน ตัวอย่างเช่น อาชีวปาริสูทธิศีล ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสามารถเชื่อมโยงไปถึงองค์กรธรรมอื่นในส่วนที่เกี่ยวกับปัจจัยนำเข้าที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ ธรรมะสำหรับเจ้าของกระบวนการผลิตหรือนายจ้างที่พึงมีต่อเจ้าของแรงงานการผลิตหรือลูกจ้าง ที่ปรากฏในธรรมหมวดทศ ๖ เช่น จัดการงานให้ตามสมควรแก่กำลัง ให้อาหารและค่าจ้าง ดูแลรักษายามเจ็บป่วย ให้อาหารมีรสอร่อยแตกต่างจากที่เคยบริโภค ให้หยุดงานตามโอกาส

ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพหรือผู้ที่เป็นเจ้าของกระบวนการผลิต การดำเนินตามอาชีวปาริสูทธิศีล สำหรับกิจกรรมการผลิตในพุทธเศรษฐศาสตร์ จึงมุ่งเน้นให้คนในสังคมละเว้นการประกอบมิจฉาชีพที่ระบุไว้ในวินัยชา ๕ และส่งเสริมให้ประกอบสัมมาชีพ หรืออาชีพที่สุจริต ในปัจจัยสันนิสิตศีลที่เกี่ยวกับการบริโภคปัจจัย ๔ และสิ่งของเครื่องใช้ทั้งหลาย

องค์กรธรรมส่วนที่เกี่ยวกับปัจจัยนำเข้าสู่กระบวนการบริโภคนั้น ได้แก่ ปัจจัย ๔ คือสิ่งจำเป็นชีวิตสิ่งจำเป็นเบื้องต้นของชีวิต สิ่งที่ต้องอาศัยเลี้ยงอัตภาพ ซึ่งประกอบด้วย เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่ อาศัย ยาและอุปกรณ์รักษาโรค ซึ่งปรากฏอยู่ในหมวดนิสสัย ๔

องค์กรธรรมส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการบริโภคนั้น ได้แก่ หลักมัตตัญญูตา คือความรู้จักประมาณ ความพอดี เช่น รู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัยสี่ รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ซึ่งปรากฏอยู่ในหมวดสัพปุริสธรรม ๗ และในหมวดดอปัญณกปฏิบัติ

องค์กรธรรมส่วนที่เกี่ยวกับปัจจัยส่งออกที่เป็นความสุขนั้น ได้แก่ สันตุนฐี หรือความสันโดษ คือ ยินดี มีความสุขความพอใจด้วยปัจจัย ๔ ที่หามาได้ด้วยความเพียรอันชอบธรรมของตน ซึ่งปรากฏอยู่ในหมวดนาถรณธรรม ๑๐

การดำเนินตามปัจจัยสันนิสิตศีล และองค์กรธรรมต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น สำหรับกิจกรรมการบริโภคในพุทธเศรษฐศาสตร์ จึงเป็นไปเพื่อมุ่งตอบสนองความต้องการในแบบฉันทะและละเว้นการบริโภคที่เป็นไปเพื่อสนองความต้องการในแบบตัณหา

ในอินทริยสังวรศีลที่เกี่ยวกับอรรถประโยชน์ องค์กรธรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อตถัญญูตา คือ ความรู้จักอรรถหรือประโยชน์รู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักผล รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก ซึ่งปรากฏอยู่ในหมวดสัพปุริสธรรม ๗ (ธรรมของผู้ประพฤดีดี) อรรถหรือผลที่มุ่งหมายที่กล่าวถึงนี้ มีอยู่ ๓ ประการด้วยกัน ๙ คือทิฐฐัมมิกัตถะ (ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์ในโลกนี้ ประโยชน์ขั้นต้น) สัมปราณิกัตถะ(ประโยชน์เบื้องหน้า ประโยชน์ในภพหน้า ประโยชน์ขั้นสูงขึ้นไป) และปรมัตถะ (ประโยชน์สูงสุดจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน)

บทที่ ๓

ศักยภาพของชุมชนและพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน

จากผลการศึกษาศักยภาพของชุมชนและพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนสามารถนำเสนอ ๕ แห่ง ดังนี้

- ๓.๑ วัดแม่ฮ้อยเงิน ตำบลแม่ฮ้อยเงิน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
- ๓.๒ วัดบ้านขุน ตำบลบ่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
- ๓.๓ วัดเจดีย์แม่ครัว อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
- ๓.๔ วัดคลองศิลา บ้านสันทรายคองน้อย ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
- ๓.๕ วัดพรหมวนาราม บ้านปิงน้อย ตำบลสันทราย อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

๓.๑ วัดแม่ฮ้อยเงิน ตำบลแม่ฮ้อยเงิน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

๓.๑.๑ บริบทชุมชน

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นชุมชนชนบทในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีปรากฏการณ์ตรงตามประเด็นที่ผู้วิจัยมุ่งทำการศึกษา ได้แก่ ตำบลแม่ฮ้อยเงิน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีบริบททางสังคมของชุมชนดังนี้

จำนวนหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลแม่ฮ้อยเงิน ทั้ง ๖ หมู่บ้าน ดังต่อไปนี้ หมู่ที่ ๑ บ้านแม่ฮ้อยเงินเหนือ หมู่ที่ ๒ บ้านแม่ฮ้อยเงินใต้ หมู่ที่ ๓ บ้านสันทราย หมู่ที่ ๔ บ้านม่วงโดน หมู่ที่ ๕ บ้านหนองแฝก และหมู่ที่ ๖ บ้านม่วงโดนใต้

มีจำนวนหลังคาเรือน ๑,๐๒๖ หลังคาเรือน ครอบครัว ๑,๑๓๑ ครอบครัว มีประชาชน ๔,๒๐๖ คน แบ่งเป็นชาย ๒,๑๔๗ คน หญิง ๒,๐๖๙ คน มีวัด ๔ วัด โรงเรียนประถมศึกษา ๔ แห่ง ศูนย์โภชนาการเด็ก ๒ ศูนย์ ตลาดสด ๒ แห่ง ป่าช้า ๒ แห่ง สถานีอนามัย ๑ แห่ง ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน ๕ แห่ง หอกระจายข่าว ๖ แห่ง

ที่ตั้งและอาณาเขต เทศบาลตำบลแม่ฮ้อยเงิน ตั้งอยู่ เลขที่ ๒๔๗ หมู่ที่ ๒ บ้านแม่ฮ้อยเงินใต้ ในทางทิศใต้ของอำเภอดอยสะเก็ด ซึ่งห่างจากที่ว่าการอำเภอดอยสะเก็ด ประมาณ ๑๓ กิโลเมตร ห่างจากจังหวัด ๒๘ กิโลเมตร ใช้เวลา ๔๕ นาที (เดินทางจากตำบล) จำนวนพื้นที่ทั้งหมด ๕,๖๐๐ ไร่

ตำบลแม่ฮ้อยเงิน ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบล ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง จัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฮ้อยเงิน อำเภอดอยสะเก็ดจังหวัดเชียงใหม่ เป็นเทศบาลตำบลแม่ฮ้อยเงิน ลงวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๓

วิสัยทัศน์ของตำบล ตำบลแม่ฮ้อยเงิน เป็นตำบลที่มีการพัฒนาแบบบูรณาการอย่างต่อเนื่องบนรากฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำขวัญของตำบล กระเทียมหอมหัวใหญ่ ผลแดงไทยฉ่ำหวาน งานจักสานท้องถิ่น ชมถิ่นวัดพัฒนา

พื้นที่ทั้งหมดส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๙๙.๒๕ ของพื้นที่ทั้งหมด) เป็นที่ราบลุ่ม ที่นา เหมาะสำหรับอาชีพเกษตรกรรม เป็นพื้นน้ำ ๔๒ ไร่ (ร้อยละ ๐.๗๕ ของพื้นที่ทั้งหมด) และเป็นที่อยู่อาศัย มีความอุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำ ลำคลองไหลผ่าน น้ำไม่ท่วมขัง

ตำบลแม่ฮ้อยเงินมีพื้นที่ทั้งหมด ๘.๘๑๖ ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย ๖ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแม่ฮ้อยเงินเหนือ บ้านแม่ฮ้อยเงินใต้ บ้านสันทราย บ้านม่วงโตน บ้านหนองแฝก และบ้านม่วงโตนใต้ ตามลำดับ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอดอยสะเก็ด หรือทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัดเชียงใหม่ มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านแพะป่าค่า ตำบลสง่าบ้าน

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านแม่จ้อง ตำบลตลาดใหญ่

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลห้วยทราย อำเภอสันกำแพง และบ้าน แม่โป่ง ตำบลแม่โป่ง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลปучา อำเภอปучา อำเภอสันกำแพง

ตัวตำบลแม่ฮ้อยเงินตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอดอยสะเก็ด ๙ กิโลเมตร และห่างจากตัวจังหวัดเชียงใหม่มาทางอำเภอดอยสะเก็ดแล้วย้อนมาทางถนนสายดอยสะเก็ด-บ่อสร้าง แล้วเลี้ยวขวาตามถนน ร.พ.ช. ที่หมู่บ้านแม่กะ ตำบลตลาดใหญ่ มาถึงหมู่บ้านรวมระยะทางประมาณ ๒๖ กิโลเมตร และอีกสายหนึ่งมาตามถนนสายสันกำแพง และเลี้ยวซ้ายเข้าสู่หมู่บ้านบ่อสร้าง เลี้ยวขวาที่หมู่บ้านแม่กะเช่นเดิม เส้นนี้จะย่นระยะทางสั้นกว่าที่มาทางสายอำเภอดอยสะเก็ด อีก ๔ กิโลเมตร (ระยะทาง ๒๒ กิโลเมตร) ภายในตัวหมู่บ้านมีถนน ร.พ.ช. ผ่านกลางหมู่บ้านไปถึงน้ำพุ ร้อนสันกำแพง ลาดยางตลอดสายภายในเขตตำบล และมีรถโดยสารประจำทาง (รถสองแถวสีเหลือง) แล่นผ่านหมู่บ้านแม่ฮ้อยเงินเหนือ แม่ฮ้อยเงินใต้ และสันทราย รถจะผ่านเข้าออกจากตำบลแม่โป่งถึงตัวเมืองเชียงใหม่ทุก ๓๐ นาที และภายในหมู่บ้านก็มีรถรับจ้างบรรทุกทุกพืชผลทางการเกษตรเข้าสู่ตัวเมืองเพียงพอับความต้องการ ในด้านสภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปจะคล้ายกับภูมิอากาศของจังหวัดเชียงใหม่ และเนื่องจากตัวตำบลตั้งอยู่ในเขตที่ราบลุ่มหน้าเชิงเขา ทำให้ฤดูฝนจะมีฝนตกค่อนข้างชุก มีน้ำท่วมถึงบ้านแม่ไม่มากนักหรือไม่มีเลย ในฤดูร้อนอากาศจะร้อนในเวลากลางวัน ส่วนในเวลากลางคืนจะเย็นสบาย ในฤดูหนาวอากาศเย็นถึงหนาว

ประวัติศาสตร์ของชุมชนแห่งนี้เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ใดนั้นไม่มีปรากฏหลักฐานแน่ชัด เพียงแต่เล่าขานสืบต่อกันมาว่าเดิมพื้นที่ในตำบลแม่ฮ้อยเงินเป็นพื้นที่ป่าทึบ โดยเฉพาะป่าแฝก ต่อมีมีชนพื้นเมืองจากที่ต่างๆ ได้อพยพออกมาตั้งถิ่นฐานเพื่อขยายที่ทำมาหากิน ด้วยทำเลของพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ลำคลองไหลผ่าน น้ำท่าอุดมสมบูรณ์จึงมีผู้อพยพมาอยู่มากขึ้นเรื่อยๆ จนเป็นชุมชนขึ้นมา ต่อมาเจ้าหลวงลำพูนได้ผ่านมาและเห็นว่าบริเวณนี้มีป่าแฝกแน่นหนาเหมาะสำหรับการเลี้ยงช้าง จึงได้นำช้างมาให้ชนพื้นเมืองที่นี้เลี้ยงและได้ให้ค่าจ้างคนเลี้ยงช้างเดือนละสองฮ้อยตัวเงินสมัยก่อนชาวบ้านจึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านฮ้อยเงิน” จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๔๖ ได้มีการให้จัดตั้งอำเภอดอยสะเก็ดขึ้น โดยให้มีการรวมบ้านฮ้อยเงินเหนือ ฮ้อยเงินใต้ ม่วงโตน สันทราย และหนองแฝกขึ้นเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอดอยสะเก็ด เรียกว่า “ตำบลแม่ฮ้อยเงิน” โดยมี นายแสนสุภา สิทธิปัญญาเป็นผู้ปกครอง ต่อมีปี พ.ศ.๒๔๘๓ ตำบลแม่ฮ้อยเงินได้ถูกยุบลงและให้รวมเป็นหมู่บ้านหนึ่งของตำบลตลาดใหญ่ จนเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง ชาวบ้านในขณะนั้นได้ร้องเรียนไปยังอำเภอว่าไม่ได้รับความสะดวกที่จะต้องเดินทางไปติดต่อกับกำนันที่อยู่ที่มีบ้านแม่ก๊ะ ตำบลตลาดใหญ่ เพราะต้องเดินทางด้วยเท้าเป็นเวลาหลายชั่วโมง (ถนนยังไม่มีจะใช้ทางเกวียนเดิน) และได้รับการอนุมัติเมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๒ ให้ตั้งขึ้นเป็นตำบลอีกครั้งโดยชาวบ้านให้ตั้งชื่อว่า “ตำบลแม่ฮ้อยเงิน” และให้ยุบบ้านหนองแฝกมารวมกับบ้านแม่ฮ้อยเงินเหนือนับตั้งแต่นั้นมา จนถึงปีพ.ศ. ๒๕๓๐ หมู่บ้านหนองแฝกก็ได้รับการพิจารณาให้กลับมาเป็นหมู่บ้านอีกครั้งหนึ่ง และในปี พ.ศ.๒๕๓๖ หมู่บ้านม่วงโตนก็ได้แยกออกเป็น ๒ หมู่บ้าน คือ บ้านม่วงโตน หมู่ ๔ และบ้านม่วงโตนใต้ หมู่ที่ ๖ จึงทำให้ตำบลแม่ฮ้อยเงินหมู่บ้านทั้งหมด ๖ หมู่บ้านจนกระทั่งทุกวันนี้

ครอบครัว และมีบ้านเรือน ๑,๐๒๖ หลังคาเรือน มีถึง ๑๐๕ ครอบครัวที่เป็นครอบครัวขยายนอกนั้น เป็นครอบครัวเดียว แต่ก็อาศัยอยู่ไม่ห่างไกลจากบ้านพ่อแม่มากนัก บางบ้านก็จะอยู่ในรั้วเดียวกัน

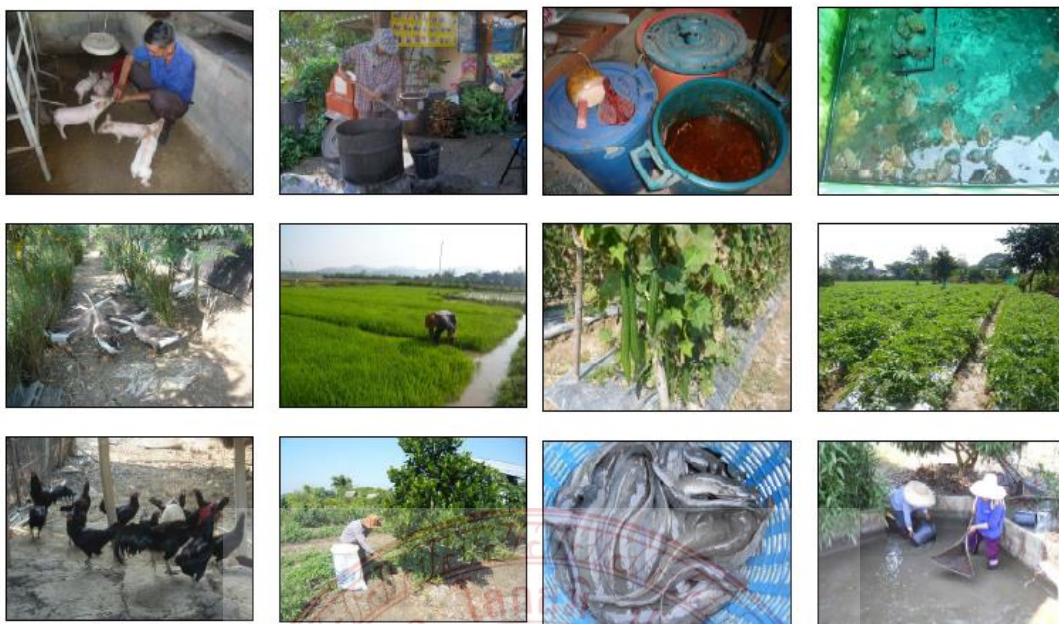
การแต่งงานจะเป็นแบบผัวเดียวเมียเดียวและไม่นิยมมีบุตรมาก ประมาณ ๑๒ คน เนื่องจากว่าในระยะหลังทางราชการได้รณรงค์ให้ประชาชนคุมกำเนิดเพื่อไม่ให้มีบุตรมากโดยให้ชาวบ้านคุมกำเนิดด้วยวิธีต่างๆ ซึ่งนับว่าได้ผลดีมากในตำบลแห่งนี้ ส่วนการช่วยเหลือเกื้อกูลกันยังคงมีลักษณะเครือญาติเหนียวแน่นอยู่ คนในชุมชนมีความสัมพันธ์และสามัคคี จะเห็นได้จากการรู้จักกันทั่วทั้งตำบลและการไปร่วมงานมงคลและงานศพกันตลอด ประชาชนกลุ่มผู้ใหญ่และผู้สูงอายุยังเป็นที่เคารพนับถือแก่ลูกหลานในชุมชน และเป็นผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านมากที่สุดจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนและเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้แก่ลูกหลานได้พึ่งพิง

(๒) การศึกษา

ถึงแม้แม่ฮ้อยเงินจะเป็นชุมชนที่มีลักษณะชนบทค่อนข้างมาก แต่มีการคมนาคมและการสื่อสารสะดวกสบาย มีองค์กรต่างๆ ในชุมชนมากมาย ชาวบ้านจึงมีโอกาสดำเนินการศึกษาโดยถ้วนหน้า กลุ่มผู้ไม่รู้หนังสือมีน้อยมาก เป็นกลุ่มผู้สูงอายุและผู้พิการทางสมองเท่านั้น แต่กลุ่มผู้สูงอายุเหล่านี้โดยเฉพาะเพศชายจะอ่านและเขียนตัวอักษรล้านนาได้ ประชาชนวัยผู้ใหญ่อย่างน้อยก็เคยเรียนจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เพราะคนในชุมชนสมัยก่อนนิยมเรียนหนังสือพออ่านออกเขียนได้ตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับของสมัยก่อนแล้วก็เข้าสู่อาชีพการเกษตร เนื่องจากในตำบลมีพื้นที่ ที่ทำเลเหมาะแก่การเกษตร คนที่นี่จึงไม่ค่อยขวนขวายในการศึกษาต่อมากนักในอดีตแต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปประชาชนที่ยังมีอายุโดยประมาณต่ำกว่า ๓๕ ปีก็จะเข้ารับการการศึกษาเพื่อเพิ่มวุฒิการศึกษาให้กับตนเองด้วยการสมัครเข้าศึกษากับการศึกษานอกโรงเรียนที่มาให้บริการสอนถึงหมู่บ้านที่มีศูนย์ตั้งอยู่ที่วัดม่วงโตน และในส่วนของเด็กวัยเรียนผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานของตนเองเรียนต่อสูงขึ้น เด็กในระดับก่อนเกณฑ์การศึกษาในหมู่บ้านก็จะเข้าศึกษาที่ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนที่มีอยู่ ๒ แห่ง พอครบเกณฑ์ก็จะเข้าเรียนต่อในระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนในหมู่บ้านซึ่งมีอยู่ ๒ แห่ง คือโรงเรียนบ้านแม่ฮ้อยเงินเหนือ และโรงเรียนบ้านม่วงโตน ยกเว้นเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะดีก็จะส่งบุตรหลานเข้าไปเรียนในตัวจังหวัดเชียงใหม่ หลังจากจบการศึกษาภาคบังคับผู้ปกครองที่มีฐานะดีก็จะส่งบุตรหลานของตนเองเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาในตัวจังหวัดกันมากขึ้น โดยจะมีรถรับจ้างรับส่งจากบ้านถึงโรงเรียนโดยเฉพาะ เด็กที่ไม่ศึกษาต่อก็จะไปประกอบอาชีพรับจ้างในอำเภอสันกำแพง อำเภอเมืองเชียงใหม่ หรือต่างจังหวัดสำหรับการศึกษาระดับที่สูงกว่าระดับมัศึกษานั้น ถึงแม้จะยังไม่เป็นที่นิยมมากแต่ก็มีให้เห็นมากขึ้นในผู้ที่ฐานะดีพอใช้ และคาดว่าในอนาคตจะต้องมีสูงขึ้น

(๓) การประกอบอาชีพ

เนื่องจากพื้นที่ของตำบลแม่ฮ้อยเงินเป็นพื้นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำการเกษตรกรรม เพราะว่ามีน้ำอุดมสมบูรณ์ตลอดทั้งปีโดยได้รับน้ำจากลำน้ำแม่โป่งที่ไหลผ่านหมู่บ้าน และน้ำจากลำน้ำแม่กวงที่ไหลผ่านตำบลแม่โป่งและมีคลองส่งน้ำไหลผ่านทั่วหมู่บ้าน สภาพดินมีความชุ่มชื้นทำให้ชาวบ้านสามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ตลอดทั้งปี ได้แก่ ข้าว กระเทียม หอมหัวใหญ่ ถั่วเหลือง ใบบายาสูบ แดงโมและแดงไทย เป็นต้น โดยเฉพาะกระเทียม หอมหัวใหญ่ และแดงไทยเป็นผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่สร้างชื่อเสียงให้แก่ตำบลเป็นอย่างมาก ดังคำขวัญของตำบลที่ว่า “กระเทียม หอมหัวใหญ่ ผลแดงไทยฉ่ำหวาน งานจักรสานท้องถิ่น ชมถิ่นวัดพัฒนา” ในช่วงที่ว่างจากทำการเกษตรชาวบ้านก็จะทำอาชีพเสริมด้วยการจักสานแข่ง กว๊วย (ตระกร้า) และทำไม้กวาด กลุ่มวัยทำงานในหมู่บ้านที่ไม่ทำอาชีพเกษตรกรรมจะนิยมออกไปทำงานรับจ้างในตัวอำเภอใกล้เคียงและตัวอำเภอเมืองเชียงใหม่ในลักษณะไปเช้าเย็นกลับ หรือพักค้างแรมที่ทำงานนานๆ จึงจะกลับมาเยี่ยมบ้านครั้งหนึ่ง ในหมู่บ้านยังพบผู้ที่ไปรับจ้างต่างประเทศบ้างแต่มีจำนวนน้อย นอกจากนี้บางคนก็ไปรับพัสดุและรับจ้างก่อสร้าง อำเภอสันกำแพงมาเขียนที่บ้านซึ่งมีงานและรายได้ต่อเนื่องตลอด และมีเพียงส่วนน้อยที่ประกอบอาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ รับจ้างและเปิดร้านค้าของตนเองในหมู่บ้าน ส่วนวัยสูงอายุจะทำหน้าที่คอยดูแลบ้านเรือน เลี้ยงลูกหลานและไปช่วยงานในไร่สวนบ้าง คนที่เป็นหมดพื้นบ้านก็จะออกไปเก็บยา ปรงยาเก็บรักษาผู้ป่วยที่มาขอความช่วยเหลือ หรือเก็บไว้ใช้ในครอบครัว บางคนก็นำออกจำหน่ายแก่ผู้ที่ต้องการ ด้วยสภาวะเช่นนี้จึงทำให้ประชาชนในตำบลแม่ฮ้อยเงินมีรายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวประมาณ ๒๕,๐๐๐ ถึง ๓๐,๐๐๐ บาทต่อปี นอกจากนี้ ชาวบ้านยังได้รับการพัฒนาอาชีพจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในการดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ ๓.๒ การดำเนินเศรษฐกิจแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

ภาพที่ ๓.๓ พระครูหิรัญศุภธาดา เจ้าอาวาสวัดแม่ฮ้อยเงิน

๓.๑.๒ ประวัติและการทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนา

พระครูหิรัญศุภธาดา ฉายา สิริธโร อายุ ๓๘ พรรษา ๑๘ วิฑฺฐานะ นักรธรรมชั้นเอก ปริญญาตรี (พธ.บ.) วัดแม่ฮ้อยเงิน ตำบลแม่ฮ้อยเงิน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เดิมชื่อยอดชาย ชื่อสกุล ตาจันทร์ดี เกิดวันที่ ๑๐ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ บิดา นายคำตัน มารดา นางฟองจันทร์ บ้านหนองแฝก หมู่ที่ ๕ เลขที่ ๑๐๔/๑ ตำบลแม่ฮ้อยเงิน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ บรรพชา วันที่ ๑๒ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ วัดแม่ฮ้อยเงิน ตำบลแม่ฮ้อยเงิน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พระอุปัชฌาย์ พระครูสิริสุทธาจารย์ วัดชยาลังการ ตำบลป่าป้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ อุปสมบท วันที่ ๕ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ วัด

ดอยสะเก็ด ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พระอุปัชฌาย์ พระเทพสิงห
 คณาจารย์ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ นามพระ
 กรรมวาจาจารย์ พระมหาสงวนภทฺจิตฺโต วัดดอยสะเก็ด ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัด
 เชียงใหม่ นามพระอนุสาวนาจารย์พระมหาสุชาติ วชิรญาโณ วัดดอยสะเก็ด ตำบลเชิงดอย อำเภอ
 ดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง

๑. เจ้าอาวาสวัดแม่ฮ้อยเงิน
๒. ประธานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลแม่ฮ้อยเงิน
๓. ประธานศูนย์ส่งเสริมสุขภาพชุมชนประจำตำบลแม่ฮ้อยเงิน
๔. ผู้อำนวยการค่ายศีลธรรม จริยธรรม วัดแม่ฮ้อยเงิน
๕. ผู้อำนวยการโรงเรียนปริยัติธรรมสำนักเรียนวัดแม่ฮ้อยเงิน
๖. ผู้อำนวยการธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดแม่ฮ้อยเงิน
๗. ผู้อำนวยการสำนักเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สำนักวัดแม่ฮ้อยเงิน
๘. พระธรรมทูตปฏิบัติกร อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
๙. คณะกรรมการสนามหลวงแผนกธรรม
๑๐. ประธานที่ปรึกษาของแต่ละหน่วยงานในตำบลแม่ฮ้อยเงินและทั่วไป
๑๑. ผู้อำนวยการสถานีวิทย์บริการสาธารณสุข ตำบลแม่ฮ้อยเงิน

ศาสนา ระบบความเชื่อ และวัฒนธรรมประเพณี

ประชาชนในตำบลแม่ฮ้อยเงินเกือบทั้งหมดนับถือพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่ชาวบ้านได้
 สืบทอดมาจากบรรพบุรุษมานาน มีเพียงร้อยละ ๑.๐ ที่นับถือศาสนาอื่น ดังนั้นจะเห็นว่าประชาชนจะ
 ให้ความสำคัญกับการไปร่วมทำบุญในโอกาสต่างๆ เช่น วันพระ วันสำคัญทางศาสนา วันสงกรานต์
 วันลอยกระทง และวัดยังเป็นศูนย์กลางความเชื่อถือ ความเคารพให้กับชุมชนอย่างเหนียวแน่น เห็นได้
 จากชาวบ้านจะนับถือและศรัทธาต่อเจ้าอาวาสวัดในตำบลเป็นอย่างมาก นอกจากนี้วัดยังเป็นสถานที่
 จัดกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน เช่นจัดงานรื่นเริงประจำปี จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ที่บริเวณ
 ธรณีสงฆ์ จัดตั้งศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน เป็นห้องสมุดและศูนย์อนุรักษ์วัฒนธรรมของหมู่บ้าน
 ศูนย์กลางการศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์กลางพบปะของประชาชน รวมถึงเป็นสถานที่อำนวยความสะดวก
 สะดวกแก่หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มาขอความร่วมมือ

ในด้านระบบความเชื่อเรื่องผีสงเทวดา อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ต่างๆ ที่อยู่เหนือธรรมชาติจะ
 พบเห็นได้ทุกหนทุกแห่งในตำบลแม่ฮ้อยเงิน ความเชื่อเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อความคิด วิธีการ
 ดำรงชีวิต และการดูแลสุขภาพสุขภาพของชุมชนมาก ส่วนการนับถือของประชาชนในตำบลแม่ฮ้อยเงิน

จะเคร่งครัดหรือหย่อนยานนั้นขึ้นอยู่กับสภาพของคน โดยเฉพาะวัยผู้ใหญ่ที่ทำงานและใช้ชีวิตส่วนใหญ่ อยู่ในหมู่บ้านนั้นจะยึดถือและปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างเคร่งครัด พอที่จะยกตัวอย่างมาแสดงไว้ดังนี้

- เลื้อบ้าน เป็นการแสดงความเคารพนับถือ และขอบคุณผี หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเทพที่คอยขจัดปัดเป่าภัยพิบัติให้แก่หมู่บ้านหรือชุมชนของตน และเพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้านของตน ซึ่งชาวบ้านแต่ละปोक (หมวด) หรือแต่ละหมู่บ้านจะร่วมกันประกอบพิธีกรรมที่หอเลื้อบ้าน (ศาล) ที่มีลักษณะคล้ายบ้านขนาดเล็กตั้งอยู่กึ่งกลางหมู่บ้านหรือท้ายบ้าน จะเช่นไหว้เลื้อบ้านทุกๆ เดือน ๙ เหนือ (ตรงกับเดือนมิถุนายน) โดยนำเครื่องเช่น เช่น หัวหมู ไก่ และข้าวตอกดอกไม้ รูปเทียนมาที่หอ แล้วให้ผู้นำในการประกอบพิธีซึ่งจะเป็นชายที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีสุขภาพแข็งแรงเคร่งครัดในศีลธรรม ในหมู่บ้านมักจะเป็นหมอพื้นบ้านหรืออาจารย์วัด เมื่อเช่นเสร็จแล้วทุกเรือนที่นำเครื่องเช่น มาก็นำเอาของตนกลับไปรับประทานกันที่บ้าน บางหมู่บ้านก็จะเก็บเงินทุกหลังคาเรือนแล้วซื้อเครื่องเช่นรวมกันเมื่อเสร็จแล้วก็แบ่งให้แก่ผู้ที่มาช่วยงานกลับไปรับประทานที่บ้าน โดยชาวบ้านให้ความเห็นว่าวิธีหลังนี้จะสะดวกกว่าเนื่องจากคนส่วนใหญ่ต้องไปทำงานกัน สิ่งเหล่านี้เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชน การทำพิธีบูชาเลื้อบ้านเป็นการแสดงความขอบคุณที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ช่วยดูแลชุมชนทั้งในด้านความปลอดภัย และโรคภัยไข้เจ็บไม่ให้มาสร้างปัญหาให้แก่ชุมชนตลอดทั้งปี นั้น รวมไปถึงเป็นการเตือนให้คนในชุมชนไม่ประพฤติดิ

- ฝิปู่ย่าหรือฝิบรรพบุรุษ ส่วนใหญ่ยังคงให้ความเคารพนับถืออยู่มาก เพราะเชื่อว่าเป็นบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วจะคอยมาปกป้องรักษาลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ฝิปู่ย่านั้นจะสืบสายญาติทางแม่โดยลูกจะต้องนับถือฝิปู่ ย่า จากทางแม่ ถ้าแยกครอบครัวก็จะกลับมา นับถือฝินั้น ห้ามลบหลู่ ต้องอยู่ในกฎระเบียบของฝิปู่ย่า คือถ้าเป็นหญิงห้ามมีความสัมพันธ์ทางเพศ ก่อนการแต่งงาน ถ้าจะมีคู่ต้องให้ฝ่ายชายมาสู่ขอและใส่ฝิก่อน ซึ่งจะมีการกำหนดค่าฝิไว้จะไม่เท่ากัน ในแต่ละครอบครัว โดยเงินค่าฝิฝ่ายหญิงจะนำไปซื้อหัวหมู ๑ หัว และไก่ ๔ ตัว มาเช่นไหว้บรรพบุรุษ บอกกล่าวการแต่งงาน ถ้าเป็นฝ่ายชายก็เพียงแต่เอาดอกไม้รูปเทียนบอกกล่าวการแต่งงานเท่านั้นหรือ บางครอบครัวก็มีการเช่นไหว้ด้วยไก่ ๑-๒ ตัว การไหว้ฝิปู่ย่าจะทำการทุกปีในช่วงเดือน ๙ เหนือ (ตรงกับเดือนมิถุนายน) มักจะไหว้ตรงกับวันพฤหัสบดีเพราะเป็นวันครู โดยจะมีครอบครัวหลักที่เป็นต้น ฝิ คือผู้สืบอาวุโสสูงสุดและทุกคนในกลุ่มญาติแม้จะอยู่ต่างถิ่นต้องมาไหว้ฝิร่วมกันในเทศกาลไหว้ฝิ นี้ การสืบโอนฝิปู่ย่านั้นถ้าผู้อาวุโสจนถึงแก่ชีวิตก็จะมีพิธีโอนฝิให้ผู้ที่มามีอาวุโสถัดไปแต่จะต้องเป็นหญิง เท่านั้น สำหรับสถานที่เลี้ยงหรือหอปู่ย่าจะอยู่ที่บ้านที่เป็นต้นตระกูลจะไม่เคลื่อนย้ายไปไหน ฝิปู่ย่าจะเชื่อมโยงเกี่ยวกับการดำรงชีวิต สุขสบาย ความเจ็บไข้ได้ป่วย การประพฤดิในทางที่ดี และความ รักนับถือระหว่างเครือญาติที่จะต้องมารวมกันทุกปี ถ้าใครประพฤดิไม่เหมาะสมจะถือว่าเป็นการทำผิดต่อฝิปู่ย่า อาจทำให้ท่านโกรธและลงโทษได้

- ผีเจ้านาย ผีหม้อหนึ่ง ในกรณีที่เกิดการป่วยหรือเด็กแรกเกิดร้องไห้ตอนกลางคืน ก็มักจะเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของผี จึงมีการไปถามผีเจ้านาย ผีหม้อหนึ่งหรือการแกว่งข้าว โดยการให้ผู้เข้าทรงหรือมาชี้อะไรกับผีให้ทราบถึงสาเหตุของการเจ็บป่วยและวิธีแก้ไข เช่นอาจจะเกิดจากการกระทำของพ่อเกิดแม่เกิด หรือผีที่ระเห่ร่อนอยู่ตามทีต่างๆ ถ้าจะรักษาให้หายจะต้องเช่นสังเวย หรืออาจจะส่งหาบสำหรับเด็ก หรือส่งแถนสำหรับผู้ใหญ่ การส่งหาบเป็นการขอต่ออายุหรือขอให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บจากผีพ่อเกิดแม่เกิด หมอผู้ทำพิธีจะนำวันเดือนปีเกิดของคนป่วยไปเทียบกับตำรา ก็จะทำให้ทราบว่าต้องส่งเครื่องจำนวนเท่าไร เช่น เครื่อง ๔ เครื่อง ๗ เครื่อง ๑๒ เป็นต้น และส่งไปทางทิศใดบ้าง เครื่องส่งตามประเพณีจะประกอบด้วย กล้วย อ้อย มะพร้าว หมาก พลุ เมียง บุหรี่ ขนมน ข้าว ธงขาว ธงแดง เสื้อผ้าที่ติดจากเศษผ้าเล็กๆ ดอกไม้ รูปเทียน ห่อเงิน ห่อทอง รูปปั้น คนตามจำนวนเท่ากับเครื่องส่งที่หมอผู้ทำพิธีให้กำหนดไว้ส่วนการส่งแถนนั้นเป็นการส่งเคราะห์หรือสะเดาะเคราะห์เพื่อขอต่ออายุจากปู่แถนย่าแถน เครื่องส่งจะไม่แตกต่างกันเท่าไร สิ่งเหล่านี้จะเป็นที่พึงพอใจของคนในชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่า ประชาชนจะใช้บริการจากผีเจ้านาย ผีหม้อหนึ่ง เมื่อมีการเจ็บป่วยที่ไม่ทราบสาเหตุ รักษาด้วยการแพทย์แผนปัจจุบันไม่หาย เป็นที่พึงพอใจเมื่อเกิดปัญหาต่างๆ เป็นต้น

- ซีด นอกจากชาวบ้านจะเชื่อเรื่องผีแล้ว ยังมีความเชื่อของคำว่า “ซิด” หรือข้อห้ามที่ไม่ควรปฏิบัติ ถ้าใครปฏิบัติแล้วจะทำให้ “เกิดซิด” หรือ เกิดอับมงคลแก่ตัวเองและครอบครัว ข้อห้ามที่ไม่ใช้ปฏิบัตินี้เชื่อกันมาแต่โบราณ พอยกตัวอย่างได้ดังนี้ ห้ามนั่งคาบันใด ห้ามถมน้ำบ่อ ห้ามเอาใบตองขึ้นบนบ้านทั้งกำน คนถือคาถาห้ามลอดราวตากผ้า ใต้ถุนบ้าน หรือกลัวง้ำเครือ ห้ามนั่งธรณีประตู ห้ามผิวปากบนบ้าน ห้ามเอาสาครกรกุ่มในหม้อแกงหรือวางคาไว้ในครก ห้ามนอนเอาหัวไปทางทิศตะวันตก ห้ามเดินบนบ้านเสียงดัง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นกถาวิธีของคนโบราณที่ป้องกันไม่ให้ลูกหลานเกิดอันตราย เกิดอุบัติเหตุ ประพฤติผิดกรรมที่ไม่เหมาะสม และเป็นการเฝ้าระวังโรค

สำหรับประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ นั้นยังพอมิปฏิบัติกันอยู่บ้าง แต่ไม่เคร่งครัดเหมือนสมัยก่อน บางสิ่งบางอย่างที่จะต้องทำขึ้นเองก็เปลี่ยนไปเป็นซื้อหาตามสภาพเศรษฐกิจ ประเพณีที่สำคัญ ได้แก่

- การสูชวัญว้าว ควาย และช้าง ทำเพื่อขอขมาลาโทษว้าว ควายที่ได้เขียนตีหรือดำไว้ในระหว่างที่ใช้งาน ชาวบ้านมักเรียกว่า มัดมือควาย โดยจะใช้ดอกไม้ รูปเทียน หมาก พลุ บุหรี่ กล้วย อ้อย น้ำมันส้มป่อย กรวยดอกไม้ ๒ กรวย ด้ายขาวดิบที่นับรวมให้ได้ ๓๒ เส้น ไก่ต้ม ๑ ตัว หนุ้าอ่อน ๑ หาบ โดยจะมีผู้ที่เชี่ยวชาญในทางพิธีกรรมต่างๆ มาอ่านคำสูชวัญว้าว ควาย แล้วเจ้าของก็เอาน้ำมันส้มป่อยไปประพรมตัวว้าว ควาย และเอากรวยดอกไม้ไปผูกติดที่เขาคาวว้าวทั้ง ๒ ด้าน ด้วยด้ายขาวดิบ รอนจนกระทั่งเทียนที่จุดในพิธีหมดเป็นเสร็จพิธี ส่วนการสูชวัญช้างนั้น เนื่องจากในอดีตพื้นที่ในอำเภออดอยสะเกิดเป็นเขตสัมปทานป่าไม้ ช้างจึงเป็นสัตว์สำคัญในการใช้ลากขนย้ายไม้ซุง และตำบลแม่ฮ้อยเงินเป็นที่เลี้ยงช้างของเจ้าหลวงลำพูน ดังนั้นพอถึงเดือนเมษายน ซึ่งเป็นเดือนที่ช้างพักงานก็

จะทำพิธีนี้กัน แต่ปัจจุบันตำบลแม่ฮ้อยเงินไม่มีช่างแล้ว ประเพณีนี้จึงหายไป อาจจะมีทำในวัด ควาย บ้างแต่ไม่ค่อยเห็นบ่อยนัก เพราะปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยี เช่น รถไถ มาใช้มากขึ้น วัด ควายจึงหมดความสำคัญลง

- การเอามือ เป็นประเพณีที่คล้ายกับการลงแขกของภาคกลาง การเอามือคือการช่วยกัน ทำนา ทำไร่ ทำสวน เป็นการช่วยโดยไม่จ่ายค่าแรง แต่จะทดแทนด้วยการไปช่วยงานตามที่เขามาช่วย เรียกว่า “การช่วยมือ” จะมีการเลี้ยงอาหารกลางวันแก่ผู้ที่มาเอามือหรือช่วยมือด้วยเป็นประเพณีที่ แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีของคนในหมู่บ้านได้อีกอย่างหนึ่ง แต่ปัจจุบันก็พบเห็นได้น้อยเช่นกัน เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ต้องแข่งขันและค่าครองชีพสูง การรวันเอามืออาจทำให้ผลผลิตของคน ที่เก็บเกี่ยวที่หลังไม่ได้รายได้ดี และคนในชุมชนส่วนใหญ่จะเปลี่ยนไปขายแรงงานรับจ้างเพื่อให้ได้เงิน มากกว่าที่จะใช้วิธีการแบบเดิมๆ

- ปอยหลวง เป็นประเพณีที่ไม่ได้จัดเป็นประจำทุกปี แต่จัดขึ้นในวาระพิเศษเพื่อฉลอง ถาวรวัตถุของวัดหรือสิ่งก่อสร้างที่ช่วยกันทำขึ้นเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชน การจัดก็เพื่อที่จะอุทิศ สิ่งก่อสร้างให้เป็นของสงฆ์ และอุทิศบุญกุศลไว้ถวายหน้าแก่ตนเองปอยหลวงแบ่งออกเป็น ๒ ช่วง ช่วงแรกใช้เวลาประมาณ ๑๒ วัน เรียกว่า “วันคร้วตานบ้าน” เป็นวันที่ชาวบ้านจะเตรียมทำคร้วตาน (เครื่องไทยทาน) เป็นของครอบครัวตนเพื่อแท้ไปถวายวัดโดยจะมีญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านต่างถิ่นมาร่วม ทำบุญด้วย ซึ่งจะมีการเลี้ยงด้วยข้าวปลายอาหารและตอนเย็นๆ ก็จะรวมคร้วตานแต่ละบ้านเพื่อแห่ เข้าวัดพร้อมๆ กัน ช่วงหลังใช้เวลาประมาณ ๒-๓ วัน เรียกว่า “วันคร้วตานหัววัด” โดยหัววัดต่างๆ ที่ ได้รับใบฎีกาแก่กุศลก็จะแต่งดาเครื่องไทยทานแห่แหนมาร่วมทำบุญ บางวัดอาจจะมีการนำเอาขบวน ช่วงฟ้อน เช่น ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน ฟ้อนดาบ หรือ ฟ้อนแม่ว มาร่วม แล้วทางวัดที่และทำจัดก็จะจัด ชุดช่างฟ้อนไว้ฟ้อนต้อนรับเช่นเดียวกัน ในงานอาจจะมีการมหรสพมากมาย นอกจากนี้วัดที่จัดปอยหลวง จะมีการประดับตุ่งหรือมีการตุงก่อนจัดงาน ประมาณ ๓-๗ วัน เพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ว่าอีกไม่นาน จะมีงานปอยหลวง ตุงจะมีขนาดความยาวประมาณ ๔-๕ วา นำไปแขวนไว้หน้าวัดเรียงรายไปตาม ถนนหน้าวัด ประชาชนก็จะมาช่วยเตรียมทำความสะอาดทุกแห่งของวัด และทำผ้ามหรือปะรำ ตกแต่งด้วยธงทิว และกระดาษรีวสีต่างๆ ปูเสื่อไว้ต้อนรับ พร้อมเครื่องรับแขก ได้แก่ คนโท น้ำดื่ม กระจกลอง พานเมียง ในวันคร้วตานวัดจะมีการทำอาหารไว้ต้อนรับประชาชนที่มากับขบวนวัดต่างๆ ด้วย

- ตานก้วยสลาก หรือ ประเพณีทานสลากภัต จะเริ่มในราววันเพ็ญเดือน ๑๒ เหนือ ถึง เดือนเกียงเหนือ (ตรงกับเดือนกันยายน-ตุลาคม) ประชาชนจะเตรียมเครื่องไทยทานก่อนล่วงหน้า ๑ วัน ชาวบ้านเรียกว่า “วันดา” ในอดีตวันนี้ผู้ชายจะจักตอก(ไม้ไผ่) เพื่อสานก้วย (ตะกร้า) ส่วนฝ่าย หญิงจะเตรียมห่อของกระจุกกระจิก เช่น เกลือ ข้าวสาร พริก หอม กระเทียม ขนมหมากรุก บุษบี่ชี่โย เทียน ฯลฯ เพื่อบรรจุลงในก้วยที่กรูด้วยใบตองหรือกระดาษสีสวย และเตรียมอาหารผลไม้ ไว้บรรจุลง

ในกัวยและต้อนรับญาติ เพื่อนบ้านต่างถิ่นที่จะมาร่วมทำบุญ เรียกว่า “ฮอมสลาก” แต่ในสมัยนี้กัวยหรือของใส่ในกัวยจะเปลี่ยนไป นิยมซื้อตะกร้าพลาสติก หรือถังน้ำ แทนกัวย และของที่ใส่จะเปลี่ยนไปเป็นของที่ทันสมัยใส่ลงไปแทน เช่น ปลากระป๋อง บะหมี่ สำเร็จรูป น้ำกระป๋อง เป็นต้น นอกจากนี้ก็จะมี “ยอดสลาก” คือเงินที่จะทำบุญโดยจะนำไปหนีบด้วยไม้เรียวแล้วนำไปปักในกัวย วันรุ่งขึ้นจะเป็นวัน “ตานกัวยสลาก” แต่ละบ้านก็จะนำกัวยของตนเองไปวางเรียงตามลานวัดหรือศาลาจะจำนวนมีบ้านละเท่าไรก็ได้ โดยจะต้องนำไปติด “เส้นสลาก” หรือหมายเลขก่อน ในสมัยก่อนจะทำด้วยใบลานเป็นแผ่นยาวๆ แต่ปัจจุบันจะใช้กระดาษแทน และจะเขียนชื่อเจ้าของไว้พร้อมกับบอกว่าอุทิศส่วนกุศลนั้นไปให้ใคร เส้นสลากจะเขียนเหมือนกัน ๒ ชุด ใช้ติดกัวย ๑ ชุด อีก ๑ ชุด นำไปรวมกันที่หน้าพระประธานในวิหาร รวบรวมเส้นได้เท่าไรแบ่งออกเป็น ๔ ส่วน ส่วนที่ ๑ เป็นส่วนของ “พระเจ้า” หรือพระพุทธรูปเจ้าเพื่อนำเงินไว้ใช้บำรุงวัด อีก ๓ ส่วนหารด้วยจำนวนพระภิกษุที่นิมนต์มาจากวัดต่างๆ และพระในวัดพอได้เวลาพระก็จะจับสลากตามจำนวนที่ได้ แล้วนำไปเรียกหาเจ้าของกัวยสลาก เจ้าของก็จะนำกัวยของตนไปถวายพระ พระท่านก็จะให้พร นอกจากนี้ก็จะมี “กัวยพิเศษ” เรียกว่า “สลากโชค” ซึ่งจะมีข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ที่มีราคา เช่น หม้อ ถ้วยชาม เครื่องนอน และตบแต่งประณีตกว่ากัวยธรรมดา การตานกัวยสลากมีจุดประสงค์ ๒ อย่าง คือ เพื่ออุทิศส่วนกุศลผลบุญให้ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว และอีกประการหนึ่งเพื่อเป็นการสะสมบุญกุศลให้แก่ตนเอง เพราะชาวบ้านมีความเชื่อถือว่าเมื่อตายไปแล้วหากไปเกิดในภพอื่นก็จะได้รับของที่ตนอุทิศถวายไว้

- ประเพณีสงกรานต์ ช่วงระหว่างวันที่ ๑๓-๑๕ เมษายนของทุกปี แต่คนในภาคเหนือรวมทั้งตำบลแม่ฮ้อยเงินจะมีการฉลองกันตั้งแต่วันที่ ๑๒-๑๘ โดยในวันที่ ๑๒ จะเป็นวันเริ่มสาดน้ำ ชาวบ้านก็จะเริ่มเตรียมซื้อของต่างๆ ที่จะใช้ในวันงานจริง วันที่ ๑๓ เรียกว่า “วันสังขารล่อง” ชาวบ้านจะไปอาบน้ำ สระผม ซักเสื้อผ้า ทำความสะอาดบ้านเรือน ที่นอน หมอน มุ้งทุกอย่างเพื่อสลัดสิ่งที่ไม่ดีทิ้งไปพร้อมกับสังขาร ตอนบ่ายหนุ่มสาวก็จะออกไปสาดน้ำกัน วันที่ ๑๔ เรียกว่า “วันเนา” จะเป็นวันที่ห้ามด่าทอกัน จะมีการแต่งดาของที่จะนำไปถวายพระในวันรุ่งขึ้น ทำขนม ต่างๆ เช่น ขนมจ็อก ข้าวต้มมัด ข้าวต้มหัวหงอก ข้าวหลาม ข้าวมัน ไข่ไปวัดและต้อนรับญาติที่จะมาเยี่ยมเยียนกัน ตอนเย็นก็จะไปขนทรายจากแม่น้ำเข้าวัด เพราะถือว่าเป็นการทำบุญที่ได้นำทรายเข้ามาแทนทรายที่ติดเท้าออกไปเมื่อมาทำบุญที่วัด โดยจะนำไปรวมกันก่อนเป็นเจดีย์ทราย ปัจจุบันจะนิยมสั่งซื้อเนื่องจากทรายหายากขึ้น และการสั่งซื้อจะสะดวกกว่า วันที่ ๑๕ เรียกว่า “วันพญาวัน” ชาวบ้านจะไปทำบุญที่วัดแต่เช้าตรู่ โดยนำเอาตุ้งไปปักที่กองเจดีย์ทรายที่เตรียมไว้ ชาวบ้านเชื่อว่าเมื่อตายไปวิญญานจะได้เกาะชายตุงขึ้นสวรรค์ มีการนำไม้ค้ำไปถวายทานแล้วนำไปค้ำที่ต้นไม้ใหญ่ที่วัด ไม้ค้ำเป็นไม้ที่ทำจากกิ่งของต้นไม้ที่ปลายด้านหนึ่งจะมีสองง่าม ผูกกรวยดอกไม้ธูปเทียนไว้ที่ง่ามใดง่ามหนึ่ง ชาวบ้านเชื่อว่าถ้านำไปค้ำต้นไม้ใหญ่จะทำให้ช่วยค้ำจุนครอบครัวของตนเอง นอกจากนั้นมีการนำน้ำขมิ้นส้มป่อยไปรดน้ำดำหัวพระ เณร และพระพุทธรูป แล้วนำน้ำนั้นกลับคืนกลับคืนมาลูบผมคนใน

บ้าน และพรมบริเวณบ้าน สิ่งของ และสัตว์เลี้ยง เพื่อให้เป็นสิริมงคลในตอนบ่ายก็จะออกมาเล่นสาดน้ำหรือเข้ามาเที่ยวในตัวเมืองเชียงใหม่กัน วันที่ ๑๖ เรียกว่า “วันปากปี” คือเป็นวันต้นปีของปีใหม่ ตอนเช้าชาวบ้านจะนำเอาเสื้อผ้าของคนในครอบครัวคนละ ๑ ชิ้นห่อผ้ารวมกันนำไปทำพิธีที่วัด ซึ่งจะมีการเตรียมเสตวงใหญ่ด้วยกันเพื่อใช้ทำพิธีด้วย เรียกว่า “พิธีปูจาข้าวลดเคราะห์” เสร็จแล้วก็จะกลับบ้านเอาเสื้อผ้าที่ห่อไปมาสลัดแล้วนำไปตากแดด เพื่อให้เคราะห์ร้ายหายไปจากตัวผู้สวมเสื้อผ้านั้น ตอนสายจะกลับมาทำพิธี “ส่งเคราะห์บ้าน” โดยรวมตัวกันจัดเตรียมของใส่เสตวงขนาดย่อม ๔ เสตวง และขนาดใหญ่ ๑ เสตวง ที่บริเวณกลางหมู่บ้าน เมื่อทำพิธีเสร็จก็จะหามเสตวงไปไว้ที่ชายเขตของหมู่บ้าน หลังเที่ยงวันก็จะมาทำพิธี “ปูจาบ้าน” ที่บ้านของแต่ละคน โดยการขึ้นขันท้าวทั้งสี่แล้วเชิญหมอที่เชี่ยวชาญเรื่องพิธีกรรมมาทำพิธีให้ หมอพิธีกรรมก็จะทำพิธีให้ที่ละบ้าน บ้านละประมาณ ๑๐-๑๕ นาที เพื่อเป็นการช่วยทำให้บ้าน และสิ่งที่ดีที่อยู่ในบ้านปลอดภัยพ้นเคราะห์ร้ายต่างๆ อีกครั้งหนึ่ง และวันนี้ก็จะนำเอาขนุนมาทำอาหารตามความเชื่อที่ว่าจะมีเงินมีทองหนุนตลอดปี หลังจากนั้นไปชาวบ้านก็จะทยอยไปรดน้ำดำหัวผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนและต่างถิ่น ในชุมชนจะมีการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ผู้นำหมู่บ้าน เจ้าอาวาสวัด ในวันที่ ๑๗-๑๘ หลังจากนั้นก็จะออกไปรดน้ำดำหัวญาติผู้ใหญ่ที่อยู่ต่างถิ่นจนถึงสิ้นเดือนเมษายนจึงจะเลิกประเพณี

ประเพณีและวัฒนธรรมของคนในชุมชนแห่งนี้ จะคล้ายคลึงกับของชุมชนอื่นๆ ในภาคเหนือ ซึ่งล้วนแต่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ วิถีการดำรงชีวิต โรคภัยไข้เจ็บ และพฤติกรรมของคนในชุมชน โดยมุ่งส่งเสริมให้คนในชุมชนอยู่ดีกินดี ผ่อนคลายความเครียดจากการทำงาน สนุกสนาน พบปะสังสรรค์ และดูแลสุขภาพตนเอง

การแพทย์และการสาธารณสุขของชุมชน

การแพทย์และการสาธารณสุขของชุมชนแห่งนี้ แยกได้เป็น ๒ ส่วน คือ การดูแลรักษาด้วยวิธีการแพทย์พื้นบ้าน และการดูแลรักษาด้วยวิธีการแพทย์แผนปัจจุบัน

ภาพที่ ๓.๔ การรักษาด้วยแพทย์พื้นบ้าน ภายในวัดแม่ฮ้อยเงิน

ในอดีตชาวบ้านพึ่งพาอาศัยกันเองในการดูแลสุขภาพ โดยอาศัยยาสมุนไพรกลางบ้าน ถ้าเป็นมากๆ ก็จะอาศัยหมอพื้นบ้านโดยอาศัยวิธีต่างๆ เช่น การไปขอซื้อยา การเชิญมารักษาที่บ้าน ผู้ป่วย หรือการไปรักษาที่บ้านหมอพื้นบ้าน วิธีแรกจะเสียเงินตามที่หมอพื้นบ้านหลังจากหายจากเจ็บป่วยแล้ว การเลือกรักษาที่หมอพื้นบ้านนั้น ชาวบ้านจะอาศัยการบอกต่อถึงสรรพคุณและควมมีชื่อเสียงของหมอแต่ละคน แม้จะอยู่ต่างถิ่นถ้าเป็นตรงกับโรคที่ตนเองเป็นก็จะไปรักษา ถึงแม้ในปัจจุบันการแพทย์ด้านนี้จะถูกลดบทบาทลง แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่พึ่งของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะบุคคลวัยผู้ใหญ่ นอกจากการใช้สมุนไพรแล้ว ยังมีการใช้เวทย์มนต์คาถา พิธีกรรม การนวดจับเส้นด้วย และยังพบว่าผู้สูงอายุในชุมชนแห่งนี้เกือบทุกคนจะมีความรู้เรื่องการใช้สมุนไพรไม่มากนักน้อย เพราะจะได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษเพื่อเป็นความรู้ติดตัวไว้ใช้ในครอบครัวและเครือญาติเท่านั้น ในส่วนของสถานีนามัยก็จะมี เริ่มมีการจ่ายยาสมุนไพรเดี่ยวๆ จากองค์การอาหารและยาที่มีขายในกองทุนยาของกลุ่มหมอพื้นบ้าน และมีการให้บริการนวดแผนไทยร่วมกับการรักษาแผนปัจจุบันด้วย

การรักษาด้วยการแพทย์แผนปัจจุบันของชุมชนนั้นได้เริ่มบทบาทมากขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ เมื่อมีการก่อตั้งสถานีนามัยขึ้นที่บ้านสันทราย หมู่ที่ ๓ โดยมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขผลิตเปลี่ยนหมอนเวียนมาให้บริการตลอด

นอกจากนี้ในแต่ละหมู่บ้านจะมีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) เพื่อให้บริการด้านสาธารณสุขในเบื้องต้นแก่ชุมชน (ยกเว้นหมู่ ๖ เนื่องจากเพิ่งแยกหมู่บ้านใหม่ จะใช้บริการร่วมกับหมู่ ๔) และมี อสม. หมอนเวียนอยู่ประจำตามแต่จะมีเวลาว่างซึ่งมักจะเป็นช่วงเย็น ในตำบลจะมี อสม. กระจายอยู่ทั่วหมู่บ้านทั้งหมด ๕๒ คน จึงทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีสาธารณสุขโภภคและการสุขภาพพลานามัย มีน้ำดื่มน้ำใช้สะอาดเพียงพอตลอดปี และประชาชนร้อยละ ๗๕ อยู่ภายใต้ระบบการประกันสุขภาพ ทุกหมู่บ้านมีการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนในด้านสุขภาพอนามัยโดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น หอกระจายข่าว แผ่นพับ โปสเตอร์ และชี้แจงในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน เป็นต้น นอกจากการใช้บริการจากสถานีนามัยแล้ว ชาวบ้านมีความสะดวกสบายในการที่จะเข้าถึงสถานบริการด้านสาธารณสุข เช่น ศูนย์สุขภาพชุมชนวัดแม่ฮ้อยเงิน โรงพยาบาลดอยสะเก็ด คลินิกเอกชน และโรงพยาบาลเอกชน ซึ่งแต่ละแห่งอยู่ไกลจากตัวหมู่บ้านพอสมควร แต่มีรถประจำทางที่วิ่งผ่านหมู่บ้านจะผ่านหน้าสถานบริการเหล่านี้ทุกแห่งจึงทำให้การเดินทางสะดวกสบายยิ่งขึ้น

การเมืองและการปกครองชุมชน

ตำบลแม่ฮ้อยเงินมีการปกครองเช่นเดียวกับตำบลอื่นๆ ในประเทศไทย โดยในระดับหมู่บ้านจะมี “ป้อหลวง” หรือผู้ใหญ่บ้าน หรือ “ป้อแคว้น” หรือกำนัน เป็นผู้นำหลักของชุมชนนั้นๆ

และมีการปกครองโดยคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งคัดเลือกจากชาวบ้านที่พอมีความรู้และความถนัดในด้านต่างๆ นอกจากนี้บางหมู่บ้านที่มีจำนวนหลังคาเรือนมากๆ ก็จะแบ่งออกเป็นหมวดหรือป้อม โดยจะมีหัวหน้าหมวดหรือป้อมเป็นผู้ดูแลอีกครึ่งหนึ่ง ในปัจจุบันแต่ละหมู่บ้านมีผู้นำชุมชนดังนี้

หมู่ที่ ๑ บ้านแม่ฮ้อยเงินเหนือ	มีนายเจริญ	ตาถาวรธณ	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๒ บ้านแม่ฮ้อยเงินใต้	มีนายประดิษฐ์	สุภาพ	เป็นกำนัน
หมู่ที่ ๓ บ้านสันทราย	มีนายบุญรัตน์	เดชคุณมาก	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๔ บ้านม่วงโตน	มีนายวิเชียร	กิจสุภา	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๕ บ้านหนองแฝก	มีนายสุวรรณ	สิทธิปัญญา	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ ๖ บ้านม่วงโตนใต้	มีนายสุทัศน์	ชั้นทะนัน	เป็นผู้ใหญ่บ้าน

สำหรับในระดับตำบลในสมัยก่อนมีการปกครองโดยสภาตำบล หลังจากที่มีมีการกระจายอำนาจให้กับตำบลมากขึ้น สภาตำบลแม่ฮ้อยเงินก็ได้รับการยกระดับขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฮ้อยเงิน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ และมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ มาให้บริการประชาชนถึงที่ ทำให้มีความสะดวกสบายในการติดต่อราชการมากขึ้น โดยมีสถานปฏิบัติงาน (ชั่วคราว) ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๕ บ้านหนองแฝก และกำลังจะย้ายไปอยู่ที่หมู่ที่ ๒ บ้านแม่ฮ้อยเงินใต้

ระบบการเมืองการปกครองของชุมชน จะทำหน้าที่เพื่อควบคุมสังคมและกลไกทางสังคม ในลักษณะที่เป็นทางการ เช่น กรณีผู้นำชุมชนได้รับข้อราชการประชุมประจำเดือนจากที่ว่าการอำเภอ ก็จะนำเอาข้อราชการนั้นมาประชุมประชาชนในหมู่บ้านและแจ้งให้ถือปฏิบัติ

องค์กรในชุมชน

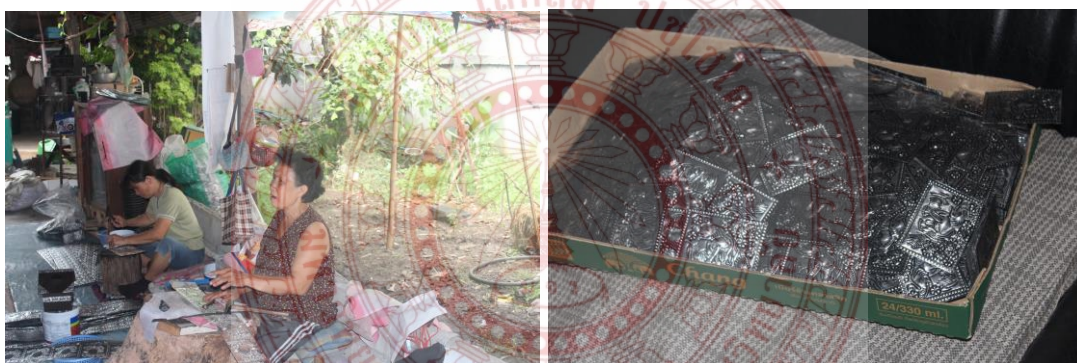
กลุ่มหรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อคนในชุมชน แต่ละกลุ่มจะมีการดำเนินงานที่แตกต่างกันไป แต่เป้าหมายในการจัดตั้งกลุ่มต้องทำประโยชน์และความเจริญให้กับท้องถิ่นของตน โดยจะร่วมกันปรึกษาหารือเรื่องการดำเนินงานและเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล และตรงไปตรงมาเพื่อให้ความถูกต้อง กลุ่มองค์กรต่างๆ มีทั้งระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล ได้แก่

(๑) คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

เป็นรูปองค์กรที่เป็นมาตรฐานเหมือนหมู่บ้านอื่น เป็นกลุ่มระดับหมู่บ้านซึ่งเลือกขึ้นมาจากชาวบ้านที่พอมีความรู้และความถนัดในด้านต่างๆ เข้ามาบริหารหมู่บ้านๆ ละ ๕-๖ คน ในแต่ละหมู่บ้านก็จะมีการแยกย่อยออกเป็นหมวดย่อยหรือป้อม โดยแต่ละหมวดจะมีการรวมหมู่บ้านเป็นหัวหน้าหมวด เพื่อกระจายอำนาจในการปกครองและความสะดวกในการทำงาน

(๒) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมและอาชีพเสริม

เป็นกลุ่มที่จัดตั้งโดยสำนักงานเกษตรอำเภอดอยสะเก็ด โดยเกษตรตำบลร่วมกับชุมชนร่วมดำเนินการ มีทั้งกลุ่มในระดับหมู่บ้านและระดับตำบลในรูปแบบเครือข่ายสมาชิกจะเป็นสตรีในหมู่บ้านที่จะเข้ามาอบรมและเรียนรู้ความรู้ เทคนิค และวิธีการที่ทางรัฐจัดมาให้ตามความต้องการของกลุ่ม โดยเฉพาะการส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และการส่งเสริมอาชีพ เช่น การทำเต้าเจี้ยว การดองผลไม้ การตากแห้ง การดองคุณลายฉลุทำเป็นของที่ระลึก การจักสาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้ทำเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กในกลุ่มและส่งออกขายด้วย ปัจจุบันกลุ่มแม่บ้านเกษตรตำบลแม่ฮ้อยเงินมี นางจันทน์ สุภาพ เป็นประธานกลุ่ม

ภาพที่ ๓.๕ กลุ่มแม่บ้านทำอาชีพเสริมรายได้ในหมู่บ้าน

(๓) กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์

เป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นเองจากความต้องการการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะในงานศพ เนื่องจากชาวบ้านมักมีปัญหาาร่วมกันในเรื่องเงินที่จะนำมาใช้จ่ายในการจัดงานศพ ชาวบ้านทั้งตำบลจึงรวมกันประชุมและจัดตั้งกลุ่มฌาปนกิจขึ้นมา สมาชิกจะเป็นครอบครัวในตำบลตามความสมัครใจหรืออาจจะมาจากนอกตำบลบ้างก็ได้ โดยการเก็บเงินครอบครัวละ ๓๐ บาทต่อศพ โดยจะมีผู้รับผิดชอบเก็บเงินในแต่ละหมวดแล้วรวบรวมเงินทั้งหมดส่งให้แก่คณะกรรมการเพื่อนำไปมอบให้ทางเจ้าภาพเพื่อใช้จ่ายในการจัดงานศพต่อไป ถือเป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็งมากองค์กรหนึ่งในชุมชนนี้

(๔) กลุ่มหนุ่มสาว

เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ตั้งขึ้นจากความต้องการของประชาชนเอง โดยมากกลุ่มหนุ่มสาวในตำบลแม่ฮ้อยเงินจะเป็นกลุ่มระดับหมู่บ้าน แต่จะมีการรวมกลุ่มระดับตำบลเมื่อมีกิจกรรมที่จะต้องทำร่วมกันเป็นการเฉพาะกิจเท่านั้น สมาชิกกลุ่มโดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวที่ต้องการจะทำประโยชน์ให้กับชุมชนของตนเอง สร้างความสามัคคีให้แก่ชุมชน และสืบสานประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ เช่น การจัดงานรื่นเริงประจำปี การจัดงานสมโภชน์วัด การแข่งขันกีฬาภายในตำบลหรือต่างตำบลเพื่อเชื่อมความสามัคคี การพัฒนาหมู่บ้าน เป็นต้น ปัจจุบันเนื่องจากประชาชนวัยนี้จะออกไปทำงานนอกหมู่บ้านกันมากขึ้น กลุ่มหนุ่มสาวจึงลดบทบาทลง แต่กลุ่มหนุ่มสาวที่ยังอยู่ในหมู่บ้านก็ได้ร่วมกิจกรรมหมู่บ้านตลอดโดยการรวมกับกลุ่มอื่นๆ หรืออาจจะกลับมารวมกลุ่มกันในโอกาสพิเศษ เช่น งานปอยหลวง แข่งขันกีฬา เป็นต้น

(๕) กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)

เป็นการจัดตั้งขึ้นโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขโดยประธาน อสม. ในแต่ละหมู่บ้าน จะชักชวนสมาชิก อสม. ในหมู่บ้านเข้ามาร่วมกันทำงานทางด้านสาธารณสุขในโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น การชั่งน้ำหนักเด็กอายุ ๐-๔ ปี การคัดเลือกแม่ตัวอย่าง การตรวจโรคพยาธิใบไม้ในตับ การให้คำแนะนำผู้ปกครองเด็กอายุต่ำกว่า ๑ ปี ให้น้ำเต็กมารับวัคซีน การแจกจ่ายเกลือผสมไอโอดีนและน้ำยาไอโอดีน การแจกจ่ายทรายเบทเพื่อกำจัดลูกน้ำยุงลาย การปฏิบัติงานในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ซึ่งจะให้บริการแก่ประชาชนในเบื้องต้น เช่น การวัดความดันโลหิต การชั่งน้ำหนัก การตรวจน้ำตาลในปัสสาวะ การจำหน่ายยาสามัญประจำบ้านและยาเม็ดคุมกำเนิด และกำลังจะนำยาสมุนไพรลงไปจำหน่ายและให้บริการการนวดไทยโดยเริ่มที่ ศสมช. หมู่ที่ ๔ เป็นโครงการนำร่อง เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะแวะเวียนไปเยี่ยม ศสมช. ประมาณ เดือนละ ๑ ครั้ง สำหรับประธาน อสม. ในระดับตำบลในปัจจุบันได้แก่ นายนิคม กิจสุภา

(๖) กลุ่มอาสาสมัครแครีนานาชาติ

เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นโดยการสนับสนุนจากองค์กรเอกชน คือ องค์กรแครีนานาชาติ ที่ได้เข้ามาเป็นพันธมิตรกับหน่วยงานราชการในตำบลเพื่อพัฒนาชุมชนและดำเนินโครงการการอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อในชุมชน (Living With Aids) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้ติดเชื้อและครอบครัวสามารถแก้ไขผลกระทบที่มีต่อความเป็นอยู่ของครอบครัวทั้งในด้านสุขภาพ สังคม และเศรษฐกิจ โดยใช้ระบบชุมชนรักษาแบบผสมผสาน (Integrated Community Based Care) กลวิธี คือ ทำการคัดเลือกจากประชาชนหมู่บ้านละ ๔-๕ คนอบรมเกี่ยวกับความรู้เรื่องโรคเอดส์ แล้วให้อาสาสมัครร่วมกับผู้ติดเชื้อในหมู่บ้านที่เปิดเผยตัวเอง และตัวแทนของประชาชนในชุมชน เช่น ครู ผู้ทรงคุณวุฒิ สมาชิก อบต.

หมอพื้นบ้าน อสม. และกลุ่มแม่บ้าน เข้าร่วมกลุ่มกันเพื่อหาปัญหาของชุมชนและร่วมกันวางแผนแก้ไข โดยมีเจ้าหน้าที่จากองค์การแคร์นานาชาติและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ได้รับการอบรมจากองค์การแคร์เป็นพี่เลี้ยงให้กลุ่ม เริ่มโครงการเมื่อ วันที่ ๔ กันยายน ๒๕๓๙ มีการรวมกลุ่มทุกหมู่บ้าน แต่กลุ่มที่ประสบความสำเร็จมากและยังมีกิจกรรมต่อเนื่องในชุมชน คือ กลุ่มของหมู่ที่ ๕ บ้านหนองแฝก ซึ่งมีผู้ติดเชื้อที่เปิดเผยตัวเป็นผู้นำกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น การส่งเสริมอาชีพการทำไม้กวาดในหมู่บ้าน การจัดตั้งกองทุนให้ชาวบ้านกู้ยืมเงิน การรณรงค์พัฒนาหมู่บ้าน การแก้ปัญหาชาวบ้านไม่ยอมรับผู้ติดเชื้อและบุตรผู้ติดเชื้อ การอบรมเรื่องการดูแลสุขภาพผู้ป่วยเอดส์ที่บ้าน ด้ายการไปศึกษาดูงานการปลูกสมุนไพรที่จังหวัดลำปาง การดำเนินการจัดทำสวนสมุนไพรในหมู่บ้าน และการผลิตยาสมุนไพรช่วยเหลือผู้ป่วยเอดส์ตามอาการ เป็นต้น

(๗) กลุ่มผู้สูงอายุ

เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบล ตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข และตามความต้องการของผู้สูงอายุในตำบลด้วย สมาชิกได้แก่ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป ส่วนผู้ที่มีอายุต่ำกว่า ๖๐ ปีที่มีความประสงค์จะเข้าร่วมกิจกรรมก็สามารถทำได้ กลุ่มได้จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๘ โดยได้ทำการประชุมผู้สูงอายุทั้งตำบล และคัดเลือกประธานกลุ่มขึ้น คือ นายต้น ดาวตากล สมาชิกทั้งหมด ๒๐๐ คน และจะมีการเก็บเงินคนละ ๑๐ บาทต่อเดือน เพื่อใช้ช่วยเหลือสมาชิกกลุ่ม และใช้ในกิจกรรมของกลุ่ม สมาชิกกลุ่มจะมีการพบกันเดือนละ ๑ ครั้ง กิจกรรมกลุ่มที่ดำเนินการ ได้แก่ การตรวจสุขภาพ การให้สุขศึกษา การนั่งสมาธิ การฟิงเทศน์ การศึกษาดูงาน การออกกำลังกาย การให้บริการการแพทย์แผนไทยและการนวดไทย การฟื้นฟูประเพณีเก่าแก่ เช่น การฮ้องขวัญ การบายศรีสู่ขวัญ การสืบชะตาหลวง เป็นต้น

๓.๒ วัดบ้านขุน ตำบลบ่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

๓.๒.๑ บริบทชุมชน

บ้านขุนตั้งอยู่หมู่ ๓ ตำบลบ่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในที่ราบระหว่างหุบเขามีระยะทางห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ ๑๕๐ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับสวนป่าสนในโครงการหลวงและชุมชนบ้านกัวลม

ทิศใต้ ติดกับที่พื้นที่ทำการเกษตรของชาวบ้าน สวนดอกไม้ของนายทุน และชุมชนบ้านนาฟ่อน

ทิศตะวันออก ติดกับกับสวนป่าไม้สงวน ภูเขา และพื้นที่เกษตรของชาวบ้าน
 ทิศตะวันตก ติดกับสวนป่าสนในโครงการหลวง พื้นที่เกษตร และชุมชนบ้านวังกอง
 ชุมชนบ้านขุนมีสภาพภูมิอากาศหนาวเย็นจัดและร้อนชื้นเนื่องจากตั้งอยู่ระหว่างหุบเขา
 ไม่มีแม่น้ำลำธารไหลผ่าน จึงทำให้บางครั้งเรือ่นมีการขุดสระขนาดเล็กในพื้นที่ของตนเพื่อใช้อุปโภค
 บริโภคในครัวเรือน แต่ในชุมชนเองก็มีการขุดสระขนาดใหญ่ทางทิศเหนือของวัดบ้านขุนเพื่อใช้อุปโภค
 บริโภคของคนในชุมชน ซึ่งจัดเป็นสมบัติส่วนรวม มีการกำหนดกฎกติกาการใช้แหล่งน้ำนี้ร่วมกัน

เดิมประชากรบ้านขุนส่วนหนึ่งประมาณ ๑๓ ครัวเรือนได้อพยพมาจากชุมชนบ้านสะแหง
 ซึ่งมีระยะทางห่างกันประมาณ ๗ กิโลเมตร แต่ปัจจุบันมีประชากรจำนวน ๑๗๓ ครัวเรือน รวม
 ประชากรทั้งหมด ๘๐๘ คน แบ่งเป็นผู้ชาย ๓๓๒ คน ผู้หญิง ๔๗๖ คน วัยเด็กและผู้สูงอายุมีจำนวน
 มากที่สุด ร้อยละ ๕๗ เป็นประชากรไทยเผ่าลัวะ นับถือพระพุทธศาสนาและผีปู่ย่า ระบบเครือ
 ญาติชุมชนบ้านขุนจะมีนามสกุลที่ใช้มากที่สุดคือ สิงค์บัว และน้ามะ ส่วนภาษาที่ใช้ในการสื่อสารมี
 ๓ ภาษา ดังนี้

๑. ภาษาไทยกลาง ใช้สื่อสารกับหน่วยงานราชการและบุคคลต่างถิ่น
๒. ภาษาคำเมือง (ล้านนา) ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันและคนเมืองต่างถิ่น
๓. ภาษาลัวะ ใช้สื่อสารภายในกลุ่มลัวะด้วยกัน

๓.๒.๒ ประวัติและการทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนา

พระครูสังวรสิทธิโชติ นามเดิม พระวิชาญ ฉายา อิทธินาโค นามสกุล นาคฤทธิ์ เกิดวันที่
 ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ณ ตำบลควนกรด อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช อุปสมบท วันที่
 ๒๗ เมษายน พ.ศ.๒๕๓๒ ณ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยมีพระราช
 กิตติเมธี เป็นพระอุปัชฌาย์ มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ จ. นครศรีธรรมราช สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี
 คณะรัฐศาสตร์ สำเร็จการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ สำเร็จการศึกษาปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษา จาก
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๕ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดบ้านขุน และรอง
 เจ้าคณะอำเภอหาด

ภาพที่ ๓.๖ พระครูสังวรสิทธิโชค

วัดบ้านขุน ตั้งเป็นวัดเมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๐ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๒ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๑๖ ตอนที่ ๒๐ เมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ.๒๕๔๒ โดยมีพระอธิการวิชาญ อิทินาโค (ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่ พระครูสังวรสิทธิโชค) เป็นเจ้าอาวาส ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๘ จนถึงปัจจุบัน

พระครูสังวรสิทธิโชคได้กล่าวถึงจุดประสงค์ในการพัฒนาวัดว่า “ให้การอบรมศีลธรรมแก่ประชาชน เพื่อสร้างสันติสุขให้แก่ชาวโลก ตามแนวทางสำคัญ ดังนี้

สร้างวัดให้เป็นวัด กล่าวคือ เป็นวัดที่สะอาด สงบ ร่มรื่น เหมาะสมแก่การประพฤติปฏิบัติธรรมของประชาชน

สร้างพระให้เป็นพระ สร้างสามเณรให้เป็นสามเณร กล่าวคือ ฝึกอบรมพระภิกษุและสามเณร ให้ถึงพร้อมด้วยศีลาจารวัตรและคุณธรรมภายใน เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา สามารถเป็นครูสอนศีลธรรมให้แก่ประชาชนได้

สร้างคนให้เป็นคนดี กล่าวคือ สร้างคนดีมีศีลธรรม มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสังคม และต่อประเทศชาติ”

ด้วยเหตุนี้ วัดบ้านขุนจึงมุ่งเน้นการอบรมธรรมะทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติให้แก่พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ตลอดจนจนสาธุชนผู้สนใจศึกษาธรรมะทุกท่านตลอดมา รวมทั้งเน้นในเรื่องของความสะอาด ความสงบ ความร่มรื่น ร่มเย็น และมีนโยบายหลักในการก่อสร้างถาวรวัตถุต่างๆเท่าที่จำเป็นต่อการใช้งาน ซึ่งเน้นความประหยัด ความประณีต คงทนถาวร และประโยชน์ในการใช้งานเป็นหลัก

ปี พ.ศ.๒๕๓๖ วัดบ้านขุนมีเนื้อที่ทั้งหมด ๔ ไร่ ๒ งาน ซึ่งไม่เพียงพอในการรองรับงานของพระศาสนา เพราะจะเห็นได้ว่ามีสาธุชนเริ่มเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น พระวิหารหลังเดิมที่เคยรองรับสาธุชนได้เพียงประมาณ ๖๐ คน ไม่สามารถรองรับได้อีกต่อไป ทางวัดบ้านขุนจึงได้เริ่มขยายพื้นที่ออกไปทางด้านหลังและด้านข้างซ้ายขวาของวัด ในพื้นที่จำนวน ๗๕ ไร่

ภาพที่ ๓.๗ วัดบ้านขุน

พระครูสังวรสิทธิโชติได้กล่าวถึงกิจกรรมวัดบ้านขุนว่า ได้จัดโครงการและกิจกรรมการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยใช้รูปแบบและวิธีการต่างๆ เพื่อประชาชนทั่วไปทุกระดับ ประกอบด้วยโครงการปฏิบัติเฉพาะกิจ และโครงการปฏิบัติสืบเนื่อง ดังต่อไปนี้

จัดให้มีการแสดงธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นประจำทุกปี

เปิดโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ นักเรียน บาลี (โรงเรียนวัดบ้านขุนเตรียมพุทธศาสตร์) มาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๕ ปัจจุบัน มีนักเรียนซึ่งเป็นสามเณรอยู่ประจำทั้งสิ้น ๒๒๔ รูป โดยสามเณร ๙๕% เป็นชาวตอยเผ่าต่างๆ เช่น ลัวะ กะเหรี่ยง ฯลฯ

สอนธรรมแก่นักเรียนชั้นประถม ทั้งที่มาเรียนที่วัด และออกไปสอนตามโรงเรียนต่างๆ

อบรมนักเรียนที่คณะครูโรงเรียนต่างๆ โดยนำมาอบรมที่วัด หลักสูตรระยะเวลา ๓ วัน ซึ่งโรงเรียนที่นำนักเรียนมาเข้ารับการอบรม มีทั้งในอำเภอฮอด อำเภออมก๋อย และอำเภอใกล้เคียง ซึ่งนับวันจะมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

อบรมคณะครูโรงเรียนต่างๆที่ผู้บริหารนำมาปฏิบัติธรรม และฟังธรรมที่วัด

นำชาวบ้านขุนปฏิบัติธรรมทุกวันพระตลอดทั้งปี ทำให้มีผู้เลื่อมใสศรัทธาเป็นจำนวนมาก และเพิ่มขึ้นทุกๆปี

อบรมสามเณรภาคฤดูร้อน ซึ่งจะมีนักเรียนมาเข้ารับการอบรมและบวชเป็นสามเณรเป็นประจำทุกๆปี

อบรมบรรพชาอุปสมบทหมู่ นักบุญขุนเขา รุ่นเข้าพรรษา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านขุน

อบรมพรพหษาอุปสมบทหมู่ นักบุญขุนเขา รุ่นฤดูหนาว เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล ส่วนใหญ่เป็นโยมพ่อและหมู่ญาติของสามเณรตามดอยต่างๆ

จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ นักบุญขุนเขา ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิก ๕๐๖ คน โดยทุกคนที่เป็นสมาชิก จะต้องเลื่อมใสเกี่ยวกับบอบายมุขทุกประเภท ซึ่งโครงการนี้ได้รับความสนใจจากหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาศึกษา เป็นจำนวนมาก เพราะเป็นโครงการที่มีลักษณะการจัดการที่ไม่เหมือนที่ใดในประเทศไทย ต่างกันตรงที่สมาชิกทุกคนจะเน้นเกี่ยวกับการเลื่อมใสเป็นหลัก การออมทรัพย์เป็นเรื่องรอง ซึ่งโครงการลักษณะนี้ไม่มีที่ไหนทำกัน แต่วัดบ้านขุนทำแล้ว ก่อให้เกิดผลดีต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัดที่สุด

วัดบ้านขุนเป็นสนามสอบธรรมสนามหลวงของคณะสงฆ์ อำเภอฮอด อำเภออมก๋อย อำเภอดอยเต่า และอำเภอจอมทอง ซึ่งในแต่ละปีจะมีพระภิกษุ - สามเณรมาสอบรวมกันที่วัดบ้านขุนทั้งหมดเป็นเวลา ๔ วัน

วัดบ้านขุนดำเนินการจัดทำโครงการเกษตรอินทรีย์ โดยสามเณรเป็นผู้ดำเนินการปลูกผักปลอดสารมี มีคณะครูและนักเรียนโรงเรียนต่างๆให้ความสนใจมาเรียนรู้เป็นจำนวนมาก

ผลงานที่ได้รับการยกย่องจากหน่วยงานต่างๆ

พ.ศ.๒๕๓๗ ได้รับคัดเลือกให้เป็นวัดที่มีผลงานดีเด่น “ด้านสาธารณูปการ” ของจังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ.๒๕๔๐ ได้รับพระราชทานเสมาธรรมจักร ในสาขา “ส่งเสริมผู้ปฏิบัติธรรม” จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

พ.ศ.๒๕๔๔ เป็นวัดพัฒนาประจำอำเภอฮอดของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ.๒๕๔๗ เป็นวัดดีเด่น ประเภทวัดงามตาประชาชื่นใจของจังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ.๒๕๔๘ เป็นอุทยานการศึกษาในวัดของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

พ.ศ.๒๕๔๙ เป็นวัดปลอดเหล้าของเครือข่ายประชาสังคมสร้างเสริมสุขภาพ เพื่อการรณรงค์งดเหล้า จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ.๒๕๔๙ เป็นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในความอุปถัมภ์ของกรมการศาสนา

พ.ศ.๒๕๕๐ เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเชียงใหม่ แห่งที่ ๕

พ.ศ.๒๕๕๐ จังหวัดเชียงใหม่ได้คัดเลือกให้วัดบ้านขุนเป็นวัดเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษามหาราช ประจำอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ.๒๕๕๑ เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

แนวคิดหรือแรงจูงใจในการดำเนินงาน

พระครูสังวรสิทธิโชติ กล่าวว่า “พบปัญหาความยากจนของชาวบ้านขุนอันเนื่องมาจาก ปัญหาเรื่องเหล่าและอบายมุขอื่น ๆ จึงคิดว่า ถ้าปล่อยทิ้งไว้นาน ชาวบ้านก็จะประสบกับความ ยากจนอยู่เรื่อยไป จึงมีแนวคิดที่จะช่วยแก้ปัญหาให้เบาบางลงโดยอาศัยหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา”

รูปแบบหรือวิธีการดำเนินงาน

พระครูสังวรสิทธิโชติ กล่าวว่า “ในการดำเนินกิจกรรมครั้งแรก ได้จัดให้มีการเข้ารุกขมูล ขึ้นที่วัดเพื่อชักจูงให้ชาวบ้านมาร่วมกิจกรรมและปฏิบัติธรรมร่วมกัน ในครั้งนั้นชาวบ้านขุนก็ให้ความ ร่วมมือเป็นอย่างดี มีคนเข้าร่วมปฏิบัติธรรมจำนวนมาก ต่อมาท่านได้ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ขึ้นในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๘ ซึ่งตรงกับวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ท่านจึงนำโอกาสนี้เป็นจุดเริ่มต้นของโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนของชาวบ้าน โดยจัดให้มีการ ประชุมชาวบ้านแล้วชี้แจงความเป็นมาของปัญหาในชุมชน แนวคิดและประโยชน์ของการจัดตั้ง กลุ่มออมทรัพย์ พร้อมกับการเปิดรับสมัครสมาชิกและกิจกรรมการฝากเงินออมทรัพย์ขึ้น โดยมีกฎ กติกาสำคัญดังนี้

๑. ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์จะต้องเลิกเหล้าและอบายมุขต่าง ๆ
๒. กำหนดรับสมัครสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ปีละครั้ง ทุกวันที่ ๕ ธันวาคม ของแต่ละปี
๓. กำหนดรับฝากเงินออมทรัพย์เดือนละครั้ง ทุกวันที่ ๕ ของแต่ละเดือน
๔. การฝากแต่ละครั้ง ผู้ฝากนำเงินมาฝากเท่าไร ก็ฝากเท่านั้น จะไม่มีการทอนเงินให้ เมื่อประชุมชี้แจงแล้วก็มีผู้สมัครสมาชิกขึ้น ซึ่งก็มีผู้สมัครเป็นจำนวนมาก จากนั้นก็ มีการคัดเลือกประธาน รองประธาน เลขานุการและกรรมการอื่น ๆ เพื่อบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ ให้มีประสิทธิภาพ โดยสมาชิกแต่ละคนจะคัดเลือกกรรมการจากผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ ด้วยกัน

การฝากเงินออมทรัพย์แต่ละครั้งนอกจากจะมีคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ดำเนินงาน แล้ว พระครูสังวรสิทธิโชติยังได้ฝึกสามเณรในวัดให้เป็นผู้ช่วยตรวจสอบบัญชีออมทรัพย์ของชาวบ้าน ก่อนการฝากทุกครั้ง เพื่อให้เกิดความรัดกุมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การฝากเงินออมทรัพย์ในวันที่ ๕ ของแต่ละเดือน จะเริ่มตั้งแต่เวลา ๐๘.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. เนื่องจากภาคบ่ายคณะกรรมการและสมาชิกจะต้องทำงาน แต่ตอนเย็นจะมีการประชุมสมาชิก กลุ่มออมทรัพย์อีกครั้งซึ่งพระครูสังวรสิทธิโชติจะถือโอกาสนี้เทศนาสั่งสอนเพื่อให้สมาชิกรักษาหลักธรรม ทางพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ศีล ๕ การออมทรัพย์ การเลิกอบายมุข เป็นต้น เมื่อสิ้นสุดการประชุมแล้วจะมีการแจกหางบัตรโดยจะนำวัตถุสิ่งของที่ผู้มีจิตศรัทธานำมาบริจาค แบ่งปันส่วนเป็นรางวัลให้สมาชิกได้หยิบหางบัตรทั่วหน้ากัน”

ภาพที่ ๓.๘ สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์

ผลการดำเนินงาน

พระครูสังวรสิทธิโชติ กล่าวว่า “จากการดำเนินงานตลอดระยะเวลา หลายปีที่ผ่านมา มีผล การดำเนินงานเป็นที่น่าพอใจ เนื่องจากมีชาวบ้านโดยเฉพาะผู้นำครอบครัวสามารถปรับเปลี่ยน พฤติกรรมเล็กเล้าได้อย่างเด็ดขาด ทำให้สามารถทุ่มเทเวลาและกำลังในการทำงานได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้ครอบครัวมีความสุขและมีเงินออมมากขึ้น ปัญหาของชุมชนก็เบาบางลดลง”

ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

การดำเนินงานของพระครูสังวรสิทธิโชติที่มีผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ประกอบด้วย

๑. พระสงฆ์สามเณร

๒. ศรัทธาประชาชน ประกอบด้วย กลุ่มเด็ก-เยาวชน กลุ่มผู้นำครอบครัว และกลุ่มผู้สูงอายุ สิ่งที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน พระครูสังวรสิทธิโชติ กล่าวว่า

“๑. การทำให้เกิดปัญญา เนื่องจากชาวบ้านประสบกับความทุกข์ แต่ไม่รู้จักทุกข์ ไม่รู้ เหตุแห่งทุกข์ ไม่รู้แนวทางการแก้ไขทุกข์ และไม่รู้วิธีการแก้ไขทุกข์ การที่ได้ติดตามศึกษาปัญหา ของชุมชนมาตลอดจนเกิดความรู้ความเข้าใจและมองเห็นแนวทางการแก้ไขแล้วนำมาบอกกล่าวเชิญชวนให้ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้ประสบทุกข์เองได้รู้และเข้าใจ จนมองเห็นโทษและประโยชน์ของพฤติกรรม บางอย่าง จึงเป็นเหตุให้ชาวบ้านเกิดสติปัญญาและอยากจะพ้นจากความทุกข์จึงให้ความร่วมมือและ ปฏิบัติตามแนวทางที่ท่านแนะนำเพราะมองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับในเบื้องต้น

๒. การสร้างแรงจูงใจ ให้ชาวบ้านร่วมกิจกรรมจนนำไปสู่ความสำเร็จกล่าวคือ การทำให้ ชาวบ้านเกิดความศรัทธาเชื่อว่าสิ่งที่ทำอยู่นั้นเป็นบุญบารมี เป็นความดีงาม ผู้ใดทำย่อมได้รับบุญ บารมีทั้งชาตินี้และชาติหน้า ดังจะเห็นได้จากวิธีการที่เรียกว่า บุญฝาก นอกจากนั้นการแบ่งปันวัตถุ สิ่งของและอาหารให้แก่ชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ท่านนำมาสร้าง แรงจูงใจให้กับชาวบ้าน โดยมีวิธีการต่าง ๆ เช่น หยิบหางบัตรชิงรางวัล การแจกอาหาร การแจก ป่วยชีวภาพ เป็นต้น ซึ่งชาวบ้านที่ไม่ได้ร่วมกิจกรรมก็จะเกิดความเสียดายที่พลาดโอกาสดี ๆ เช่นนี้

๓. การสร้างเงื่อนไข สำหรับผู้ที่ทำความดีแล้ว ยังมีการสร้างเงื่อนไขสำหรับผู้ที่ยพยายามฝึกฝนพัฒนาตนเอง กล่าวคือการไม่ให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ที่ไม่เลิกเหล้า เช่น ยังไม่รับเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ การไม่ได้รับแจกวัตถุดิบของ เป็นต้น

๔. การพัฒนาศักยภาพเพื่อนำไปสู่ความเป็นผู้นำที่ดี วิธีการที่จะทำให้ชาวบ้านในกลุ่มออมทรัพย์มีศักยภาพมากขึ้น ใช้วิธีการให้ชาวบ้านคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยจะมีการอบรมสั่งสอนให้แนวทางที่ดีแก่ชาวบ้านนำไปคิดและปฏิบัติตาม นอกจากนั้นยังมีการนำชาวบ้านผู้นำชุมชน ไปศึกษาดูงานตามวัดและชุมชนที่มีผลงานเด่นแล้วนำแนวคิดมาประชุมปรึกษาหารือร่วมกันพัฒนาโครงการ ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านมีภาวะผู้นำยิ่งขึ้นและทำให้กลุ่มออมทรัพย์มีพัฒนาการดียิ่งขึ้น”

ภาพที่ ๓.๙ พระภิกษุสามเณรของวัดมีส่วนร่วมในกิจกรรมออมทรัพย์

สิ่งที่เป็นปัญหาหรือข้อจำกัดในการดำเนินงาน
การดำเนินงานของพระครูสังวรสิทธิโชติได้กล่าวถึงปัญหาอุปสรรคว่า

“๑. สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์บางคนไม่เข้าร่วมกิจกรรมในบางครั้ง ทำให้การรับรู้และพัฒนาการทางความคิดขาดความต่อเนื่อง

๒. ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และการทุ่มเทให้กับการดำเนินงานอย่างจริงจัง

๓. ขาดงบประมาณในการดำเนินงาน”

ในเรื่องการสนับสนุนพระครูสังวรสิทธิโชติกล่าวว่า “เรื่องงบประมาณดำเนินการเนื่องจากมีงบประมาณน้อย ทำให้การดำเนินงานและการพัฒนางานเป็นไปด้วยความลำบาก หากมีงบประมาณอย่างเพียงพอก็จะทำให้การพัฒนางานและการขยายงานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น”

มุมมองต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน พระครูสังวรสิทธิโชติ กล่าวไว้ว่า “เนื่องจากผู้นำเป็นพระสงฆ์และมีวัดซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนเป็นสถานที่ดำเนินการ ทำให้ชาวบ้านซึ่งมีศรัทธาเป็นทุนอยู่แล้วให้ความร่วมมือและสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ นอกจากนี้หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่นำมาสอนก็เป็นธรรมะใกล้ตัวที่ชาวบ้านสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ จึงทำให้กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชนบ้านขุนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีโอกาสพัฒนางานได้ดีด้วย”

๓.๓ วัดเจดีย์แม่ครัว อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

๓.๓.๑ บริบทชุมชน

บ้านเจดีย์แม่ครัว ตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๓ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ สมัยก่อนได้มี หมู่ที่ ๓ คือ ที่เจดีย์แม่ครัวหมู่เดียว ต่อมาได้แยกหมู่บ้านออกเรื่อยๆ เนื่องจากประชากร เยอะขึ้น ได้แยกออกไปเป็น ๑๒ หมู่บ้านด้วยกัน คือ จากหมู่ ๓ แยกออกเป็นหมู่ที่ ๕ ต่อมาแยก ออกเป็น หมู่ที่ ๖ ก็แยกเป็นหมู่ที่ ๙ แยกออกอีกเป็นหมู่ที่ ๑๑ ซึ่งล้วนเป็นศรัทธาวัดเจดีย์แม่ครัว ทั้งนั้นและแยกออกไปอีก จนถึง ๑๒ หมู่บ้าน และได้สร้างวัดใหญ่ขึ้นมาที่หลัง

รายได้ต่อครัวเรือน / ปี เฉลี่ยประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ - ๒๐๐,๐๐๐ ต่อครัวเรือน แต่ก็มี รายจ่ายมากเพราะต้องใช้ทุนในการทำเกษตร เช่น ซื้อปุ๋ยมาใส่พืช จ้างคนงานเก็บเกี่ยว ปัญหาอีก อย่าง คือ ต้องส่งลูกเรียน ซึ่งต้องใช้เงินมาก จึงมีเงินเก็บน้อยหรือไม่มีเลย ชาวบ้านเฉลี่ยร้อยละ ๘๐% เป็นหนี้แทบทั้งสิ้น

การตั้งบ้านเรือน จะตั้งอยู่ตามแนวถนน ส่วนหมู่บ้านที่เป็นศรัทธาใดก็อยู่รอบๆ วัดเจดีย์ แม่ครัว บ้านเรือนจะกระจัดกระจายตามหมู่บ้านนั้นๆ ที่ดินทำกิน อยู่รอบๆ วัดเจดีย์แม่ครัว แต่พื้นที่ ทำเกษตรใหญ่จะอยู่หน้าวัดเจดีย์ฯ สาเหตุที่ชาวบ้านทำการเกษตรหมุนเวียน เพราะบ้านแม่เจดีย์แม่ ครัวมีแหล่งน้ำสาธารณะอุปโภคดี มีน้ำแม่ปิงไหลผ่าน คลองชลประทานก็ไหลผ่าน จึงมีน้ำใช้ในการ เกษตรทั้งปี

ตลาดบ้านเจดีย์แม่ครัวมีตลาดสด ๑ แห่ง เป็นสถานที่มีการค้าขายกันและกัน ซึ่งมีคนมา จับจ่ายใช้สอยเป็นจำนวนมาก สาเหตุเพราะมีโรงงาน บริเวณนี้อยู่มากพอเลิกงานจะมาซื้ออาหารกลับบ้าน ซึ่งตลาดจะอยู่ห่างจากวัดเจดีย์แม่ครัว ประมาณ ๒๐๐ เมตร

อาชีพของคนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พืชสวนปลูกหมุนเวียน คือ ปลูกข้าว แล้วปลูกมันฝรั่ง และปลูกข้าวโพด และปลูกมะระ แดงกว่า หรือมะเขือเทศ จะหมุนเวียนกัน ไปเรื่อยๆ ตลอดทั้งปี

๓.๓.๒ ประวัติและการทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนา

พระครูสมุห์วิเชียร คุณธมโม เดิมชื่อ วิเชียร ทายะติ เกิดวันที่ ๒๘ เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ ณ บ้านเลขที่ ๖๕ หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีพี่น้องร่วมสายโลหิตทั้งหมด ๔ คน เป็นผู้หญิง ๒ คน และชาย ๒ คน ท่านเป็นบุตรลำดับที่ ๓

ภาพที่ ๓.๑๐ พระครูสมุห์วิเชียร คุณธมโม

ต่อมามีปี พ.ศ.๒๕๑๕ ท่านก็ได้ย้ายมาจำพรรษาอยู่ที่วัดบุพพาราม อำเภอเมือง เชียงใหม่ เพื่อศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรมจนสามารถสอบผ่านได้นักธรรมชั้นเอก บิดาของท่านอยากจะให้ท่านศึกษาต่อในทางโลกคือพระปริยัติธรรมแผนกสามัญมากกว่า โดยบิดาของท่านให้เหตุผลว่าถ้ามีวุฒิการศึกษาทางโลกแล้ว เมื่อต้องการลาสิกขาบออกก็ไป ก็สามารถที่จะนำไปประกอบเป็นอาชีพสมัครงานได้ ในขณะที่ท่านเองก็อยากจะเรียนบาลี แต่ก็ตามใจบิดา ในปี พ.ศ.๒๕๑๘ ท่านจึงเข้าศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญที่โรงเรียนธรรมราชศึกษาวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ซึ่งในระยะ ๑ ปีที่เรียน ท่านสามารถสอบเทียบได้จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ กระทั่ง พ.ศ.๒๕๒๕ ท่านจึงเรียนจบชั้น ม.ศ.๕ และในระหว่างที่เรียนอยู่นั้น ท่านก็ได้รับการมอบหมายจากเจ้าสำนัก วัดบุพพารามให้เป็นครูสอนโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่เปิดทำการเรียนการสอนขึ้นภายในวัด ร่วมกับพระภิกษุสามเณรภายในวัด

เมื่อมีอายุครบที่จะอุปสมบทแล้ว ในวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๒๑ ท่านก็ได้รับการอุปสมบท ณ พัทธสีมาวัดเจดีย์แม่ครัว ซึ่งหลังจากที่อุปสมบทแล้วท่านก็กลับไปจำพรรษาอยู่ที่วัดบุพพารามตามเดิม เพื่อเรียนหนังสือที่ยังค้างอยู่ ท่านได้รับความไว้วางใจจากท่านเจ้าอาวาสวัดบุพพารามให้ปกครองสามเณรภายในวัด ท่านได้ปฏิบัติศาสนกิจ ช่วยเหลืองานทางพระพุทธศาสนาที่วัดบุพพารามอยู่เป็นระยะเวลาพอสมควร จนกระทั่งปี พ.ศ.๒๕๒๖ ชาวบ้านในชุมชนบ้านเจดีย์แม่ครัว ก็นิมนต์

ท่านมาอยู่ที่บ้านเดิมของท่าน ด้วยว่าวัดเจดีย์แม่ครัวตอนนั้นไม่มีเจ้าอาวาส ชาวบ้านจะไปทำบุญก็ไม่มีพระ ท่านจึงได้ตัดสินใจลาจากวัดบุพพารามเพื่อมาปฏิบัติหน้าที่ที่วัดเจดีย์แม่ครัวตามคำนิมนต์ของชาวบ้านดังกล่าว

ภาพที่ ๓.๑๑ วัดเจดีย์แม่ครัว

แนวคิดหรือแรงจูงใจในการดำเนินงาน พระครูสมุห์วิเชียร คุณธมโม กล่าวว่

“การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์นั้นเกี่ยวเนื่องกับชาวบ้าน ทุกข์ที่เกิดกับชาวบ้านนั้นแน่นอนว่า พระสงฆ์เองก็ได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน และความทุกข์ของชาวบ้านเจดีย์แม่ครัวทุกวันที่เกิดขึ้นก็เนื่องมาจากว่าชาวบ้านมองเห็นความสำคัญของคำว่า “สามัคคี” กันไม่ทั่ว บางคนอาจจะมองเห็นแต่เมื่อชักชวนให้มารวมกลุ่มก็กลับปฏิเสธ การทำงานของพระครูสมุห์วิเชียรจึงจะเน้นถึงการรวมกลุ่มกัน เพราะท่านเชื่อว่า “สุขา สงฆสฺส สามัคคี : ความพร้อมเพรียงแห่งหมู่คณะเป็นเหตุนำสุขมาให้” นอกจากนี้ท่านเองก็อยากจะเห็นชาวบ้านได้พึ่งพาตนเอง”

ภาพที่ ๓.๑๒ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

หลักธรรมในการดำเนินชีวิตและการทำงาน

พระครูสมุห์วิเชียร คุณธมโม กล่าวว่า “หลักของคนทำงานนั้นจะขาดไม่ได้เลยก็คือ หลักอิทธิบาท ๔ ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักที่นำเข้ามาทำงาน คือ

๑. ฉันทะ สนใจในงานที่ตนกำลังทำอยู่ พยายามทุ่มเทกำลังกาย กำลังปัญญา ให้เต็มความสามารถ และรับผิดชอบหน้าที่ของตนอย่างดี

๒. วิริยะ เต็มใจ มีกำลังใจที่เข้มแข็งกับงานที่ทำแม้จะมีปัญหาหรืออุปสรรค ก็พยายามอดทนต่อสู้เพื่อให้งานสำเร็จได้

๓. จิตตะ ตั้งใจ มีสมาธิ ต่องานที่ทำ พยายามชวนชวยกระตือรือร้นอยู่เสมอ

๔. วิมังสา เข้าใจ ทำความคุ้นเคย ทำความเข้าใจกับงานที่ทำและคอยตัดแปลงปรับปรุงงานให้เหมาะสมกับสถานที่กาลเวลา และเนื้อหาเสมอ”

ภาพที่ ๓.๑๓ กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์ตำบล

รูปแบบหรือวิธีการดำเนินงาน พระครูสมุห์วิเชียร คุณธมโม กล่าวว่า มีกิจกรรมที่ทำอย่างเป็นรูปธรรม ๓ โครงการคือ

๑. กลุ่มผู้ติดเชื้อ HIV (เอดส์) เริ่มแรกก็ให้เข้ามาทำงานกับผู้ติดเชื้อเอดส์ เพราะว่าครั้งหนึ่งมีผู้ติดเชื้อเอดส์ได้เข้ามาบวช และพักอยู่ที่วัดเจติยแม่คร้ว หลังจากนั้นไม่นานอาการก็เริ่มรุนแรงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จึงทำให้ชาวบ้านและชุมชนรังเกียจไม่ยอมรับ ในส่วนที่ท่านเคยศึกษาเกี่ยวกับโรคเอดส์มาพอสมควร ท่านจึงรู้ว่าโรคนี้ไม่ติดต่อกันได้ง่ายๆ ท่านจึงทำการช่วยเหลือพระรูปนี้ ไม่ให้กระทบกระเทือนจิตใจมากนัก เพราะจะทำให้อาการของโรคทรุดหนัก เมื่อท่านทราบว่ายากภายในชุมชน

เองก็ประสบปัญหาเช่นนี้ ท่านจึงมีแนวคิดที่จะจัดตั้งกลุ่มผู้ติดเชื้อเอดส์ขึ้นในชุมชน ชื่อกลุ่มแสงเทียน ปัจจุบันมีสมาชิกกลุ่มอยู่ประมาณ ๒๒ คน ซึ่งในสมาชิกจะคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้สภาพร่างกายและจิตใจดีขึ้นมา

๒. กลุ่มออมทรัพย์ ให้ทำงานเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์โดยเริ่มจากกลุ่มสตรีแม่บ้านของบ้านเจดีย์แม่ครัว ในหมู่ที่ ๓ ก่อน แล้วขยายออกไปถึงบ้านแม่แพะเจดีย์ หมู่ที่ ๖ โดยเอารูปแบบการจัดการของตัวท่านเองมาปฏิบัติระบบของกลุ่ม การทำงานของกลุ่มก็คงเป็นเพียงแค่การฝากและการกู้เท่านั้น แต่หลังจากที่ท่านและคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ได้ไปดูงานที่วัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตลาด ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต แล้วซึ่งเป็นการทำงานโดยการใช้หลักพุทธธรรมมาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม โดยการอาศัยปัญหาคือความต้องการของชุมชนเป็นสื่อในการชักนำชุมชนเข้าสู่ขบวนการพัฒนาคุณธรรมที่เริ่มที่จะปรับเปลี่ยนระบบของกลุ่มใหม่ ให้เหมือนกับรูปแบบขอพระอาจารย์สุบิน ปณีโต จนชาวบ้านได้ผลประโยชน์อย่างมาก และมีการขยายออกไปเรื่อยๆ สู่ชุมชนข้างนอกอย่างมั่นคง ภายหลังจากท่านได้ทำเป็นเครือข่ายและขยายวิธีการสะสมทรัพย์ มีการทบทวนความรู้แนวทางการสะสมทรัพย์ตามแนวของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ที่ดำเนินการอยู่

โดยท่านมีกลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ดำเนินการอยู่ ๓ กลุ่ม คือ ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลแม่แฝกใหม่ และชมรมผู้พิการตำบลแม่แฝกใหม่, กลุ่มออมทรัพย์ในตำบลแม่แฝกใหม่ที่ดำเนินการอยู่ ๑๓ กลุ่ม, กลุ่มองค์กรชุมชนในตำบลแม่แฝกใหม่, กองทุนหมู่บ้าน จำนวน ๑๓ หมู่บ้าน

๓. กลุ่มพุทธศาสนาวัดวันอาทิตย์ กิจกรรมดังกล่าวมีขึ้นเพื่อชักชวนให้เด็กและเยาวชนได้เข้ามาวัดเพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ท่านจึงเอารูปแบบการเรียนการสอนมาปรับใช้ในชุมชน ระยะแรกของการดำเนินการนั้นส่วนใหญ่จะเป็นเด็กอายุไม่เกิน ๑๒ ปี คือระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ แต่เมื่อดำเนินการไปได้สักระยะ ก็มีกลุ่มหนุ่มสาวอายุตั้งแต่ ๑๕ ปีขึ้นไปเข้ามาเรียนด้วย ทั้งเด็กและหนุ่มสาวก็เลยปนกันไป ท่านจึงแยกกลุ่มเป็น ๒ กลุ่มใหญ่และแบ่งเป็นช่วงเวลา คือ

กลุ่มเด็ก จะทำการเรียนการสอนตอนเช้าของวันอาทิตย์

กลุ่มหนุ่มสาว หรือกลุ่มเยาวชน จะทำการเรียนการสอนของตอนค่ำวันอาทิตย์ ต่อรุ่นประมาณ ๕๐ คน ตลอดระยะ ๒-๓ ปีที่ผ่านมา ท่านมีสมาชิกกลุ่มนี้ประมาณ ๕๐๐ กว่าคน โดยร่วมกันทำกิจกรรม คือ

มีการจัดการแข่งขันกีฬา เพื่อสุขภาพทั้งในกลุ่มและรับสมัครคนทั่วไปมาเล่นกีฬา เช่น ฟุตบอล วอลเลย์บอล ตะกร้อ แร้บบอล เป็นต้น

อบรมการฝึกกิจกรรมงานอาชีพ

จัดการฝึกอบรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้เยาวชนได้ใช้ชีวิตในสังคมอย่างถูกต้องและมีความสุข

จัดกิจกรรมวันเด็กทุกปี

๔. กลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากเมื่อเข้าไปในหมู่บ้าน ก็สังเกตเห็นว่าผู้สูงอายุในชุมชนในแต่ละบ้านไม่ได้ทำอะไร บางคนอยู่บ้านคนเดียวเพราะลูกหลานไปทำงาน เหนงไม่รู้จะทำอะไร ท่านจึงชักชวนให้มาทำงานกิจกรรมโดยตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในชุมชน ชื่อว่าศูนย์ชราบาลให้วัดและชุมชนเป็นศูนย์สวัสดิการคนชรา โดยให้ลูกหลานมาส่งผู้สูงอายุที่วัด และร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น กิจกรรมการเย็บปักถักร้อย งานทอผ้า ทำข้าวซ้อมมือ กิจกรรมออกกำลังกายปฏิบัติธรรม ช่วยพัฒนาชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น

ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด ๒๕๐ คน ส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไปและทุกๆ เดือนจะมีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนงานและมีการออมเงินกันทุกเดือน คนละ ๑๐ บาทเพื่อเป็นการระดมทุนในการบริหารจัดการกลุ่มต่อไป และได้รับการอนุเคราะห์จาก อสม. มาตรวจสุขภาพ อย่างถูกวิธี เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ปฏิบัติตามทำให้มีสุขภาพกายและจิตดีตามไปด้วย อายุจะ得以ยืนยาวเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้ลูกหลานต่อไป”

ภาพที่ ๓.๑๔ กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่

ภาพที่ ๓.๑๕ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

ผลการดำเนินงาน

พระครูสมุห์วิเชียร คุณธมโม กล่าวว่า “นับว่าเป็นพระสงฆ์ที่ทำงานร่วมกับชุมชนอย่างจริงจัง กิจกรรมที่ทำท่านร่วมกับชุมชนนั้นถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก ซึ่งผลของการดำเนินงานก็ทำให้ชาวบ้านได้มารวมกลุ่มทำกิจกรรมกัน ผู้สูงอายุมาทำกิจกรรมร่วมกันที่วัด เด็กและเยาวชนหนุ่มสาวมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันอย่างต่อเนื่องไม่ต้องหาความสำราญจากที่อื่น กลุ่มแม่บ้านและพ่อบ้านก็เฉกเช่นเดียวกันก็มีกิจกรรมที่ทำร่วมกันมากขึ้น หรือแม้แต่กลุ่มผู้ติดเชื้อเอดส์ที่แต่เดิมได้รับการรังเกียจจากผู้คนรอบข้าง แต่ปัจจุบันหาเป็นเช่นนั้นไม่แล้ว ไม่เพียงไม่ได้รับความรังเกียจจากคนอื่นเท่านั้น แต่ยังได้รับการสนับสนุนในกิจกรรมที่ทำอีกด้วย นั่นก็เท่ากับว่ากิจกรรมของท่านได้ส่งผลให้ชุมชนได้รวมกลุ่มกันและช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่มตามความประสงค์”

ภาพที่ ๓.๑๖ ชมรมกีฬาตำบลแม่แฝกใหม่

ภาพที่ ๓.๑๗ กิจกรรมของกลุ่มเด็กและเยาวชน อบต.แม่แฝกใหม่

ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ประกอบด้วย เด็ก เยาวชน ประชาชนทั่วไปในหมู่บ้าน คณะกรรมการ/แกนนำ กลุ่มองค์กร/หน่วยงานต่างๆ ในชุมชน พระภิกษุสงฆ์-สามเณร ในตำบลแม่แฝก

สิ่งที่ทำให้กิจกรรมประสบความสำเร็จ จากความร่วมมือของคนในชุมชน เด็ก เยาวชน ประชาชนทั่วไป รวมทั้งภาครัฐ และเอกชน องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ในชุมชน พระครูสมุห์วิเชียรคุณธมโม กล่าวว่า “สิ่งที่เป็นปัญหาหรือข้อจำกัดในการดำเนินงาน

๑. เรื่อง เอดส์ ระยะแรกของการทำงานไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชนมากนัก ท่านทำงานอย่างโดดเดี่ยว แต่ท่านก็เข้าใจถึงสาเหตุที่เป็นอย่างนั้น ท่านกล่าวว่า ช่วงแรกของการทำงานนั้นชาวบ้านยังไม่เข้าใจโรคเอดส์ดีและก็พลอยรังเกียจคนที่ติดเชื้อ แต่ที่หนักกว่านั้นก็คือชาวบ้านไม่เข้าใจว่าทำไมจะต้องไปยุ่งกับเรื่องนี้ สร้างความไม่พอใจให้กับชาวบ้าน ต่อประเด็นนี้ท่านก็ทราบว่าตอนนี้หน้าที่ของท่านที่เพิ่มขึ้นมาคือการบรรเทาความไม่รู้และไม่เข้าใจของชาวบ้านนี้ให้ได้ ท่านกล่าวว่าท่านใช้เวลาพอสมควรที่จะทำให้ชาวบ้านเข้าใจและยอมรับคนที่ติดเชื้อ ท่านจึงขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่อนามัยและสาธารณสุขช่วยอธิบายทำความเข้าใจให้กับชาวบ้าน จนในที่สุดชาวบ้านก็เข้าใจและไม่รังเกียจคนที่ติดเชื้ออีกเลย

๒. เรื่อง ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ปัจจุบันเจดีย์แม่ครัวมีเยาวชนที่เข้ามาศึกษาในวัดและรวมกันเป็นกลุ่มได้ไม่ต่ำกว่า ๕๐๐ คน แต่กว่าจะมาถึงจุดนี้ได้ ท่านก็ได้พบกับปัญหาอุปสรรคที่หลากหลาย เริ่มตั้งแต่ความสม่ำเสมอของเด็กที่มาเรียน บางคนมาบ้างไม่มาบ้าง แต่ท่านก็มีหลักคิดคือ ยิ่งดีว่าเขาไม่มา เป็นหลักคิดที่ถือว่าง่าย แต่เป็นการให้โอกาสคน และพบว่าปัญหาและอุปสรรคที่ต้องประสบทุกๆ โครงการคือ ค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรมของแต่ละโครงการ ปัญหาต่อมาคือ พระสงฆ์ส่วนมากมีประสบการณ์น้อยในการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางศาสนาให้เหมาะกับยุคปัจจุบัน”

ภาพที่ ๓.๑๘ กิจกรรมอบรมศีลธรรมและถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็กและเยาวชน วัดเจดีย์แม่ครัว

- การสนับสนุนที่ต้องการ พระครูสมุห์วิเชียร คุณธมโม กล่าวว่
๑. จัดหาสถานที่เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานของพระสงฆ์
  ๒. จัดให้มีการเข้าค่ายปฏิบัติของพระสงฆ์เพื่อเป็นตัวอย่าง
  ๓. ควรมึงบประมาณในการจัดกิจกรรมของชุมชน
  ๔. เน้นให้ทุกกลุ่มเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแก่สมาชิกอย่างต่อเนื่อง
  ๕. การสนับสนุนจาก อปท.”

ภาพที่ ๓.๑๙ เครือข่ายกลุ่มองค์กรชุมชนตำบลแม่แฝกใหม่

๓.๔ วัดคลองศิลา บ้านสันทรายคองน้อย ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

๓.๔.๑ บริบทชุมชน

บ้านสันทรายคองน้อย ตั้งหมู่ที่ ๖ ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเมื่อในอดีตบริเวณบ้านสันทรายคองน้อยแห่งนี้เคยเป็นที่อยู่อาศัยและหมู่บ้านของชาวไต (ไทยใหญ่) และเคยเป็นหมู่บ้านที่มีความเจริญรุ่งเรืองด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของชาวไทยใหญ่ โดยสังเกตได้จากการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยสร้างบ้านเรือนใกล้ ๆ กับแหล่งน้ำ และมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ได้ด้วยป่าไม้นานาพรรณ ดินที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ที่สำคัญคือบริเวณใกล้ ๆ กับวัดคลองศิลา (วัดปัจจุบัน) มีลักษณะของวัดเก่าแก่ และโบราณซึ่งถือว่าเป็นโบราณวัตถุทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของอำเภอฝาง คือเป็นวัดร้างในแบบศิลปะของวัดไทยใหญ่ มีชื่อว่า วัด “มะม่วงสามต้น”

ปัจจุบันบ้านสันทรายคองน้อย มีประชากรเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ โดยที่มีอยู่อพยพมาสมทบและตั้งถิ่นฐานบ้านช่องร่วมกับชาวไทยใหญ่ ซึ่งเคยอยู่มาแต่เดิมชาวพื้นเมือง (คนเมือง) ที่

อพยพมาอยู่ส่วนใหญ่จะย้ายมาจากอำเภอพร้าวและอำเภอดอยสะเก็ด เพื่อมาทำมาหากินเลี้ยงปากเลี้ยงท้องของตนเอง และสร้างรากฐานของชีวิต ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งเมื่อได้มาอยู่รวมตัวกันมาก ๆ ชาวบ้านจึงช่วยกันบูรณะและสร้างวัดขึ้นมาเพื่อให้พระสงฆ์-สามเณร และชาวบ้านที่นับถือศาสนาพุทธได้ร่วมกันประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญทางพุทธศาสนา และในวันที่ชาวบ้านเดือนเนื้อร้อนใจก็มารวมตัวกันเพื่อปรึกษาหรือในปัญหาต่างๆ ซึ่งในปัจจุบันชื่อวัดเปลี่ยนจากวัดมะม่วงสามต้น เป็นชื่อ วัดคลองศิลา ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีพระอธิการอเนก จนทปญโญ ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส

นอกจากนี้ชุมชนมีกลุ่มเครือข่ายร่วมโครงการและกิจกรรม

๑. กลุ่มชุมชนอนุรักษ์ป่าเวียงดง ๖ หมู่บ้าน

๒. กลุ่มผู้ใช้น้ำห้วยแม่หลักหมื่น อันมีฝายกั้นน้ำเข้านาต่าง ๆ จำนวน ๘ ฝาย สมาชิก ๑๘๕

คน

๓. กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์อันเป็นลูกหลานของชาวบ้านจำนวน ๔๐ คน

๔. ชมรมผู้สูงอายุ จำนวน ๖๐ คน

๕. กลุ่มสตรีแม่บ้าน จำนวน ๑๖๐ คน

๖. กลุ่มเกษตรทำไร่เวียง ๑๕๐ คน

๗. กลุ่มเกษตรชีวภาพอนุรักษ์ ๒๑ คน

๘. กลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำฝาง ๓ อำเภอ (ฝาง ไชยปราการ และแม่สาย)

๓.๔.๒ ประวัติและการทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนา

พระอธิการอเนก จนทปญโญ เดิมชื่อ อเนก แสงบัวเงิน เกิดเมื่อวันอังคารที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๒ ท่านมีพี่น้องร่วมมาตาเดียวกันทั้งหมด ๗ คน เป็นชาย ๒ คน หญิง ๕ คน โดยท่านเป็นลูกคนที่ ๒ มารดาของท่านเป็นชาวสันกำแพง ขณะที่บิดาของท่านนั้นเป็นคนสารภี มารู้จักและแต่งงานกันแล้วพากันไปอยู่ที่อำเภอฝาง ครอบครัวของท่านมีอาชีพทำนา ทำไร่ อยู่กินกันอย่างพอเพียง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๙ บิดาของท่านก็ได้เสียชีวิตเหลือเพียงแม่ ที่ปัจจุบันอาศัยอยู่กับหลานในบ้านสันทรายคองน้อย ส่วนพี่น้องของท่านได้มีครอบครัวกันหมดแล้ว บางครอบครัวก็อาศัยอยู่ในบ้านสันทรายคองน้อย บางคนก็ย้ายไปอยู่นอกพื้นที่

ในวัยเยาว์นั้น นับว่าผูกพันกับวัดอยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่การไปทำบุญใส่บาตกับยายทุกวัน ศีล ในช่วงเข้าพรรษา ภายหลังได้ขออนุญาตยายและแม่เข้ามาเป็นเด็กวัด ท่านเข้ามาอยู่เป็นเด็กวัด ก่อนที่ท่านจะเรียนจบระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ประมาณ ๑ ปี

หลังจากเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จากโรงเรียนสันทรายคองน้อย ท่านก็ได้เข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรตามความเชื่อของคนในชนบทคือ บรรพชา เพื่อทดแทนบุญคุณของคุณของมารดา โดยมีพระครูโสภณเจติยาราม เจ้าคณะอำเภอฝาง วัดเจติยงาม เป็นพระอุปัชฌาย์และได้อาศัยจำพรรษาภิกษุ สามเณรอีกหลังจากที่เรียนจบแล้ว นอกจากนี้ท่านก็ได้ทำงานร่วมกับชุมชน โดยการช่วยชาวบ้านพัฒนาหมู่บ้านโรงเรียน สถานที่สาธารณะต่างๆ ในหมู่บ้าน

เมื่อท่านมีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ท่านจึงได้ขออนุญาตมารดาเพื่อเข้ารับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุในทางพระพุทธศาสนา ตามความเชื่อของคนล้านนา นั้น คนที่บวชเป็นสามเณรนั้น จะทดแทนบุญคุณเฉพาะมารดา ในขณะที่จะทดแทนบุญคุณของบิดาได้จะต้องเข้ารับการอุปสมบท โดยท่านนั้นได้เข้ารับการอุปสมบท ณ พัทธสีมาวัดคลองศิลา โดยมีพระครูศรีนันทคุณ เจ้าคณะอำเภอฝาง-แม่สาย เป็นพระอุปัชฌาย์

หลังจากที่ได้อุปสมบทแล้ว ในพรรษาแรกท่านได้รักษาการแทนเจ้าอาวาสเนื่องจากเจ้าอาวาสองค์เดิมได้ลาสิกขาไป จนเมื่อท่านมีอายุพรรษาครบ ๕ พรรษาแล้ว ทางคณะสงฆ์โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม ก็ได้แต่งตั้งให้ท่านดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดคลองศิลาดังแต่นั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ ๓.๒๐ พระอธิการอเนก จันทปญโญ

แนวคิดหรือแรงจูงใจในการดำเนินงาน

ความเป็นตัวตน รักท้องถิ่น มีแรงบันดาลใจ มีจิตวิญญาณ ความเป็นคนท้องถิ่นของท่าน เมื่อท่านเห็นปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นกับชุมชนของท่าน ต้องสร้างความตระหนักและรับรู้ปัญหา มีส่วน

ร่วมในการแก้ไข เพื่อคนในชุมชนของท่านมีความสุข มีความสงบด้านร่างกายและจิตใจ เพื่อให้คนในชุมชนรักและหวงแหนความเป็นคนท้องถิ่นของตนเองอย่างยั่งยืน

ภาพที่ ๓.๒๑ กลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำฝาง ๓ อำเภอ (ฝาง ไชยปราการ และแม่สาย)

รูปแบบหรือวิธีการดำเนินงาน

๑. การเทศนา/อบรมสั่งสอน โดยใช้การพูดแทรกเนื้อหาในเรื่อง การรู้จักอดออม ประหยัด มีคุณธรรมสัจจะ และรู้จักพอประมาณในการบริโภค อุปโภค เข้าไปในธรรมะ หรือเป็นวิทยากรในการบรรยาย ในเวทีประจำเครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มน้ำฝาง ๓ อำเภอ

ภาพที่ ๓.๒๒ กลุ่มชาวบ้านร่วมพัฒนาหนองน้ำชุมชน

๒. การอบรมฝึกอบรม/อบรมสั่งสอน ได้เปิดการอบรมสัมมนา ปรับทัศนคติ ขบวนการผลิตจากเคมีเป็นอินทรีย์/ชีวภาพ การพัฒนากระบวนการผลิตเกษตรที่หลากหลาย การใช้สมุนไพรแทนสารเคมี ในระดับผู้ใหญ่เพื่อการสาธิตวิธีทำปุ๋ยหมัก-น้ำจุลินทรีย์ จากวิทยากรที่เชิญมา ในระดับเยาวชนโดยให้ผู้ใหญ่ที่ผ่านการอบรมเป็นวิทยากรและไปดูงาน เพื่อกลับมาสรุป และสร้างเวทีวิทยากร

๓. ในด้านการส่งเสริมการร่วมกลุ่มเพื่อการพัฒนาอาชีพ/ออมทรัพย์ โดยให้กลุ่มที่สนใจรวมตัว รวมทุนกันทำผลิตภัณฑ์ โดยใช้ทรัพยากรของพื้นที่ ทั้งวัสดุ ภูมิปัญญา ตลาดลักษณะของการแลกเปลี่ยนสินค้า และวัดจึงให้การสนับสนุนและส่งเสริมขีดความสามารถ ศักยภาพ ทั้งด้านวิทยาการ อุปกรณ์

๔. ในการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในระดับชุมชนและพระสงฆ์ ได้เปิดศูนย์ประสานงาน เป็นจุดแห่งเรียนรู้ขึ้นในพื้นที่ และขยายในชุมชนอื่น ๆ มีพ่อครู แม่ครู ผู้รู้ ชาวบ้าน ไว้บริการและเป็นวิทยากร ในด้านอนุรักษ์ ทรัพยากรป่า -น้ำ ของชุมชน ด้านการฟื้นฟู อนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีของชุมชน ด้านการบริการสงเคราะห์ชุมชน ด้าน สมุนไพร ด้านการแปรรูปถนอมอาหาร ด้านสุขภาพ ฯลฯ

๕. การทำแผนแม่บทชุมชนนาร่อง โดยวัดได้หนุนเสริมขบวนการของคณะทำงานในพื้นที่เท่านั้น

ภาพที่ ๓.๒๓ กิจกรรมบวชป่าและทำฝายแม่

ผลการดำเนินงาน

๑. การเทศนา/อบรมสั่งสอน ทำให้เกิดความสนใจและตระหนัก วิจารณ์ขึ้น ทั้งในเวที คณะชุมชน ตลอดทั้งการติดตามสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมหลังการเทศบรยาย

๒. การฝึกอบรม/การศึกษาดูงาน ทำให้ชุมชนทุกระดับมีทัศนคติที่ดีขึ้น เชื่อมมั่นในระบบ อินทรีย์-ชีวภาพมากขึ้นและมีการทดลองทำในทุกระดับ

๓. การส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาอาชีพ/การออมทรัพย์ ทำให้ครอบครัวมีรายได้เสริมเพิ่มขึ้น เกิดความสามัคคี ทั้งภายในกลุ่มและชุมชน มีการแข่งขัน และประกวดผลิตภัณฑ์ ชุมชนมีผลิตภัณฑ์เป็นของตนเอง เกิดความมั่นคงในครอบครัว

๔. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อแก้ไขความยากจนในระดับชุมชนและกลุ่มพระสงฆ์ โดยมีสถานที่ประสานงาน มีจุดแหล่งเรียนรู้ขึ้นในชุมชน ชุมชนได้ตระหนักให้มีความสำคัญ มีการสืบทอดองค์ความรู้ รุ่นต่อรุ่น ในชุมชน ดูแลตัวเองได้ มีความมั่นคงขึ้นในชุมชน

๕. การทำแผนแม่บทชุมชนนาร่อง ทำให้คณะทำงานมีความเชื่อมั่น และมีกำลังใจในการทำงาน โดยใช้หลักธรรมในการประกอบการทำงาน ทำให้คนในชุมชนรู้จักตนเอง ชัดเจนมากขึ้น

๖. เกิดความตระหนักที่จะร่วมด้วยช่วยกันพิทักษ์รักษาและหวงแหนชุมชนตลอดถึงทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่นให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น มีทิศทางและวิธีการในการจัดการชุมชนและอนุรักษ์ทรัพยากรที่เป็นไปในทิศทางเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

คณะสงฆ์อำเภอฝาง การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอฝาง องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงองค์ชุมชน (เยาวชน กลุ่มพ่อบ้าน/แม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ และเครือข่ายผู้ใช้น้ำ) และคณะทำงานแผนแม่บทชุมชนนาร่อง อบต.

ภาพที่ ๓.๒๔ กิจกรรมปลูกป่าสมุนไพรรักษาโรคและการถ่ายทอดสู่เยาวชน

สิ่งที่ทำให้กิจกรรมประสบความสำเร็จ

๑. มีการตื่นตัวและติดตามรายละเอียดหลักธรรมเพิ่มมากขึ้น ดูได้จากการนิมนต์ไปบรรยาย/เทศน์ มากขึ้น

๒. เกิดความเชื่อมั่นและได้ความรู้ในกระบวนการผลิตระบบอินทรีย์-ชีวภาพ มีแปลงทดสอบสวนผสมพืชผักใช้ในครัวเรือนในระดับชุมชน

๓. เกิดเครือข่ายกลุ่มอาชีพ ขบวนการผลิตของชุมชน มีการพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ และ
ครอบครัวมีโอกาสบริการทำงานชุมชนมากขึ้น

๔. เกิดการวางแผนศิลปวัฒนธรรมของชุมชน องค์ความรู้ และสร้างความภาคภูมิใจใน
ชุมชน

๕. ใช้หลักธรรมในการทำงาน

๖. เชื่อมร้อยจิตใจของกลุ่มคน องค์การ ให้ประสานใจประสานความร่วมมือในการคิด
วางแผนแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

๗. การยอมรับของคนในสังคมภายนอกและชุมชนพื้นที่ใกล้เคียง ก่อให้เกิดความร่วมมือ
ทำให้ทำงานได้สะดวกขึ้น

๘. ชุมชนได้เกิดความตระหนักเห็นความสำคัญของงานที่ทำ เข้ามามีส่วนร่วมในงานที่ทำ
สิ่งที่เป็นปัญหาหรือข้อจำกัดในการดำเนินงาน

๑. ไม่มีสื่อวีดิทัศน์ และอุปกรณ์ เนื้อหา รูปแบบ ที่แสดงเป็นตัวอย่างได้อย่างชัดเจน และ
วิทยากรในพื้นที่

๒. ในด้านงบประมาณ ในด้านการบริหารจัดการกลุ่มมีน้อย

๓. ขาดการหนุนเสริมของชุมชนเพื่อให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

๔. การทำงานไปขัดแย้งกับกลุ่มผู้เสียผลประโยชน์ ทำให้ผู้นำแกนนำท้องถิ่นไม่ค่อยได้รับ
ความปลอดภัย ด้านชีวิตและทรัพย์สิน และหลายครั้งที่โดนข่มขู่จากนายทุน

๕. องค์การของรัฐบาลไม่เข้าใจในการทำงานของกลุ่ม และสร้างความแตกแยกให้กับ
ชุมชนพยายามปลุกกระดมให้ชาวบ้านเกิดความแตกแยกและสร้างความกระด้างกระเดื่องให้ชาวบ้าน
การสนับสนุนที่ต้องการ

๑. การสนับสนุนกิจกรรมของโครงการให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการขยายกลุ่ม
หรือแนวความคิดไปในระดับเครือข่าย และขยายเนื้องานออกสู่สาธารณชน สังคม และประเทศ

๒. อุปกรณ์สื่อ วีดิทัศน์ .ในด้านงบประมาณ และวิทยากรในพื้นที่

การสะท้อนมุมมองต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน

๑. ควรให้การสนับสนุนในด้านอุปกรณ์ สื่อ วีดิทัศน์

๒. ควรส่งเสริมให้พระสงฆ์ร่วมกับชุมชนทำโครงการ/แผนงาน เสนอขอรับทุนสนับสนุน

๓ .ควรเพิ่มและส่งเสริม ขยายบทบาทพระสงฆ์ให้ทำงานในเขตพื้นที่มากขึ้น

๓.๕ วัดพรหมวนาราม บ้านปิงน้อย ตำบลสันทราย อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

๓.๕.๑ บริบทชุมชน

ตำบลสันทรายตั้งอยู่ทางทิศใต้ของที่ว่าการอำเภอสารภี และห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ ๑๓ กิโลเมตร มีอาณาเขต ทิศเหนือติดกับตำบลขัวมุง อำเภอสารภี มีลำเหมืองเพ็ญไอยแบ่งเขต ทิศใต้ติดต่อกับตำบลประตูป่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีลำเหมืองชಾಯองแบ่งเขต และตำบลหนองตอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีแม่น้ำปิงเป็นแนวกันเขต ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลท่ากว้าง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีถนนกรมโยธาธิการกันเขต และทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลขุนคง อำเภอหางดง และตำบลหนองตอง อำเภอหางดง มีแม่น้ำปิงเป็นแนวกันเขต มีเนื้อที่ประมาณ ๑๕.๒๒ ตารางกิโลเมตร ลักษณะเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำปิง ไม่มีเขตป่าไม้และภูเขา สภาพโดยทั่วไปเป็นดินร่วนปนทราย เหมาะสำหรับการทำเกษตรกรรม เช่น สวนลำไย ปลูกพืชผัก เช่น พริก หอม กระเทียม ฯลฯ มีเขตการปกครอง ๑๒ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านสันทรายท่าช้าง บ้านป่าสา บ้านท่าสองแคว บ้านศรีดอนชัย บ้านท่ามะขาม บ้านหนองแบน บ้านปิงหลวง บ้านปิงน้อย บ้านปากคลอง บ้านสันทรายมหาวงศ์ บ้านล่องปทุม่น และบ้านต้นผึ้ง มีประชากรทั้งสิ้น ๑,๘๙๓ ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น ๕,๖๒๘ คน แบ่งเป็นชาย ๒,๗๑๑ คน เป็นหญิง ๒,๙๑๗ คน

ในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ถือได้ว่าตำบลแห่งนี้ได้รับการพัฒนาเป็นอย่างดี คือการคมนาคม มีถนนลาดยางและถนนหินคลุก ลูกครึ่ง ทั้งตำบล ยาวประมาณ ๒๕๐ กิโลเมตร และสะพาน ๑๒ แห่ง ตู้โทรศัพท์สาธารณะ ๑๒ เครื่อง โทรศัพท์บ้าน ๙๑๓ ครัวเรือน มีไฟฟ้าใช้ทั้ง ๑,๘๙๓ ครัวเรือน มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ระบบประปา ๑๒ แห่งครบทุกหลังคาเรือน คลองชลประทาน ๘ แห่ง จำนวนครัวเรือนที่ใช้ประโยชน์ ๘๐๗ ครัวเรือน คลองส่งน้ำ ๔ แห่ง จำนวนครัวเรือนที่ใช้ประโยชน์ ๑๗๕ ครัวเรือน มีบ่อน้ำบาด ๕๒๖ แห่ง บ่อน้ำตื้น ๔๘๖ แห่ง แม่น้ำ ลำคลอง ๒ แห่ง สระน้ำ ฝาย พนังกั้นน้ำ ๔ แห่ง และเหมือง ๑๔ แห่ง

ในด้านเศรษฐกิจ มีจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๑๖ ครัวเรือน มีหน่วยธุรกิจในตัวตำบล คือโรงงานอุตสาหกรรม ๑ แห่ง ปิมน้ำมันและก๊าซ ๑๗ แห่ง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร คือ ทำสวนลำไย ปลูกพืชผักสวนครัว และอาชีพรับจ้างทั่วไป การทำผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักจากไม้กระถ่อน และเครื่องเงิน การนำต้นกมมาจักสาน รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในปีงบประมาณ ๒๕๔๘ มีจำนวน ๒๓,๐๙๗,๑๒๔.๐๖ บาท โดยแบ่งเป็นรายได้ที่จัดเก็บเอง จำนวน ๕๔๔,๒๐๙.๖๑ บาท รายได้ที่รัฐบาลจัดสรรให้ฯ ๗,๑๙๐,๕๓๓.๔๕ บาท รัฐบาลอุดหนุนให้ฯ ๔,๕๕๘,๓๒๙.๐๐ บาท และที่รัฐบาลอุดหนุนให้ระบุวัตถุประสงค์ ๑๐,๘๐๔,๐๕๒.๐๐ บาท ส่วนใหญ่เป็นงบประมาณเกี่ยวกับโครงการการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานในตัวตำบล

ในด้านการศึกษามีโรงเรียนประถมศึกษา ๑ แห่งและโรงเรียนขยายโอกาส ๑ แห่ง มีจำนวนนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในตำบล จำนวน ๒๗๖ คน มีครู จำนวน ๑๙ คน

ในด้านการศาสนา ประกอบด้วย วัดและสำนักสงฆ์ ๘ แห่ง มัสยิด ๑ แห่ง

ในด้านการสาธารณสุข มีสถานีอนามัยประจำตำบล ๑ แห่ง ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน ๑๒ แห่ง และศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลสันทราย ๑๒ แห่ง ในด้านความปลอดภัย มีผู้ยามตำรวจ ๑ แห่ง

หมู่บ้านปิงน้อย ตั้งอยู่ในเขตตำบลสันทรายทางทิศใต้ติดต่อกับตำบลประตูป่า อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน ห่างจากตำบลสันทรายประมาณ ๔ กิโลเมตร มีจำนวนหลังคาเรือน ๒๑๔ หลังคาเรือน จำนวนประชากร ๒๑๔ คน แบ่งเป็นชาย ๓๑๑ คน หญิง ๓๑๒ คน รวมทั้งสิ้น ๖๒๓ คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนลำไย ทำสวนผัก อาชีพรับจ้าง ค้าขาย ช่างไม้ คือทำผลิตภัณฑ์จากไม้ และรับราชการ จากการสอบถามพบว่า ประชากรส่วนใหญ่ของหมู่บ้านเป็นคนต่างถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ภายหลัง และที่ดินส่วนใหญ่ภายในหมู่บ้านได้ขายทอดสู่นายทุนและบุคคลภายนอกชุมชน ทำให้ที่ดินในหมู่บ้านจำนวนหลายร้อยไร่เป็นแหล่งทรัพยากรที่ไม่ได้ก่อมูลค่าใดๆ ให้กับคนในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จึงต้องเช่าพื้นที่ดินเหล่านี้ทำกิน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสวนลำไยและแปลงพืชผักสวนครัว โดยการปลูกผักในระหว่างต้นลำไย และริมข้างร่องน้ำภายในสวนลำไย จนกระทั่งลำไยเติบโตเต็มที่ จึงเก็บผลผลิตลำไยอย่างเดียว เนื่องจากพื้นที่แห่งนี้เป็นที่ราบลุ่มน้ำ มีแม่น้ำปิงไหลผ่าน หมู่บ้านตั้งเรียงรายตามริมแม่น้ำปิง และมีประสบปัญหาหาน้ำท่วมทุกปี โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนประมาณเดือนมิถุนายน-กันยายน ซึ่งเป็นช่วงฝนตกหนักมักเกิดน้ำท่วมสูง ทำให้เกษตรกรไม่สามารถปลูกพืชผักได้ แต่บางรายก็เสี่ยงที่จะปลูกในช่วงเวลานี้ เพราะถ้าหากน้ำไม่ท่วมก็สามารถขายผลผลิตได้ดี แต่เมื่อวันช่วงนี้ก็จะสามารถปลูกพืชผักได้อีกครั้งในช่วงฤดูหนาว ประมาณเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม และถ้าหากมีน้ำเพียงพอก็จะปลูกในช่วงฤดูร้อนจนถึงต้นฤดูฝน ด้วยข้อจำกัดของพื้นที่และช่วงเวลาในการทำเกษตร ทำให้เกษตรกรมีความหวังต่อรายได้ที่คุ้มค่าในการเพาะปลูกแต่ละครั้ง จึงมีการใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมีในการเร่งผลผลิตให้เจริญเติบโต ป้องกันแมลงศัตรูพืช และโรคพืชอย่างเต็มที่ ก่อให้เกิดปัญหาสารพิษสะสมในร่างกาย ปัญหาสุขภาพร่างกายและสภาวะแวดล้อม เช่น น้ำ อากาศที่เป็นพิษ และส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภค แต่ถึงแม้เกษตรกรจะใช้สารเคมีในการผลิตเพียงใดก็ตาม รายได้ที่รับก็ไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิตได้ในสังคมปัจจุบัน กลับกลายเป็นผู้มีหนี้สินจากการกู้ยืมเงินมาลงทุนจำนวนมาก และกลายเป็นคนยากจน บางคนต้องเดินทางออกไปนอกหมู่บ้านเพื่อหารายได้เสริม ส่วนเกษตรกรที่ปลูกสวนลำไย ก็มักประสบปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำทุกปี และจะมีการคัดเกรดผลลำไยตามมาตรฐาน ปัจจุบันขนาดผลใหญ่ที่สุด คือ เกรด A ตกราคา กิโลกรัมละ ๙-๑๐ บาท และอาจมีราคาต่ำกว่านี้อีก ถ้าหากปริมาณผลลำไยในตลาดเพิ่มสูงขึ้น เกษตรส่วนใหญ่จึงแก้ปัญหาโดยการแปรผลผลิตจากผลลำไยสดเป็นการอบผลลำไยแห้ง ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการอบเพิ่ม แต่ก็ทำให้ได้

ราคาดีกว่าเดิม ตกราคากิโลกรัม ๔๐-๕๐ บาท แต่เท่าที่ผ่านมา เกษตรกรประสบปัญหาราคาคาผลผลิต ตกต่ำตลอดมา มีแต่ความคาดหวังว่าในปีต่อไป ราคาจะดีขึ้น และรอคอยความหวังจากการประกันราคาคาผลผลิตที่มาจากความช่วยเหลือของทางราชการและภาครัฐ

๓.๕.๒ ประวัติและการทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนา

พระอธิการทองใบ โชติปัญญา นามสกุลเดิม สายพรหมา ปัจจุบันมีอายุ ๗๖ ปี พรรษา ๑๖ เกิดเมื่อวันพุธ แรม ๙ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๓๐ เดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๔๗๒ บิดาชื่อ นายสังข์ มารดาชื่อ นางพา ที่บ้านสันทรายแจ่มหางค์ หมู่ที่ ๑๐ ต.สันทราย อ.สารภี จ.เชียงใหม่

บรรพชาและอุปสมบท เมื่อวันที่ ๕ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ ณ วัดสันป่ายางหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พระอุปัชฌาย์ พระมหาเจติยารักษ์ วัดพระธาตุหริภุญชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

วิทยฐานะ พ.ศ. ๒๕๑๒ สำเร็จการศึกษาปริญญาโทจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปริญญาครูศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) ในปีพ.ศ. ๒๕๓๕ สอบได้ ชั้น น.ธ.เอก สำนักเรียนวัดพระธาตุหริภุญชัย อ.เมือง จ.ลำพูน ในการศึกษาพิเศษ ได้ศึกษาดูงานต่อประเทศเยอรมนีวิชา Sport sciene และประกาศนียบัตรผู้ฝึกลูกเสือโลก

ภาพที่ ๓.๒๕ พระอธิการทองใบ โชติปัญญา

ประสบการณ์การทำงาน ในปี พ.ศ. ๒๔๙๑ สมัครเป็นข้าราชการครู ขณะนั้นมีอายุเพียง ๑๘ ปีเท่านั้น ได้บรรจุเป็นครูครั้งแรกที่โรงเรียนบ้านสันทราย อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในขณะที่เป็นครูอยู่นั้นได้ใช้ช่วงเวลาวางศึกษาเล่าเรียนเองสอบเลื่อนวิทยฐานะขึ้นเป็นลำดับจนเป็นอาจารย์

ใหญ่ของโรงเรียนบ้านสันทราย คือ พ.ศ. ๒๔๙๕ สอบได้ประกาศนียบัตรครู พิเศษ (ครู พ.) พ.ศ. ๒๔๙๗ สอบได้ประกาศนียบัตรครู พิเศษประถม (ครู พ.ป.) และพ.ศ. ๒๕๐๐ สอบได้ประกาศนียบัตรครู พิเศษมัธยม (ครู พ.ม.) ต่อจากนั้น ได้สมัครสอบไปเรียนวิทยาลัยพลศึกษา กรุงเทพฯ เป็นเวลา ๒ ปี (พ.ศ.๒๕๐๐-๒๕๐๑) จบวิชาประกาศนียบัตรการศึกษาพลศึกษาชั้นสูง (ป.กศ สูง พลศึกษา) ด้วย พ.ศ. ๒๕๐๕ สอบชิงทุนรัฐบาลศึกษาต่อปริญญาตรี ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จนสำเร็จวุฒิปริญญาครุศาสตร์บัณฑิต (ค.บ.) พ.ศ. ๒๕๑๐ สอบชิงทุนรัฐบาลศึกษาต่อปริญญาโท ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จนสำเร็จวุฒิปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต (ค.ม.) เมื่อสำเร็จปริญญาตรี ค.บ. แล้วทางราชการได้แต่งตั้งไปรับราชการในหน้าที่ตำแหน่งใหม่ คือ ตำแหน่งศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษาประจำเขตศึกษา ๘ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๘ เป็นต้นไป และเมื่อศึกษาต่อปริญญาโท สำเร็จแล้วต้องทำงานชดใช้เวลาไปเรียนเป็นเวลา ๔ ปี หลังจากครบ ๔ ปีแล้วก็ได้โอนย้ายไปรับราชการที่ วิทยาลัยพลศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ในตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการ เมื่อปี ๒๕๑๗ เป็นต้นไป จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้รับตำแหน่งรักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ จนกระทั่งได้เลื่อนให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ วิทยาลัยพลศึกษาเป็นเวลา ๑๒ ปี จนเกษียณอายุราชการ เมื่อ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๒ ในระหว่างเป็นผู้อำนวยการนี้เอง พ.ศ. ๒๕๒๓ ได้รับทุนไปศึกษาดูงาน ณ ประเทศเยอรมนี ๑ ภาคเรียน ได้รับประกาศนียบัตรวิทยาศาสตร์การกีฬา ปี ๒๕๒๖ ได้เป็นตัวแทนรัฐบาลไปศึกษาดูงานประเทศจีนเป็นเวลา ๑ เดือน และปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้เป็นผู้จัดการนำนักกรีฑา อายุ ๑๘ ปี ไปแข่งขันประเทศสิงคโปร์ ถึงแม้จะเกษียณแล้ว ทางกรมพลศึกษายังแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาของวิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดเชียงใหม่อีก โดยให้ดูแลวิทยาลัยพลศึกษาเชียงใหม่ และศูนย์กีฬาอำเภอสันป่าตอง ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ นั้นมีงานต้องรับผิดชอบมากเป็นนายกสมาคมพลศึกษาภาคเหนือ เป็นประธานผู้กำกับนักศึกษาวิชาทหาร (ผ.ก.ก.นศท.) จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานกรีฑา สมาคมกีฬาเชียงใหม่ เป็นประธาน ปป.ส.ศ.ธ. จังหวัดเชียงใหม่ เป็นรมน.ศธ. ภาคเหนือ เป็นที่ปรึกษาสมาคมกลุ่มหนุ่มสาวเชียงใหม่ สภาสตรีวัฒนธรรมเชียงใหม่ หลังจากเกษียณแล้ว มีปัญหาด้านสุขภาพ จึงใช้เวลาว่างศึกษาปฏิบัติธรรม และการปฏิบัติธรรม โดยนั่งสมาธิในห้องพระ ศึกษาธรรมบรรยายของครูบาอาจารย์ทั้งสายกรรมฐาน ครูบาศรีวิชัย สายครูบาทหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต หลวงพ่อชา สุภัทโท และสายหลวงพ่พุทธทาส หลวงพ่อเทศน์ เทศน์รังสี หลวงพ่อชา สุภัทโท หลวงพ่พุทธทาส เป็นต้น จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๓๓ ได้ออกจากบ้านไปธุดงค์ลำพูน เข้าไปนมัสการพระสิงห์ฝนแสนห่า วัดสันป่ายางหลวง และได้พบกับพระอาจารย์อินทร ปัญญาวุฑฒ์ เจ้าอาวาสวัดสันป่ายางหลวง องค์ปัจจุบัน ได้สนทนาแล้ว ก็ขออุปสมบท เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๓๓ และจำพรรษาอยู่วัดสันป่ายางหลวงเป็นเวลา ๔ พรรษา ในขณะที่อุปสมบทอยู่ที่จังหวัดลำพูน ได้ใช้เวลาศึกษาธรรมะและสอบธรรมสนามหลวง สามารถสอบความรู้ได้ตามลำดับ คือ ปี ๒๕๓๓ สอบได้ น.ธ. ตรี ปี ๒๕๓๔ สอบได้ น.ธ. โท ปี ๒๕๓๕ สอบได้ น.ธ. เอก ในปี

๒๕๓๖ และออกปฏิบัติธุดงค์ เข้าโสสานกรรม ณ วัดหนองปากขอ วัดสันกลาง วัดศรีคำ วัดป่าตึงเหมืองจี้ วัดปากคลอง วัดเหล่ายาวบ้านโง้ง สำนักสงฆ์สุสานเวียงเหนือ ต.เวียงใต้ อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน อ.แม่สาย จ.เชียงราย ในระหว่างนี้ได้ใช้เวลาไปศึกษาต่างประเทศ เช่น ไปประเทศอินเดียถึง ๒ ครั้ง ไปนมัสการสังเวชนียสถานพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๔ แห่ง ประสูติ ตรัสรู้ ปรีณิพพาน และที่แสดงธรรม เขาคิชฌกูฏ ที่แสดงยมกปฏิหารีย์ เป็นต้น ครั้งแรกปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ณ ประเทศอินเดีย ครั้งที่ ๒ ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ณ ประเทศอินเดีย เดินทางไปประเทศศรีลังกา นมัสการพระเขี้ยวแก้ว พ.ศ. ๒๕๓๔ เดินทางไปประเทศอินโดนีเซีย นมัสการพระธาตุบุโรโด

ต่อมา ชาวบ้านวัดสันทราย อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ได้ขออนุญาตให้มาอยู่ที่วัดสันทราย จนถึงเมื่อวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๓๗ ออกพรรษาแล้วก็พาคณะสงฆ์สามเณรและศรัทธา ที่ฝึกฝนเลื่อมใสในวิปัสสนากรรมฐาน ออกปฏิบัติธรรมที่สุสานปิงน้อย เมื่อวันที่ ๘-๑๕ มกราคม ๒๕๓๘ เป็นเวลา ๗ วัน ๗ คืน มีศรัทธาประชาชนในตำบลสันทราย ตำบลใกล้เคียง ต่างอำเภอ และต่างจังหวัด ได้มาร่วมทำบุญปฏิบัติธรรมกรรมฐาน พร้อมกันนั้นทางคณะภิกษุสงฆ์สามเณรก็ได้เชิญศรัทธาพัฒนาสุสานให้สะอาด สร้างห้องน้ำและบริเวณสุสานเพื่อให้บริการแก่ประชาชนได้สะดวกสบายมากขึ้น

ภาพที่ ๓.๒๖ วัดพรหมวนาราม

พอครบ ๗ วัน ๗ คืนแล้ว ก็พาคณะภิกษุสงฆ์สามเณรกลับวัด ขณะนั้นมีศิษย์ยานุศิษย์จากวัดสันทรายติดตามมาร่วมด้วย จำนวน ๗ รูป ท่านเป็นผู้นำอยู่ธุดงค์วัตรในสุสานปิงน้อย และได้พบกับญาติโยมที่เข้าร่วมปฏิบัติธรรม ได้นำข่าวมาบอกว่า ที่ดินติดกับสุสานแห่งนี้ เจ้าของต้องการขาย เพราะจะทำประโยชน์อะไรไม่ได้ผล ในระยะนั้น พื้นที่ตรงนี้แห้งแล้งมาก หน้าร้อนก็แล้งจนปลูกพืชผล

ไม่ได้ผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย เป็นป่าหญ้าพงหนาม ไม่มีถนนและไฟฟ้าใช้ เจ้าของจึงต้องการขาย ท่านพิจารณาเห็นว่า จะต้องมีการพัฒนา เพราะบ้านปิงน้อยแห่งนี้ ไม่มีสถานที่สาธารณะประโยชน์ที่จะทำสิ่งปลูกสร้างสำหรับชุมชน นอกจากสุสานแห่งเดียวเท่านั้น เจ้าของที่ดินยินดีที่จะให้ใช้สถานที่ปฏิบัติธรรมก่อน ไม่ได้ต้องการขายทันที เพราะประกาศขายมา ๓ ปีแล้ว ไม่มีใครสนใจซื้อ เนื่องจากติดสุสานและมีราคาสูง เจ้าของมีความยินดีจะร่วมทำบุญด้วย ขายตามราคา คือ ๓๕๐,๐๐๐ บาท โดยจะร่วมถวายทำบุญ ๒๐,๐๐๐ บาท (สองหมื่นบาท) มีเนื้อที่ ๓ ไร่เศษ เมื่อตกลงแล้วจึงนิมนต์ให้ท่านอยู่จำพรรษา ครั้ทธาชาวบ้านได้สร้างศาลาเพิงไม้ให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมชั่วคราว เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๘ (เดือนสี่เป็งเหนือ) หลังจากปฏิบัติธรรมแล้ว จึงได้แจ้งกับเจ้าของที่ดินว่า ตกลงจะย้ายจากสุสานไปปฏิบัติธรรมในวันรุ่งขึ้น ในวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นวันแรกที่ได้เข้ามาใช้ที่ดินผืนนี้ ในรุ่งเช้า ครั้ทธาชาวบ้าน ม.๘ ก็มาช่วยกันแผ้วถางปรับพื้นที่ นำโดยพ่อหลวงทองอินทร์ ปัญญารักษา ผู้ใหญ่บ้าน ม.๘ ขณะนั้น เป็นผู้ศรัทธามาสร้างถวาย หลังจากนั้น ชาวบ้านที่มีจิตศรัทธาเลื่อมใสได้ช่วยกันคนละไม้คนละมือสร้างศาลาเพิงไม้ขึ้น กว้างประมาณ ๑๐ เมตร ยาว ๑๘ เมตร (๓ ห้องๆ ละ ๖ เมตร) เป็นที่ปฏิบัติธรรมชั่วคราว และร่วมเป็นศรัทธาสร้างคนละอย่าง เช่น เส้า หลังคา หิน ทราย ปูน และสร้างเสร็จภายในครึ่งวัน ตอนบ่ายจึงต่อไฟฟ้าจากหมู่บ้านมาใช้เป็นการชั่วคราว และในสวนแห่งนี้ก็มีเพิงอยู่ ๑ หลัง เจ้าของปลูกไผ่ดูแลสวน จึงได้อาศัยเพิงแห่งนี้ปฏิบัติธรรมต่อไป หลังจากนั้น ชาวบ้านจึงนำบุตรหลานมาบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสามเณร จำนวน ๘ รูป ผูกมัดปฏิบัติธรรมกรรมฐาน ทำวัตร เข้า-เย็น ทุกวัน ชาวบ้านทั้งหลายก็มาช่วยกันทำกุฏิชั่วคราว มุงด้วยหญ้าคา เป็นกุฏิหลังเล็กๆ แต่ละองค์อยู่ปฏิบัติธรรมตอนเช้าออกบิณฑบาต ทำให้วัดเจริญขึ้นเรื่อยๆ จวบปีนี้ ๒๕๓๘-๒๕๓๙ ซึ่งเป็นปีที่ทางรัฐบาลได้เกิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระภูมิพลอดุลยเดชมหาราชา ที่ได้ครองสิริราชย์ครบรอบ ๕๐ ปี เป็นปีกาญจนาภิเษกจึงขอซื้อที่ดินเพิ่มอีก ๑ แปลงติดต่อกัน รวมออกโฉนดแปลงที่ ๑ มีเนื้อที่ ๕ ไร่ ๘๘ ตารางวา นายทองอินทร์ ปัญญารักษา ผู้ใหญ่บ้าน ม.๘ พร้อมทั้งคณะศรัทธากรรมการดำเนินการจึงขอทำเรื่องตั้งวัดขึ้นเพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่ทางกรมศาสนาได้พิจารณาว่ามีเนื้อที่ไม่พอ ตามระเบียบกฎกระทรวงฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๐๗) ว่าด้วยการสร้างวัด ต้องมี ๖ ไร่ขึ้นไป จึงเป็นที่พักสงฆ์สุสานปิงน้อยเหมือนเดิม

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ทางกรมศาสนากระทรวงศึกษาธิการก็มีนโยบาย จะได้พิจารณาวัดที่ขออนุญาตสร้างใหม่อีก เห็นว่าเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระองค์ท่าน มีพระชนมายุได้ ๖ รอบ ๗๒ พรรษา คราวนี้คงพิจารณาเป็นพิเศษ แต่ก็ไม่ได้พิจารณาเพราะไม่เข้ากฎเกณฑ์ดังกล่าว ก็ยังเป็นสำนักสงฆ์อยู่เหมือนเดิมจนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๔๓ มีศรัทธาต้องการขายให้ที่ดินติดกับพื้นที่ของวัด มีเนื้อที่ ๑ ไร่ ๑ งาน ๙๑ ตารางวา เมื่อรวมกับแปลงแรกแล้ว ๕ ไร่ ๘๘ ตารางวา ก็จะได้เนื้อที่ทั้งหมด ๖ ไร่ ๒ งาน ๗๙ ตารางวา โดยขอความร่วมมือจากศิษยานุศิษย์ เป็นเงิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท จึงได้ตกลง

ซื้อขายทำโฉนดออกมาเป็นแปลงที่ ๒ รวมแล้วที่ดินของวัดจึงเป็นโฉนด ๒ แปลง หลวงพ่อทองใบ โชติปัญญา เป็นผู้นำช่วยพัฒนาสร้างศาลาเทิดพระเกียรติขึ้น ๑ หลัง ขอขยายไฟฟ้าต่อมาใช้ที่วัด ซึ่งสร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ปีกาญจนาภิเษกแล้วจึงขอดำเนินงานสร้างวัดเพิ่มเติมอีกครั้งหนึ่ง ครั้งนี้ทางเจ้าหน้าที่ศึกษาอำเภอ คือ ท่านศึกษา ปรีชา ศุภกาญจนพันธุ์ มารับราชการที่ อ.สารภี ได้ติดตามเรื่องเดิมให้ และนำที่ดินที่ซื้อเพิ่มเติมเสนอกรมการศาสนาต่อไป ทางอำเภอและจังหวัด ก็ได้นำเรื่องเสนอกรมฯ ทางกรมฯ ได้รับเรื่องแล้วได้พิจารณาตามกฎระเบียบหลักเกณฑ์พร้อมแล้ว จึงได้นำเข้าสู่มหาเถรสมาคมได้รับอนุญาตให้สร้างวัดได้ ตามหนังสืออนุญาตให้สร้างวัดตั้งแต่ ๒๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นต้นไป ประกาศ ณ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๔

หลังจากนั้น เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ ถัดมาก็ได้เสนอเรื่องสร้างวัดซึ่งมีพร้อมอยู่แล้ว เช่น ศาลาการเปรียญ กุฏิ ห้องน้ำ ห้องพัสดุ กำแพง ซุ้มประตู น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ และกำลังจะสร้างพระวิหารอยู่ ซึ่งได้วางฐานรากไว้แล้ว กำลังก่อสร้าง มหาเถรสมาคมได้มีมติให้เป็นวัดพรหมวาราม ประกาศเมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๕ เจ้าคณะตำบลสันทรายได้รับรายงานแล้วจึงได้แต่งตั้งให้ พระทองใบ โชติปัญญา เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส เมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๔๕

กิจกรรมการดำเนินงาน

๑. ด้านการเทศนาสั่งสอน

มีการจัดเทศนาสั่งสอนทุกวันพระและวันสำคัญต่างๆ ตลอดถึงวันธรรมดามีศรัทธาญาติโยมมาทำบุญ มีกลุ่มพ่อบ้านแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มเยาวชน ในเรื่องหลักธรรมทางศาสนาและวิธีการปฏิบัติธรรม โดยมีวิธีการดำเนินกิจกรรม คือ แจกความประสงค์ให้กับชาวบ้านทราบก่อน ตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ประชุมกำหนดการ ดำเนินกิจกรรม ติดตามและประเมินผล นำผลสรุปไปปรึกษากับผู้รู้ในการดำเนินกิจกรรมต่อไป ซึ่งได้รับผลเป็นที่น่าพอใจ ได้รับความเอาใจใส่จากชาวบ้านเป็นอย่างดี ผลความสำเร็จเป็นเรื่องของความร่วมไม้ร่วมมือจากกลุ่มชาวบ้านและพระสงฆ์ สร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นของชุมชน

สิ่งที่เป็นข้อจำกัด คือ ช่วงเวลาในการปฏิบัติธรรมต้องใช้เวลาต่อเนื่อง ปัญหาจากกความไม่มีเวลา เพราะต้องการทำงานอาชีพ เนื่องจากความยากจนทำให้ชาวบ้านไม่มีโอกาสปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่อง บางครั้งก็ขาดช่วงไปเป็นเวลานาน

ข้อเสนอแนะ ควรเปิดการอบรมพระสงฆ์ในการให้ความรู้ความสามารถในการเทศนาอบรม เพราะพระสงฆ์บางท่านยังขาดความรู้และประสบการณ์ในการอบรมสั่งสอน

หน่วยงาน/องค์กรที่เข้าร่วมสนับสนุนกิจกรรม

ได้มีการประสานงานกับผู้นำในหมู่บ้าน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และส่วนราชการในอำเภอ จังหวัด ที่เกี่ยวข้องกับการอาชีพของชาวบ้าน การเกษตร สหกรณ์ ตลอดจนการประสานงาน

ความร่วมมือในด้านความปลอดภัยกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ส่วนทางคณะสงฆ์ได้มีทำงานร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดเชียงใหม่ และพระสังฆาธิการทุกระดับชั้น

ภาพที่ ๓.๒๖ กิจกรรมการเทศนาสั่งสอน

๒. ด้านการฝึกอบรม

มีการจัดฝึกอบรมโครงการต่างๆ และการศึกษาดูงานเกี่ยวกับการเกษตร เช่น การปลูกผัก ไร่สารพิษ สาธิตวิธีการทำปุ๋ยหมัก การเพาะเลี้ยงปลา การเลี้ยงปลาในกระชัง โดยการเชิญเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ ประมง มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นวิทยากรอบรมสาธิต แจ้างโครงการให้สมาชิกและผู้สนใจเข้ารับฟัง โดยทางวัดได้อำนวยความสะดวกด้านสถานที่ อาหารและน้ำดื่ม ผลการดำเนินงานได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก ผลสำเร็จได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่และชาวบ้าน มีปัญหาเรื่องงบประมาณในการดำเนินงาน และด้านพาหนะเดินทาง

ภาพที่ ๓.๒๗ กิจกรรมการฝึกอบรม

ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ ควรมีการให้ความรู้ในการจัดทำโครงการที่ชัดเจน มีเจ้าหน้าที่ประสานงานให้ความช่วยเหลือในการทำงาน มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเด่นชัด และมีงบประมาณในการดำเนินงานเพียงพอ

หลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ สามัคคีธรรม ความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ มัชยสัจ อุดทน ละเลิกอบายมุขเด็ดขาด ความเมตตา และให้ความช่วยเหลือผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

หน่วยงาน/องค์กรที่ร่วมสนับสนุน ประกอบด้วย ชาวบ้านในหมู่บ้าน องค์กรภาครัฐมีส่วนงานในตำบล อำเภอและจังหวัด

๓. ด้านการส่งเสริมการรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพ

มีการรวมกลุ่มเกษตรกรทำการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ โดยการพัฒนาชาวบ้านให้จัดโครงการเกษตรประจำหมู่บ้าน เข้าที่ดินและขอความร่วมมือในด้านงบประมาณและความรู้จากภาครัฐ เช่น เกษตรอำเภอและจังหวัด มีกลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มพ่อบ้านแม่บ้านที่ประกอบอาชีพการเกษตร มีการรวมกลุ่มสมาชิกและคณะกรรมการดำเนินการ จัดหาพื้นที่เพาะปลูกให้สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรม มีพื้นที่จำนวน ๕๐ ไร่ โดยทางวัดได้จัดสรรที่ดินภายในวัดเข้าร่วมโครงการ จำนวน ๑ ไร่ ๒ งาน เพื่อจัดเป็นแปลงเกษตรแบบผสมผสานให้สมาชิกมีเข้าร่วมโครงการได้ทำแปลงเกษตรปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

ปัญหาอุปสรรค คือ พื้นที่เพาะปลูกไม่เพียงพอกับสมาชิก และยังขาดปัจจัยการผลิตและแหล่งทุนที่จะดำเนินงาน เช่น รถไถ เครื่องสูบน้ำ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ ควรหาทุนสนับสนุนเครื่องมือเครื่องใช้แก่สมาชิก และอบรมด้านคุณธรรมแก่สมาชิก ลดละสิ่งเสพติด ขยันหมั่นเพียร

หน่วยงาน/องค์กรร่วมสนับสนุนกิจกรรม มีศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตการเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมสนับสนุนในด้านความรู้และวิชาการ เกษตรกรจังหวัดเกษตรอำเภอ

๔. ด้านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับชุมชนและกลุ่มพระสงฆ์

ร่วมมือกับทางคณะสงฆ์จัดทำโครงการพัฒนาชีวิตในระหว่างเทศกาลเข้าพรรษา ทุกวันเสาร์ของทุกเดือน ปีละ ๑๒ ครั้ง ซึ่งมีการระดมศรัทธาชาวบ้านเข้าร่วมฟังธรรมและปฏิบัติธรรมในวัด และระดมจัดการบริจาคภัณฑ์เทศน์ถวายเป็นทาน มีกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงานกับกลุ่มพ่อบ้านแม่บ้าน และกลุ่มเยาวชน ให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้น การเชิญวิทยากรมาสาธิตและบรรยาย

วิธีการดำเนินกิจกรรม ตั้งแต่คณะกรรมการดำเนินการ ติดต่อกองคมนตรี ประชาสัมพันธ์เชิญวิทยากรมาบรรยาย ผลการดำเนินงาน โดยเฉพาะในด้านการเกษตร เลี้ยงปลาในบ่อ และปลูกพืชพืชผักไร้สารพิษ และให้ศรัทธาร่วมมือกันทำตามวิธีการที่ได้รับคำแนะนำชี้แจง

ข้อจำกัดในการดำเนินงาน มีเนื้อที่ในการจัดกิจกรรมไม่เพียงพอ ขาดงบประมาณการดำเนินงาน ข้อเสนอแนะควรมีการจัดอบรมพระสงฆ์ให้มีความรู้ความเข้าใจ และมีความร่วมมือทุกวัดในลักษณะเครือข่าย

หน่วยงานองค์กรที่ร่วมสนับสนุนกิจกรรม คือ กลุ่มเจ้าอาวาส อ.ป.ต. อ.บ.ต. อำเภอสระแก้ว จังหวัด และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. ด้านอื่นๆ

กิจกรรมออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ กายบริหาร กีฬา เพื่อการรักษาสุขภาพร่างกายและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ไม่มั่วสุมเสพยาเสพติด มีกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงาน คือ กลุ่มเยาวชนและกลุ่มหนุ่มสาว โดยมุ่งเน้นให้กลุ่มเยาวชนในท้องถิ่นใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ในการรักษาสุขภาพ สร้างความสามัคคี มนุษย์สัมพันธ์ และป้องกันปัญหาเสพติด มีการจัดตั้งคณะกรรมการแต่ละกิจกรรมกีฬา จัดหาวัสดุอุปกรณ์ จัดสถานที่ภายในวัด ให้ความรู้ความเข้าใจตามวัตถุประสงค์ ส่งเสริมความสนใจ จัดการแข่งขันและมอบรางวัล

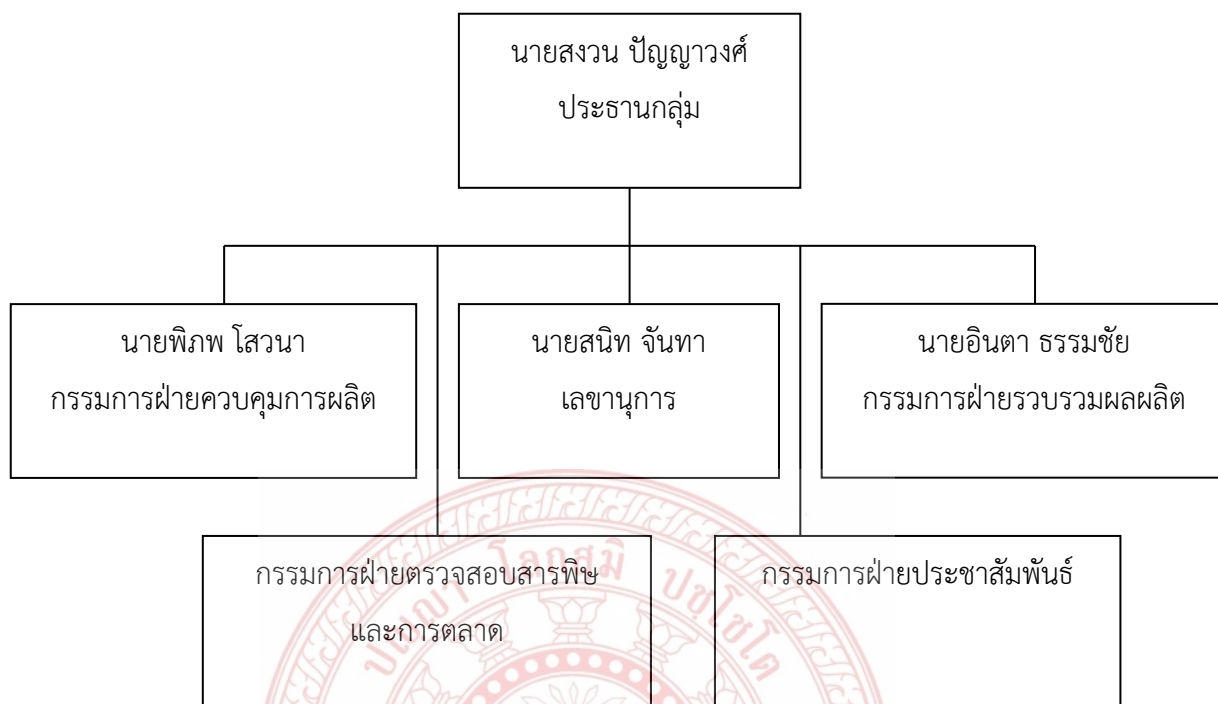
ผลการดำเนินงาน ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากบุคคลหลายฝ่ายในชุมชน แต่มีปัญหาการดำเนินงานในช่วงฤดูฝน เนื่องจากปัญหาน้ำท่วมตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-ตุลาคม มีน้ำขังสนาม ข้อเสนอแนะ ควรมีงบประมาณในการจัดสร้างสนามกีฬาและวัสดุอุปกรณ์ หน่วยงาน/องค์กรที่ร่วมสนับสนุน คือ อ.บ.ต. กำนันผู้ใหญ่บ้าน สถาบันพลศึกษา ศูนย์กีฬา

๖. กลุ่มปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ.๒๕๔๖ ปัจจุบันมีสมาชิกเข้าร่วมโครงการฯ จำนวน ๔๒ ราย มีพื้นที่ทำกินรวมกันจำนวน ๑๕๐ ไร่ แบ่งเป็น สวนลำไย จำนวน ๕๐ ไร่ และแปลงผักปลอดสารพิษ จำนวน ๓๐ ไร่ เป็นที่ดินของตนเอง จำนวน ๒๐ ไร่ เช่าที่ของคนอื่น ๕๐ ไร่ ผู้ที่เช่าที่ดินอย่างเดียว จำนวน ๓ ราย และผู้ทำในที่ดินของตนเองและเช่าคนอื่นด้วย จำนวน ๒๓ ราย โดยเฉลี่ยมีที่ดินทำกินทั้งหมดของตนเองและเช่าประมาณ ๔ ไร่ต่อคน ส่วนที่มีที่ดินเป็นของตนเอง มีประมาณ ๑-๒ ไร่ต่อคนเท่านั้น ด้วยจำนวนที่ดินที่ค่อนข้างจำกัดจำเขี่ย ทำให้เกษตรกรต้องบริหารจัดการที่ดินที่มีอยู่สร้างประโยชน์ให้เกิดความคุ้มค่าสูงสุด ผลผลิตที่ได้จึงต้องมีแหล่งจำหน่ายที่ค่อนข้างแน่นอน ซึ่งกลุ่มได้ดำเนินงานจนกระทั่งห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่แห่งนี้ในจังหวัดเชียงใหม่รับซื้อผักปลอดสารพิษเหล่านี้ ทำให้เกษตรกรมีความมั่นใจพอสมควรในการทำงานภายใต้โครงการฯ นี้

คณะกรรมการบริหารกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษบ้านปิงน้อย สามารถเขียนผังได้ดังนี้

จากการดำเนินงานของโครงการฯ นี้จึงได้รับเลือกให้เป็นโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งฟาร์ม โดยกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงการเกษตรและสหกรณ์ ตำบลสันทราย มีกิจกรรมปลูกผักปลอดสารพิษ และเลี้ยงปลาในร่องสวน เลี้ยงปลาตุกในบ่อพลาสติก รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนงบประมาณก่อสร้างโรงเก็บผลผลิต ในโครงการส่งเสริมการผลิตผักปลอดสารพิษ กลุ่มผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษบ้านปิงน้อย โดยกรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ และสำนักงานเกษตรอำเภอสารภี

เท่าที่ผ่านมา ก่อนเริ่มทำโครงการ เกษตรกรเหล่านี้ประสบปัญหาเช่นเดียวกับเกษตรกรคนอื่นๆ ในหมู่บ้าน แต่หลังจากเข้าร่วมโครงการฯ สภาพความเป็นอยู่ก็ดีขึ้น แม้จะไม่สามารถประมาณการเป็นตัวเลขความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐศาสตร์ได้ แต่ปัญหาอื่นๆ เช่น ปัญหาสุขภาพ ปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาหนี้สิน เริ่มลดน้อยลงอย่างมาก จากการสัมภาษณ์ลุงสงวน ปัญญาวงศ์ ประธานกลุ่มฯ กล่าวว่า “เมื่อก่อนเคยเป็นหนี้มากกว่านี้ (ปัจจุบันยังเป็นหนี้ค้างอยู่ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ บาท) แต่หลังจากเข้าร่วมโครงการฯ หนี้สินลดลงเล็กน้อยแต่ก็ไม่เพิ่มขึ้น และมีรายได้ประมาณปีละประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ บาท จากการขายผลผลิตลำไย พืชผักสวนครัว และรายได้เสริมอื่นๆ ลุงสงวน บอกว่า ถึงแม้รายได้จะไม่เพิ่มขึ้นมากนัก แต่ก็ไม่มีหนี้สินเพิ่มขึ้นจากการกู้ยืมเงินและรักษาสุขภาพร่างกายเหมือนที่ผ่านมา ส่งผลดีต่อสุขภาพด้านจิตใจ ไม่เครียดมากและมีเวลาว่างมากพอในการช่วยเหลืองานทางด้านสังคมและศาสนา”

ส่วนด้านขยายจำนวนสมาชิกนั้น เห็นว่า “ควรค่อยเป็นค่อยไป ณ ขณะนี้ต้องทำกลุ่มที่มีอยู่ให้ประสบผลสำเร็จเสียก่อน เข้าใจว่าเมื่อเกิดผลดีให้เห็นแล้ว คนอื่นก็จะเข้าร่วมเองภายหลัง แต่คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจะเข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้านมากกว่า เพราะเห็นผลดีจากการกู้ยืมเงินในระยะสั้น ปัญหาการสร้างความสำเร็จในเรื่องนี้มีมากกว่าการทำงานในสวนเสียอีก”

ดังนั้น ทางกลุ่มจึงพยายามสร้างและพัฒนาโครงการฯ นี้ให้ประสบผลสำเร็จ ถึงแม้ทางภาครัฐจะเข้ามาช่วยเหลือในการด้านความรู้เกี่ยวกับการเกษตรและการสนับสนุนงบประมาณบ้าง แต่ก็ยังไม่ได้วางเป้าหมายที่ชัดเจนมากนัก เนื่องจากยังขาดผู้ให้คำแนะนำในการวางแผนการทำงานที่เป็นรูปธรรม

บทที่ ๔
แนวทางการแก้ไขปัญหา
และประเมินผลการแก้ไขปัญหาคความยากจนของชุมชน

จากผลการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาและประเมินผลการแก้ไขปัญหาคความยากจนของชุมชน สามารถนำเสนอใน ๔ ประเด็นดังนี้

๑. รูปแบบ วิธีการและกิจกรรมในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาคความยากจน
๒. ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาคความยากจน
๓. แนวทางในการแก้ไขปัญหาคอุปสรรค
๔. การส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาคความยากจน

๔.๑ รูปแบบ วิธีการและกิจกรรมในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาคความยากจน

๔.๑.๑ รูปแบบการแก้ไขปัญหาคความยากจน

จากผลการระดมกลุ่มพระสงฆ์เพื่อแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาคความยากจน สรุปเป็นตารางได้ดังนี้

สรุปกิจกรรมการแก้ไขปัญหาคความยากจนของพระวิทยากรกระบวนการ

ชื่อ- สกุล	พื้นที่ดำเนินงาน	กิจกรรมที่ดำเนินงาน
อำเภอเมือง		
๑. พระจิริพงษ์ ฐานสมปนโน	วัดต้นปิน ตำบลแม่เหียะ	๑. การเทศนา/อบรมสั่งสอน มีการเทศนาสั่งสอนในวันพระและในช่วงที่มีงาน โดยยึดหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ๒. การส่งเสริมการร่วมกลุ่มเพื่อการพัฒนาอาชีพ/การออมทรัพย์ โดยเน้นให้พ่อบ้าน/แม่บ้าน ลดรายจ่ายของแต่ละเดือน เพิ่มการออมมากขึ้น โดยมีการทำบัญชีในการควบคุมการใช้จ่าย

อำเภอสารภี		
๒.พระอธิการ ทองใบ โชติปณ โญ	วัดพรหมวนาราม (ปิงน้อย) ต.สันทราย	<p><u>๑.มีการเทศนาสั่งสอน</u> มีการจัดเทศนาสั่งสอนทุกวัน พระและวันสำคัญต่างๆ ตลอดถึงวันธรรมดาที่มีศรัทธาญาติโยมมาทำบุญ มีกลุ่มพ่อบ้านแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มเยาวชน ในเรื่องหลักธรรมทางศาสนาและวิธีการปฏิบัติธรรม</p> <p><u>๒ ด้านการฝึกอบรม</u> มีการจัดฝึกอบรมโครงการต่างๆ และการศึกษาดูงานเกี่ยวกับการเกษตร เช่น การปลูกผัก ไร่สารพิษ สาธิตวิธีการทำปุ๋ยหมัก การเพาะเลี้ยงปลา การเลี้ยงปลาในกระชัง โดยการเชิญเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ ประมง มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นวิทยากรอบรม</p> <p><u>๓ ด้านการส่งเสริมการรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพ</u> มีการรวมกลุ่มเกษตรกรทำการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ โดยการพัฒนาชาวบ้านให้จัดโครงการเกษตรประจำหมู่บ้าน เข้าที่ดินและขอความร่วมมือในด้านงบประมาณ และความรู้จากภาครัฐ เช่น เกษตรอำเภอและจังหวัด มีกลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มพ่อบ้านแม่บ้านที่ประกอบอาชีพการเกษตร มีการรวมกลุ่มสมาชิกและคณะกรรมการ ดำเนินการ จัดหาพื้นที่เพาะปลูกให้สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรม มีพื้นที่จำนวน ๕๐ ไร่ โดยทางวัดได้จัดสรรที่ดินภายในวัดเข้าร่วมโครงการ จำนวน ๑ ไร่ ๒ งาน เพื่อจัดเป็นแปลงเกษตรแบบผสมผสานให้สมาชิกมีเข้าร่วมโครงการได้ทำแปลงเกษตรปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ</p> <p><u>๔ ด้านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหา</u> ความยากจนในระดับชุมชนและกลุ่มพระสงฆ์ ร่วมมือกับทางคณะสงฆ์จัดทำโครงการพัฒนาชีวิตในระหว่างเทศกาลเข้าพรรษา ทุกวันเสาร์ของทุกเดือน ปีละ ๑๒ ครั้ง ซึ่งมีการระดมศรัทธาชาวบ้านเข้าร่วมฟังธรรมและปฏิบัติธรรมในวัด และระดมจัดการบริจาคภัณฑ์เทศน์ถวายเป็นบุญให้กับกลุ่มพ่อบ้านแม่บ้าน และกลุ่มเยาวชน ให้มีส่วนร่วมใน</p>

		กิจกรรมที่จัดขึ้น การเชิญวิทยากรมาสาธิตและบรรยาย ๕.ด้านอื่นๆ กิจกรรมออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ ภาย บริหาร กีฬา เพื่อการรักษาสุขภาพร่างกายและใช้เวลาว่าง ให้เป็นประโยชน์ ไม่มีวัสดุผสมเสพยาเสพติด กับกลุ่มเยาวชน และกลุ่มหนุ่มสาว
๓.พระณัฐรุจัน วุฑฒญาโณ (แทน)	วัดพระนอนหนองผึ้ง ต.หนองผึ้ง	๑.การเทศนา/อบรมสั่งสอน มีการพูดบรรยายธรรมะโดย ยึดหลักธรรมะของพระพุทธเจ้าในการบรรยาย
อำเภอสันกำแพง		
๔.พระเอม น้ำพี	วัดสันกำแพง ต. ทรายมูล	๑.มีการเทศนา/อบรมสั่งสอน เรื่องความประมาท กรรม ความพอใจในตนเองที่เป็นอยู่ จะทำกิจกรรมกันทุกวัน อาทิตย์ ในช่วงเช้าทำวัตรสวดมนต์ ๐๙.๐๐-๑๑.๐๐ น. และ บ่ายสวดมนต์ ๑๒.๐๐-๑๕.๐๐ น. ช่วงเย็นทำ วัตรสวดมนต์ ๑๕.๐๐-๑๕.๓๐ น. ๒. มีการฝึกปฏิบัติธรรม ให้พระภิกษุสามเณร เข้าร่วม กิจกรรม ในสถานปฏิบัติธรรมต่าง ๆ ที่มีการจัดให้มีการ ปฏิบัติธรรม
อำเภอดอยสะเก็ด		
๕.พระปลัด ประจวบ วุฑฒิ จारी	วัดกัญจนนิรยาราม ต.แม่โป่งน้อย-แม่ ฮ้อยเงิน	๑.การเทศนา/อบรมสั่งสอน ในเรื่อง ความอดทน ประหยัด ความมีคุณธรรม โดยจะแทรกเนื้อหาในการ เทศนาธรรมะในงานศพ หรือในงานทำบุญที่วัด ๒.การฝึกอบรม/การศึกษาดูงาน ได้ไปดูงานด้านเศรษฐกิจ พอเพียงร่วมกับคณะสงฆ์ และนำความความรู้มา ประยุกต์ใช้
อำเภอสันทราย		
๖.พระครูสุนทร ญาณรังษี	วัดหนองเต่าคำ ต.ป่า ไผ่	๑.มีการเทศนา โดยจัดในรูปแบบสัจจรูปไปตามหมู่บ้าน และวัดในวันธรรมสวนะ ในด้านการประหยัด ๒.มีการดูสาธิตของงาน โดยขอความร่วมมือจากหน่วยงาน อื่น ๆ เช่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ศูนย์วิจัยพืชไร่
๗.พระครูสมุห์	วัดเจติย์แม่ครัว ต.แม่	๑.มีการจัดรายการธรรมะทางวิทยุชุมชน ทุกวัน ระหว่าง

<p>วิเชียร คุณธมโม</p>	<p>แฝก เขต ๒</p>	<p>เวลา ๐๕.๐๐-๐๖.๐๐ น. วันเสาร์ ๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ น. วัน ศุกร์ ๑๓.๐๐-๑๔.๐๐ น.</p> <p>๒. มีการสอดแทรกเนื้อหาธรรมะ ในการเทศนา ปาฐกถา และอภิปราย ในโอกาสต่าง ๆ</p> <p>๓. มีการอบรมสั่งสอนทางหอกระจายข่าวของวัด ทุกเช้า วันพระ</p> <p>๔. นำนักเรียน นักศึกษา แกนนำ กลุ่มองค์กร/หน่วยงาน ในตำบลแม่แฝกใหม่ ศึกษานวัตกรรม เศรษฐกิจพอเพียง สมณะ สันโดษ การพึ่งพาธรรมชาติ การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์พืชผักพื้นบ้าน</p> <p>๕. มีการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ โดยกำหนดวันนัด พบโดยสมาชิกจะกำหนดการเอง และรับฝากให้สมาชิกกู้ เงิน เดือนละ ๑ ครั้ง โดยแบ่งกำไรเป็นสวัสดิการครั้งหนึ่ง อีกครั้งหนึ่งเป็นปันผลให้กับสมาชิกปี ละ ๑ ครั้ง มีการ ส่งเสริม</p> <p>๖. รวมกลุ่มกันฝึกปฏิบัติรักษาอุโบสถศีล และแลกเปลี่ยน เรียนรู้เดือนละ ๑ ครั้ง</p> <p>๗. ประชุมประชาคมตำบล แกนนำกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เดือนละ ๑ ครั้ง</p> <p>๘. นัดพบปะกลุ่มฝึกอบรม/แลกเปลี่ยนเรียนรู้ กลุ่มเด็ก/ เยาวชน เดือนละ ๑ ครั้ง</p> <p>๙. อาสาสมัครลงปฏิบัติการในชุมชนหมู่บ้านละ ๒ ครั้ง/ เดือน</p> <p>๑๐. เผยแพร่กิจกรรม/โครงการ ทางวิทยุชุมชนและการ ชุมชนต่าง ๆ ในตำบล</p> <p>๑๑. เชิญชวนประชาชนทั่วไป รวมกลุ่มกิจกรรม/โครงการ วิสาหกิจชุมชน</p> <p>๑๒. ทีมอาสาสมัครปฏิบัติการในชุมชนลงพื้นที่ใช้วิสาหกิจ เป็นเครื่องมือในเบื้องต้นในการแนะนำแก้ไขปัญหาและ เชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรม</p> <p>๑๓. ส่งเสริมการรวมกลุ่มประกอบอาชีพของกลุ่มต่าง ๆ ที่</p>
------------------------	----------------------	---

		<p>มีอยู่แล้ว</p> <p>๑๔. จัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มผู้ติดเชื้อ HIV (เอดส์) กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ กลุ่มผู้สูงอายุ</p>
อำเภอแมริม		
๘. พระครูวิบูลธรรมพิพัฒน์	วัดสว่างบันเทิง ต.แม่สา	<p>๑. การเทศนา/อบรมสั่งสอน โดยยึดหลักธรรม หัวใจเศรษฐกิจหรือพิภุทธธัมมิกัตถประโยชน์ ศิล ๕ อาบายมุข ทิศ ๖ ฆราวาสธรรม และคิทธิปฏิบัติ โดยชี้แจงให้ทราบผลดีผลเสีย ทำให้ชาวบ้านเกิดข้อคิดแนวทางการปฏิบัติตามหลักธรรม และพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว</p> <p>๒. การส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาอาชีพ/การออมทรัพย์ ได้ดำเนินการรวมกลุ่มกันทำงานและมีสมาชิกของกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ สามารถนำเงินมาฝาก-กู้ได้ เพื่อให้สมาชิกได้เพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวและรู้จักหารายได้เสริม ตลอดจนการบริหารทางด้านเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงได้ทำงานกันเป็นกลุ่ม</p>
อำเภอเวียงแหง		
๙. พระสมุห์ฐานิฐิตวิริโย	วัดกงลม ต.เมืองแหง	<p>๑. มีการเทศนาเป็นประจำ ในเรื่องแนวเศรษฐกิจพอเพียง หัวใจเศรษฐกิจ หลักพุทธธรรม ที่เกี่ยวเนื่องต่อการดำเนินอาชีพ และมีการจัดรายการธรรมะทางวิทยุ มีการรณรงค์เรื่องการพอเพียง</p>
อำเภอฝาง		
๑๐. พระอธิการอนุก จันทปญโญ	วัดคลองศิลา ต.เวียง ๒	<p>๑. การเทศนา/อบรมสั่งสอน โดยใช้การพูดแทรกเนื้อหาในเรื่อง การรู้จักอดออม ประหยัด มีคุณธรรมสัจจะ และรู้จักพอประมาณในการบริโภค อุปโภค เข้าไปในธรรมะหรือเป็นวิทยากรในการบรรยาย ในเวทีประจำเครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มน้ำฝาง ๓ อำเภอ</p> <p>๒. การอบรมฝึกอบรม/อบรมสั่งสอน ได้เปิดการอบรมสัมมนา ปรึบทศนคติ ขบวนการผลิตจากเคมีเป็นอินทรีย์/</p>

		<p>ชีวภาพ การพัฒนากระบวนการผลิตเกษตรที่หลากหลาย การใช้สมุนไพรแทนสารเคมี ในระดับผู้ใหญ่เพื่อการสาธิตวิธีทำปุ๋ยหมัก-น้ำจุลินทรีย์ จากวิทยากรที่เชิญมา ในระดับเยาวชนโดยให้ผู้ใหญ่ที่ผ่านการอบรมเป็นวิทยากร และไปปฏิบัติงาน เพื่อกลับมาสรุป และสร้างเวทีวิทยากร</p> <p>๓. ในด้านการส่งเสริมการร่วมกลุ่มเพื่อการพัฒนาอาชีพ/ ออมทรัพย์ โดยให้กลุ่มที่สนใจรวมตัว รวมทุนกันทำผลิตภัณฑ์ โดยใช้ทรัพยากรของพื้นที่ ทั้งวัสดุ ภูมิปัญญา ตลาดลักษณะของการแลกเปลี่ยนสินค้า และวัดจึงให้การสนับสนุนและส่งเสริมขีดความสามารถ ศักยภาพ ทั้งด้านวิทยากร อุปกรณ์</p> <p>๔. ในการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในระดับชุมชนและพระสงฆ์ ได้เปิดศูนย์ประสานงาน เป็นจุดแหล่งเรียนรู้ขึ้นในพื้นที่ และขยายในชุมชนอื่น ๆ มีพ่อครู แม่ครู ผู้รู้ชาวบ้าน ไร่บริการและเป็นวิทยากร ในด้านอนุรักษ์ ทรัพยากรป่า -น้ำ ของชุมชน ด้านการฟื้นฟู อนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีของชุมชน ด้านการบริการ สงเคราะห์ชุมชน ด้าน สมุนไพร ด้านการแปรรูปถนอมอาหาร ด้านสุขภาพ ฯลฯ</p> <p>๕. การทำแผนแม่บทชุมชนนำร่อง โดยวัดได้หนุนเสริม ขบวนการของคณะทำงานในพื้นที่เท่านั้น</p> <p>๖. นอกจากนี้พระอธิการอเนก ยังมีการจัดตั้งกลุ่มและเครือข่ายขึ้น เช่น กลุ่มชุมชนอนุรักษ์ป่าเวียงดั่ง กลุ่มผู้ใช้น้ำห้วยแม่หลักหมื่น กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์อันเป็นลูกหลานของชาวบ้าน ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มเกษตรทำไร่เวียง กลุ่มเกษตรชีวภาพอนุรักษ์ กลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำฝาง ๓ อำเภอ (ฝาง ไชยปราการ และแม่เมาะ)</p>
อำเภอไชยปราการ		
๑๑.พระมหา สิงห์ชัย ธมม	วัดเชียงหมั่น ต.ศรีดง เย็น	๑.มีการเทศนา/อบรมสั่งสอน ในตอนเช้าวันพระ และมีการเปิดสื่อทางทีวีให้ชาวบ้านดูในกิจกรรมต่าง ๆ โดยการ

ชโย		<p>พูดแทรกพุทธธรรมเปรียบเทียบเหตุการณ์ตัวอย่างบุคคลในสังคม การครองชีพตามหลักของฆราวาสธรรม</p> <p>๒. มีการส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาอาชีพ/การออมทรัพย์ โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการประสานงานให้กลุ่มเยาวชน และประชาชนในหมู่บ้านได้ทำกิจกรรมการออมทรัพย์ โดยจะทำทุกวันเสาร์</p> <p>๓. มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อแก้ไขความยากจนในระดับชุมชนและกลุ่มพระสงฆ์ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเยาวชน และกลุ่มชาวบ้าน โดยการประกาศทางหอกระจายเสียง และมีการรวมกลุ่มกันในวันสำคัญต่าง ๆ</p>
อำเภอสันป่าตอง		
๑๒. พระครู ชนวรรธน์ เดชปณฺโญ	วัดหัวริน ต.ทุ่งสะโตก	<p>๑. มีการเทศนา และอบรมสั่งสอน ในตอนเช้า ทุกวันพระ หลังจากที่ทำพิธีทางศาสนาเรียบร้อยแล้ว และมีกาประชุมเพื่ออบรม ให้กับผู้สูงอายุและกลุ่มพ่อแม่บ้านเดือนละ ๓-๔ ครั้ง</p> <p>๒. จัดเยาวชนแกนนำ ไปดูงานแล้วนำมาขยายผลต่อครอบครัว และมีการอบรมชาวบ้านเกี่ยวกับการใช้ชีวิตอย่างคุ้มค่า และให้ลงพื้นที่ ที่เขาประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยให้เยาวชน ทำการวิจัยสำรวจ ประมวลผล และประเมิน</p> <p>๓. ได้ดำเนินการจัดกลุ่มเย็บผ้าของกลุ่มแม่บ้านหัวริน และผู้สนใจ และผู้สูงอายุทอผ้าที่โรงงานที่วัด สร้างรายได้เดือนละ ๓,๐๐๐ - ๕,๐๐๐ บาท</p>
๑๓. พระ มหาศรีบุญ ปณฺญาธโร	วัดน้ำบ่อหลวง ต.น้ำ บ่อหลวง	<p>๑. มีการเทศนา/อบรมสั่งสอน ทางวิทยุกระจายเสียง เวลา ๐๕.๐๐-๐๖.๐๐ น.</p> <p>๒. มีการดำเนินโครงการ ธรรมคลินิก เป็นการประชุม กำหนดแผนงาน ตารางการดำเนินงานโดยมีผู้รู้มาให้คำปรึกษา เพื่อแก้ไขปัญหาทางจิตที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน</p>
อำเภอแม่วาง		

๑๔.พระครู สุนทรธรรมโชติ	วัดจำลอง ต.บ้านกาด	๑.มีการประชุม และเสนอวิธีการดำเนินงานในรูปของ คณะกรรมการ และมีการสั่งสอนในรูปของขันธ์ ประหยัด อดออม เสียสละ ๒.มีการประชุมเชิงปฏิบัติการวางแผนให้เกิดผลในงาน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ
อำเภอจอมทอง		
๑๕.พระครูสุจิต ปัญญารัตน์	วัดบ้านแปะ ต.บ้าน แปะ เขต ๑	๑.มีการเทศนา/อบรมสั่งสอน ในวันสำคัญต่าง ๆ ที่มี ประชาชนมาพร้อมเพรียงกัน เช่น วันสำคัญของชาติ วัน สำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยยกเอาหลักธรรมที่ เกี่ยวกับการดำเนินงานมาเทศนา ๒. มีการส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาอาชีพ/การ ออมทรัพย์ โดยให้สมาชิกทุกคนนำเงินมาออมทรัพย์กัน เดือนละ ๑ ครั้ง
อำเภอดอยหล่อ		
๑๖.พระครู สมศักดิ์ อัครสม โม	วัดหนองเหียง ต. สันติสุข	๑.มีการเทศนา/อบรมสั่งสอน บรรยายธรรมให้แก่ ประชาชนเกี่ยวกับการครอบครัว การอดออม ๒. การฝึกอบรม/การศึกษาดูงาน ได้นำผู้นำชุมชนไปดู งานที่ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง ที่อำเภอแม่ริม ๓.การส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาอาชีพ/การออม ทรัพย์ การดำเนินการรวมกลุ่มออมทรัพย์ให้กับชาวบ้าน โดยสมาชิกจำนวน ๑๐๐ คน เดือนละ ๕ บาท /คน เพื่อ เก็บไว้เป็นทุนในอนาคต
๑๗.พระครูสาธุ กิจจานนท์	วัดพระธาตุดอยน้อย ต.ดอยหล่อ เขต ๒	๑.มีการเทศนา/อบรมสั่งสอน มีการเทศนาเกี่ยวกับ เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ๒.การส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาอาชีพ/การออม ทรัพย์ การการรวมกลุ่มกันเลี้ยงวัวพันธุ์
อำเภอฮอด		
๑๘.พระครู สังวรสิทธิโชติ	วัดบ้านขุน ต.บ่อ หลวง	ในการดำเนินกิจกรรมครั้งแรก พระครูสังวรสิทธิโชติได้จัด ให้มีการเข้ารุกขมูลขึ้นที่วัดเพื่อชักจูงให้ชาวบ้านมาร่วม กิจกรรมและปฏิบัติธรรมร่วมกัน ในครั้งนั้นชาวบ้านขุนก็

		<p>ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี มีคนเข้าร่วมปฏิบัติธรรมจำนวนมาก ต่อมาท่านได้ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๘ ซึ่งตรงกับวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ท่านจึงนำโอกาสนี้เป็นจุดเริ่มต้นของโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนของชาวบ้าน โดยจัดให้มีการประชุมชาวบ้านแล้วชี้แจงความเป็นมาของปัญหาในชุมชน แนวคิดและประโยชน์ของการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ พร้อมกับการเปิดรับสมัครสมาชิกและกิจกรรมการฝากเงินออมทรัพย์ขึ้น โดยมีกฎกติกาสำคัญดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์จะต้องเลิกเหล้าและอบายมุขต่าง ๆ ๒. กำหนดรับสมัครสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ปีละครั้ง ทุกวันที่ ๕ ธันวาคม ของแต่ละปี ๓. กำหนดรับฝากเงินออมทรัพย์เดือนละครั้ง ทุกวันที่ ๕ ของแต่ละเดือน ๔. การฝากแต่ละครั้ง ผู้ฝากนำเงินมาฝากเท่าไร ก็ฝากเท่านั้น จะไม่มีการทอนเงินให้ เมื่อประชุมชี้แจงแล้ว ก็มีการรับสมัครสมาชิกขึ้น ซึ่งก็มีผู้สมัครเป็นจำนวนมาก จากนั้นก็มีการคัดเลือกประธาน รองประธาน เลขานุการ และกรรมการอื่น ๆ เพื่อบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ โดยสมาชิกแต่ละคนจะคัดเลือกกรรมการจากผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ด้วยกัน <p>การฝากเงินออมทรัพย์แต่ละครั้งนอกจากจะมีคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ดำเนินงานแล้ว พระครูสังวรสิทธิโชติยังได้ฝึกสามเณรในวัดให้เป็นผู้ช่วยตรวจสอบบัญชีออมทรัพย์ของชาวบ้านก่อนการฝากทุกครั้ง เพื่อให้เกิดความรัดกุมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น</p> <p>การฝากเงินออมทรัพย์ในวันที่ ๕ ของแต่ละเดือน</p>
--	--	---

		<p>จะเริ่มตั้งแต่วันที่ ๐๘.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. เนื่องจากภาคบ่ายคณะกรรมการและสมาชิกจะต้องทำงาน แต่ตอนเย็นจะมีการประชุมสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์อีกครั้ง ซึ่งพระครูสังวรสิทธิโชติจะถือโอกาสนี้เทศนาสั่งสอน เพื่อให้สมาชิกรับหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ศีล ๕ การออมทรัพย์ การเลิกอบายมุข เป็นต้น เมื่อสิ้นสุดการประชุมแล้วจะมีการแจกหางบัตรโดยจะนำวัตถุสิ่งของที่ผู้มีจิตศรัทธานำมาบริจาคแบ่งปันส่วนเป็นรางวัล ให้สมาชิกได้หยิบหางบัตรทั่วหน้ากัน</p>
อำเภอตอยเต่า		
๑๙.พระครูสิริศุภวัตร	วัดบ้านโป่ง ต.โป่งทุ่ง	<p>๑.เทศน์สั่งสอนแนะนำให้ชาวบ้านรักษาศีล รู้จักออมประหยัด การขยันหมั่นเพียร สามารถนำมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ โดยจะเทศน์ตามวัด ชุมชน โรงเรียน และสถานีวิทย์ชุมชนต่าง ๆ</p> <p>๒.การดำเนินงานทำโครงการสัจจะออมทรัพย์ เพื่อให้ชาวบ้านรู้จักออมประหยัด โดยผู้ที่มีรายได้น้อยสามารถฝากได้ครั้งละ ๒๐ ๕๐ และ ๑๐๐ บาท ส่วนผู้มีรายได้มากสามารถฝากได้ ๑,๐๐๐ บาท</p> <p>๓.จัดทำโครงการพืชสวนครัวปลอดสารพิษเพื่อให้ชาวบ้าน</p>

		นำไปเป็นตัวอย่างในการปลูกพืชปลอดสารพิษ ๔.มีการจัดตั้งโรงเรียนแก่นจน เพื่อเป็นสถานที่ให้ชาวบ้านผู้มีรายได้น้อยมาฝึกฝนพัฒนาอาชีพทั้งการเกษตร การปลูกสัตว์ และอาชีพอื่น ๆ
อำเภอเสเมิง		
๒๐.พระครู สุวัฒน์วรธรรม	วัดงาแม อ.เสเมิง จ. เชียงใหม่	๑.การเทศนา/อบรมสั่งสอน มีการเทศนาในทุกวันพระ และในโอกาสที่ทางวัดมีงาน โดยมีเนื้อหาการสอนเรื่อง ของความประหยัด ความอยู่ พอกิน โดยได้นำหลักธรรม มาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ๒. การส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาอาชีพ/การออม ทรัพย์ ได้ดำเนินการออมทรัพย์มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๐ สมาชิกทุกคนจะนำเงินมาออมกันที่ศูนย์ข้อมูลหมู่บ้าน ระหว่างเวลา ๑๙.๐๐ น. โดยจะทำทุกวันที่ ๕ ของเดือน โดยมุ่งเน้นให้ทุกคนมีการออมทรัพย์ และเป็นการ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และสามารถนำไปประกอบอาชีพ ตนเอง ซึ่งปัจจุบันในหมู่บ้านได้มีการตั้งกองทุนมากมาย และได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล
๒๑.พระครูโก วิศาครธรรม	วัดบ้านป้อก ต.เสเมิง เหนือ	๑.กิจกรรมการเทศนา/อบรมสั่งสอน เทศนาในเรื่อง ศิล ๕ เนื่องจากเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตที่จะอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุขตามโอกาสที่ได้รับนิมนต์ไปเทศนาในงาน มงคลและอวมงคล ๒. การฝึกอบรม/การศึกษาดูงาน ได้จัดการอบรมเจริญ สมာธิภาวนา ตามแนวสติปัฏฐาน ๔ และเรื่องอบายมุข สำหรับเยาวชน ในวันพระช่วงเทศกาลเข้าพรรษา สำหรับ ผู้สูงอายุ และในโรงเรียนสำหรับเยาวชน ๓.การส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาอาชีพ/ออม ทรัพย์ มีการฝึกอาชีพเสริมแก่สมาชิก สร้างกลุ่มให้เข้มแข็ง โดยให้มีการสะสมเงินออมทุกเดือน จึงทำให้มีเงินทุน หมุนเวียนในกลุ่มออมทรัพย์เพิ่มมากขึ้น และสนับสนุน

		ให้สมาชิกกลุ่มได้มีโอกาสเข้าร่วมฝึกอบรมกับหน่วยงานต่าง ๆ
--	--	--

สรุปได้ว่า การดำเนินงานแก้ไขปัญหาคความยากจนของพระสงฆ์มีรูปแบบที่ต่างกันตามสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่จริงของพื้นที่ มีลักษณะไม่เป็นทางการคือ ไม่ยึดกับแบบแผนทางราชการหรือแบบแผนเดิมของวัด ซึ่งจำแนกได้ ๓ รูปแบบคือ

๑. รูปแบบพระสงฆ์ - ชาวบ้าน คือ พระสงฆ์จะทำหน้าที่ผู้นำในการแก้ไขปัญหาคความยากจนร่วมกับชาวบ้าน โดยไม่อาศัยกลไกของรัฐไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือข้าราชการอื่น ๆ

๒. รูปแบบพระสงฆ์ - ผู้ใหญ่บ้าน - ชาวบ้าน เป็นการประสานความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์ กับผู้นำที่เป็นทางการของชุมชน ด้วยเหตุผลมีความเห็นสอดคล้องระหว่างกัน

๓. รูปแบบพระสงฆ์ - ข้าราชการ - ชาวบ้าน เป็นการร่วมมือระหว่างพระสงฆ์ - ข้าราชการฝ่ายปกครองหรือฝ่ายการศึกษา - ชาวบ้าน โดยอาศัยความสนิทสนมระหว่างข้าราชการและพระสงฆ์ ทำให้สามารถทำงานได้อย่างกว้างขวาง เพราะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในลักษณะของการอุปถัมภ์และความร่วมมือระหว่างกัน ดังเช่น เมื่อเจ้าหน้าที่ภาครัฐเห็นว่ากิจกรรมที่พระสงฆ์ดำเนินงานอยู่เดิมมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ จึงมีอาสาสมัครเข้าไปช่วยสนับสนุน

๔.๑.๒ วิธีการดำเนินงานแก้ไขปัญหาคความยากจน

จากการศึกษารวบรวมวิธีการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนโดยบทบาทของพระสงฆ์ พบว่า เป็นการดำเนินงานที่ใช้มิติ “แนวระนาบ” ประกอบด้วย

๑. การปรับประยุกต์ใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ เป็นการแก้ปัญหาคความยากจนด้วยปัญญาให้สามารถมีความสุขกับความเรียบง่าย สอดคล้องกับธรรมชาติ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ลดความทะยานอยาก ภายใต้อหังการ ประโยชน์สูงสุดและประหยัดที่สุด ที่มีหลักการปฏิบัติคือหลักความสันโดษ หลักอหิงสา หลักอารักขสัมปทา หลักมัตตัญญูตา และหลักการประหยัด มีลักษณะการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปเน้นจุดเล็กๆ คือ ชุมชนให้สามารถพึ่งตนเอง ไม่มุ่งเน้นผลเพียงวัตถุ แต่หากมุ่งผลทางจิตใจ เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้สูงขึ้น ก่อเกิดความช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันและกัน ทั้งนี้พระสงฆ์ได้นำเอาหลักพุทธเศรษฐศาสตร์มาปรับใช้เกี่ยวกับ ด้านการผลิต เช่น การรวมกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ การชักจูงให้มีการบำรุงรักษาแหล่งน้ำ ด้านการบริโภค เช่น การตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ การตั้งสหกรณ์ร้านค้าชุมชน การลดละเลิกการจัดงานที่ใหญ่โตเกินความจำเป็น ด้านสุขภาพอนามัย เช่น การลดการดื่มเหล้าและสูบบุหรี่ การตั้งกองทุนยา การรักษาโรคด้วยสมุนไพร

๒. การใช้กระบวนทัศน์เศรษฐกิจพอเพียง กระบวนทัศน์เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกระบวนทัศน์ความยั่งยืน และเน้นการบูรณาการเน้นคนหรือชุมชนเป็นอิสระพึ่งตนเอง เกิดความคิด

สร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน โดยนัยนี้จึงหมายถึง การพัฒนาที่สะท้อนภาพ จากชุมชนหรือมีชุมชนเป็นฐาน ซึ่งที่ผ่านพระสงฆ์ได้นำเอากระบวนการทัศนเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ใน ดำเนินงานดังนี้

๒.๑ การส่งเสริมให้ชาวบ้านมีแนวทางในการเชื่อมกับทุนเดิมที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อให้เกิด พลังในการแก้ไขปัญหา เช่น ชุมชนมีมติการช่วยเหลือกันในเชิงบุญนิยม มีใช้ทุนนิยม

๒.๒ การเน้นให้รักษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เพราะธรรมชาติคือปัจจัยแห่งการยังชีพ เมื่อใดธรรมชาติถูกทำลาย ชุมชนจะไม่มีทางออกไปสู่ความยากจน

๒.๓ การยกพื้นฐานการคิดให้แก่ชุมชน เพราะผู้คนในชุมชนจำนวนมาก ไม่มีโอกาสใน การเรียนรู้หรือทางการศึกษา เพราะเมื่อทัศนคติบริโภคนิยมเข้าไปสู่หมู่บ้าน เกิดค่านิยมการใช้เงิน ซื่อสิ่งที่ไม่จำเป็น ดังนั้นการรู้เท่าทันกระแสทุนนิยมจึงมีความสำคัญ

๒.๔ การนำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนามาเป็นกรอบในการแก้ไขปัญหาความยากจน ของชุมชนตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียง คือ หลักสาราณียธรรม ได้แก่ กายกรรม มโนกรรม วาจากรรม สีสสามัญญตา ทิฏฐิสามัญญตา และสาธารณโภคิ

๓. กระบวนการฟื้นฟูทุนทางสังคม จากการก้าวสู่ความเป็นสังคมสมัยใหม่ สังคมชนบท จำนวนมากได้ละทิ้งทุนทางสังคม ที่มีอยู่คู่กับสภาพสังคมเกษตรกรรม พร้อมทั้งได้รับและลอกเลียน วัฒนธรรมของสังคมตะวันตกมาใช้ในสังคม ซึ่งเมื่อชนบทต้องเผชิญปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม กลุ่มพระสงฆ์หลายรูป จึงมีความพยายามในการนำเอาทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิม มาปรับใช้เพื่อให้ สามารถดำรงอยู่ และต้านกระแสสังคมเศรษฐกิจตามแบบตะวันตกที่เน้นคุณค่าปัจเจก โดยการ กระตุ้น เตือน และให้ความรู้ ประกอบกับการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้มีการพบปะพูดคุย โดยมีวัดเป็น ศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยน ทำให้ชาวบ้านซึ่งได้ผ่านประสบการณ์ทั้งความสำเร็จและล้มเหลว ได้ หันกลับมาทบทวนตนเองมากขึ้น และได้ข้อสรุปรวมกันว่า ที่ผ่านการดำเนินชีวิตบางอย่างอาจไม่ ถูกต้อง และจำเป็นต้องแก้ไข ทำให้เกิดความคิดที่จะรวมกลุ่ม เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ดังเช่น ในชุมชนงาแมง อำเภอสะเมิง ที่เคยมีการเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายและเกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อม มีความเอื้ออาทร พึ่งพาอาศัยระหว่างกัน ซึ่งต่อมาได้สูญหาย กลับได้รับการกระตุ้นจากพระครู สุวัฒน์วรธรรม ทำให้เกิดความสำนึกระลึกถึงสิ่งดีงามที่มีอยู่เดิม และได้ร่วมกันพยายามฟื้นฟูกลับคืน ทั้งนี้แม้ว่า จะเป็นการคืนกลับเพียงบางส่วนและบางอย่างอาจจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบ้างก็ตาม เช่น การร่วมกันจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ หรือกลุ่มอาชีพ หรือวัฒนธรรมการเอามื้อเอารวัน ซึ่ง ส่งผลทำให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์ทั้งโดยตรงและทางอ้อม และสิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นคือ ได้ ทำให้เกิดการยกระดับจิตใจและคุณธรรมของคนในชุมชนให้สูงขึ้น

๔. การสร้างประชาสังคม บทบาทของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน มิใช่เพียง พระสงฆ์จะสร้างเสริมอาชีพหากแต่สิ่งสำคัญคือ พระสงฆ์จะสร้างจิตสำนึกการพัฒนาแก่ฆราวาสได้

อย่างไร เพราะการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกของฆราวาส จะทำให้เกิดผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาชุมชน โดยนัยนี้พระสงฆ์หรือพระสงฆ์ควรต้องทำหน้าที่ผู้นำในการพัฒนาเบื้องต้น เพื่อเตรียมฆราวาสให้ไปทำหน้าที่พัฒนาชุมชน ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามจิตสำนึกที่เปลี่ยนแปลงไป จากการสั่งสอนของพระสงฆ์

ดังนั้นสิ่งที่น่าสนใจ คือ พระสงฆ์ควรสอนอะไร และการขับเคลื่อนเพื่อสร้างประชาสังคมขององค์กรพระสงฆ์ในอดีตกับปัจจุบัน ควรจะแตกต่างกันอย่างไร แนวทางการสร้างประชาสังคมของพระสงฆ์ เกิดจากการที่พระสงฆ์เป็นผู้ใกล้ชิดรับรู้สภาพการณ์ของชุมชน จึงมีความเชื่อมั่นศรัทธาภาพของชุมชนในการปรับตัว พร้อมทั้งพยายามสร้างสมดุลย์ให้แก่ชุมชน ของระบบเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการเสริมสร้างขบวนการประชาสังคม เช่น ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผนในการทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมยินดี ร่วมรับผลประโยชน์โดยถ้วนหน้า พร้อมทั้งสามารถตรวจสอบ ตักเตือนซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นลักษณะของการใช้กฎระเบียบควบคุมพฤติกรรมภายนอกและใช้ธรรมะเป็นเครื่องกำกับพฤติกรรมภายใน

ทั้งนี้การขับเคลื่อนประชาสังคมของพระสงฆ์จึงเป็นลักษณะของการกระตุ้นจิตสำนึกของสังคมทั้งในระดับลึก และในระดับกว้าง กล่าวคือ ในระดับลึกเป็นลักษณะที่พระสงฆ์ดำเนินกิจกรรมเจาะจงในชุมชนของตน ในขณะที่ระดับกว้างเป็นลักษณะที่พระสงฆ์ประสานความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐ เช่น การจัดธรรมยาตรา หรือการร่วมเป็นวิทยากรโครงการอบรมแก่จันร่วมกับกรมพัฒนาชุมชน

๕. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ สิ่งสำคัญของการทำงานแก้ไขปัญหาความยากจนของพระสงฆ์ คือ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งพบว่า ควรเป็นการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยผ่านกระบวนการกลุ่ม ที่มีการจัดตั้งโดยสมาชิกของชุมชนที่มีความพร้อมทางความคิดระดับหนึ่ง ซึ่งในระยะแรกของการเริ่มก่อตั้งกลุ่มใหม่ ๆ บรรยากาศอาจจะค่อนข้างดี มีความกระตือรือร้น จากนั้นสมาชิกแต่ละคนจะแสดงความต้องการเฉพาะ ความสัมพันธ์ที่มีให้กับกลุ่มอาจน้อยลง ดังนั้นจึงควรมีเงื่อนไขเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของกลุ่มด้านการสร้างความสัมพันธ์ การสื่อสารที่ประกอบด้วยคำให้และการรับ ซึ่งอาจเป็นนามธรรมเช่น การยอมรับจากกลุ่ม ความสุขทางใจ หรือการได้สิทธิบางอย่าง ทั้งนี้การเริ่มสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ควรเริ่มจากปัญหาที่ยากและไกลตัว ควรเป็นเรื่องที่ส่งผลต่อชุมชนหรือกลุ่ม มากกว่าจะเป็นปัญหาเฉพาะบุคคล

ในที่นี่การจัดเวทีการเรียนรู้ จึงเป็นกระบวนการสร้างการเรียนรู้ร่วมกับของชุมชนที่พระสงฆ์นิยมเลือกใช้ในการสร้างปัญญาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ด้วยเหตุที่เวทีการเรียนรู้ เป็นการสื่อสารในแนวราบ ที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมแบบเมือง กับกระบวนการสื่อสารของชาวบ้าน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ลุ่มลึกและซับซ้อน ด้วยตระหนักว่า สภาพการณ์หรือตัวตนที่แท้จริงของชาวบ้าน มีความสัมพันธ์ผ่านเครือข่ายเชิงวัฒนธรรม ครอบครัว เครือญาติ ดังนั้นการกระตุ้นให้

เกิดการรวมกลุ่มพูดคุยอย่างเป็นทางการ เพื่อการวิเคราะห์สภาพปัญหา หาแนวทางการแก้ไข และมีการสร้างข้อตกลงระหว่างกัน จะสร้างให้เกิดพลังในการต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่สำคัญ วิธีการสะท้อนถึงกระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมและสร้างเครือข่ายในเชิงวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา เช่น ลานน้ำชาแก้ไขปัญหของสังคมของพระธรรมาธิบดี วิถีวิถีโย ที่มีการนำเอาหลักอริยสัจ ๔ ในการแสวงหาแนวทางแก้ปัญห โดยเริ่มจากการส่งเสริมให้ชุมชนมุ่งมองให้เห็นปัญหาของตน (ทุกข์) มองหาเหตุและผลของปัญหา (สมุทัย) ตั้งเป้าหมายในการขจัดปัญหา (นิโรธ) และร่วมทางออก ร่วมกัน (มรรค)

อย่างไรก็ตาม รูปแบบและวิธีการในการแก้ไขปัญหความยากจนโดยบทบาทของพระสงฆ์ที่โครงการฯ ได้รวบรวมสรุปทั้งหมดนี้ เป็นเพียงรูปแบบวิธีการส่วนหนึ่งที่ได้ผลในการดำเนินงานภายใต้บริบทของชุมชน และอาจไม่สนองตอบต่อภาวะความซับซ้อนของภาวะปัจจุบันได้ทั้งหมด ดังนั้นการนำบทเรียนของโครงการฯ ไปใช้ อาจต้องมีการปรับประยุกต์ตัวแบบ พร้อมทั้งคิดค้นรูปแบบและวิธีการใหม่ ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการแก้ไขปัญหความยากจนต่อไป

๔.๑.๓ กิจกรรมในการดำเนินงานแก้ไขปัญหความยากจน

สำหรับกิจกรรมที่พระสงฆ์ดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหความยากจน ล้วนเกี่ยวข้องกับประชาชนระดับรากหญ้าของสังคม และเป็นกิจกรรมทางเลือกในการพัฒนา หรือเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของฆราวาส ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น ๘ ลักษณะ ดังนี้

๑. กิจกรรมการปลูกจิตสำนึกของประชาชนให้รู้จักเป้าหมายของชีวิตและสังคมโดยการเทศนาสั่งสอนอบรมศีลธรรมในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งพระสงฆ์ทุกรูปยึดเป็นกิจกรรมหลักด้วยเชื่อว่าเป็นกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติโดยง่ายสอดคล้องกับวิถีปฏิบัติในการสื่อสารกับประชาชน ประกอบด้วย กิจกรรม การปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาจิตวิญญาณของตนเอง การสอนสมาธิ การเทศนาธรรมในโอกาสต่าง ๆ การจัดรายการวิทยุ ฯลฯ

๒. กิจกรรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการชักจูงให้มีการประชุมปรึกษาหารือ และหาทางแก้ไขปัญหต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยอาจจะกำหนดประชุมทุกวันพระ หรือวันสำคัญต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้พบปะพูดคุยกันอยู่เสมอ จนเกิดความเคยชินและพัฒนาไปสู่ความสำนึกในหน้าที่การมีส่วนร่วมในปัญหต่าง ๆ ของตน เช่น การตั้งร้านค้าชุมชน ธนาคารชุมชน กิจกรรมกลุ่มอาชีพ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มีพระสงฆ์ดำเนินการ และดูเหมือนจะเป็นเพียงจุดเล็ก ๆ จุดหนึ่งที่กระจัดกระจายตามพื้นที่ต่าง ๆ หากแต่สิ่งที่น่าสนใจยิ่งกว่าคือ กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ได้สร้างให้เกิดผู้นำที่เข้มแข็งของชุมชนขึ้น ภายใต้สภาพแวดล้อมและเงื่อนไขของชุมชน

๓. กิจกรรมการประยุกต์ความเชื่อและค่านิยมทางศาสนาของประชาชนเพื่อนำสู่การปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจัดกิจกรรมงานบุญแบบประหยัดหรือการฟื้นฟูวัฒนธรรมการเอามื้อเอววัน หรือกิจกรรมสืบชะตาป่าเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากร

๔. กิจกรรมการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักประหยัดและเก็บออม การรวมกลุ่มเพื่อฝึกฝนงานอาชีพ การดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมให้มีการใช้ปุ๋ยชีวภาพเพื่อลดต้นทุนด้านสารเคมี กิจกรรมร้านค้าชุมชน การทำบัญชีครัวเรือน ฯลฯ

๕. กิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ : การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หรือการส่งเสริมเกษตรธรรมชาติ เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่า มีการปรับตัวเพื่อสร้างระเบียบทางสังคม เพื่อรักษาบรรทัดฐานของการพึ่งพากันและกัน เพื่อรักษาสมดุลของธรรมชาติ และปรับระบบเศรษฐกิจ

๖. กิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ การดำเนินโครงการสายใยรักครอบครัว การวิจัยท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบบูรณาการ การแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยชุมชน โดยเฉพาะการดื่มสุรา ด้วยพยายามชี้แนะให้เห็นโทษของอบายมุขและพยายามปฏิบัติการตอบโต้ อบายมุข เช่น การรณรงค์ให้ชาวบ้านเลิกดื่มสุรในงานบุญของวัด

๗. กิจกรรมสร้างเครือข่ายพระสงฆ์ รวมทั้งยังได้มีการรวมกลุ่มพระสงฆ์เพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน

๔.๒ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาคความยากจน

การดำเนินงานแก้ไขปัญหาคความยากจนของพระสงฆ์จะสำเร็จมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับศักยภาพในการโน้มน้าวและผลักดันศักยภาพของผู้คนในชุมชนให้เห็นปัญหาและความสำคัญในการแก้ไข รวมทั้งพระสงฆ์ต้องเข้าใจสภาพปัญหาของชุมชนอย่างถูกต้อง ตลอดจนต้องสามารถชักนำทรัพยากรข่าวสารความรู้จากภายนอกมาใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาคได้เพียงใด อย่างไรก็ตามพระสงฆ์ก็เป็นเพียงพระสงฆ์กลุ่มน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนพระสงฆ์ทั่วไป จึงเกิดเงื่อนงำและปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดในการดำเนินงานหลายประการ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. ปัญหาการขาดกำลังคนในการทำงาน ทั้งในส่วนของผู้ช่วยในการติดตามผลและกระตุ้นเร่งเร้า

๒. ปัญหาขาดการประสานงานระหว่างผู้เกี่ยวข้อง อันได้แก่ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และหน่วยงานราชการ โดยเฉพาะหน่วยงานราชการที่ยังขาดความสนใจในการร่วมกิจกรรมการแก้ไขปัญหาคความยากจนของพระสงฆ์ ยกเว้นกรณีที่พระสงฆ์มีสถานะในระดับสูง เช่น รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะอำเภอ หรือ พระครู ซึ่งจะได้รับการยอมรับจากหน่วยงานของรัฐ

๓. ปัญหาการขาดงบประมาณหรือวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน เนื่องจากการทำงานแก้ไขปัญหาคความยากจนเป็นงานอาสาสมัคร ดังนั้นพระสงฆ์จึงต้องพยายามสรรหาเอง โดยวิธีการต่าง ๆ แต่ก็มักไม่พอเพียงต่อการทำงาน

๔. ปัญหาการมีส่วนร่วมจากประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งไม่ค่อยสนใจงานแก้ไขปัญหาคความยากจนของพระสงฆ์ เพราะไม่มั่นใจในบทบาทด้านการแก้ไขปัญหาคความยากจนของพระสงฆ์ เนื่องจากมีลักษณะเป็นนามธรรม แตกต่างจากการดำเนินงานของรัฐที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม อีกประการหนึ่งคือ ประชาชนหรือผู้ร่วมงานแก้ไขปัญหาคความยากจนของพระสงฆ์ ยังไม่เข้าใจหลักการและวัตถุประสงค์ ไม่เข้าใจว่า ทำไมพระสงฆ์จึงต้องเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาคความยากจน บ้างก็ไม่แน่ใจว่า พระสงฆ์จะสามารถแก้ไขปัญหาคตนเองได้อย่างไร ถึงแม้จะให้ความร่วมมือในการทำงาน แต่ก็ทำไปด้วยศรัทธาเชื่อถือในตัวพระสงฆ์ มากกว่าจะเข้าใจว่า ทำงานเพื่ออะไร และจะเกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมอย่างไร

๕. ปัญหาการขาดการสนับสนุนจากพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งการปกครองในระดับต่าง ๆ เฉพาะอย่างยิ่งหากพระสังฆาธิการเหล่านั้นไม่สนใจงานแก้ไขปัญหาคความยากจน พระสงฆ์ก็อาจถูกเพ่งเล็งหรือถูกพิจารณาว่า ทำงานอะไรและอย่างไร ซึ่งประเด็นนี้ถึงแม้ว่า จะไม่ใช่ปัญหาหลักแต่ก็ทำให้ไม่คล่องตัวในการทำงาน

๔.๓ แนวทางแก้ไขปัญหาคอุปสรรค

เนื่องจากข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาคความยากจนหลายประการมีลักษณะเกี่ยวเนื่องกัน ส่งผลต่อการดำเนินงาน ซึ่งพระสงฆ์ได้มีความพยายามในการแก้ไขดังนี้

๑. การทำความเข้าใจว่า การพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจน เป็นเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนั้นจึงต้องสร้างทั้งด้านคุณภาพและคุณธรรม

๒. แนวทางการดำเนินงานเพื่อการแก้ไขปัญหาคความยากจนควรเริ่มจากจุดเล็กๆ ในชุมชนแล้วค่อยขยายผลเมื่อประสบความสำเร็จ เพื่อให้สามารถให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้เข้าใจถึงหลักการและแนวทางในการทำงาน

๓. การเริ่มต้นทำงานควรพยายามเลือกทำงานกับบุคคลที่มีความสนใจและมีความพร้อมในระดับหนึ่งก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีความพร้อมทางปัญญา

๔. การใช้ความอดทน เพื่อให้เกิดผลเชิงประจักษ์อันจะนำมาซึ่งการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้อง ทั้งพระสังฆาธิการผู้ปกครอง ข้าราชการ ประชาชน

๕. การใช้พลังความศรัทธาเชื่อถือของประชาชน เพื่อชักนำให้ประชาชนร่วมมือกันในการ

พัฒนาแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชน

๔.๔ การส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน

ผลการระดมความคิดโดยการแบ่งกลุ่มพระภิกษุผู้เข้ารับการอบรมจำนวน ๕ กลุ่ม และการจัดระดมความคิด ๒ ครั้ง คือ

๑. กิจกรรมระดมความคิดวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗ การระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมและแนวทางการปรับประยุกต์ใช้หลักธรรมในการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน

๒. กิจกรรมระดมความคิดวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๗ การระดมความคิดถึงแนวทางในการดำเนินงานโครงการคาราวานพุทธธรรมแก่นักเรียนโดยบทบาทของพระวิทยากร

สรุปความคิดเห็นแต่ละกลุ่มได้ ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ จำนวน ๗ รูป คือ

๑. พระครูกันยา

๒. พระเอม น้ำพี

๓. พระเชี่ยวชาญ คำมาง

๔. พระครูพิศาลธรรมวงศ์

๕. พระครูบุรีตารกานูรักษ์

๖. พระครูวิมลธรรมานุศาสน์

๗. พระครูสังวรสิทธิโชติ

เนื้อหาสาระ

๑. การประยุกต์หลักธรรม หัวข้อการนำเสนอเรื่อง “ชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม”

๑.๑ ในอดีต

- ช่วยเหลือกัน (เอามื้อ) โดยไม่หวังผลตอบแทน
- ไม่ทะเลาะทะเลาะ
- พอมีพอกิน (พอใจ) ในการบริโภค
- ทำเศรษฐกิจแบบครอบคลุม
- สิ่งยั่วยุน้อย สื่อไม่มาก
- จำนวนประชากรน้อย
- ค่าครองชีพต่ำ
- ให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโส
- มีระเบียบวินัยในสังคมแบบจารีต
- ความอดทน
- ความสัมพันธ์ภาพระหว่างบ้าน วัด ชุมชน เต็มชัด

๑.๒ ในปัจจุบัน

- ช่วยเหลือแต่หวังผลประโยชน์
- ความหลากหลายของอาชีพในชุมชน (มุ่งเงิน)
- อยากได้สิ่งอำนวยความสะดวก
- ไม่มีความสัมพันธ์กัน
- การบริโภคน
- ไฟฟ้า ถนน
- การศึกษาสูง
- ทำงานนอกชุมชน

๑.๓ หลักธรรม

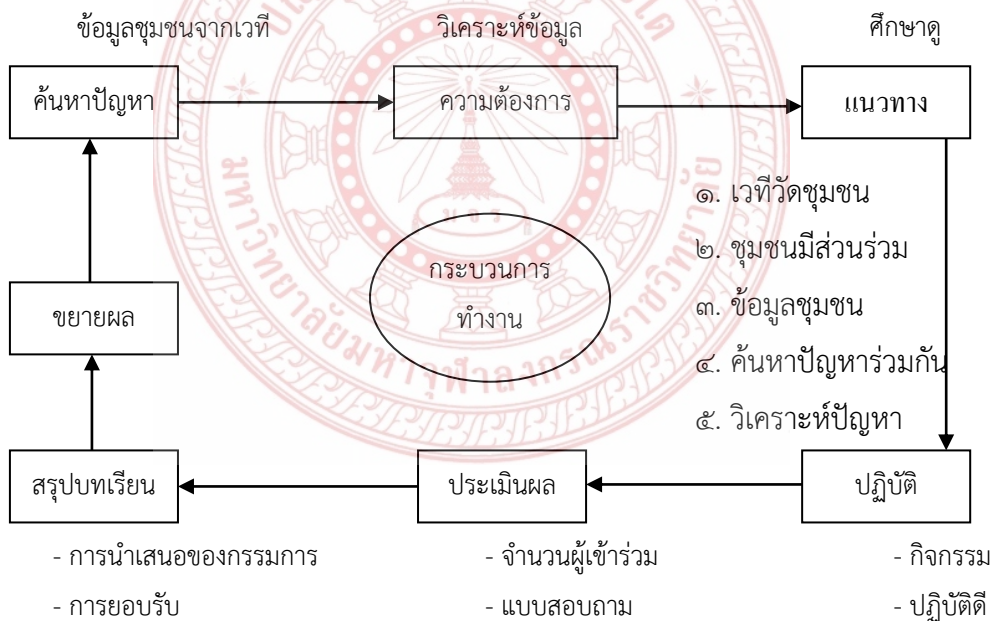
- อริยสัจจ ๔
- สปัปฺปฐม ๗
- อิทธิบาท ๔
- อบายมุข ๖
- สร้างการมีส่วนร่วม (สามัคคีธรรม)
- ยอมรับความคิดที่ถูกต้องและหลากหลายของคนในสังคม (สัมมาทิฐิ)
- สร้างกองทุนภายในหมู่บ้าน (วิญญูธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม ๔)
- สร้างอาชีพที่สุจริตและหลากหลาย (สัมมาอาชีพะ)

๒. แนวทางการดำเนินงานโครงการ

ความหมายของความยากจน คือ ความขาดแคลนปัจจัย ๔ ในการดำรงชีพ และการขาดที่พึ่งทางจิตใจในการดำเนินชีวิต สาเหตุมาจาก ๒ ปัจจัย คือ

๑. ปัจจัยภายนอก เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม
  ๒. ปัจจัยภายใน เช่น การขาดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต
๓. วิธีการดำเนินงาน โดยการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
๑. มีหนี้สิน
  ๒. ขาดที่ดินทำกิน
  ๓. ขาดทักษะและความรู้ในการประกอบอาชีพ
  ๔. ขาดเงินทุนและแหล่งทุนในการช่วยเหลือ
  ๕. ขาดกลุ่มพึ่งพาและการรวมกลุ่ม
  ๖. ไม่มีตลาดรองรับผลผลิตและความรู้ในด้านการตลาด

- ๗. ไม่มีศักยภาพในการแปรรูปผลผลิต
- ๘. ขาดการบริหารจัดการด้านการเงิน
- ๔. การค้นหาปัญหา
  - ๑. ใช้หลักอริยสัจจ ๔
  - ๒. ใช้หลักสี่ปฐิฐธรรม ๗
- ๕. บทบาทและสถานภาพของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน: ในฐานะผู้นำทางศาสนาในชุมชน และคณะกรรมการโครงการคาราวานแก้จนของจังหวัด
  - ๑. นำหลักพุทธธรรมไปแทรกในกิจกรรมการประกอบอาชีพ
  - ๒. อบรมสั่งสอน ส่งเสริมโครงการโดยการประชาสัมพันธ์ต่อในชุมชน
- ๖. แนวคิด: การจัดตั้งกลุ่มสงฆ์เพื่อนำหลักพุทธธรรมไปขับเคลื่อน
- ๗. วิธีการ: ขับเคลื่อนทั้งทางด้านจิตวิญญาณและกายภาพ
- ๘. กระบวนการทำงาน:

กลุ่มที่ ๒ สมาชิก จำนวน ๑๓ รูป คือ

- ๑. พระครูสังฆรักษ์อาทิตย์ อาธโร
- ๒. พระปลัดประจวบ วุฑฒิจาริ
- ๓. พระณัฐศักดิ์ วิสุธาจาโร
- ๔. พระครูวิโรศาสนโกวิท
- ๕. พระครูวิจิตปัญญาคุณ
- ๖. พระครูสมศักดิ์ อคฺคธมโม
- ๗. พระครูสมุห์กฤษณะ
- ๘. พระครูสุนทรญาณรังสี
- ๙. พระมนตรี ญาณเมธี
- ๑๐. พระมหาสิงห์ชัย ธมฺมชโย
- ๑๑. พระปลัดนิพันธ์ รกขิตสีโล
- ๑๒. พระมหาศรัญญ ปญญาธโร

๑๓. พระครูโกวิทวิชาธรรม

เนื้อหาสาระ

๑. แนวทางการดำเนินงานโครงการคาราวานแก้จนโดยบทบาทของพระวิทยากร

๑. นิยามความยากจน

- จนตรอก   ไม่มีทางออก
- จนเงิน   ไม่มีค่าใช้จ่ายเพียงพอในการดำรงชีวิต
- จนที่ทำกิน   ไม่มีที่ดินหรือแหล่งประกอบอาชีพที่มั่นคงเป็นของตนเอง
- จนปัญญา   ไม่มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่สร้างรายได้
- จนจ้อก   ไม่มีช่องทางและโอกาสในการประกอบอาชีพ
- จนกำกืด   ไม่มีความคิดในการทำมาหากินเลี้ยงชีวิต

จนปัญญา เพราะขาดความรู้ ไม่มีการศึกษา และขาดประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ

จนน้ำใจ เพราะขาดความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน เห็นแก่ตัว

๒. สาเหตุ:

๑. หนี้สิน/ขาดการวางแผน/ปัญหาครอบครัว
๒. ขี้เกียจ/ว่างงาน/เลือกงาน/พุ่มเฟิอย
๓. ถูกยึดที่ทำกิน/ขายที่ดิน/ไม่มีมรดก/ถูกหลอกหลวงหรือคดโกง
๔. ไม่ทันคน/สติปัญญาบกพร่อง/ขาดความสนใจ
๕. เห็นแก่ตัว/สภาพเศรษฐกิจบังคับ

๓. แนวทางการดำเนินงาน:

๑. นำหลักธรรมทศบารมีมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เป็นธรรมิกสังคม
๒. วิธีการดำเนินงาน ระดมความคิด/ประชุม/เพื่อสอบถามความต้องการของชุมชน/

แยกปัญหาและสาเหตุ

๓. ติดตามประเมินผล สัมภาษณ์/แบบสอบถาม/การสังเกต
๔. สรุปบทเรียน ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น/ภาระหนี้สินลดลง/มีจิตสำนึกที่ดี/มีการเปลี่ยนแปลงของชีวิตไปในทางที่ดี/มีคุณธรรมจริยธรรม
๕. วิธีการขยายผล ตั้งศูนย์สาธิต/ส่งเข้าประกวด/เผยแพร่ตามสื่อต่างๆ

กลุ่มที่ ๓ สมาชิก จำนวน ๘ รูป คือ

๑. พระครูสังฆรักษ์สำราญ สุภาจาโร
๒. พระณัฐรจัน วุฑฒญาโณ
๓. พระปลัดปัญญา ปิยธมโม
๔. พระอธิการอเนก จนฺทรปญฺโญ
๕. พระครูธรรณวโรจน์ เตชปญฺโญ
๖. พระครูสิริศุภวัตร

๗. พระครูสาธุกิจจรรย์
เนื้อหาสาระ

๘. พระครูสุจิตปัญญารัตน์

๑. เวทีการมีส่วนร่วมพระทำ-ใช้ธรรมะ

๑. นิยามความจน

- การไม่มีกิน   - ไม่มีใช้
- ไม่พอใจ   - ไม่พอเพียง

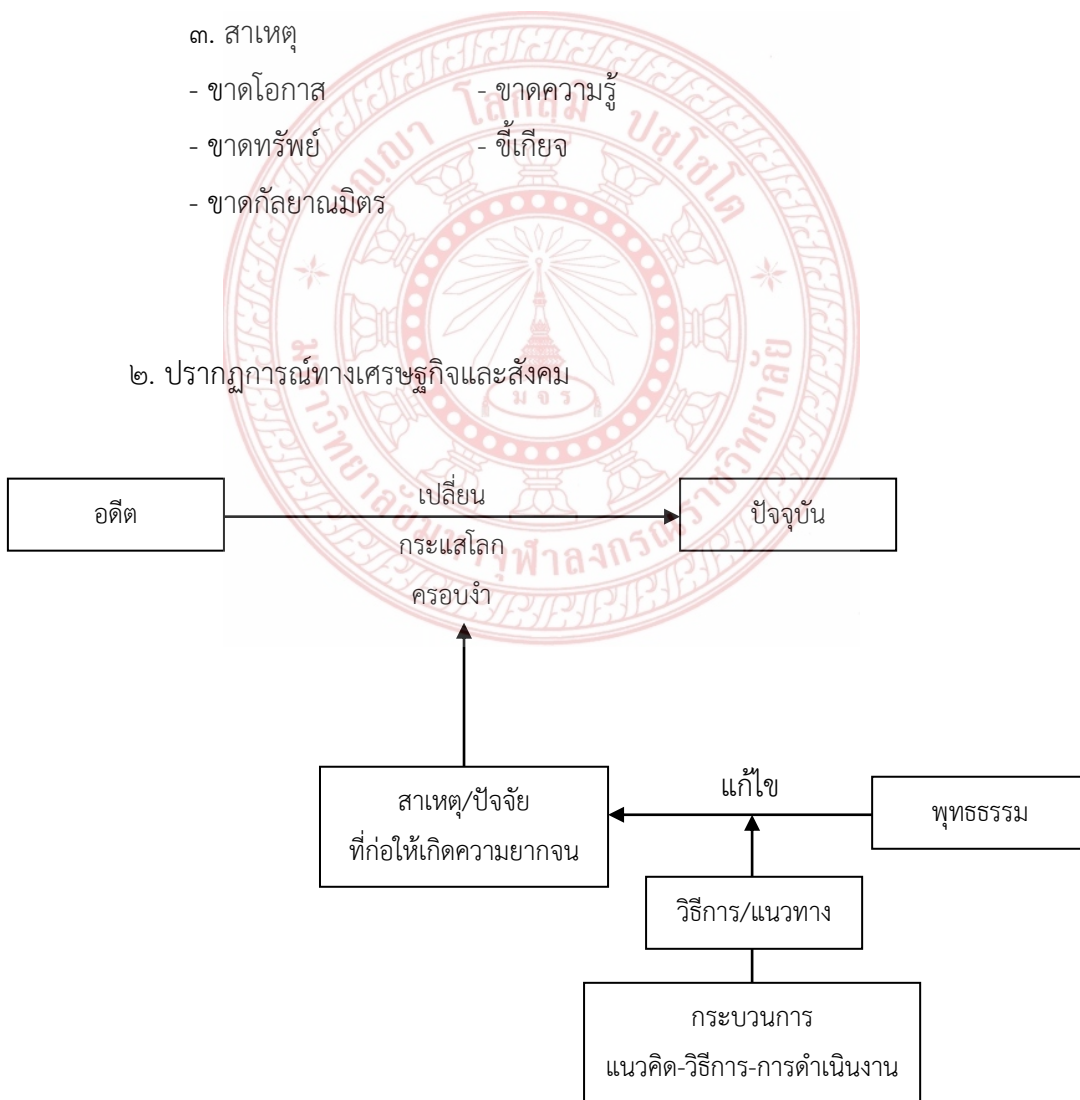
๒. สภาพปัญหา

- ขาดปัจจัย ๔   - มีหนี้สิน
- มีความละโมภ เห็นแก่ตัว   - ไม่ปฏิบัติธรรม

๓. สาเหตุ

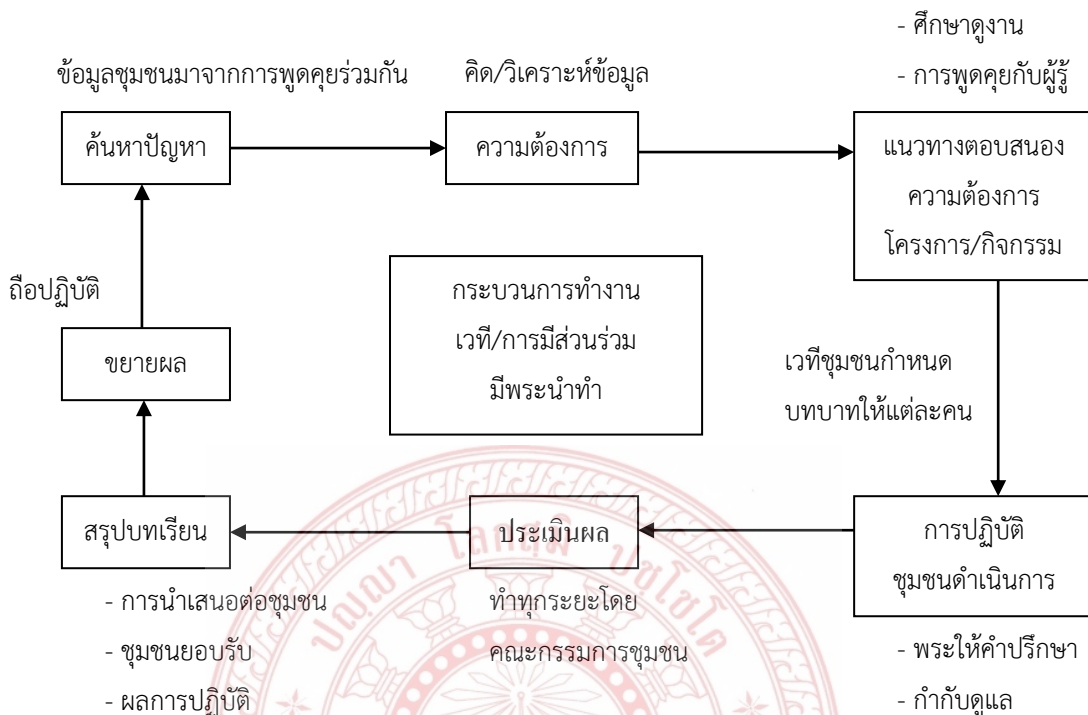
- ขาดโอกาส   - ขาดความรู้
- ขาดทรัพย์   - ขี้เกียจ
- ขาดกัลยาณมิตร

๒. ปรัชญาการงานทางเศรษฐกิจและสังคม

๓. กระบวนการทำงาน:

กลุ่มที่ ๔ สมาชิก จำนวน ๗ รูป คือ

- ๑. พระอธิการทองใบ โชติปัญญา
- ๒. พระครูวิจิตรรัตนคุณ
- ๓. พระสมุห์ฐานิฐิตวิริโย
- ๔. พระครูวชิรปัญญาวิมล
- ๕. พระครูสถิตธรรมภิรักษ์
- ๖. พระครูสุนทรธรรมโชติ
- ๗. พระมหาวงศกร ติกขญาโณ

เนื้อหาสาระ

๑. แนวคิด:

- ๑. การให้ความหมายความยากจน คือ ความไม่มี ความทุกข์อย่างหนึ่ง
- ๒. สาเหตุ
  - ด้อยโอกาสทางสังคม
  - มีรายได้น้อย
  - ไม่รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาที่มาจากภายนอก
  - ค่าใช้จ่ายสูง ทั้งในด้านสุขภาพ ค่าเล่าเรียนบุตร การเลี้ยงดู
  - การติดการพนัน หวย การเสี่ยงโชค
  - อุปนิสัยขี้เกียจ ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย
- ๓. สภาพปัจจุบัน

- การมีหนี้
- อาชญากรรม
- ความเครียด
- ความเห็นแก่ตัวมีมากขึ้น
- ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาถูกละเลย
- ฐานทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าถูกทำลาย
- การสื่อสารในชุมชนมีน้อยลง

๔. ชีวิต เศรษฐกิจ สังคมในอดีต ปัจจุบัน เป็นเช่นไร

- ค่านิยมด้านเศรษฐกิจเปลี่ยน
- จาก แบ่งปัน ไปสู่การ แข่งขัน

๒. บทบาทพระสงฆ์:

๑. บทบาท ๔ ส

- ๑.๑ นักสื่อสาร
- ๑.๒ นักประสาน
- ๑.๓ นักสงเคราะห์
- ๑.๔ นักสังเกต

๒. วิธีการ

- ๒.๑ ค้นหาสาเหตุ วางแผน ร่วมดำเนินการ
- ๒.๒ มีแบบอย่าง ดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้
- ๒.๓ มีวัฒนธรรมประเพณี (บูรณาการ)
- ๒.๔ หลักสูตรท้องถิ่น

๓. ประเมินผล

- ๓.๑ ประเมินตนเองแบบมีส่วนร่วม (พระ+ผู้นำ+ชาวบ้าน)
- ๓.๒ จำนวนปริมาณ (ปัญหา) ลดลง
- ๓.๓ ความร่วมมือ ขึ้นหรือลง

กลุ่มที่ ๕ สมาชิก จำนวน ๗ รูป คือ

๑. พระครูพิธานศาสนกิจ
  ๒. พระครูวิบูลย์ธรรมพิพัฒน์
  ๓. พระครูศรีสุตโสภณ
  ๔. พระคำพงษ์
  ๕. เจ้าอธิการวิบูลย์ ขนดีโก
  ๖. พระจිරพงษ์ ฐานสมปนโน
  ๗. พระครูอินทญาณรังสี
- เนื้อหาสาระ

๑. ชีวิตและเศรษฐกิจและสังคม

ในอดีต

- พอเพียง - สามัคคี
- เอื้ออาทรต่อกัน - รู้ประมาณ - มีคุณธรรม

ในปัจจุบัน

- ไม่สามัคคี - ขาดความเอื้ออาทร
- ฟุ้งเฟ้อ - ไม่รู้ประมาณ - ขาดคุณธรรม (มีน้อย)

๒. หลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาปรับใช้ตามแนวเศรษฐกิจเชิงพุทธ

๒.๑ ระดับบุคคล

- หลักอิทธิบาท ๔ (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา)
- หลักหัวใจเศรษฐกิจ (อุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตา สมชีวิตา)
- หลักสันโดษ
- มงคล ๓๘
- ศีล ๕

๒.๒ ระดับชุมชน

- สังคหวัตถุ ๔ (ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตา)
- พรหมวิหาร ๔ (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา)
- หลักทศ ๖
- ความกตัญญูกตเวที
- หิริ โอตตัปปะ
- สามัคคีธรรม

๓. สภาพปัญหาความยากจน

๑. นิยามความยากจน คือ ความขาดแคลน ขัดสน ลำบาก (ทุกข์)

๒. สาเหตุ เพราะความไม่มี ไม่พอ ไม่ขยัน ไม่มีปัญญา

๓. สภาพปัญหา

- ใช้เกินได้ จ่ายเกินมี - บริโภคนิยม
- ทุนนิยม - สุขนิยม

๔. ปัญหา-สาเหตุ

- สังคม ขาดเมตตา โลก ทะเยอทะยานอยาก ใช้ความรุนแรง เอารอดเอาเปรียบ ต่างคนต่าง

- เศรษฐกิจ แย่งชิงปัจจัยการผลิต แข่งขันสูง ทุนนิยม เศรษฐกิจเฉพาะกลุ่ม ทรัพยากรเสื่อมโทรม เพราะใช้มากเกินไป/เกินการเกิดทดแทน และความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

๕. หลักธรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจ

- สังคหวัตถุธรรม
- การให้/การไม่เห็นแก่ตัว
- สันโดษ รู้จักประมาณตน
- คุณค่าจารีตประเพณี เคารพเชื่อถือในธรรมชาติ

๖. แนวคิดการดำเนินงาน

- ระดมความคิด
- แสวงหาแนวร่วม
- บรรเทา แก้ไข กำจัดความทุกข์หรือความยากจนในชุมชน

๗. วิธีการดำเนินงาน

- ค้นหาปัญหา สังเกต สอบถาม
- ความต้องการ แก้ปัญหาความยากจนในชุมชน
- รูปแบบกิจกรรม โครงการออมทรัพย์ สร้างแนวร่วม
- การดำเนินกิจกรรม วัดเป็นศูนย์กลาง มีสมาชิกแกนนำจากเครือข่าย

๘. วิธีติดตามประเมินผล

- ตรวจสอบ
- สังเกตความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต

๙. วิธีการสรุป

- ประเมินผลทางปริมาณและคุณภาพ

๑๐. วิธีการสร้างเครือข่าย

- ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานกับเครือข่าย
- เสนอโครงการ
- กระจาย ขยายโครงการ+กิจกรรมของกลุ่ม
- เพิ่มจำนวนสมาชิก

๑๑. หลักพุทธธรรมกับการแก้ปัญหาความยากจน

หลักป้องกัน

- หลักไตรสิกขา
- ชยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน
- หัวใจเศรษฐกิจ ๔

หลักแก้ไข

- อบายมุข ๖ ลด ละ เลิก - สติปัญญา
- อิทธิบาท ๔
- สร้างกระบวนการทางสังคม
- สร้างแนวร่วม

สรุปผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนของพระสงฆ์ จากการประชุมระดมความคิดของกลุ่มพระสงฆ์มีข้อเสนอที่น่าสนใจดังนี้

๑. การสร้างทัศนคติของพระสงฆ์ต่อปัญหาความยากจน

จากประสบการณ์ของการดำเนินโครงการคาราวานพุทธธรรมแก่ใจ แสดงให้เห็นว่า ด้วยสภาวะประจำวันที่พระสงฆ์ได้อยู่ร่วมกับชุมชน ทำให้พบเห็นความทุกข์ยากของประชาชนและมีความ

ปรารถนาจะช่วยเหลือ โดยเฉพาะปัญหาความยากจน ที่ผู้คนในสังคมประสบอยู่ในปัจจุบัน และส่งผลกระทบในหลายด้าน ทั้งสุขภาพกาย สุขภาพจิต อาชญากรรม สารเสพติด ครอบครัว ฯลฯ และพระสงฆ์มีความเห็นว่า ความพยายามในการแก้ไขปัญหาความยากจนของรัฐบาล มีลักษณะเป็นการมองภาพแยกออกเป็นส่วน ๆ และพยายามแก้ไขอย่างเป็นจุด ๆ ซึ่งก็ได้ผลในระดับหนึ่ง และสิ้นสุดงบประมาณโครงการฯ ทุกอย่างก็จะเหมือนเดิม จึงดูเหมือนความยากจนยังคงเป็นวัฏจักรในชีวิตสังคม ซึ่งเป็นการมองปัญหาความยากจนแตกต่างจากพุทธศาสนาที่เชื่อว่า ความยากจนเปรียบเสมือนความเจ็บป่วยทางจิตวิญญาณ ซึ่งเมื่อประชาชนหรือฝ่ายอาณาจักรเสื่อมลง พุทธจักรก็ยากที่จะเจริญได้

ดังนั้น ควรต้องมีการจัดกระบวนการเพื่อกระตุ้นให้พระสงฆ์ทุกระดับเกิดความตื่นตัวและปรับประยุกต์ตนเองเข้ากับเหตุการณ์ในปัจจุบัน โดยยึดหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นเครื่องชี้นำ ประกอบกับพุทธวจนะที่ว่า เธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของคนหมู่มาก จึงถือเป็นเสมือนสิ่งเน้นย้ำให้พระสงฆ์ควรต้องถือเป็นบทบาทหนึ่งที่ต้องพิจารณาเข้าไปดำเนินการ

แต่อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์มีความเห็นร่วมกันว่า การที่พระสงฆ์จำนวนมากยังไม่เข้าร่วมกิจกรรมการแก้ไขปัญหาความยากจน เพราะยังไม่แน่ใจเกี่ยวกับบทบาทของตนเองพร้อมทั้งขาดข้อมูลที่ถูกต้อง ในกรณีเช่นนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรต้องให้ข้อมูลทั้งในเชิงลึกและกว้างที่ถูกต้อง และเป็นจริง พร้อมทั้งนำเสนอแบบอย่างของพระสงฆ์ที่ดำเนินงานด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน จึงจะเป็นแนวทางสร้างความตระหนักและเชื่อมั่นถึงบทบาทในการแก้ไขปัญหาความยากจน และหากสามารถสร้างทัศนะที่ถูกต้องให้แก่พระสงฆ์ได้ ย่อมหมายถึงการสร้างกลไกที่จะเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาความยากจนจำนวนมาก

๒. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

พระสงฆ์และชาวบ้านทุกคนในชุมชนล้วนตระหนักร่วมกันว่า การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ เพราะการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระบบคิด การกระทำ และประสบการณ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความจำ ความเข้าใจ การรับรู้ การวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหา อีกทั้งยังมีลักษณะเป็นกระบวนการต่อเนื่องสามารถงอกเงยเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นสิ่งสำคัญคือ การสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อสนับสนุนให้เกิดความสนใจและความต้องการในการเรียนรู้ การจัดการรอบความรู้ที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์และมีความเป็นจริงมากที่สุด เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องความยากจน และสามารถนำไปใช้แก้ปัญหา ซึ่งอาจจะต้องประกอบด้วย การสร้างการเรียนรู้โดยการอบรมหรือการศึกษาดูงาน หรือการจัดเวทีการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจสมัยใหม่กับหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียง หลักการผลิตที่ตอบสนองธรรมชาติอย่างสมดุล และการบริโภคที่มุ่งคุณภาพชีวิตหรือสายกลาง การแลกเปลี่ยนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของอำนาจต่อรอง

ที่เท่าเทียมกันตามแนววิถีแห่งพุทธะ พร้อมทั้งหลอมรวมสร้างวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ ในการแก้ไข ปัญหาความยากจนร่วมกัน เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือในการสร้างความร่วมมือ และพัฒนาความร่วมมือนั้น ไปสู่การสร้างเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา พร้อมทั้งแสวงหาการสนับสนุนจากภาคีอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมระยะยาว

๓. นโยบายการดำเนินงานที่เป็นเอกภาพ

ประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินบทบาทในการแก้ไขปัญหาความยากจน ของพระสงฆ์คือ นโยบายของการดำเนินงานที่เป็นเอกภาพ มีความสอดคล้องกันทั้งของภาครัฐบาล และองค์กรคณะสงฆ์ ซึ่งที่ผ่านมาพบว่า แม้ว่า จะมีหน่วยงานบางส่วนของภาครัฐให้ความสนใจในการชักนำพระสงฆ์เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาเช่น กรมพัฒนาชุมชนที่มุ่งเน้นการพัฒนาให้ประชาชน ช่วยตนเอง ในลักษณะของการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ มีการประสานการปฏิบัติงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และส่งเสริมการริเริ่มจากชุมชน โดยมีการดำเนินงานพัฒนา จากการให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่า และกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นต้องการเห็นชุมชนตนเอง พัฒนารวมทั้งเน้นการพัฒนาแบบพึ่งตนเองในปัจจุบัน และเมื่อเข้าร่วมดำเนินงานกับพระสงฆ์ในพื้นที่ ได้มีโอกาสเรียนรู้งานร่วมกัน แม้ว่าจะตระหนักถึงทิศทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการและความเป็นจริงของชุมชน หากแต่ด้วยโครงสร้างการบริหารที่ยังรวมอำนาจอยู่ส่วนกลาง ทำให้ส่วนพื้นที่ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจกำหนดนโยบาย เพียงแต่การเสนอแนวคิด ในที่สุดก็ส่งผลให้ การพัฒนาโดยรัฐมีลักษณะฉาบฉวย ประกอบกับงานพัฒนาต้องอาศัยระยะเวลาเป็นปัจจัยสำคัญ เพราะเป็นกระบวนการรับรู้ปัญหาและแก้ไขปัญหาของชาวบ้านทั้งหมด โดยการศึกษาจากบทเรียน หรือประสบการณ์เดิม ซึ่งในลักษณะเช่นนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐมักจะไม่สามารถทำได้ เนื่องจากข้อจำกัด ด้านเวลา ดังนั้นจึงมักเป็นไปในรูปแบบของการทุ่มทุนและวิทยากรตลอดจนความรู้ แต่ไม่สามารถ เน้นหนักในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ รับรู้ปัญหา และไม่เข้าใจชาวบ้านอย่างแท้จริง จึงทำให้ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ และมักเป็นเช่นนี้เสมอสำหรับการดำเนินงาน พัฒนาโดยหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ จึงดูเหมือนว่า ขาดความจริงจังในการพัฒนา

ในขณะที่การทำงานของพระสงฆ์เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน เป็นลักษณะของการทำงานที่เกิดจากการรับรู้เข้าใจปัญหาของชาวบ้าน และพยายามดำเนินงานช่วยเหลือ ให้สอดคล้อง กับสภาพการณ์ที่เป็นจริง เพื่อต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริง ซึ่งมักจะประสบความสำเร็จใน การพัฒนา แต่อย่างไรก็ตามพระสงฆ์ทุกรูปยังต้องอยู่ภายใต้การปกครองของระบบองค์กรคณะสงฆ์ ซึ่งก็มีกำหนดนโยบายเพื่อให้พระสงฆ์ปฏิบัติ ซึ่งที่ผ่านมานโยบายการดำเนินงานเพื่อการพัฒนา คุณภาพชีวิตของประชาชนโดยองค์กรคณะสงฆ์ ยังมีลักษณะขาดความชัดเจน มักเน้นการอบรม คุณธรรมจริยธรรมหรือการอนุรักษ์ฟื้นฟูศาสนสถานเป็นสำคัญ จึงเสมือนเป็นการดำเนินงานที่ขาด การบูรณาการกับนโยบายด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนของภาครัฐ ในลักษณะเช่นนี้จึงส่งผลทำให้

พระสงฆ์จำนวนหนึ่งอาจลังเลในการดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาคความยากจน ดังนั้นหากมีการเชื่อมโยงนโยบายและแผนงานระหว่างองค์กรคณะสงฆ์และภาครัฐ เชื่อว่าจะสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างฝ่ายอาณาจักรและพุทธจักร เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ เพราะพระสงฆ์จำนวนมากพร้อมจะเคียงข้างผลประโยชน์ของประชาชนผู้ยากไร้

ดังนั้น หากรัฐบาลเข้าใจถึงศักยภาพ และประโยชน์ของพระสงฆ์ในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาคความยากจน น่าจะส่งเสริมสนับสนุนบทบาทขององค์กรสงฆ์ ทั้งในส่วนของการศึกษา รายละเอียดข้อมูลและปัญหาในพื้นที่ การพยายามทำความเข้าใจการทำงานของพระสงฆ์ และใช้ความรู้เหล่านั้นมาปรับวิธีการทำงานของตนให้เหมาะสม และหากคาดหวังให้พระสงฆ์เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างเป็นรูปธรรม หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการ ควรมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ นับจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับพระสงฆ์ในลักษณะต่าง ๆ การส่งเสริมให้เกิดการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ และการติดตามผลการดำเนินงานทุกระยะ เพื่อการประเมินผลการดำเนินงาน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการรวบรวมข้อมูลเพื่อการปรับปรุงพัฒนาโครงการต่อไป ขณะเดียวกันควรมีการแสดงออกถึงการยอมรับเชิดชูบทบาทของพระสงฆ์ที่เข้าร่วมกระบวนการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนเรื่องความยากจน

๔. การสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และคณะสงฆ์

ที่ผ่านมา พบว่า พระสงฆ์นักพัฒนาหรือพระสงฆ์ มักจะประสบปัญหาเรื่องการขาดกำลังคน และการขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินงาน ทำให้พระสงฆ์จะต้องแสวงหางบประมาณด้วยวิธีการต่าง ๆ เกิดเป็นภาระหนัก ทั้งต้องคิดวิธีการพัฒนาคนควบคู่คุณธรรม คิดรูปแบบงานทำงาน และหางบประมาณ ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดทั้งหมด เช่น เมื่อสร้างงานแล้วขาดคนช่วยติดตามกำกับ หรือการทำงานของพระสงฆ์ซึ่งส่วนใหญ่จะมีลักษณะการขยายผลตามสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ตามความต้องการของชุมชน ในลักษณะเช่นนี้จึงต้องการทั้งกำลังคน วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณ ดังนั้น หากได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐหรือเอกชน หรือแม้จากคณะสงฆ์ ทั้งในลักษณะของงบประมาณหรือวัสดุอุปกรณ์ หรือ กำลังคน ก็เชื่อว่า จะทำให้สามารถทำงานได้อย่างกว้างขวางครอบคลุมและมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นเช่นเดียวกับการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนของพระสงฆ์ ที่ต้องการองค์ความรู้และมุมมองใหม่ ๆ ต้องการความรู้เพื่อการพัฒนางาน เช่น ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทุนทางสังคม ทั้งนี้หน่วยที่เกี่ยวข้องสามารถให้การสนับสนุนให้เกิดความรู้ได้ โดยการสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ที่มีใช้การยึดยึดความรู้

บทที่ ๕

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ในการแก้ไขความยากจนของชุมชน (๒) เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนและพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน และ (๓) เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ประกอบด้วยพื้นที่เป้าหมาย จำนวน ๕ แห่ง และกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๕ รูป และกลุ่มตัวแทนพระสังฆาธิการในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๒๑ รูป โดยใช้เทคนิควิธี AIC (Appreciation Influence Control) หลังจากนั้น จึงทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการเขียนพรรณนาบรรยายความ

๕.๑ บทสรุป

๕.๑.๑ จากผลการศึกษาหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ในการแก้ไขความยากจนของชุมชนพบว่า ลักษณะสำคัญของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ มีลักษณะเป็นสายกลาง เรียกว่าเศรษฐศาสตร์สายกลาง หรือ เศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิปทา มีวิธีการเรียกว่ามรรค องค์กรของมรรคนั้นแต่ละข้อเป็นสัมมา คือ โดยถูกต้อง เช่น สัมมาอาชีพะ โดยถูกต้องก็คือทำให้เกิดความพอดี ความพอดี คือ จุดที่คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกัน หมายความว่า เป็นการได้รับความพึงพอใจด้วยการตอบสนองความต้องการคุณภาพชีวิต

จุดสุดยอดของเศรษฐกิจในทางเศรษฐศาสตร์ก็หมายถึง การใช้สินค้าและบริการบำบัดความต้องการ ทำให้ได้รับความพึงพอใจสูงสุด เป็นการบริโภคแบบอวิชชา คือ บริโภคด้วยความไม่รู้ ไม่เข้าใจและไม่คำนึงถึงเหตุผลของการบริโภค ไม่รู้ความมุ่งหมายที่แท้จริงของการบริโภคนั้น เมื่อบริโภคไปได้รับความพึงพอใจ ก็หลงมัวเมาหลงเพลิน เกิดต้นเหตุอุปทานกรรมวิปาก เป็นโทษเพราะความหลงในอวิชชา เรียกว่าทำให้เสียคุณภาพชีวิต แต่จุดสุดยอดของพุทธเศรษฐศาสตร์อยู่ที่การบริโภคที่เป็นสัมมา เรียกว่า โภชเน มตตยณฺตุตา แปลว่า ความรู้จักประมาณในการบริโภค รู้จักประมาณคือรู้จักพอดี ความพอประมาณ

ตัวชี้วัดของพุทธเศรษฐศาสตร์ ก็คือ มัตตัญญูตา ความรู้จักประมาณ รู้จักพอดีในการบริโภค หมายถึง ความพอดีที่ให้คุณภาพของชีวิตมาบรรจบกับความต้องการที่มาจากความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ตามหลักปัจจัย ๔ ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไปจนขาดแคลน แต่ถึงแม้ขาดแคลนก็สามารถอดทนได้เข้าใจด้วยว่า ทุกอย่างเป็นไปตามเหตุปัจจัยพอมีพอได้ ไม่คิดริษยาอยากได้ของคนอื่นที่มีมากเกินไป ไม่เดือดร้อนวุ่นวายใจเมื่อตนมีน้อยจนขาดแคลน

ในคำสอนแสดงข้อปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะพระสงฆ์ เมื่อจะบริโภคปัจจัย ๔ ก็ต้องพิจารณาเหตุผลหรือความมุ่งหมายของการบริโภค ว่า เราจะพิจารณาโดยแยกคายในการบริโภคปัจจัย ๔ ว่า มีใช้เพื่อสนุกสนาน มีใช้เพื่อลุ่มหลงมัวเมา มีใช้เพื่อโก้ หูหრა ฟุ่มเฟือย แต่บริโภคเพื่อให้ร่างกายมั่นคงดำรงอยู่ได้ เพื่อให้ชีวิตดำเนินไป เพื่อกำจัดทุกขเวทนาเก่า เพื่อป้องกันมิให้มีทุกขเวทนาใหม่ เพื่อเกื้อหนุนชีวิตอันประเสริฐ เพื่อเกื้อกูลต่อชีวิตที่ดั่งงาม

แท้ที่จริง กิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็น means คือ มรรคา ไม่ใช่เป็น end หรือจุดหมายในตัวเอง แต่เป็นฐานสนับสนุนกระบวนการพัฒนาด้านของมนุษย์ เพื่อชีวิตที่ดียิ่งขึ้น และสร้างสิ่งที่ดีงามเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและผู้อื่น มีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักมรรค ๘

ดังนั้น ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) จึงหมายถึงความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ภายนอกมากเกินไปกำลังผลิตของตนเอง เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้นก็คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ แนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงสำหรับเกษตรกร ตามแนวพระราชดำริ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการ “ทฤษฎีใหม่” ๓ ชั้น คือ

ขั้นที่หนึ่ง มีความพอเพียง เลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัด ขจัดการใช้จ่าย

ขั้นที่สอง รวมพลังกันในรูปกลุ่ม เพื่อทำการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการ การศึกษา การพัฒนาสังคม ฯลฯ

ขั้นที่สาม สร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาคราชการ ในด้านเงิน การตลาด การผลิต การจัดการ และข่าวสารข้อมูล

นัยสำคัญของแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงมีองค์ประกอบหลักอยู่ ๓ ประการ ได้แก่

ประการแรก เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดถือหลักการที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้ว จึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับรองลงมา ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของเกษตรกร ในสภาพการณ์เช่นนี้ เกษตรกรจะเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้กระทำต่อตลาด แทน

ที่ว่าตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือเป็นตัวกำหนดเกษตรกรดังเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนี้ และหลักใหญ่สำคัญยิ่ง คือ การลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ไม้ผล พืชผัก ฯลฯ

ประการที่สอง เศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ทั้งนี้ กลุ่มชาวบ้านหรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ให้หลากหลาย ครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน ฯลฯ เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง และมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้วเกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุกๆ ด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโตไปได้อย่างมีเสถียรภาพ

ประการที่สาม เศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่างๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้หมายถึง รายได้แต่เพียงมิติเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ในมิติอื่นๆ ด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมของท้องถิ่นให้คงอยู่ตลอดไป

๕.๑.๒ จากผลการศึกษาศักยภาพของชุมชนและพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนพบว่า “ความยากจน” จัดเป็นทุกข์ประเภทหนึ่งซึ่งก็มีอาจข้ามพ้นกฎธรรมชาติแห่งความเป็นเหตุเป็นปัจจัย เหตุแห่งความยากจนมีหลายประการด้วยกัน หากจะกล่าวถึงเหตุชั้นปรมาตถ์ก็คงหนีไม่พ้นความทะเยอทะยานอยากนั่นเอง แต่จากความทะเยอทะยานอยากดังกล่าว ได้นำมาซึ่งสิ่งที่เป็นปัจจัยให้ความอยากจนเกิดขึ้น ความไม่รู้ว่ากำลังตกอยู่ในภาวะความยากจน การถูกมอมเมาให้ออยากเสพออยาก บริโภคตามกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยม การถูกเอาเปรียบจากนายทุนหลายระดับตามกระแสแห่งทุนนิยมที่ท่วมทับโลกอยู่ในปัจจุบัน การไม่ดำเนินตามแนวทางแห่งคำสอนในทางศาสนา ที่ในแง่ที่จะต้องงดเว้นพฤติกรรมที่เป็นเหตุให้เกิดความยากจน เช่นการหลงใหลในอบายมุข และในแง่ที่จะต้องพัฒนาให้เจริญยิ่งขึ้น เช่นการปฏิบัติตามหลักแห่งประโยชน์สุขในปัจจุบัน การขาดการรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือกันในชุมชน แต่กลับมีลักษณะตัวใครตัวมัน การขาดการเรียนรู้สภาพความยากจน และหาทางแก้ไขร่วมกัน การขาดผู้นำในการแก้ปัญหา สภาพโครงสร้างทางสังคมและชุมชนที่เอื้อให้เกิดการเอาเปรียบมากกว่าการช่วยเหลือเกื้อกูล มีวัฒนธรรมแบบอำนาจและผลประโยชน์ เป็นต้น

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาคความยากจนตามหลักพระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องเริ่มต้นตั้งแต่ การทำความเข้าใจสภาพปัญหาความยากจนว่ามีสภาพเป็นเช่นไร รวมทั้งประเมินได้ว่ามีความหนัก เบาแค่ไหน การวิเคราะห์หาสาเหตุที่แท้จริงว่าความยากจนดังกล่าวเป็นเพราะเหตุปัจจัยอะไรบ้าง การกำหนดเป้าหมายที่มีความเป็นไปได้ที่จะทำให้สำเร็จ และค้นหาแนวทางหรือวิธีการที่จะไปสู่ เป้าหมายนั้นให้ได้ พร้อมลงมือปฏิบัติตามแนวทางหรือวิธีการนี้อย่างมุ่งมั่นตั้งใจไม่ย่อท้อแม้จะต้องพบ ปัญหาอุปสรรค จนกว่าจะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

สำหรับกิจกรรมที่พระสงฆ์ดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจน ล้วนเกี่ยวข้องกับ ประชาชนระดับรากหญ้าของสังคม และเป็นกิจกรรมทางเลือกในการพัฒนา หรือเกี่ยวข้องกับวิถี การดำเนินชีวิตประจำวันของฆราวาส ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น ๘ ลักษณะ ดังนี้

๑. กิจกรรมการปลูกจิตสำนึกของประชาชนให้รู้จักเป้าหมายของชีวิตและสังคมโดยการ เทศนาสั่งสอนอบรมศีลธรรมในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งพระวิทยากรกระบวนการทศรูปยึดเป็นกิจกรรมหลัก ด้วยเชื่อว่าเป็นกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติได้อย่างสอดคล้องกับวิถีปฏิบัติในการสื่อสารกับประชาชน ประกอบด้วยกิจกรรม การปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาจิตวิญญาณของตนเอง การสอนสมาธิ การ เทศนาธรรมในโอกาสต่าง ๆ การจัดรายการวิทยุ ฯลฯ

๒. กิจกรรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการชักจูงให้มีการประชุม ปรึกษาหารือ และหาทางแก้ไขปัญหาดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยอาจจะกำหนดประชุมทุกวันพระ หรือวันสำคัญต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้พบปะพูดคุยกันอยู่เสมอ จนเกิดความเคยชินและพัฒนาไปสู่ ความสำนึกในหน้าที่การมีส่วนร่วมในปัญหาต่าง ๆ ของตน ดังเช่น การดำเนินกิจกรรมลานน้ำชา แก้ไขปัญหาชุมชน วัดกองลม อำเภอเวียงแหง ที่มีพระสมุห์ฐานี วิฑูริโย เป็นผู้สนับสนุนให้เกิด กิจกรรม

๓. กิจกรรมการสนับสนุนให้เกิดกลุ่มที่ช่วยเหลือกันเอง : การตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ การตั้งร้านอาหารชุมชน ธนาคารอาหารชุมชน กิจกรรมกลุ่มอาชีพ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มีพระสงฆ์ หลายรูปดำเนินการ และดูเหมือนจะเป็นเพียงจุดเล็ก ๆ จุดหนึ่งที่กระจัดกระจายตามพื้นที่ต่าง ๆ หากแต่สิ่งที่น่าสนใจยิ่งกว่าคือ กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ได้สร้างให้เกิดผู้นำที่เข้มแข็งของชุมชนขึ้น ภายใต้อสภาพแวดล้อมและเงื่อนไขของชุมชน

๔. กิจกรรมการประยุกต์ความเชื่อและค่านิยมทางศาสนาของประชาชนเพื่อนำสู่การ ปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจัดกิจกรรมงานบุญแบบ ประหยัดหรือ การฟื้นฟูวัฒนธรรมการเอามื้อเอารวัน หรือกิจกรรมสืบชะตาป่าเพื่อการอนุรักษ์ ทรัพยากร ของพระอธิการเอนก แห่งวัดคลองศิลา

๕. กิจกรรมการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักประหยัดและเก็บออม การรวมกลุ่มเพื่อฝึกฝน งานอาชีพ การดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมให้มีการใช้ปุ๋ยชีวภาพเพื่อลดต้นทุนด้าน

สารเคมี กิจกรรมร้านค้าชุมชน การทำบัญชีครัวเรือน ฯลฯ ซึ่งปรากฏในการดำเนินงานของพระสมุห์วิเชียร แห่งวัดเจติย์แม่ครัว อำเภอสันทราย และพระอธิการทองใบ แห่งวัดพรหมวนาราม อำเภอสารภี

๖. กิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ : การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หรือการส่งเสริมเกษตรธรรมชาติ ดังเช่น : กรณีของพระอธิการเอนก ซึ่งมีความพยายามในการปรับตัวโดยการต่อรองอำนาจรัฐเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่า มีการปรับตัวเพื่อสร้างระเบียบทางสังคมเพื่อรักษาบรรทัดฐานของการพึ่งพากันและกัน เพื่อรักษาสมดุลของธรรมชาติ และปรับระบบเศรษฐกิจ

๗. กิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ การดำเนินโครงการสายใยรักครอบครัว การวิจัยท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบบูรณาการ การแก้ไขปัญหายาเสพติดอบายมุขในชุมชน โดยเฉพาะการดื่มสุรา ด้วยพยายามชี้แนะให้เห็นโทษของอบายมุขและพยายามปฏิบัติการตอบโต้อบายมุข เช่น การตั้งเงื่อนไขการเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ ที่ต้องเลิกดื่มสุรา เช่น กรณีกองทุนนักบุญขุนเขา ของพระครูสังวรสิทธิโชติ แห่งวัดบ้านขุน

๘. กิจกรรมสร้างเครือข่ายพระสงฆ์ รวมทั้งยังได้มีการรวมกลุ่มพระสงฆ์เพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน เช่น กลุ่มพระสงฆ์ในอำเภอสันป่าตองที่พระศรีบุญปัญญาโร ซึ่งเป็นเลขาเจ้าคณะอำเภอสันป่าตอง เป็นแกนนำในจัดตั้งคลินิกธรรมะชั้น หรือในกรณีของพระครูสิริศุภวัตร แห่งวัดปง ที่ได้พยายามชักชวนพระภิกษุสงฆ์ในพื้นที่อำเภอต๋อยเต่าให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความยากจนให้แก่ประชาชน จากการตั้งกลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มพัฒนาจิตใจขึ้นในชุมชนข้างเคียง

๕.๑.๓ จากผลการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน พบว่า ในการดำเนินงานโครงการ มีพระสงฆ์ที่สนใจเข้าร่วมโครงการและดำเนินงานภายใต้เป้าหมายเดียวกันจำนวนหนึ่ง ซึ่งบังเกิดผลเป็นบทเรียนสำหรับการปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานต่อสู่เพื่อเอาชนะความยากจน ตามนโยบายของรัฐ ที่จำเป็นต้องนำหลักพระพุทธศาสนามาประยุกต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมองปัญหาความยากจนในเชิงบูรณาการ แบบเป็นองค์รวม และการมองปัญหาความยากจนด้วยความเป็นเหตุเป็นปัจจัย รวมทั้งเป็นบทเรียนสำหรับคณะสงฆ์ในการปรับปรุงวิธีการสื่อสาร หรือนำธรรมะให้เข้าสู่จิตใจพุทธศาสนิกชน ที่สามารถจะนำไปประยุกต์ในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นปกติสุขได้ต่อไป ผลการดำเนินโครงการมีแนวทางอย่างน้อย ๓ ประการ คือ

(๑) การแก้ไขปัญหาความยากจนตามหลักประโยชน์สุขในปัจจุบัน (ทีภูธัมมิกัฏฐประโยชน์) ชาวบ้านซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนที่ผ่านการปฏิบัติการโครงการโดยมีพระสงฆ์หรือพระธรรมวิทยากรดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจน แนวทางสำคัญสำหรับเรื่องนี้ก็คือ การดำเนินชีวิตตาม

หลักประโยชน์สุขในปัจจุบัน ได้แก่ การประกอบพร้อมด้วยความเพียรหมั่นแสวงหาทรัพย์ (อุฏฐานสัมปทา) การประกอบพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์ที่หามาได้โดยชอบ (อารักขสัมปทา) การคบหาคนดี (กัลยาณมิตรตตา) และการหาเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ (สมชีวิตา)

การประกอบพร้อมด้วยความเพียรหมั่นแสวงหาทรัพย์ ไม่เป็นคนเกียจคร้าน ไม่เลือกงาน ประการสำคัญต้องไม่ตั้งอยู่บนฐานของความโลภ หากแต่อยู่บนฐานของความพอเพียง ซึ่งสังเกตจากการส่งการส่งเสริมอาชีพของพระสงฆ์ในหลายชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการทอดผ้า การทำเกษตรผสมผสาน การเลี้ยงหมูหลุม จิ้งหรีด เพาะเห็ด การเลี้ยงไก่ เป็นต้น

การประกอบพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์ที่หามาได้โดยชอบ มีการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ส่งเสริมการออมทรัพย์เพื่อเป็นทุนช่วยเหลือกันในชุมชน ซึ่งก่อเกิดกิจกรรมต่อเนื่องในชุมชนอีกมากมาย เช่น การสำรวจบัญชีครัวเรือน การทำปุ๋ยชีวภาพ ธนาคารอาหารชุมชน สหกรณ์ร้านค้าในชุมชนร้านอาหารชุมชน การรื้อฟื้นวัฒนธรรมต่อการลงแขก(เอามือ) การรวมกลุ่มทำวิสาหกิจชุมชน ครัวบวจร(ผลิต แปรรูป จำหน่าย แลกเปลี่ยน และบริโภคในครัวเรือน และชุมชน) เป็นต้น

(๒) การคบหาคนดี (กัลยาณมิตร) เริ่มจากการเข้าวัดฟังธรรม มีพระสงฆ์เป็นที่ปรึกษา การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง การทำโครงการสายใยครอบครัว พ่อแม่ ชุมชน ตั้งกลุ่มองค์กรการเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชน เช่น ผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน เด็ก/เยาวชน เป็นต้น อันจะเป็นเหตุให้ห่างไกลจากอบายมุข

(๓) การหาเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ (สัมมาอาชีพ) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีกิจกรรมสำคัญที่ทำในชุมชน เช่น ธนาคารโคกระบือ การผลิตปุ๋ยชีวภาพ การเพาะปลูกพืชผักปลอดสารพิษ การจัดตั้งกลุ่มกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์หรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและไม่เดินไม่สู่ความยากจนอีก เช่น เบญจศีล อุโบสถศีล สังคหวัตถุธรรม ตลอดจนหลักการสร้างปัญญาตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน คือ การคบสัตบุรุษ การฟังธรรม การคิดโดยแยบคาย และการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เป็นต้น

ส่วนหลักและกระบวนการทำงานแก้ไขปัญหาความยากจนของพระสงฆ์ มีแนวทางสำคัญ ๒ ประการคือ

(๑) หลักการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนสำหรับพระสงฆ์ คือ หลักความบริสุทธิ์หัวใจ (บริสุทธิ์) ตลอดถึงการทำงานด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ไม่เป็นที่น่าสงสัยกลางแคลงใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง หลักความรู้ความเข้าใจ (ปัญญา) ทั้งในงานที่ทำ และในวิธีการทำงานให้ประสบความสำเร็จ หลักความปรารถนาดีต่อกัน (เมตตา) กล่าวคือการมีเมตตาจิตปรารถนาที่จะทำประโยชน์

แก้สังคมและชุมชน และหลักความอดทน (ขันติ) ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีในหมู่คนทำงาน เพื่อสังคม อย่างเช่นพระสงฆ์ที่ทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน

(๒) กระบวนการทำงานแก้ไขปัญหาความยากจนในรูปแบบของเครือข่าย คือ พระสงฆ์ในโครงการได้ดำเนินการทบทวนความรู้ความเข้าใจร่วมกันในหลักการของพระพุทธศาสนาในเรื่องชีวิต ทั้งในแง่ที่มา ที่เป็น และที่ควรจะเป็น ทำให้เข้าใจมากขึ้นที่จะแก้ไขปัญหาความยากจนตามหลักพระพุทธศาสนา จากนั้นจึงการพยายามใช้กระบวนการเดียวกันในการทำงานแก้ไขปัญหาความยากจน โดยเริ่มจากการปลูกจิตสำนึกของประชาชนให้เข้าใจสภาพปัญหา ค้นหาสาเหตุ วางเป้าหมายของชีวิตและสังคม และค้นหาแนวทางดำเนินการร่วมกัน โดยใช้วิธีการเทศนาสั่งสอนอบรมศีลธรรมในโอกาสต่างๆ ซึ่งยึดเป็นกิจกรรมหลักด้วยเชื่อว่าเป็นกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติโดยง่ายสอดคล้องกับวิถีปฏิบัติในการสื่อสารกับประชาชน รวมทั้งยังได้มีการรวมกลุ่มพระสงฆ์เพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน การพยายามสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหา โดยการชักจูงให้มีการประชุมปรึกษาหารือ และหาทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะปัญหาความยากจน ด้วยเชื่อว่าการพบปะพูดคุยกันอยู่เสมอของประชาชนจะนำไปสู่สำนึกในการหน้าที่การมีส่วนร่วมในปัญหาต่างๆ ของตน การพยายามประยุกต์ความเชื่อและค่านิยมทางศาสนาของประชาชนเพื่อนำสู่การปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างเป็นรูปธรรม การนำพุทธเศรษฐศาสตร์ในการดำเนินกิจกรรม โดยการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักประหยัดและเก็บออม การรวมกลุ่มเพื่อฝึกฝนงานอาชีพ การดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมให้มีการใช้ปุ๋ยชีวภาพเพื่อลดต้นทุนด้านสารเคมี เป็นต้น

นอกจากนี้ การดำเนินงานยังมีความจำเป็นต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย การดำเนินโครงการ แผนงานและกิจกรรมการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน การแสดงพระธรรมเทศนาสั่งสอนให้สติ การจัดเวทีชุมชนเพื่อระดมปัญหา สาเหตุ และทางแก้ การฝึกอบรมความรู้ การฝึกอบรมทักษะ การรวมกลุ่มชุมชนเพื่อดำเนินงานในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาความยากจน การสนับสนุนส่งเสริม และการใช้สื่อสมัยใหม่ในการเผยแพร่ความรู้ทั้งความรู้สมัยใหม่ และความรู้พุทธธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาความยากจนได้

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

(๑) ด้านเนื้อหาสาระ ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธเศรษฐศาสตร์และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง องค์ประกอบของพุทธธรรมที่นำมาใช้ในพุทธเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ มัชฌิมาปฏิปทา

โยนิโสมนสิการ และอัปมาทธรรม มีความใกล้เคียงกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยที่มีซมึมาปฏิบัติทาและความพอประมาณ เป็นวิธีการหรือหนทางในการแก้ไขปัญหาคความยากจนให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

(๒) ด้านรูปแบบกิจกรรม โครงการวิจัยควรมีกิจกรรมนำไปศึกษาดูงานในสถานที่ตั้งของโครงการต่างๆ ที่เป็นต้นแบบเพื่อนำมาปฏิบัติจริงได้ มีตัวอย่างที่ประสบผลสำเร็จของแต่ละที่มาแสดงหรือนำผลงานทั้งเป็นของสดหรือผลผลิตที่มีจริงมาเสนอหรือจัดฉายวิดีโอทัศน์ควรจะให้ไปดูงานและผลงานตามโครงการที่ทำไปแล้วนำมาปฏิบัติต่อไป มีโปรแกรมออกไปดูงานภาคสนามสถานที่ เพื่อเป็นการไปดูงานต่างอำเภอ ต่างจังหวัด ตามที่วิทยากรนำมาเสนอ เช่น ดอยสะเก็ด สะเมิง น่าน เพื่อศึกษาสภาพความเป็นจริงในท้องที่หรือศูนย์หน่วยงานนั้นๆ ที่ดำเนินงาน

(๓) ด้านการเผยแพร่ ควรมีประชาสัมพันธ์ให้พระที่มีความสนใจมาร่วมโดยเฉพาะพระนิสิตที่มีงานทำโดยตรงเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม และให้หาตัวอย่างของวิทยากรนำมาปรึกษาและแจกตัวอย่าง ประเมินผลดี ผลเสียแต่ละครั้งให้ศึกษาเป็นกรณีศึกษาหาทางแก้ไขไม่จำเจและเก็บข้อมูลให้ศึกษาร่วมกัน และจัดตั้งกลุ่มทำงานของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ให้ชัดเจน มีการประสานงานที่ต่อเนื่อง และติดตามผลงาน เยี่ยมเยือนและสนับสนุนในด้านต่างๆ

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

- (๑) การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบพุทธเศรษฐศาสตร์กับหลักพุทธธรรมอื่นๆ
- (๒) การศึกษาการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- (๓) การศึกษาผลกระทบของโครงการหรือกิจกรรมของพระสงฆ์นักพัฒนากับการดำเนินชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาบาลี - ไทย:

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือตำรา :

กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๕.

กรมส่งเสริมการเกษตร. เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง สำนักส่งเสริมและ
ฝึกอบรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.

กาญจนา แก้วเทพ. ภาพรวมของ”พัฒนาการขององค์กรชุมชน”. ใน องค์กรชุมชน กลไก
เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๔๐.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. การบริหารการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖.

คณินนิตย์ จันทบุตร. สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย.

กรุงเทพมหานคร : หจก.ภาพพิมพ์, ๒๕๓๐.

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ประจำประเทศไทย. รายงานการพัฒนาคนของประเทศ
ไทย ปี ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร : โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP)
ประจำประเทศไทย, ๒๕๕๐.

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. การพิจารณากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๕.

ณรงค์ เส็งประชา. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐.

พระมหาประยุทธ์ ปยุตโต. พระพุทธศาสนากับสังคมไทยในปัจจุบัน.

กรุงเทพมหานคร: สยามสมาคม. ๒๕๑๓.

พระธรรมปิฎก, ป.อ. ปยุตโต. การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์

มูลนิธิโกลบอลคิมทอง, ๒๕๔๐.

_____ . พัฒนาค้นกันได้อย่างไร (พุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์). พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๖.

_____ . เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกลบอลคิมทอง,
๒๕๓๑.

_____ . สถานการณ์พุทธศาสนา พลิกหายหน้าเป็นพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกลบอลคิมทอง, ๒๕๔๖.

_____ . เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มูลนิธิโกลบอลคิมทอง, ๒๕๔๕.

พระราชวรมณี,ป.อ. ปยุตโต. บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยในปัจจุบัน.กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐..

_____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๖-๒๕๒๘

_____ . พุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์,๒๕๒๕.

_____ . ลักษณะสังคมพุทธ. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย,๒๕๒๗.

ประเวศ วะสี. พระสงฆ์และพระพุทธรูปจะกู่ชาติได้อย่างไร. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกลบอลคิมทอง,๒๕๑๙.

_____ . ประชาคมตำบล. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน,๒๕๔๑.

_____ . ปาฐกถาป่วย อังภาภรณ์ ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม
และศีลธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๑.

ประเวศ วะสี และส. ศิวรักษ์. ศาสนาเพื่อสังคม รวมปาฐกถามูลนิธิโกลบอลคิมทองปี (๒๕๑๕-
๒๕๒๒). กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกลบอลคิมทอง, ๒๕๒๒.

ปรียานุช พิบูลสรวุฑ. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการศึกษา. โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง
สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, ๒๕๔๙.

ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๔๓.

สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. อนาคต.ในอุดมคติ.ขอนแก่น :สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑.

สุนทร กุลวัฒน์วรพงศ์. ตามรอยพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์อักษรศ, ๒๕๔๔.

สุเมธ ตันติเวรกุล. การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมพัฒนาชุมชน, ๒๕๔๒.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เศรษฐกิจพอเพียง คืออะไร.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๐.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษา

ในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๐.

ศูนย์วิจัยนโยบายการศึกษา. แนวทางการพัฒนาประเด็นการวิจัยชุดโครงการวิจัยด้านการศึกษากับ

ชุมชน. ศูนย์วิจัยนโยบายการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. พิมพ์ครั้งที่ ๒

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๐.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน : ประชาชน ข้าราชการและ

ผู้นำรัฐบาล. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐.

๒) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย :

ชลิตา บัณฑุงศ์. การพูดถึง “ความยากจน” ในรายการโทรทัศน์ : ศึกษากลุ่มรายการโทรทัศน์ที่ว่า

ด้วยเรื่องราวชีวิตคนจน. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

(มานุษยวิทยา) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

บุญธรรม คำแพทย์. ผลกระทบของโครงการแก้ไขปัญหายากจน (กข. คจ.) : ศึกษาเฉพาะ

กรณีอำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ศิลปศาสตร์ (รัฐศาสตร์)

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

ปรีชา พงศ์ทองคำ. สมาคมเอเชียใต้เพื่อความร่วมมือระดับภูมิภาค : ความร่วมมือและความ

ขัดแย้ง. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต รัฐศาสตร์ (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

พจนีย์ บุญหวาน. ผลการประกอบอาชีพเลี้ยงโค-กระบือที่มีต่อเศรษฐกิจและสังคมของชาวบ้านท่า

นางแนว ตำบลท่านางแนว อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต

ศิลปศาสตร์ (ไทยคดีศึกษา-เน้นสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาสารคาม, ๒๕๓๗.

พระขวัญเมือง สุหะ. “ศาสนากับลัทธิบริโภคนิยม ศึกษาเปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์แนวพุทธกับ

เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก”. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย:

มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖.

พระครูสิริปริยัติธำรง (พิสิฐ ชุตินฺธโร). “ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบโภควิภาค ๔กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาศิริวัฒน์ อริยเมธี (จันต๊ะ). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของพระพุทธศาสนา**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์. “การใช้การสร้างตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงโดยเปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์”. **ดุสิตนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

สีลาภรณ์ นาคทรพร. **แนวคิดเกี่ยวกับเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม : ระดับกลุ่ม/ชุมชน**. ใน การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๑.

สุบิน ปาเวียง. **การดำเนินงานตามโครงการไขปัญหาความยากจน (ระยะที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๖-๒๕๔๐) บ้านโสกก้านเหลือง ตำบลบ้านถิ่น อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต การศึกษา (ไทยคดีศึกษา-เน้นสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑.

ศยามล ลัคนาสถิต. **การศึกษาคุณลักษณะของการประกอบอาชีพของครัวเรือนยากจนตามโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ (พัฒนาชุมชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.

สุภางค์ จันทวานิช และวิศนี ศीलตระกูล. **แนวคิดและเครื่องชี้วัดการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตของประเทศไทย**. ใน การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๑.

อนุชาติ พวงสำลี และวีรบุรณ วิสารทสกุล. **ประชาคม : คำ ความคิดและความหมาย**. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๕๑.

อคิน รพีพัฒน์. **ปัญหาการพัฒนาชนบท บทเรียนจากกรณียกกระบัตร โครงการพัฒนาชนบทลุ่มน้ำแม่กลอง**. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๑.

อาทร พิมชะนก. **ความคิดเห็นของข้าราชการกรมการพัฒนาชุมชนที่มีต่อโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน : ศึกษาเฉพาะเขตความรับผิดชอบของศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ ๑**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.

อุทัย ดุลย์เกษม และ อรศรี งามวิทยาพงศ์. **ระบบการศึกษากับชุมชน : กรอบความคิดและข้อเสนอเพื่อการวิจัย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๔๐.

อุดม ทুমไธสิต. **ลักษณะและสาเหตุของปัญหาความยากจนของครอบครัวชนบท : กรณีจังหวัดสงขลา**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์ (การบริการการพัฒนา)สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

อัจฉราวรรณ มณีชาติย์. **ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดลำพูน**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต เศรษฐศาสตร์ (เศรษฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙.

๓) บทความ :

โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย (TTMP) โดยการสนับสนุนของ สกว., บทความพิเศษ “สถานการณ์ความมั่นคงมนุษย์ ในประเทศไทย”. **มติชนรายสัปดาห์**. ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑๓๑๖, (๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๘): ๒๕.

๔) ลีออนไลน์

โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย (TTMP). “**สถานการณ์ความมั่นคงมนุษย์ ในประเทศไทย (๑)**”. บทความพิเศษ โดยการสนับสนุนของ สกว. **มติชนรายสัปดาห์** วันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๘ ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑๓๑๖. ข้อมูลออนไลน์ : [แหล่งข้อมูล] <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2๐๐5q4/article2๐๐5nov๐4p14.htm>, [๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๖].

๒. ภาษาอังกฤษ:

๑) Books:

E.F.Schumacher. **Small is beautiful**. London: Vintage, 1993.

ประวัติผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย ผศ.อภิธรรมย์ สีดาคำ

ประวัติการศึกษา พธ.บ. (ศาสนา), M.A. (สังคมวิทยา)

ตำแหน่งปัจจุบัน

รองผู้อำนวยการ และอาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ คณะสังคมศาสตร์
หน่วยงานที่ติดต่อสะดวก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
โทร. 08-6195-2751

ประสบการณ์การวิจัย

๑. โครงการวิจัยเรื่อง “การปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาของพระสงฆ์ในชุมชนพื้นที่สูง”
ปีงบประมาณ ๒๕๕๖

๒. โครงการวิจัยเรื่อง “การนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาไปใช้ในกระบวนการขัด
เกลาทางสังคมโดยครอบครัวในชุมชนเข้มแข็งเพื่อป้องกันและลดปัญหาเยาวชนเสพติดของเด็กและ
เยาวชน” ปีงบประมาณ ๒๕๕๗

